

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

Б И Л Т Е Н

**НА
УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

**Број 1052
Скопје, 15 април 2013 година**

Издание на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

ПРВИОТ БРОЈ НА БИЛТЕНОТ Е ОБЈАВЕН ВО МАЈ 1957 ГОДИНА

Главен и одговорен уредник: м-р Илија ПИПЕРКОСКИ

Уредник: Томислав БАШЕВСКИ

Лектор: Весна Илиевска-Цветановска

Умножено на Универзитетот во Скопје
Тираж: 70 примероци

Содржина на Билтен број 1052 од 15 април 2013 година

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден соработник во звањето асистент по група предмети од областа: заштита на градителското наследство и историја на архитектурата и уметноста на Институтот за заштита на градителското наследство и историја на Архитектонскиот факултет во Скопје (м-р Ана Ивановска Дескова).....1-5

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Машинскиот факултет во Скопје (Вангел Барцовски).....6

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (Васил Иљовски, Стефан Карастојанов, Весна Ѓорѓиева, Ацо Иванов, Штеријо Николов, Зоран Донеvски, Бранка Петревска, Зоран Јосифовски).....7

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Економскиот факултет во Скопје (Ристе Мојсовски, Александар Тошев, Марија Коцалева, Арбен Кривиџева, Елена Бахтовска, Катерина Доповска, Марија Атанасова, Елена Аврамовска (Додевска), Сашо Василевски, Јована Старковска, Наташа Трпеноска, Анета Манчева, Маја Аврамчевска, Кокан Трпков, Верица Тодорова, Александра Атанасова, Сашо Ивановски, Љупка Гацева Велинова, Магдалена Јовеска, Марија Ѓорѓиева).....8-9

ФАРМАЦЕВТСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на книгата под наслов Современа хербална медицина (фитотерапија), подготвена од наставен кадар на Институтот за фармакогнозија на Фармацевтскиот факултет во Скопје, наменета за студентите по фармација.....10-26

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Економскиот институт во Скопје (Катерина Костадинова-Даскаловска, Ивица Кабранов, Марија Димовска, Марио Мирсинов, Милена Крстевска, Леопора Ивановска, Александар Ковачев, Трајче Стојанов, Лилјана Стојановска, Зоран Здравески, Александра Никова, Соња Кимова, Александар Ралев, Тања Кацеска, Ѓорѓи Бошковски, Нина Силјаноска, Виолета Јанева).....27-28

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Приговор на Рефератот за избор на четири насловни доценти по предметот хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во Билтен бр. 1050 од 15.3.2013 година, поднесен од ас. д-р Огнен Ивановски.....29-33
2. Одговор на Рецензентската комисија на приговорот на Рефератот за избор на четири насловни доценти по предметот хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во Билтен бр. 1050 од 15.3.2013 година.....34

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ "ЈУСТИНИЈАН ПРВИ"

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Правниот факултет "Јустинијан Први" во Скопје (Михајло Штерјов, Мишо Митровски, Даме Горѓески, Блаже Јакимовски, Андреј Белчовски, Бојан Јовчевски, Драгана Ристовска, Катерина Стаматовска, Елена Николоска, Никола Митев, Срна Димовска, Драгољуб Ставрев, Трајче Илиевски, Драгиња Аврамчева, Марија Милановска, Горан Тодоровски, Билјана Јанева, Симона Костовска, Наталија Ристовска, Душан Шарановиќ, Јована Тасевска, Кристина Стојчева, Дијана Дамеска, Љубица Петковска, Александра Стојаноска, Димитри Ѓоргопоски, Елена Дамјанова, Кристијан Тасевски, Душица Георгиева, Андријана Стојановска, Катерина Петкова, Александар Станковски, Илија Шопов, Анета Стаменковска, Белмира Калач, Медина Асани, Мајда Даминовска, Мери Стојаноска, Ивана Ангеловска, Борис Макаровски, Љубица Серафиновска, Емилија Јевтиќ, Сања Карабатова, Ивица Костовски, Дејан Врангалоски, Бојан Павлов, Никола Димитровски, Сава Чурлинова, Милица Рафајловска, Јована Јовановска, Ивана Јовческа, Осман Максуд, Зоран Кнежевиќ, Горан Костадиновиќ, Делфина Симоновска, Марија Дукоска, Јане Тодороски, Драгана Младеновска, Ребека Ракип, Елена Стојковска, Мила Тасевска, Златко Златевски, Томислав Кичеец, Павел Петрушевски, Кристина Карадакова, Љубица Ставрова, Елена Лазаровска, Александар Анчев, Ивона Љаљаковска, Ивана Димовска, Катерина Никиќ, Јасна Белеска, Иван Паневски, Атеме Јакуповска, Сихана Зибер, Маја Милуновска, Александра Кипријановска, Арта Фазлиу, Сања Јакимовска, Сања Гоцева, Александра Трајковска, Емилија Гошева, Срѓан Алексиќ, Леонид Трпеноски, Мирјана Иванова Бојацинска, Маријета Котевска, Ангелина Методијевска, Ксенија Влашковиќ, Дејан Петрески, Виолета Самојловска, Магдалена Давидовска Довлева, Александар Талимиџиоски, Александра Јовевска, Ивана Атанасовска, Марија Целевска, Петарчо Иванов, Радмила Куцуловска, Горан Николовски, Марјан Миленковиќ).....35-45

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на учебникот **Вовед во логопедија**, од авторот доц. д-р Силвана Филипова, пријавен на Филозофскиот факултет во Скопје.....46-49

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на ракописот за монографијата **Обреди на премин од животниот циклус на Македонците во Тиквеш**, од авторот д-р Љупчо Неделков, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....50-53
2. Рецензија на ракописот со наслов **Математички изрази во географијата**, од проф. д-р Благоја Маркоски, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....54-58

ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Градежниот факултет во Скопје (Благојче Богдановски, Андреј Анџеев, Ѓоко Зороски, Раде Лазаревски).....59

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на асистент по предметите вовед во компјутерски помогнато проектирање CAD/CAAD, компјутерски помогнато проектирање CAD/CAAD, 3D-моделирање, нацртна геометрија и перспектива во Институтот за графички комуникации при Архитектонскиот факултет во Скопје (м-р Филип Ценовски).....60-63

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ "БЛАЖЕ КОНЕСКИ"

1. Рецензија на докторската дисертација **Македонската книжевност во контекст на современите културни индустрии (издавачката дејност 1991-2011)**, изработена од м-р Билјана Туцаровска-Купева, пријавена на Филолошкиот факултет "Блаже Конески" во Скопје.....64-68

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензијата на докторската дисертација **Влијанието на дистрибуцијата на воздухот врз енергетската ефикасност во дата-центрите**, изработена од **м-р Севде Ставрева**, пријавена на Машинскиот факултет во Скопје.....69-73

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на учебникот **Дентална имплантологија** од авторите: **доц. д-р Марија пеева Петреска, ас. д-р Даниела Велевска Стефковска, проф. д-р Борис Величковски, доц. д-р Снежана Пешевска и доц д-р Гордана Ковачевска**, пријавен на Стоматолошкиот факултет во Скопје.....74-89

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ "ЈУСТИНИЈАН ПРВИ"

1. Рецензија на докторската дисертација **Судската психологија во системот на казненоправните науки**, од **м-р Крсте Маљановски**, пријавена на Правниот факултет "Јустинијан Први" во Скопје.....90-96

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на докторска дисертација на Филозофскиот факултет во Скопје (**м-р Виолета Петрушевска, м-р Валентина Давчевска**).....97
2. Преглед на пријавени теми за изработка на магистерски труд на Филозофскиот факултет во Скопје (**Драгица Костадиновска, Јадранка Митевска, Даниела Колева, Вальбона Буњаку, Верица Костова, Мери Димитриоска, Трајче Минов, Евгенија Григорова, Билјана Танческа, Бисера Младеновска, Соња Јорданова, Виктор Јакимовски, Дијана Ристова, Гоце Милковски, Маја Лаловиќ-Блажевска, Оливера Ковчегарска, Иван Станчевски, Ѓорѓи Кипровски, Вапелчо Иванов, Анета Николова Димулкова, Звонко Томески**).....98-99

ФАКУЛТЕТ ЗА ФИЗИЧКА КУЛТУРА

1. Рецензија на докторската дисертација **Утврдување на структурата на моторичките способности кај средношколци со примена на различни факторски модели**, изработена од **м-р Назим Миртај**, пријавена на Факултетот за физичка култура во Скопје.....100-103
2. Рецензија на докторската дисертација **Споредби на антрополошките димензии во мултиваријантен простор помеѓу спортисти и неспортисти кои се третирали со еурофит и стандардна батерија на тестови**, изработена од **м-р Лулзим Ибри**, пријавена на Факултетот за физичка култура во Скопје.....104-108

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Реферат за избор во звање-редовен професор во наставно-научната област стопанисување со мелиоративните системи на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (**д-р Марија Вукелиќ-Шутоска**).....109-127

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Стоматолошкиот факултет во Скопје (**д-р Михајло Петровски**).....128

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ "ЈУСТИНИЈАН ПРВИ"

1. Рецензија на докторската дисертација **Наследници од прв наследен ред во македонското и споредбеното право**, од **м-р Ристо Илиоски**, пријавена на Правниот факултет "Јустинијан Први" во Скопје.....129-134

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Концептот на јавно-приватното партнерство во образовниот систем на Република Македонија од аспект на современото менаџирање**, од **м-р Милица Патраклиева**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....135-143
2. Рецензија на докторската дисертација **Поимот Бог во филозофијата на Аристотел**, изработена од **м-р Руфат Алилов**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....144-149

ФАКУЛТЕТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ

1. Реферат за избор на наставник во наставно-научната област електротермија, електрично зваарување и електричен сообраќај на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (**д-р Снежана Чундева**).....150-166

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Реферат за избор на наставник од областа на индустриските култури-тутун на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (**д-р Златко Арсов**).....167-178

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Природно-математичкиот факултет во Скопје (**Живко Богојески, Саша Стаменковски, Лидија Насковска, Павлина Радическа**).....179

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација со наслов **Влијанието на дневната светлина врз димензионирањето на волуменот на работниот простор и креирањето на естетскиот израз на архитектонските објекти**, од **м-р Александар Радевски**, пријавена на Архитектонскиот факултет во Скопје.....180-183

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА

1. Реферат за избор на еден асистент-истражувач во Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски во Институтот за македонска литература во Скопје (**м-р Дарин Ангеловски, м-р Марија Ѓорѓисва-Димитриева, м-р Владо Ефтимов, м-р Томислав Каранфиловски, м-р Марта Марковска, м-р Гоце Ристовски, м-р Стефан Пановски**).....184-187
2. Реферат за избор на еден асистент-истражувач во Одделението за македонска литература во XIX век при Институтот за македонска литература во Скопје (**м-р Соња Енџекова-Сопотска, м-р Владо Ефтимов, м-р Томислав Каранфиловски, м-р Славчо Ковилоски, м-р Гоце Ристовски, м-р Здравко Стојковски**).....188-194

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ “БЛАЖЕ КОНЕСКИ”

1. Рецензија на докторската дисертација **Топонимијата на Крушевско**, од **м-р Мери Момировска**, пријавена на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје.....195-200

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Реферат за избор на редовен професор во научната област микробиологија на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (**д-р Олга Најденовска**).....201-218
2. Реферат за избор на наставник во звањето редовен професор во научната област свињарство на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (**д-р Владо Вуковик**).....219-233

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден кандидат во сите звања по предметот интерна медицина на Медицинскиот факултет во Скопје (д-р Андон Чбишев).....234-272

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ

Б И Л Т Е Н

НА
УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ

Број 1052
Скопје, 15 април 2013 година

Издание на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

ПРВИОТ БРОЈ НА БИЛТЕНОТ Е ОБЈАВЕН ВО МАЈ 1957 ГОДИНА

Главен и одговорен уредник: м-р Илија ПИПЕРКОСКИ

Уредник: Томислав БАШЕВСКИ

Лектор: Весна Илиевска-Цветановска

Умножено на Универзитетот во Скопје
Тираж: 70 примероци

Содржина на Билтен број 1052 од 15 април 2013 година

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден соработник во звањето асистент по група предмети од областа: заштита на градителското наследство и историја на архитектурата и уметноста на Институтот за заштита на градителското наследство и историја на Архитектонскиот факултет во Скопје (м-р Ана Ивановска Дескова).....1-5

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Машинскиот факултет во Скопје (Вангел Барцовски).....6

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (Васил Иљовски, Стефан Карастојанов, Весна Ѓорѓиева, Ацо Иванов, Штеријо Николов, Зоран Доневски, Бранка Петревска, Зоран Јосифовски).....7

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Економскиот факултет во Скопје (Ристе Мојсовски, Александар Тошев, Марија Коцалева, Арбен Кривиџева, Елена Бахтовска, Катерина Доновска, Марија Атанасова, Елена Аврамовска (Додевска), Сашо Василевски, Јована Старковска, Наташа Трпеноска, Анета Манчсва, Маја Аврамчевска, Кокан Трпков, Верица Тодорова, Александра Атанасова, Сашо Ивановски, Љупка Гацева Велипова, Магдалена Јовеска, Марија Горѓиева).....8-9

ФАРМАЦЕВТСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на книгата под наслов Современа хербална медицина (фитотерапија), подготвена од наставен кадар на Институтот за фармакогнозија на Фармацевтскиот факултет во Скопје, наменета за студентите по фармација.....10-26

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Економскиот институт во Скопје (Катерина Костадинова-Даскаловска, Ивица Кабрапов, Марија Димовска, Марио Мирсинов, Милена Крстевска, Леопора Ивановска, Александар Ковачев, Трајче Стојанов, Лилјана Стојановска, Зоран Здравески, Александра Никова, Соња Кимова, Александар Ралев, Тања Кацеска, Ѓорѓи Бошковски, Ниша Силјаноска, Виолета Јанева).....27-28

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Приговор на Рефератот за избор на четири насловни доценти по предметот хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во Билтен бр. 1050 од 15.3.2013 година, поднесен од ас. д-р Огнен Ивановски.....29-33
2. Одговор на Рецензентската комисија на приговорот на Рефератот за избор на четири насловни доценти по предметот хирургија на Медицинскиот факултет во Скопје, објавен во Билтен бр. 1050 од 15.3.2013 година.....34

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ "ЈУСТИНИЈАН ПРВИ"

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Правниот факултет "Јустинијан Први" во Скопје (Михајло Штерјов, Мишо Митровски, Даме Горѓески, Блаже Јакимовски, Андреј Белчовски, Бојан Јовчевски, Драгана Ристовска, Катерина Стаматовска, Елена Николоска, Никола Митев, Српа Димовска, Драгољуб Ставрев, Трајче Илиевски, Драгиња Аврамчева, Марија Милановска, Горан Тодоровски, Билјана Јанева, Симопа Костовска, Наталија Ристовска, Душан Шарановиќ, Јована Тасевска, Кристина Стојчева, Дијана Дамеска, Љубица Петковска, Александра Стојаноска, Димитри Ѓорѓоноски, Елена Дамјанова, Кристијан Тасевски, Душица Георгиева, Андријана Стојановска, Катерина Петкова, Александар Станковски, Илија Шопов, Анета Стаменковска, Белмира Калач, Медина Асани, Мајда Даминовска, Мери Стојаноска, Ивана Ангеловска, Борис Макаровски, Љубица Серафимовска, Емилија Јевтиќ, Сања Карабатова, Ивица Костовски, Дејан Врангалоски, Бојан Павлов, Никола Димитровски, Сава Чурлинова, Милица Рафајловска, Јована Јовановска, Ивана Јовчевска, Осман Максуд, Зоран Кнежевиќ, Горан Костадиновиќ, Делфина Симоновска, Марија Дукоска, Јане Тодороски, Драгана Младеновска, Ребека Ракин, Елена Стојковска, Мила Тасевска, Златко Златевски, Томислав Кичесц, Павел Петрушевски, Кристина Карадакова, Љубица Ставрова, Елена Лазаровска, Александар Анчев, Ивона Љаљакоска, Ивана Димовска, Катерина Никиќ, Јасна Белеска, Иван Паневски, Агеме Јакуповска, Сихана Зибери, Маја Милупоска, Александра Кипријановска, Арта Фазлиу, Сања Јакимовска, Сања Гоцева, Александра Трајковска, Емилија Гошева, Срѓан Алексиќ, Леонид Трпеноски, Мирјана Иванова Бојациевска, Маријета Котевска, Ангелина Методијевска, Ксенија Влашковиќ, Дејан Петрески, Виолета Самојловска, Магдалена Давидовска Довлева, Александар Талимициоски, Александра Јовевска, Ивана Атанасовска, Марија Целевска, Петарчо Иванов, Радмила Куцуловска, Горан Николовски, Марјан Миленковиќ).....35-45

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на учебникот **Вовед во логопедија**, од авторот доц. д-р Силвана Филипова, пријавен на Филозофскиот факултет во Скопје.....46-49

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на ракописот за монографијата **Обреди на премии од животниот циклус на Македонците во Тиквеш**, од авторот д-р Љунчо Неделков, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....50-53
2. Рецензија на ракописот со наслов **Математички изрази во географијата**, од проф. д-р Благоја Маркоски, пријавен на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....54-58

ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Градежниот факултет во Скопје (**Благојче Богдановски, Андреј Анѓев, Ѓоко Зороски, Раде Лазаревски**).....59

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на асистент по предметите вовед во компјутерски помогнато проектирање CAD/CAAD, компјутерски помогнато проектирање CAD/CAAD, 3D-моделирање, нацртна геометрија и перспектива во Институтот за графички комуникации при Архитектонскиот факултет во Скопје (**м-р Филип Ценовски**).....60-63

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ "БЛАЖЕ КОНЕСКИ"

1. Рецензија на докторската дисертација **Македонската книжевност во контекст на современите културни индустрии (издавачката дејност 1991-2011)**, изработена од м-р Билјана Туцаровска-Купева, пријавена на Филолошкиот факултет "Блаже Конески" во Скопје.....64-68

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензијата на докторската дисертација **Влијанието на дистрибуцијата на воздухот врз енергетската ефикасност во дата-центрите**, изработена од м-р Севде Ставрева, пријавена на Машинскиот факултет во Скопје.....69-73

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на учебникот **Дентална имплантологија** од авторите: доц. д-р Марија Песева Петреска, ас. д-р Даниела Велевска Стефковска, проф. д-р Борис Величковски, доц. д-р Снежана Пешевска и доц. д-р Гордана Ковачевска, пријавен на Стоматолошкиот факултет во Скопје.....74-89

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ "ЈУСТИНИЈАН ПРВИ"

1. Рецензија на докторската дисертација **Судската психологија во системот на казнено-правните науки**, од м-р Крсте Маљановски, пријавена на Правниот факултет "Јустинијан Први" во Скопје.....90-96

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на докторска дисертација на Филозофскиот факултет во Скопје (м-р Виолета Петрушевска, м-р Валентина Давчевска).....97
2. Преглед на пријавени теми за изработка на магистерски труд на Филозофскиот факултет во Скопје (Драгица Костадиновска, Јадранка Митевска, Даниела Колсва, Вальбопа Буњаку, Верица Костова, Мери Димитриоска, Трајче Минов, Евгенија Григорова, Билјана Танческа, Бисера Младеновска, Соња Јорданова, Виктор Јакимовски, Дијана Ристова, Гоце Милковски, Маја Лаловиќ-Блажевска, Оливера Ковчегарска, Иван Станчевски, Горѓи Кипровски, Ванѓелчо Иванов, Анета Николова Димулкова, Звонко Томески).....98-99

ФАКУЛТЕТ ЗА ФИЗИЧКА КУЛТУРА

1. Рецензија на докторската дисертација **Утврдување на структурата на моторичките способности кај средношколци со примена на различни факторски модели**, изработена од м-р Назим Миргај, пријавена на Факултетот за физичка култура во Скопје.....100-103
2. Рецензија на докторската дисертација **Споредби на антрополошките димензии во мултиваријантен простор помеѓу спортисти и неспортисти кои се третирани со суофит и стандардна батерија на тестови**, изработена од м-р Лулзим Ибри, пријавена на Факултетот за физичка култура во Скопје.....104-108

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Реферат за избор во звање-редовен професор во наставно-научната област стопанисување со мелиоративните системи на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (д-р Марија Вукелиќ-Шутоска).....109-127

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Стоматолошкиот факултет во Скопје (д-р Михајло Петровски).....128

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ "ЈУСТИНИЈАН ПРВИ"

1. Рецензија на докторската дисертација **Наследници од прв наследен ред во македонското и споредбеното право**, од м-р Ристо Илиоски, пријавена на Правниот факултет "Јустинијан Први" во Скопје.....129-134

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Концептот на јавно-приватното партнерство во образовниот систем на Република Македонија од аспект на современото менаџирање**, од м-р **Милица Патраклиева**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....135-143
2. Рецензија на докторската дисертација **Поимот Бог во филозофијата на Аристотел**, изработена од м-р **Руфат Алилов**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....144-149

ФАКУЛТЕТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ

1. Реферат за избор на наставник во наставно-научната област електротермија, електрично зваарување и електричен сообраќај на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (д-р **Снежана Чундева**).....150-166

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Реферат за избор на наставник од областа на индустриските култури-тутун на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (д-р **Златко Арсов**).....167-178

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Природно-математичкиот факултет во Скопје (**Живко Богојески, Саша Стаменковски, Лидија Насковска, Павлина Радическа**).....179

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација со наслов **Влијанието на дисвната светлина врз димензионирањето на волуменот на работниот простор и креирањето на естетскиот израз на архитектонските објекти**, од м-р **Александар Радевски**, пријавена на Архитектонскиот факултет во Скопје.....180-183

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА

1. Реферат за избор на еден асистент-истражувач во Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски во Институтот за македонска литература во Скопје (м-р **Дарин Ангеловски, м-р Марија Ѓорѓисва-Димитриева, м-р Владс Ефтимов, м-р Томислав Каранфиловски, м-р Марта Марковска, м-р Гоце Ристовски, м-р Стефан Пановски**).....184-187
2. Реферат за избор на еден асистент-истражувач во Одделението за македонска литература во XIX век при Институтот за македонска литература во Скопје (м-р **Соња Енцскова-Сопотска, м-р Владо Ефтимов, м-р Томислав Каранфиловски, м-р Славчо Ковилоски, м-р Гоце Ристовски, м-р Здравко Стојковски**).....188-194

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ “БЛАЖЕ КОНЕСКИ”

1. Рецензија на докторската дисертација **Топонимијата на Крушевско**, од м-р **Мери Момировска**, пријавена на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје.....195-200

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Реферат за избор на редовен професор во научната област микробиологија на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (д-р **Олга Најденовска**).....201-218
2. Реферат за избор на наставник во звањето редовен професор во научната област свињарство на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (д-р **Владо Буковик**).....219-233

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден кандидат во сите звања по предметот интерна медицина на Медицинскиот факултет во Скопје (д-р Антон Чибисев).....234-272

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН СОРАБОТНИК ВО ЗВАЊЕТО АСИСТЕНТ ПО ГРУПА ПРЕДМЕТИ ОД ОБЛАСТА: ЗАШТИТА НА ГРАДИТЕЛСКОТО НАСЛЕДСТВО И ИСТОРИЈА НА АРХИТЕКТУРАТА И УМЕТНОСТА НА ИНСТИТУТОТ ЗА ЗАШТИТА НА ГРАДИТЕЛСКОТО НАСЛЕДСТВО И ИСТОРИЈА НА АРХИТЕКТУРАТА ПРИ АРХИТЕКТОНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет во Скопје, на 43. седница одржана на 24.XII 2012 година, нè одреди за членови на Рецензентската комисија за избор на еден соработник во звањето асистент по група предмети од областа: заштита на градителското наследство и историја на архитектурата и уметноста на Институтот за заштита на градителското наследство и историја на архитектурата при Архитектонскиот факултет во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, во состав:

1. д-р Јасмина Алексијевска, редовен професор во пензија - претседател
2. д-р Анета Христова-Поповска, вонреден професор – член
3. д-р Елизабета Касапова, доцент – член.

На распишаниот конкурс, објавен во „Дневник“ и „Лајме“ од 12.XII 2012 година, се пријави кандидатката м-р Ана Ивановска Дескова, дипл.инж.арх., досегашен асистент на Институтот за заштита на градителското наследство и историја на архитектурата.

Комисијата констатира дека кандидатката ја доставила бараната документација согласно со конкурсот и врз основа на увидот во неа на Наставно-научниот совет му го доставува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци

Ана Ивановска е родена на 27.6.1978 г. во Скопје.
Основното и средното образование ги завршила во Скопје.

1.1. Образование

- 2011 Пријавена е изработка на докторска дисертација под наслов „Архитектурата од периодот на постземјотресната обнова на Скопје – вредности и состојба во рамки на современиот контекст“, која ја работи под менторство на проф. д-р Минас Бакалчев.
- 2010 Одбранет магистерски труд под наслов „Заштита на објекти од периодот на модерната во Р. Македонија преку примерот на О.У. Јохан Ханјрих Песталоци во Скопје“, изработен под менторство на проф. д-р Јасмина Хаџиева Алексијевска.
- 2004-2010 Постдипломски студии по архитектура на Архитектонскиот факултет во Скопје.
- 1996-2002 Студии на Архитектонски факултет – Скопје, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“; дипломска работа на тема: „Реставрација и ревитализација на манастирскиот комплекс „Св. Никита – с. Бањани“.
- 2002 Добитник на „Инженерски прстен“ за најдобар дипломиран студент.

1.2. Работно искуство

Во 2010 година, избрана е за асистент на Архитектонскиот факултет во Скопје во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, на групата предмети од историја на архитектура и уметност: историја на архитектура и уметност 1, 2, 3, 4; архи-

тектура и уметност во Македонија; и групата предмети од областа на заштита на градителското наследство: документирање и истражување на градителско наследство; конзервација и реставрација на градителско наследство; ревитализација на градителско наследство (Билтен бр. 986).

2003-2010 Помлад асистент на Архитектонскиот факултет во Скопје на предметите: архитектура и уметност – стар век; архитектура и уметност – среден век; архитектура и уметност – нов век; современа архитектура и уметност; архитектура и уметност во Македонија; група предмети за заштита на градителското наследство во продлабочената настава, (Билтен бр. 820).

2000-2003 Демонстратор на Архитектонскиот факултет во Скопје.

2. Наставно-образовна дејност

2010-2012 Под менторство на предметниот наставник држи настава по предметите историја на архитектура и уметност 1 и историја на архитектура и уметност 4 според новата ЕКТС-програма.

2010-2012 Во рамките на редовната настава ги води вежбите по предметите документирање и истражување на градителско наследство; конзервација и реставрација на градителско наследство и ревитализација на градителско наследство.

Работата на вежбите се состои од предавања на факултет и терен, од реализација на теренска настава во повеќе фази (претходни истражувања, инвентаризација, архитектонско-техничко снимање на објекти); изработка на проектна архитектонско-техничка документација (анализа на постојна состојба, степен на општетеност); изработка на типолошко-морфолошки, хронолошки и други анализи, цртачки реконструкции итн.

Во рамките на наставата по предметите од областа на заштитата на градителското наследство, работела на следниве истражувачки студии и проекти:

2012 Документирање и истражување на постојната состојба на Чарши-џамија во Прилеп (со доц. д-р Е. Касапова, а во соработка со НУ Завод и музеј Прилеп).

2012 Изработка на проект за реставрација и цртачка реконструкција на Чарши-џамија во Прилеп (со доц. д-р Е. Касапова).

2012 Изработка на проект за ревитализација на Чарши-џамија во Прилеп во нова намена (со доц. д-р Е. Касапова).

2011 Документирање и истражување на постојната состојба на црковната архитектура во велешкиот регион:

- Св. Атанасиј и Св. Илија во с. Богомила
- Св. Богородица и Св. Ѓорѓи во с. Бистрица
- Св. Константин и Елена во с. Оморани
- Св. Имитрија во с. Стари Град и
- Св. Атанасиј во с. Теово.

Архитектонско-техничката документација е изработена за потребите на Националниот конзерваторски центар (со доц. д-р Е. Касапова).

2011 Документирање и истражување на постојната состојба на Шенѓул-амам и Стара нова бања во Скопје (со доц. д-р Е. Касапова).

2011 Изработка на проект за реставрација и цртачка реконструкција на Шенѓул-амам и Стара нова бања во Скопје (со доц. д-р Е. Касапова).

2011 Изработка на проект за ревитализација на Шенѓул амам и Стара нова бања во Скопје во нова намена (со проф. д-р Ј. Хаџиева Алексиевска).

2010-2012 Учествува во работата на Архитектонско студио 3 и 4 на темите:

- Архитектонска и урбана акупунктура во Старата чаршија во Скопје;
- Мала градба покрај река на брегот на реката Вардар во Скопје;

- Учење од архитектонски „мајстори“ преку проекти за куќи;
  - Учење од руралното градителско наследство на Македонија.
- 2010 Учество во продлабочена настава на тема: „Постиндустриско реобликување на градската територија на примерот на Скопје“.

Учество на работилници и летни школи по архитектура:

- 2010 Ментор на 20. сесија на Летната школа за архитектура на тема „Невидливи лавиринти“ под раководство на Александар Бродски; манастир Св. Јоаким Осоговски, Крива Паланка; организатор: Архитектонски факултет – Скопје.

3. Научноистражувачка дејност

3.1. Научноистражувачки трудови

Од 2011 година, кандидатката е во фаза на изработка на докторска дисертација под наслов: „Архитектурата од периодот на постземјотресната обнова на Скопје – вредности и состојба во рамки на современиот контекст“, под менторство на проф. д-р М. Бакалчев.

Тезата има за цел да придонесе во објаснувањето на досега недоволно истражената архитектура на постземјотресната обнова на Скопје, поставувајќи ја во специфичниот општествено-политички контекст на настанување – во рамките на идеолошкиот дискурс на тогашната СФРЈ и во пошироки, европски и светски рамки.

3.2. Објавени научни и стручни трудови

- 2011 URBAN DIALOG: STRATEGIES FOR SOFT RENEWAL OF SKOPJE'S HISTORIC DISTRICT, in Proceedings of 23rd ENHR Conference, *Mixite: an urban and housing issue*, Toulouse, France
/коавтор во рамки на тимот: О. Марина, Г. Аџи Митревски, Д. Бошкова, Ј. Ивановски, Б. Каранаков и И. Топаловска/
- 2011 MODELING PEDESTRIAN MOBILITY AS A DESIGNER'S TOOL IN URBAN PROTECTED AREAS, "Reliability and Statistics in Transportation and Communication", Conference proceedings RelStar'11, Riga, Latvia, pp 408-418
/коавтор во рамки на тимот: О. Марина, Ј. Ивановски, Б. Каранаков и И. Топаловска и М. Ставриќ/
- 2012 "HOUSING AGAINST CITIZENSHIP. Post-Socialist Residential Development On The Case of Zlokukjani Settlement in Skopje", ZAWIA#00 Change, Cairo, 2012, pp 190-203
/коавтор со Ј. Ивановски/

3.3. Учество на меѓународни конференции, собири, семинари

- 2012 Присуство на научна конференција: „Balcony to the Balkan“, Десау, Германија.
2009-2012 Присуство на стручен собир: „Денови на Орис“, Загреб, Хрватска.

4. Стручно-уметничка и стручно-апликативна дејност

4.1. Проекти од областа на конзервација, реставрација и ревитализација

- 2010-2013 Конзерваторски проект – „Интегрални улични фасади во Старата скопска чаршија“. Проектот е во тек и се изведува во соработка со Националната установа Конзерваторски центар – Скопје. Проектот е тимска работа (д-р Јасмина

Алексијевска, Константин Димитров, д-р Елизабета Касапова и м-р Ана Ивановска) и опфаќа документирање, инвентаризација на постојната состојба на фасадите на дуќаните во чаршијата (состојба на сочуваност, деградации); проект за конзервација, реставрација и реконструкција на фасадите.

2008-2010 Проект – студија за инвентаризација на објекти во споменичката целина Стара чаршија – Скопје (во соработка со НУ Конзерваторски центар Скопје и градот Бајон во Франција).

* * *

Освен со проекти и студии од областа на заштитата на градителското наследство, кандидатката м-р Ана Ивановска Дескова дејствува и во поширокото подрачје на архитектонско проектирање преку учество на конкурсни или друг вид проекти.

Член е на SCARS-група млади архитекти кои во последните години, освен со плодна тимска и проектантска продукција преку низа домашни и меѓународни настани (проекти, изложби, семинари), се персонализираат како критички глас кон случувањата во архитектурата и урбанизмот во современиот контекстуален налет на „нови“ форми на дејствување во просторот во Р. Македонија (особено во Скопје).

4.2. Други позначајни архитектонски проекти

- 2011 Идејно архитектонско решение за едносемејна куќа со деловен простор во населбата Тафталиџе во Скопје, коавтор
- 2010 Конкурс за изработка на идејно решение за станбен комплекс за припадниците на АРМ – Скопје, коавтор
- 2010 Конкурс за изработка на идејно решение за катна гаража на ул. Даме Груев – Скопје; *второнаградено решение*; коавтор
- 2010 Конкурс за изработка на идејно решение на катна гаража на ул. Мито Хаџи-Василев Јасмин – Скопје, коавтор

4.3. Проекти за архитектонско-уметничко обликување на изложбени поставки

- 2012 Проект за архитектонско и уметничко обликување на Музејската поставка во Музејот на холокаустот на Евреите од Македонија, Скопје (соработник на *The Berenbaum Group – Michael Berenbaum, Los Angeles, USA*), проектот е во тек.
- 2012 Архитектонско и уметничко обликување на изложбената поставка „60-ти, светот, Скопје и Скопјани“, во рамки на манифестацијата „Бела ноќ“, Музеј на град Скопје, коавтор.
- 2011 Архитектонско и уметничко обликување на изложбената поставка SCARs OUTBOX 2010 (самостојна изложба на девет архитектонски проекти и модели на SCARs и Arhitektri, сите изработени во текот на 2010 г.), Музеј на град Скопје, коавтор.

Критика за изложбата: Дитмар Штајнер, архитектонски критичар и директор на Архитектонскиот центар во Виена и Андрија Русан, издавач и директор на ОРИС од Хрватска, објавени во: SCARs + Arhitektri, OUTBOX 2010. Музеј на град Скопје, Скопје, април 2011.

4.4. Групни јавни претставувања

- 2011 Во рамки на Архитектура Скопје – АСК 2011, кандидатката учествува со архитектонскиот проект за едносемејна куќа со деловен простор во населбата Тафталиџе - Скопје.

2010 Во рамки на изложбата 60-години Архитектонски факултет, Скопје, во Музејот на град Скопје, кандидатката учествува со проектот за надградба на Градскиот трговски центар во Скопје.

4.5. Публикации и објавени текстови со стручен карактер

2011 Во SCARs + Arhitektri, OUTBOX 2010, публикација на архитектонски проекти, Музеј на град Скопје, Скопје, април 2011.

2011 Во „ОРИС – магазин за архитектура и култура“, Резиме од самостојна изложба на архитектонски проекти и модели OUTBOX 2010.

2010 Објавено интервју: „Нереди и гротеска“ во книгата Нереди и гротеска, Гелевски, Н. уред., издавач: Темплум, Скопје, 2010.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на увидот во поднесената документација, Рецензентската комисија констатира дека пријавената кандидатка м-р Ана Ивановска Дескова, дипл.инж.арх, ги исполнува конкурсните услови, согласно со член 24 од Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Комисијата посебно го цени широкиот дијапазон во досегашниот професионален интерес на кандидатката, нејзиниот интелектуален капацитет и особениот интерес за дисциплините по групата предмети за кои конкурира.

Комисијата смета дека наведените квалитети на кандидатката претставуваат солидна основа и предуслов за понатамошна успешна надградба и унапредување во наставно-образовната и научноистражувачката работа на Архитектонскиот факултет во Скопје, со посебен акцент врз дисциплините од предметната област за која конкурира.

Согласно со напред изнесеното, Рецензентската комисија со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет во Скопје, кандидатката м-р Ана Ивановска Дескова да биде преизбрана во звањето асистент по групата предмети од историја на архитектурата и уметноста (историја на архитектура и уметност 1, 2, 3, 4 и архитектура и уметност во Македонија) и групата предмети од областа на заштитата на градителското наследство (документирање и истражување на градителско наследство, конзервација и реставрација на градителско наследство и ревитализација на градителско наследство).

Рецензентска комисија:

1. Д-р Јасмина Алексијевска, редовен професор во пензија – претседател, с.р.
2. Д-р Анета Христова-Поповска, вонреден професор – член, с.р.
3. Д-р Елизабета Касапова, доцент – член, с.р.

ПРЕГЛЕД
на теми за изработка на магистерски труд прифатени од
Наставно-научниот совет на Машински факултет во Скопје
на седницата одржана на 28.03.2013 година

Кандидат	Тема	Ментор
Вангел Барцовски	<i>Влијание на положбата на тежиштите врз процесот на кочењето, управливоста и стабилноста на товарно возило</i>	Вон. проф. д-р Дарко Данев

ПРЕГЛЕД

на одобрени теми за изработка на магистерски труд на **Економскиот факултет-Скопје** во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Ристе Мојсовски	„Меѓусебната поврзаност на макроекономските варијабли и девизните курсеви во отворена економија: случајот на Република Македонија“	проф.д-р Михаил Петковски
Александар Тошев	„Регулација на пазарите за хартии од вредност, меѓународни принципи за регулација и нивната примена во Република Македонија“	проф.д-р Владимир Филиповски
Марија Коцалева	„Глобалната финансиска криза 2007-2012 и нејзиното влијание врз земјите од Југоисточна Европа“	проф.д-р Михаил Петковски
Арбен Кривињева	„Еволуцијата и иднината на парите“	проф.д-р Михаил Петковски
Елена Бахтовска	„Управување со ризиците кај финансиските институции со помош на финансиски иновации“	проф.д-р Михаил Петковски
Катерина Доновска	„Улогата на платежните картички во современото банкарско работење“	проф.д-р Горан Петревски
Марија Атанасова	„Реформите на пензиските системи во Југоисточна Европа и приватните пензиски фондови“	проф.д-р Михаил Петковски
Елена Аврамовска(Додевска)	„Данокот на додадена вредност во Европската Унија и во Република Македонија“	проф.д-р Михаил Петковски
Сашо Василевски	„Маркетинг сегментирање на пазарот на услуги во Република Македонија“	проф.д-р Снежана Р.Јовановска
Јована Старковска	„Промотивната улога на визуелните елементи од графичкиот дизајн на пакувањето на кондиторски производи“	проф.д-р Нада Секуловска
Наташа Трпеноска	„Влијанието на квалитетот на услугите врз лојалноста на клиенти во банкарскиот сектор“	проф.д-р Нада Секуловска

Анета Манчева	„Влијанието на промотивните активности врз продажбата на семенски материјал за раноградинарски производи во Република Македонија”	проф.д-р Нада Секуловска
Маја Аврамчевска	„Ефективен маркетинг комуникациски микс кај малите претпријатија”	проф.д-р Нада Секуловска
Кокан Трпков	„Франшизата за брза храна како фактор за деловен успех на претпријатието”	проф.д-р Бобек Шуклев
Верица Тодорова	„Зелениот менаџмент како конкурентска предност на компаниите”	проф.д-р Бобек Шуклев
Александра Атанасова	„Методи за изработка на ефективен бизнис план”	проф.д-р Бобек Шуклев
Сашо Ивановски	„Трансформационата организациска промена и нејзината функција во моделот на John Kotter”	доц.д-р Леонид Наков
Љупка Гацева Велинова	„Емпириско истражување на индексот на потрошувачки цени (срп) во Република Македонија (2000-2012) -примена на арима модели-”	проф.д-р Славе Ристески
Магдалена Јовеска	„Влијанието на интернетот врз одлуката на потрошувачите во онлајн купување во Република Македонија”	проф.д-р Нада Секуловска
Марија Горгиева	„Влијанието на социјалните медиуми врз е-системите за управување со односите со клиентите во невладиниот сектор”	проф.д-р Анита Ц.Шулеска

Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки и храна во состав на УКИМ во Скопје од четириесет и деветата седница на Наставно-научниот совет одржана на 22.3.2013 година

Кандидат	Наслов на труд МК	Наслов на труд ENG	Ментор
Васил Иљовски	Влијание на микробиолошкото ѓубриво врз ризосферната микрофлора во услови на еколошко производство на јагода (<i>Fragaria spp.</i>)	Impact of microbiological fertilizer on rizosphere microflora in the terms of ecological production of strawberry (<i>Fragaria spp.</i>)	Проф. д-р Олга Најденовска
Стефан Карастојанов	Определување на реолошките својства на мајонезот	Determination of rheological properties of Majones	Проф. д-р Златко Пејковски
Весна Ѓорѓиева	Контрола на квалитет во производството на гроздов концентрат	Quality Control in the production of grape concentrate	Проф. д-р Љубица Каракашова
Ацо Иванов	Производни карактеристики на хибридни домати одгледувани во стакленици во светиниколско	Product features of hybrid tomatoes grown in glasshouses in Sveti Nikole region	Проф. д-р Рукие Агич
Штеријо Николов	Испитувања на производните и економските аспекти на домати одгледуван во пластеници и стакленици	Research on production and economic aspects of tomatoes grown in plastichouses and glasshouses	Проф. д-р Гордана Попсимонова
Зоран Донеvски	Оценка на буџетската поддршка во земјоделството на Република Македонија	Appraisal of the budgetary support in the agriculture in the Republic of Macedonia	Проф. д-р Драги Димитриевски
Бранка Петревска	Микробиолошка контаминација на пилешко месо во процесот на колење	Microbiological contamination of chicken meat in the slaughter process	Проф. д-р Олга Најденовска
Зоран Јосифовски	Споредба на нутритивните вредности на одделни сорти боранија при различни технологии на конзервирање	Comparison of nutritional value of certain varieties of processed green beans	Проф. д-р Љубица Каракашова

РЕЦЕНЗИЈА

НА КНИГАТА ПОД НАСЛОВ „СОВРЕМЕНА ХЕРБАЛНА МЕДИЦИНА (ФИТОТЕРАПИЈА)” ПОДГОТВЕНА ОД НАСТАВЕН КАДАР НА ИНСТИТУТОТ ЗА ФАРМАКОГНОЗИЈА НА ФАРМАЦЕВТСКИОТ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ” ВО СКОПЈЕ, НАМЕНЕТА ЗА СТУДЕНТИТЕ ПО ФАРМАЦИЈА

Со Одлука бр. 02-49/6, врз основа на член 38 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Фармацевтскиот факултет во Скопје, Наставно-научниот совет, на својата на својата XXIV седница одржана на 19.9.2012 година, формира Рецензентска комисија за преглед и оцена на ракописот под наслов „Современа хербална медицина (фитотерапија)”, од авторот проф. д-р Светлана Кулеванова од Институтот за фармакогнозија.

По прегледот на доставениот материјал, Рецензентската комисија во состав:

- проф. д-р Александар Димовски, Фармацевтски факултет, УКИМ, Скопје,
- проф. д-р Стефан Николов, Фармацевтски факултет, Универзитет за медицински науки, Софија, Бугарија
- проф. д-р Небојша Менковиќ, Институт за проучување на лековити билки „Др. Ј. Панчиќ”, Белград, Србија, и
- проф. д-р Билјана Божин, Фармацевтски факултет, Универзитет во Нови Сад, Нови Сад, Србија,

го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Цел, значење и актуелност

Доставениот труд за рецензирање е монографија напишана на 551 страница. Наменета е за студентите по фармација на Фармацевтскиот факултет, при Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, каде уште од 1999 год. се изучува предметот фитотерапија во програмата магистри по фармација. Изучувањето на современата фитотерапија е предвидено и во обуката на докторанди по фармацевтски науки. Не помало ќе биде значењето на оваа монографија и за постдипломската специјализација по фитотерапија за магистри, акредитирана од 2011 година. Образовната цел на монографијата ги надминува границите за обука на студентите по фармација и таа ќе биде

полезна и за студентите по медицина, за проширување на нивните знаења во областа на (фито)фармакологијата, како и за сите фармацевти и лекари што ја практикуваат својата струка. Претпоставувам дека оваа монографија ќе биде барана и ќе им даде корисни информации на многубројните читатели кои се интересираат за фитотерапијата и ја практикуваат неа при лечењето. Значењето на монографијата е многу поголемо од нејзината основна образовна цел. Оваа монографија може да се окарактеризира и како научен труд со придонес претежно од научно-апликативен карактер. Оваа монографија ги опфаќа сите научни области од исклучително сложената фитотерапевтска материја, започнувајќи од растителната таксономија, преку фармакогнозијата и фитохемијата на користените растителни суровини и биолошки активните соединенија кои се одговорни за дејството.

Во монографијата е разгледан и сложенитот фармаколошки профил на фармакодинамиката (механизмот на дејство), на клиничката ефективност и на безбедноста, на фармацевтските форми и на нивното дозирање, на можните несакани или токсични ефекти и на контраиндикациите. Сите овие аспекти на фитотерапијата се напишани на солидна научна основа. За секој конкретен случај (дрога и растителна суровина), користен во фитотерапијата, цитирани се многубројни литературни извори како научни статии, научни прегледи, извори на контролирани клинички испитувања, трудови за единечно испитувани случаи, извадоци од статистички податоци и др. Многубројната цитирана литература ми го зацврстува убедувањето дека оваа монографија е сериозен научен труд со конкретен практичен придонес.

Од сето досега кажано се истакнува уште еден квалитет на оваа монографија, а тоа е нејзината актуелност. Ова се гледа уште од насловот на монографијата - „Современа хербална медицина“, што наполно го поддржувам. Ова може да се забележи веднаш во предговорот и во првата глава на монографијата "Основи на современата хербална медицина". Во овие два дела на трудот, авторката прави длабока анализа на современата состојба на традиционалните источни медицински, како што се кинеската и индиската, и најмногу на состојбата и значењето што денес ѝ се придава на фитотерапијата во Европа. Тука ќе си дозволиме да ја цитираме авторката од причина што од извадениот цитат добро се гледа актуелноста на трудот и се добива претстава за состојбата на хербалната медицина во Европа, односно се дефинира фитотерапијата од европска гледна точка и врз овие начела се гради и е оформен целиот овој труд.

Во Европа, напредокот на конвенционалната медицина и медицината базирана на докази предизвика и потреба од трансформирање на народната медицина во медицина базирана на искуство, хербална медицина, во една современа форма во која ќе се обезбедат научни докази за ефикасноста и безбедноста на хербалните препарати. Денес, современата хербална медицина често се означува и како „западна“, бидејќи најголем подем доживеа токму во западноевропските земји, каде што се изведени енорно многу различни научни студии и каде што се обезбедени извонредно многу

научни податоци кои одат во прилог на успешната употреба на хербалните препарати во третманот на заболувањата, паралелно со конвенционалните лекови. Оттука, современата хербална медицина (фитотерапија) денес претставува дел од комплементарната медицина и избор во третманот на полесните форми на заболувања, во сите случаи кога е оправдано нејзиното користење.

Тоа се појдовните точки од каде што треба да се тргне кон современата фитотерапија и од каде што и започнува авторката на овој труд.

Првата точка е да се започне од народната медицина и да се определи нејзиното точно место. Да не се одрекува или спротивставува *народната медицина на конвенционалната медицина*. Двете треба заемно да се дополнуваат или народната медицина да се трансформира во современа хербална медицина и да се вклопи како дел од комплементарната медицина. Нешто повеќе. Тука авторката прави важен заклучок за врската меѓу двете медицини – тоа е фитотерапијата. *Фитотерапијата претставува мост меѓу народната (во некои случаи традиционалната) и алопатската, т.е. конвенционалната медицина*. Тоа е направено во монографијата. Речиси сите опишани објекти што се користат за лекување, се растенија широко употребувани во традиционалната и во народната медицина. Во монографијата е објаснето како тие или добиените од нив растителни производи наоѓаат свое место и во конвенционалната медицина.

Второ, тоа може да се случи само врз основа на научно докажани факти за ефикасноста и безбедноста на хербалните препарати. Треба да се бараат и собираат нови и нови научни податоци и докази. Со овој премин авторката одлично се справува. Врз основа на научни факти и научни докази, започнува исцрпниот литературен преглед за хемискиот состав, точно класифициран и поткрепен со прецизни и точни формули, разјаснет механизам на дејство, со наоѓање на активната хемиска компонента или група на компоненти, на што се должи дејството, разјаснување на фармакокинетиката и фармакодинамиката на овие соединенија, собраните и обработени научни податоци од клинички испитувања и докажаната клиничка ефикасност / спореден со плацебо ефект или со синтетички лекови /, утврдени по научен пат несакани или токсични ефекти и контраиндикации да се стигне до готовиот лековит производ изготвен во соодветна фармацевтска форма и точно дозиран. Тоа е изодениот пат во монографијата, започнувајќи со народното име на растението кое се користи и завршувајќи со името на готовиот лековит препарат, подготвен од истото растение, кое може да најде еднаква употреба во конвенционалната и во комплементарната медицина / *“..... обезбедени извонредно многу научни податоци кои што одат во прилог на успешната употреба на хербалните препарати во третманот на заболувањата, паралелно со конвенционалните лекови/*. Тоа е и патот и целта на ракописот **“Современа хербална медицина (Фитотерапија)”**. Овој пат е изоден благодарение на впечатливата литературна поткрепеност и импресивната книжевна свест на

авторката. Секоја глава и подглава на монографијата е придружена со исцрпен литературен преглед од кој поголемиот дел се од последните 10 - 15 години.

Трето, кога се зборува и пишува за современата хербална медицина во никој случај не треба да се потцени улогата на Европа, поточно на земјите од Европската унија. Честитки на проф. Кулеванова, бидејќи тоа многу добро се гледа во овој труд. Кон првата глава е вметната подглавата *Фармацевтска регулатива во подрачјето на хербални лекови*, во која на историски план се гледаат најважните моменти во европските директиви, почнувајќи од директивите ЕЕС65/65 и 75/318 и издавањето на Европската фармакопеја (Ph. Eur.) па сè до современите прирачници и монографии/ изминатите цитирани монографии сè од 2011 година на НМРС при ЕМА. Во монографијата за секој опишан растителен вид се дава повеќе информации за категоријата на која и се приклучува според монографиите (ако има) на НМРС, (traditional use) или (well-established use), исто така и според податоците од Германската комисија Е и ставовите изразени во монографиите на асоцијацијата ESCOP (European Scientific Cooperatives on phytotherapy) и др. Во овој контекст треба да се нагласи и одличната свест на авторката за сите досега отпечатени материјали, монографии, упатства и др. на Светската здравствена организација (СЗО), особено поврзани со квалитетот на растителните сировини како лекови и за производството на лекови. Цитирани и преведени се важни дефиниции дадени од Директивата 2001/83/ЕС за “Traditional herbal medicinal product”, “Herbal medicinal product”, “Herbal substances” и “Herbal preparations”.

Четвртиот важен момент во монографијата се однесува на медицинскиот дел кој е многу добро обработен и разбирливо претставен не само за студентите – фармацевти, туку и за обичниот читател. Уште во првата глава на соодветен шематски начин (слика 1.5.) се дадени можностите на хербалните лекови и активните растителни принципи кои дејствуваат на различните органи и системи на човечкиот организам. Понатаму секоја од главите на монографијата што се однесуваат на употребата на хербалните сировини за лекување на заболувања на системите на човечкиот организам, започнуваат со морфолошко-анатомски опис, придружен со шеми, фигури и други нагледни материјали на органите, кои го градат системот – на пр. нервен, кардиоваскуларен, респираторен итн. Следува детален опис на основните и најчести болести поврзани со органите на системите. Фитотерапијата тука започнува со опис на патогенезата на болеста, детално претставување на клиничката слика и завршува со растителни сировини и природни производи кои се користат за лекување на заболувањето. Повеќето од статиите завршуваат со дел “препарати/доза”, во кои се дадени рецепти за домашно приготвување на инфузи и декокти, како и медицински форми што се достапни на пазарот. Највредното во овој дел се наведените дози за подготовка и дозите за еднодневен внес. Од практична гледна точка тоа е најсуштествениот дел на монографијата. Оттука, и лекарот и фармацевтот и обичниот читател можат да извлечат голем број информации за многубројните опишани заболувања, што

да применуваат и како да и ги искористат растителните суровини и приготвените од нив лековити производи во лекувањето. Навистина има многу заболувања, но веднаш треба да се направи корекција дека не сите засега познати болести на определени органи и системи се опишани во монографијата. Впечатлив е направениот избор на заболувања од авторката. Таа останува верна на принципите за можностите на фитотерапијата: ... и избор во третманот на полесните форми на заболувања, во сите случаи кога е оправдано нејзиното користење. Тоа е следниот голем момент во монографијата, покажувајќи му на читателот дека фитотерапијата не е семожна и само преку неа не можат да се лекуваат сите болести. Таа има определен терапевтски опсег. Уште еднаш се определува местото на фитотерапијата: *Оттука, современата хербална медицина (фитотерапијата) денес претставува дел од комплементарната медицина.*

II. Опис и анализа

Трудот е структуриран во 12 поглавја.

Првата глава е дефинирана како "Основи на современата хербална медицина" и вклучува 5 потсекции: вовед со дефиниција и основи на фитотерапијата; карактеристика на растителните препарати; проценка на ефикасноста на растителните лекови; фармацевтска регулатива и традиционална хербална медицина. Означената структура на првото поглавје е наполнета со обилни информации за скоро сите аспекти, принципи и карактеристики на современата хербална медицина (фитотерапија), почнувајќи од дефинирањето и историјата, минувајќи преку опсегот на терапевтската активност, ефикасност, безбедност и регулатива на медицинските фитопрепарати. Високо ги оценуваме материјалите што се приложени во оваа глава и, како што беше наведено погоре, тука се издвојува појдовна точка, за кои се развиени посебни статии во следните поглавја на монографија.

Следните девет поглавја се посветени на користењето на растителните суровини и природни производи во лекување на болести на нервниот, кардиоваскуларниот, респираторниот, репродуктивниот систем на моторниот и уринарниот тракт, на хепато-билијарните и метаболички нарушувања и кожни болести. Две поглавја се посветени на употребата на хербални лекови со антивоспалително и со адаптогено дејство.

Втората глава е посветена на нервниот систем. Започнува со најопшти податоци за функциите и организацијата на нервниот систем, што е многу добро претставено на слика 2.1. Од бројните нервни заболувања, авторката се задржува само на три болести на ЦНС, кои можат да се лекуваат со фитотерапевтски средства. Тоа се анксиозност, несоница и депресија. Опишани се детални клинички слики за анксиозност и депресија, по што се наведени и најчесто користени растителни супстанции за нивно лекување. Повеќето од нив

се дадени во табеларен облик. Табелата го вклучува латинското и народното име на растението, хербалната суровина, главните биолошки активни компоненти, од кои некои се одговорни за дејството и наведена е дневната доза. Понатаму се обработени најзначајните дроги: *Piper methysticum*, *Valleriana officinalis*, *Passiflora incarnata*, *Humulus lupulus*, *Matricaria recutita* и *Lavandula angustifolia*. За лечење на депресијата сосема на место е опишана дрогата *Hypericum perforatum*, каде што се дискутирани новите гледишта за активниот принцип во кантарионот, кој што е флооглуцинолски дериват - хиперфорин, а не како што се мислеше до сега кондензираниот антрацен - хиперицин. И тука во табеларен облик се наведени и други растенија кои може да се користат, како и примената на ω -3 масните киселини, особено на α -линоленската киселина, содржани во семето на *Cucurbita pepo*, *Cannabis sativa* и *Linum ussitatissimum*. Се препорачуваат и други растителни стимуланси и некои етерични масла.

Следната глава е посветена на кардиоваскуларниот систем. Тука повеќе болести влијаат на фитотерапијата. Со клинички слики се опишани: конгестивната срцева инсуфициенција; ангина пекторис; артериска хипертензија; артериска хипотензија; хронична венска инсуфициенција; хемороиди и артериското оклузивно заболување. По краток анатомски и физиолошки опис на срцевиот орган и на целиот циркулаторен систем, следува детален опис на клиничката слика и фитотерапијата за секое од наведените заболувања. И тука во табеларен облик се наведени најчесто користените растителни супстанции за нивно лекување. Во полн преглед се развиени статиите за *Digitalis purpurea* и *Digitalis lanata* со детален опис на механизмот на дејство, несаканите ефекти, контраиндикации и предложените препарати и дози. Не е пропуштена и важната група на строфантовите карденолиди кои се содржат во семето на видови од родот *Strophanthus*, момината солза - *Convallaria majalis*, морскиот кромид - *Urginea maritima* и др. и заземаат значително место во третманот на срцевата инсуфициенција. Корисни информации за овие дроги се содржат во Табелата 3.3., во која се наведува нивното дејство и на други органи и системи на човечкиот организам како нервен систем, жолчка, црева, бубрези и др. Покрај групите на дроги, кои содржат кардиотонични гликозиди, во полн преглед е развиена статијата за глог - *Crataegus* spp., за кој добро се знае дека има голем број позитивни фармаколошки ефекти врз кардиоваскуларниот систем како резултат на С-гликозидите (витексин, витексин-2"-рамнозид, виценин) и проантоцијанидините. За лечење на ангина пекторис е дадена листа на околу 15 лековити растенија, за кои се знае дека инхибираат акумулација на холестерол во артериите, дејствуваат вазодилататорно и имаат аналгетско дејство при ангиозната болка. Темелно е опишано примената на фитотерапијата во третманот на артериска хипертензија. Во комплетен преглед се статиите за добро познатите антихипертензивни растителни суровини како што се лукот - *Allium sativum*, рауволфијата - *Rauwolfia serpentina* и др. Наведени се и широко користените лековити растенија во народната медицина кои се

користат во третман на покачен крвен притисок како што се: *Angelica panicii*, *Geranium macrorrhizum*, *Olea europea*, *Sedum acre*, *Veratrum lobelianum*, *Vinca minor*, *Viscum album* итн. Фитотерапијата наоѓа примена и во третманот на хроничната венска инсуфициенција. Важно место тука заземаат сапонинските дроги - семе од див костен - *Aesculus hippocastanum* и ризомот со корени од зелена шимширика - *Ruscus aculeatus*, за кои статии се дадени во полн преглед. На ист начин се опишани и статиите за приморскиот бор - *Pinus pinaster*, *Centella asiatica*, и модрата боровинка - *Vaccinium myrtillus*. Подетално е разгледана фитотерапијата на распространетите интравенски болести - хемороиди. За лекувањето се препорачуваат растенија кои содржат слузни материји (*Psyllium*), орална примена на растителни препарати кои го подобруваат венскиот тонус (*Aesculus hippocastanum* и *Ruscus aculeatus*) и хербални препарати кои содржат танини (*Hamamelis virginiana*), за кои статиите се приложени во комплетен преглед. За третман на хемороиди, ефикасни се и хербалните препарати со аналгетска, антибактериска и антиинфламаторна активност, приготвени од *Populus alba*, *Aloe vera*, *Calendula officinalis* и др. Често заболување на крвните садови е и атеросклерозата, која е причина за појава на други многу сериозни болести како срцева исхемија, мозочен удар и др. Прво место во фитотерапијата на атеросклероза зазема дрогата, лист од гинко - *Ginkgo biloba* L., дрога за која е развиена статија во полн преглед. Наведени се и активните материји на дрогата како дитерпените билобалид, гинколидите, ацетилираните флавоноиди, гликозидни комплекси на кверцетин, камферол и изорамнетин, бифлавоноидите, процијанидините и др. Потврдено е со податоци од клиничките испитувања дека препаратите од кромид - *Allium sativum*, позитивно влијаат на превенција и третман на циркулаторните крвни заболувања бидејќи го снижуваат крвниот притисок и го намалуваат нивото на липидите и холестеролот во крвта. За лекување на атеросклероза се препорачуваат уште и растителни дроги кои содржат проантоцијанидини и омега-3-масни киселини.

Четвртата глава е посветена на респираторниот систем. По деталниот анатомски опис и прегледно претставување на сликите на органите наведени се значењето и функцијата на системот. Во главата се опишани најчестите болести кои се подложни на третман со растенија. Тоа се бронхијална астма, бронхитис, грип, настинки, кашлица, ринитис, остар и хроничен синуситис, хроничен тонзилит, воспаление на средно уво и магарешка кашлица. За сите болести се опишани клиничките слики, по што следува применетата фитотерапија. Во ова поглавје се посветува посебно внимание на одделни потпоглавја за ефектите на дејството. На пример, по фитотерапијата на бронхитис (акутен и хроничен), следува потпоглавје посветено на експекторансите. Авторката цитира литературни податоци, можеби за сите досега познати дефиниции на "експекторанс", како и нивната совреме поткласификација на најмалку две главни групи: рефлексни (како што се претежно сапонините) и експекторанси со директно дејство (какви што се некои етерични масла). Многу добро преку

слики се рефлектира фармакодинамиката на двете групи експекторанси. На ист начин кај фитотерапијата на кашлицата во посебно потпоглавје е опишана фармакодинамиката на: слузни супстанции кои создаваат заштитна обвивка; на етерични масла кои ја намалуваат чувствителноста на рецепторите за кашлање и на опијатите, кои ги потиснуваат центарот за кашлање. Во полн преглед се опишани слузните дроги добиени од: *Althaea officinalis*, *Plantago lanceolata* и етерични масла добиени од *Pimpinella anisum*, *Foeniculum vulgare*. Во оваа глава се опишани уште многу други растенија кои ги содржат овие супстанции и имаат широка примена во фитотерапијата на респираторниот систем. Во полн преглед се опишани бронходилататорната и вазоконстрикторната дрога *Ephedra sinica*, дрогата со изразен експекторансен ефект како резултат на присуството на тритерпенски сапонини од *Polygala senega*, *Hedera helix*, *Glycyrrhiza glabra*, еметичната алкалоидна дрога од *Cephaelis ipescacuanha*, како и директното влијание на експекторансните етерично-маслени дроги од *Eucalyptus globules*, *Thymus vulgaris* и др. Од дрогите, кои се користат за лекување на грипот, авторката во полн преглед ги опишува дрогите добиени од *Sambucus nigra* и *Echinacea angustifolia*, *E. pallida* и *E. Purpurea* поради добро изразените антивирусни, антиинфламаторни, аналгетски, дијафоретични и имуностимулирачки активности.

Петтата глава е посветена на гастроинтестиналниот систем. На сличен начин се опишани и заболувањата на овој систем, кои се предмет на фитотерапијата. Такви се заболувањата стоматитис, глоситис, гингивитис, диспепсија, метеоризам (flatulence), констипација, дијареја и синдром на иритирани црева. За секое од болестите е опишана патогенезата и деталната клиничка слика. И тука особено внимание се посветува на клиничкиот ефект и механизмот на дејство на дрогите. На пример, во полн преглед се опишани дроги за желудник добиени од: прополис, *Capsicum annuum*, горчливите дроги од *Gentiana lutea*, *Centaureum erythraea*, *Artemisia absinthium* кои се користат за третман на диспепсија и на воспаленија на усната шуплина (стоматитис, гингивитис и др.). Во полн преглед е опишана и *Glycyrrhiza glabra*. Авторката дава одговор на прашањето каква дрога е слаткиот корен - експекторантна или стомахична. По литературни податоци од 2011 година е изготвен список од над 100 оригинални научни трудови кои ја поддржуваат употребата на слаткиот корен за лекување на стомачните болести како диспепсија, гастритис, пептичен улкус и др. Останува отворено прашањето на кои материи од хемискиот состав на дрогата се должи експекторантното дејство, а на кои се должи стомачниот ефект. Опширни се и информациите за фитотерапијата на констипацијата. Од деталната клиничка слика на болеста се гледа дека во 20 век, таа е една од најчестите здравствени проблеми, особено кај постарите луѓе. Во одделно потпоглавје се карактеризираат природните лаксативни средства, наредени во соодветна класификација. Природно најважна и применета е групата на дроги кои содржат антрахинони. Во одделно подпоглавје се дадени карактеристиките на антрахинонските лаксативни супстанции, текстуално и шематски е опишан механизмот на дејство и даден е клучниот збор за контраиндикациите и за

несаканите ефекти кои ги поседуваат како и соодветните насоки за нивната употреба. Опишани се во полн изглед сите засега познати растенија, од кои се добиваат антахинонските дроги како: *Cassia* spp., *Rhamnus purshiana*, *Rhamnus frangula*, *Aloe* spp. и *Rheum palmatum*. Од втората група лаксативи - волуменски лаксативи, опишани се супстанции од семето од *Plantago psyllium* и *Plantago indica*, *Agar*, *Gummi Tragacantha*, трици и храна богата со диететски влакна. Во истиот ред се претставени информации во подпоглавјето за фитотерапијата на дијарејата. Во детално опишаната клиничка слика дадена е дефиниција, опишани се случаи и патогенезата на акутната и хроничната форма на заболувањето и наведени се различните начини на лекување. Најголем дел заземаат лековити производи добиени од растителни дроги што содржат танини. Поради тоа во посебно потпоглавје се окарактеризирани танините, главно кондензираните танини како атстрингентни лековити средства. Детално е опишана дрогата, кора од даб, која се добива од двата вида даб: *Quercus robur* и *Quercus petraea*, надземниот дел /херба/ од *Agrimonia eupatoria*, лист од *Rubus fruticosus*, лист од *Camellia sinensis*, од кој се добива црниот и зелениот чај и др. Главата за фитотерапијата на дигестивниот систем завршува со подглава за фитотерапијата на "Синдром на иритирани црева (IBS), кадешто детално е опишана една од најважните и најмногу користени дроги - лист од нане *Mentha x piperita*. Освен дрогата, со широка примена е и етеричното масло од нане - *Mentha piperitae aetheroleum*, поради што е опишан и хемискиот состав, механизмот на дејствување, клиничката ефикасност и несаканите ефекти и контраиндикациите. Врз основа на бројни научни публикации се докажани добрите резултати од клиничката ефикасност при употреба на маслото од нане во лекувањето на IBS.

Во шестата глава се опишани растителните суровини и природните производи за лекување на заболувања на хепарниот и на билијарниот тракт. Главата вклучува две основни потпоглавја – заболувања на црниот дроб и заболувања на жолчката. Посебно потпоглавје е посветено на народната медицина при лекување на хепато-билијарните заболувања. Во првото потпоглавје по кратката анатомско-физиолошка функција на црниот дроб се опишуваат двете главни заболувања - хепатитис и цироза. Се споменува и намалената функција на црниот дроб како состојба на болест. Фитотерапијата на хепаталните заболувања се сведува на употребата на растителни дроги со хепатопротективно, имуностимулиричко и антивирусно дејство. Во Табела 6.1. направен е преглед на некои растителни дроги, кои се користат кај хепаталните заболувања според американската *Materia medica*. Списокот на растенија со хепатопротективно дејство е проширен во следната Табела: 6.2., кадешто се одбележани растенијата со ваков ефект препорачани од страна на Германската комисија Е. Од сите најчесто применета растителна дрога се плодовите на *Silybum marianum*. Авторката ја опишува комплетно дрогата и прави опширен преглед на досега извршените клинички студии (плацебо-контролирани, двојно-слепи студии и др.) при третман на хроничното алкохолно заболување на црниот дроб, вирусен хепатитис, алкохолна и неалкохолна цироза,

хепатотоксични лекови и хепатитис индуциран од токсини. Со докажана клиничка ефикасност како хепатопротективни и со антихепатотоксична активност се опишани растителните дроги од: *Picrorrhiza kurroa*, *Schizandra chinensis*, *Phyllanthus amarus* и повеќе од дваесет години користениот сладок корен во лекување на хроничен вирусен хепатит - *Glycyrrhiza glabra*. Карактеристично е да се спомене дека меѓу механизмот на дејствување и клиничката ефикасност за сите дроги се наведуваат и активните компоненти како иридоиди, лигнани, сапонини и др., со соодветни хемиски структури. Второто важно потпоглавје на Глава 6, се однесува на заболувањата на жолчниот тракт. Според авторката, жолчните камења се најчестите причини кои водат до патогенезата. Лекувањето на овие болести може да биде засегнато со стимулација на жолчниот поток, со користење на двете најважни групи лекови во оваа област - со холеретично и со холагогно дејство. Растенија кои поседуваат вакви ефекти и се препорачуваат од Германската комисија Е, се наведени во Табела 6.3. Во делот Фитотерапија на жолчните заболувања комплетно се опишани дрогите добиени од растенијата *Taraxacum officinale*, *Chelidonium majus*, *Cynara scolimus* и *Peumus boldus*. Холеретичното и холагогно дејство на овие растенија и дроги, се должи на присуството на фенолните киселини, стеролите, сескви- и тритерпените, сесквитерпенските лактони и алкалоиди.

Во седмата глава се опишани растителните суровини и природните производи за третман на метаболичките заболувања. Главата содржи 3 потпоглавја: метаболички нарушувања на липидите, дијабетес и згоеност. Информациите се обилни и тоа ја наметнало потребата под секоја подглава да се приложи листа на користена литература. Метаболичките нарушувања на липидите вклучуваат подетално разгледување на прашањата за метаболизмот на липидите и хиперлипидемијата. Окарактеризирани се четирите главни липопротеински структури содржани во плазмата: хиломикрони; липопротеини со многу мала густина (VLDL липопротеини); липопротеини со мала густина (LDL липопротеини) и липопротеини со голема густина (HDL липопротеини). Точно и јасно е разгледано прашањето за хиперлипидемиите. Дадена е дефиниција и класификација на примарни и секундарни хиперлипидемиии, според факторите кои доведуваат до нивно формирање. Фитотерапијата на хиперлипидемиите вклучува голем број на растителни суровини со антихиперлипидемична активност кои се претставени во Табела 7.1. Комплетно се опишани растенијата за кои има клиничка потврдена активност и јасен механизам на дејство. Тоа се дрогите, кои се добиваат од растенијата *Cynara scolymus*, *Commiphora mukul*, *Allium sativum*, *Trigonella foenum-graecum* и ориз - *Oryza sativa* со габата *Monascus purpureus*. Извршените испитувања покажуваат дека користените растителни суровини го намалуваат серумското ниво на холестерол со 10-33%. Тука е интересен фактот дека различните дроги имаат разновидни и разнострани механизми на дејствување, водат до антихиперлипидемична активност, која се должи на различните биолошко активни материи како: депсиди на фенолни киселини (цинарин); флавоноиди

(лутеолин за кој поновите истражувања покажуваат дека има значење во инхибицијата на синтезата на холестеролот); стероидните сапонини (за кои одамна се знае дека имаат хипохолестеримично дејство), сесквитерпенските лактони (цинаропикрин); стероидните компоненти (Z и E-гугулстерони); сулфурното соединение алицин; статините (монаколин K) и др. Во подглавата за дијабетес се вклучени делови за дијабетесот и инсулинот, дијагностичката слика, класификацијата на дијабетесот и терапијата на дијабетес. Голем впечаток остава големиот број (над 800) растенија кои уште од античко време се користеле како антидијабетични средства. Од етнофармаколошките истражувања се докажува дека нивниот број е над 1200 растенија, кои се користеле како хипогликемични лекови во традиционалната медицина во различни делови на светот. Можно е ова да е причината понатаму авторката да запира и опишува многу непознати за нашите предели растенија кои растат и се користат за лекување на дијабетес во традиционалната медицина на Кина, Индија, Мексико, Бразил итн. Такви се *Eugenia jambolana*, *Psacalium decompositum*, *Brickellia grandiflora*, *Gymnema sylvestre*, *Opuntia streptacantha*, *Momordica charantia*. Корисно е дека некои од овие растенија се утврдени, со јасен механизам на дејство и со докажана клиничка ефикасност, која ги проширува познавањата на фитотерапијата за дијабетесот. Опишани се 16 различни механизми на антидијабетично дејство на растенијата. Некои од нив многу прегледно се претставени на Слика 7.7. Од рецензираниот материјал се гледа дека во последните години се откриваат и нови лековити растенија со антидијабетично дејство како *Cinnamotum verum*, од 2003 година, објавените резултати во 2010 година за експериментални студии на лист од *Vaccinium myrtillus* и др. Потпоглавјето за дијабетес завршува со описи на растенијата со антидијабетично дејство кои се користат во народната медицина. Третото подпоглавје е за згоеноста. Познато е дека тоа е сериозен здравствен проблем за целото човештво. Од податоците во монографии се гледа дека според класификацијата на СЗО, секој петти човек од постарата популација е со зголемена тежина. Затоа и на оваа подпоглавје, авторката одговара многу одговорно и детално ја опишува клиничката слика, факторите на ризик и последиците од оваа болест, како и програмите за намалување на телесната тежина, со користење на различни видови терапија, меѓу кои е и хербалната. Карактеристика на фитопрепаратите кои се користат за слабеење е нивното регистрирањето како "додатоци на исхраната", или како ОТС препарати. Во полн изглед, со докажани механизми на дејствување и клиничка ефикасност се опишани дрогите, кои се добиваат од следниве растенија: *Ephedra sinica*; *Paullina cupana*; *Cyamopsis tetragonolobus*; *Fucus vesiculosus*; *Garsinia cambogia*; *Plantago psyllium*. Перспективни се клиничките студии за *Rheum palmatum*, кој успешно може да се комбинира и со други природни средства како ефедра и ламинарија. Подглавата завршува со список на лековити растенија, кои можат да се користат за слабеење според традиционалната медицина Ајурведа. Тука спаѓаат голем број на растенија со антихиперлипидемично дејство што е потврдено со експериментални и клинички студии.

Во осмата глава се опишани растителните суровини и природните производи за третман на уринарниот тракт. Главата содржи 4 главни потпоглавја: уринарен систем; инфекции на уринарниот тракт; диуретици и бубрежни камења. Како што се гледа од содржината, материјалот е претставен по познатата шема. Во првото потпоглавје, по кратката анатомско-физиолошка карактеристика на уринарниот систем се опишуваат најчестите заболувања предизвикани од ренални инфекции, ренални опструкции, ренална слабост и инфекции на мочниот меур. Фитотерапијата се сведува на употребата на растителни дроги со терапевтски ефект на уринарните инфекции и функционалните нарушувања од типот на "миктурија". Во второто потпоглавје многу добро се класификувани растителните дроги кои се користат за лекување на инфекциите на уринарниот тракт според нивното дејство. На пример, растенијата - уринарни антисептици и антимикробни агенси (*Arctostaphylos uva-ursi*, *Vaccinium macrocarpon*, *Barosma betulina*, *Solidago canadensis*, *Echinacea purpurea*, *Arctium lappa*, *Allium sativum*, *Vaccinium myrtillus* и др.). Интересен е фактот дека некои растителни суровини влијаат селективно на микроорганизмите кои предизвикуваат инфекции на уринарниот тракт. На пример: *Enterobacter* е чувствителен на *Eucalyptus globulus*; *E. coli* на *Calendula officinalis*, *Thymus vulgaris* и др. Други групи растителни дроги, класифицирани по нивното дејство, се со противвоспалително дејство, спазмолитици, акваретици, диуретици и др. Во Табела 8.1. се наведени најчесто користените растенија за лекување на инфекциите на долниот уринарен тракт, кои речиси сите се препорачаат од Германската комисија Е. Комплетно, со докажани механизми на дејствување и клиничка ефикасност се опишани дрогите, кои се добиваат од следниве растенија: *Arctostaphylos uva-ursi*; *Vaccinium macrocarpon* и *Barosma* spp. Во посебен дел, накратко се опишани и други познати хербални уринарни антисептици како *Juniperus communis*, *Solidago virgaurea*, *Chamomila recutita*, *Petroselinum sativum*, *Ononis spinosa*, *Betula pubescens* и др. Интересни се прашањата кои се поставуваат во третата подглава - "Диуретици". Иако се познати голем број растителни супстанции со диуретично дејство, прашањето за механизмот на дејствување останува отворен. Тој не е потврден ниту во испитувањата кај животните, ниту во испитувањата кај човекот. Од друга страна, според современите претстави диуретиците треба да се поделени во зависност од дејството во две подгрупи: - диуретици и акваретици. За важноста на ова прашање, ќе цитирам текст од монографијата: *Разликување на растенија со диуретично дејство од оние со акваретично е многу важно при носење одлука за вклучување на вакви суровини во терапијата. Акваретиците не можат да дадат корисни ефекти во случаи на едеми или при хипертензија, токму поради немање влијание врз екскрецијата на натриумот*" и продолжува „Акваретични растенија се хербални диуретици што дејствуваат на гломерулите (за разлика од конвенционалните диуретици кои што дејствуваат на нефронот) и ја зголемат екскрецијата на вода од организмот, без ефект врз електролитите како што се Na и K. Растенијата и дрогите кои имаат

акваретично дејство се: *Asparagus officinalis*, *Petroselinum crispum*, *Orthosiphon* spp., *Ononis spinosa*, *Juniperi communis*, *Equisetum arvense*, *Solidago virgaurea* и др. Од оваа група растенија, комплетно е дадена информација за *Orthosiphon stamineus*. Последното подпоглавје е посветена на нефролитијазата (бубрежните камења). По патогенезата и причините кои водат до оваа болест се опишани бројни препораки за превенција, како и употреба на растенијата кои спречуваат повторно создавање на бубрежни камења. Комплетно е опишано широко користеното Ајурведа растение, *Crataeva nurvala*, за кое има податоци за механизмот на дејствување, но нема литературни податоци за клиничките испитувања поврзани со ефикасноста за превенција и третман на ова бубрежно заболување.

Во деветтата глава се опишани растителните суровини и природните производи за лекување на заболувања на репродуктивниот систем. Главата содржи 3 основни потпоглавја: репродуктивен систем; предменструален синдром и менопауза и бенигна хиперплазија на простата. Во првото потпоглавје накратко се опишани анатомски органите кои го градат машкиот и женскиот репродуктивен систем и нивните функции. Второто потпоглавје започнува со опис на клиничката слика на двете главни женски заболувања, кои се предмет на монографијата - предменструален синдром и менопаузата и вклучува заеднички преглед, вклучувајќи и историјат за примената на лековитите растенија при гинеколошки индикации. Тука авторката користи податоци од "Rote Liste" и препорачани растенија за третман на гинеколошки заболувања од Германска комисија Е - опишани во Табела 9.1. Посебна потточка на второто потпоглавје е посветена на фитоестрогените. Тие се содржат во многу растенија и естрогените дејства се должат предимно на изофлавоноидите. Особено внимание е посветено на фитоестрогените на сојата (*Glicine max*) врз менопаузалните симптоми. Докажано е дека екстракт од соја, содржи изофлавоноиди и изолирани изофлавоноиди кои штитат од појава на рак и кардиоваскуларни заболувања. Од лековитите растенија кои се користат за лекување на менопаузалните симптоми, детално се опишани *Cimicifuga racemosa*, *Trifolium pretense* и *Angelica sinensis*. Фактот дека од цимицифугата се изготвени два препарата - Remifemin® и Remifemin®plus, се покажува ефикасноста на ова растение во третманот на менопаузалните проблеми. Во делот за хербално лекување на предменструалниот синдром опишани се во детали растенијата *Vitex agnus castus* и *Oenothera biennis*, за кои се изведени клинички студии и докажани се добрите клинички ефекти. Третото потпоглавје започнува со опис на клиничката слика на бенигна хиперплазија на простата. Наведени се четири степени на развој на болеста. Авторката со факти докажува дека најголем дел од лековите за лекување на оваа болест се со хербална природа (фитопрепарати). Во Италија, употребата на фитопрепарати за лекување на БХП е 50%, а во Германија и Австрија 90%. За жал, бројот на лековитите растенија кои се користат за таа цел не е голем. Во Табела 9.2. се наведени само пет, кои потоа се опишуваат комплетно. Тоа се: *Serenoa repens*; *Urtica dioica* и *U. urens*; *Prunus africana*; *Cucurbita pepo*; *Secale cereale* и

Nuroxis rooperi. За сите наведени дроги во табели дадени се можните механизми на дејство, а опишана и докажана е и клиничката ефикасност од бројните клинички испитувања. Иако за сите дроги не е разјаснет механизмот на дејствување, обидите покажуваат дека добиените резултати во третманот на БХП се должат главно на стеролските фракции, како и на чистите Δ^5 и на перспективните во тој поглед Δ^7 стероли и нивните гликозиди.

Во десеттата глава се опишани растителните суровини и природни производи за третман на воспалителните заболувања. Главата е напишана во стандардната шема која се рефлектира и во другите поглавја. Поделена е на 3 главни потпоглавја, кадешто во првата е дадена дефиниција на воспаленијата и детални информации за воспаленијата како физиолошки и биохемиски процеси, како и болестите поврзани за нив. Во второто потпоглавје конкретно се опишуваат две од најчестите воспалителни заболувања кои подлежат на третман со хербални препарати. Тоа се ревматоидниот артритис и остеоартритисот. Многу прегледно и јасно на сликите 10.3. и 10.4. се прикажани воспалителните промени кои настануваат кај двете заболувања. Најзначаен е вториот дел кој е посветен на растителните дроги со антиинфламаторна активност. Во Табела 10.1. дадени се над 20 лековити растенија, дроги и препарати добиени од нив со антиинфламаторен ефект. Авторката смета дека растителните дроги со антивоспалително дејство имаат помала и ограничена употреба во третманот на ревматоидниот артрит и остеоартритисот. Но, сепак, благодарение на пронајдените литературни податоци и тоа од последните години за механизмот на дејствување и клиничката ефикасност, комплетно се претставени неколку дроги. Тоа се: *Harpahophyti radix*; *Gummi Boswellii*; *Salicis cortex*, стандардизираниот препарат *Phytodolor* и *Urticae folium*. Многу прегледно е претставено претворањето на салицин до салицилна киселина и неговата фармакокинетиката (Слика 10.7. и 10.8.), а исто така и ефектот на некои растителни лекови врз метаболизмот на арахидонската киселина (Слика 10.6.). Последните два дела се однесуваат на дроги кои содржат масни киселини и надворешно лекување на артритис-болката. Дадена е кратка информација за растенијата кои содржат масла, богати се со есенцијални масни киселини како *Borago officinalis*, *Ribes nigrum* и *Oenothera* видовите, како и можните механизми на антиинфламаторно дејство на γ -линоленска киселина (Слика 10.9.). Третото потпоглавје е посветено на болеста мигрена. По описот на клиничката слика на заболувањето и конвенционалните методи за третман засновани на бета адренергичните блокатори и употребата на антиинфламаторните и аналгетските средства, авторката ја разгледува и фитотерапијата на мигрената. И тука во табела се претставени растителни дроги кои традиционално се употребуваат како аналгетични средства за лекување на мигрената /Табела 10.2./, но ниту една од нив не се препорачува и поддржува од Германската комисија Е. Сепак се пронајдени клинички докази кои покажуваат активност само на дрогата *Tanacetii parthenii herba* и во помала мера на дрогата *Petasites radix et folium*, кои понатаму во текстот се опишани во целост. Има основа првата дрога, да е активна, откако била позната и

користена како "средовековен аспирин" и како аспирин на 18 век. Двете дроги се добиваат од претставници на фам. Asteraceae и голем впечаток остава богатата и разновидна содржина на хемотаксономските маркери за фамилијата – сесквитерпените, најмногу сесквитерпенските лактони и пиролизидинските алкалоиди кои коректно и точно се гледаат со формули во текстот. Нема сомневање дека на овие соединенија се должат антиинфламаторните, антимикробните, антиоксидативните, антиспазмичните, антимигренозните и другите активности на двете опишани дроги.

Во единаесеттата глава се опишани растителните сировини и природни производи кои се користат за апликација на кожата. Поделена е во две основни подпоглавја - изградба на кожата и состојби на кожата. Во првото потпоглавје сеопфатно е опишана анатомската градба на кожата, што е илустрирано и со слики, како и нејзината физиолошка функција. Второто потпоглавје започнува со наведување на поспецифични фармацевтски форми и препарати во дерматологијата како пасти, масла, емулзии, лосиони и прашкести форми. Следува опис со детални клиничка слика на три кожни заболувања кои подлежат на третман со фитопрепарати. Тоа се болестите *Akne vulgaris* (акни), егзем и дерматитис и *Psoriasis vulgaris* (псоријаза), каде што во табеларен облик се наведени најчесто користените растителни дроги за нивно лечење. Најзначаен е вториот дел, во кои детално и во полн изглед се опишани многу растенија и нивни производи, што се користат за лекување на воспалителни заболувања на кожата. Тоа се растенијата: *Melaleuca alternifolia (aetheroleum)*; *Viola tricolor*, *Eucalyptus globulus*, *Aloe vera* гел, *Matricaria recutita*, *Calendula officinalis*, *Hamamelis virginiana* и *Arctium lappa*. Се остава впечаток дека при описот на видовите и дрогите се даваат сеопфатни информации за хемискиот состав и тоа на материите на кои се должи дејството. На пример, кај *Matricaria recutita* на цела страница се напишани формулите на компонентите на кои се должи активноста, а исто добро е опфатен со формули и хемискиот состав на *Arctium lappa*, како и бројните хемиски соединенија на *Calendula officinalis*. Некои од овие дроги се опишани како лековити средства и кај други заболувања, во другите поглавја, но тука авторката прави разграничувања при нивната употреба. На пример кај *Aloe vera* кај кожните воспаленија се користи гелот кој се добива при екстракција од слузните материи, а не производот (латексот) алое кој содржи антрахинони и се користи како пургативно средство. Истото важи и за другите растенија како *Melaleuca alternifolia*, *Eucalyptus globulus*, *Matricaria recutita* кои се среќаваат и во другите поглавја. Во механизмот на дејствување, особено се наведуваат микроорганизмите кои предизвикуваат бактериски воспалителни процеси на кожата или тешко заздравувачки рани и другите кожни инфекции, на кои успешно се применуваат етеричните масла, кои дејствуваат како лековити средства. Пример, лисјата на *Hamamelis virginiana* дејствуваат адстрингентно, а дрогата е опишана и во Глава 3 како средство за лекување на хемороиди, но водниот екстракт кој содржи многу фенолни соединенија го инхибира растот на *Escherichia coli*, *Staphylococcus aureus*, *Bacillus subtilis* и др. Третиот дел е

посветен на лекување на рани и изгореници. Пред објавување на фитотерапевтското лекување, авторката ги опишува четирите главни фази низ кои се одвива лекувањето на рани, повреди и изгореници, бидејќи различни природни супстанции дејствуваат со различни механизми во различни фази. Тоа добро се гледа на слика 11.10. Комплетно се разгледани неколку познати дроги кои потекнуваат од растенијата: *Ehinaceae* spp., *Hypericum perforatum*, *Arnica montana* и *Centella asiatica*. Во целост е претставен *Hypericum perforatum*, со традиционално добиеното *Hyperici oleum*, кој што е широко применет во народната медицина на сите балкански народи како антисептично и противвоспалително средство.

Во последната дванаесетта глава се опишани растителните суровини кои се користат како адаптогени. Авторката запира и детално информира за едно заболување - стресот, кое според неа може да се повлече од адаптогенodelувачките растителни суровини. Направен е историски преглед уште од 19 век на дефиницијата за стрес и по резиме доаѓа до современата нејзина дефиниција како *заедничка активност на силите што се случуваат во секој дел од телото, физички или психички*. Во одделни потсекции се опишани некои од факторите и симптомите, како и контролата на стресот. Второто потпоглавје е посветено на адаптогените, главно од природно потекло, кои формираат нова класа метаболички регулатори. Направена е кратка карактеристика и е претставено најважното за нив. Адаптогените ја зголемуваат отпорноста на организмот кон штетни фактори со физичко, хемиско или биолошко потекло. Тие ја нормализираат и зголемуваат способноста на организмот да се приспособи на факторите на средината и го спречуваат евентуалното настанување на повреди од страна на стрес-факторите. И тука е запазен редот во излагањето, веднаш се наведуваат растителните дроги со адаптогено дејство. Тоа е направено во Табела 12.1., а следната Табела 12.2. целосно е посветен на "класика и синоними за природни адаптогени средства" – жен-шен. Од табелата се гледа дека освен кинески (*Panax ginseng*) има уште јапонски (*Panax japonicas*), американски (*Panax quinquefolium*), виетнамски (*Panax vietnamensis*) и др., како и различни растителни видови од различни делови на светот, кои исто така се определуваат како жен-шен. Пример Аљаска-жен-шен (*Echinopanax horridum*), сибирски жен-шен (*Eleutherococcus senticosus*), индиски жен-шен (*Withania somnifera*), бразилски жен-шен (*Pfaffia paniculata*), перуански жен-шен (*Lepidium meyenii*) и др. Од таа причина, во делот за "адаптогени хербални суровини" во целост се опишани некои од овие растителни видови, почнувајќи од *Panax ginseng*, *Eleutherococcus senticosus* и *Withania somnifera*. Пократко се опишани *Schizandra chinensis*, *Bryonia alba*, *Uncaria tomentosa* и *Rhodiola rosea*.

IV. Заклучок

Рецензираниот монографски труд “Современа хербална медицина (фитотерапија)” од авторот проф. д-р Светлана Кулеванова ги поседува сите квалитети на современ образовен учебник, на издржана научна монографија и исклучително корисно практично упатство за студентите од различни специјалности, за научните работници од сите области на медицината, фармацијата, хемијата, биологијата, како и за обичниот читател, современиот човек, кој бара ефикасни и безбедни растителни средства за лекување и превенција на болестите. На недвосмислен начин, врз основа на научно докажани факти од цитирани стотици научни публикации, во трудот се потврдува дека растенијата кои се применуваат во фитотерапијата имаат и заземаат важно место, заедно со конвенционалните лековити средства во лекувањето на многу заболување. Ова е постигнато и благодарение на исклучителната подготовка, акумулирани знаења, искуство и вештини на авторката и нејзиниот тим. Трудот го потврдува сознанието дека само фармацевт-фармакогност е во состојба да ја намали и претстави сложената и разновидна материја на фитотерапијата и тој мора да биде еден од водечките специјалисти во наставата и спроведувањето. Импресионира обемот на обработка на научни информации, научниот пристап на интерпретирање на податоците и дидактичноста на презентирање за книгата да биде корисна и користена од студентите, од професионалците и од секојдневниот читател. Веруваме во зборовите на авторката во предговорот дека врз книгата работела подолго време, вгнездила извонредно многу труд, знаење и, пред сè, љубов.

Со научна убеденост препорачуваме монографијата “Современа хербална медицина (фитотерапија)”, од авторот проф. д-р Светлана Кулеванова да биде отпечатена.

Рецензенти:

Проф. д-р Александар Димовски с.р.

Проф. д-р Стефан Николов с.р.

Проф. д-р Небојша Мековиќ с.р.

Проф. д-р Билјана Божин с.р.

ПРЕГЛЕД НА ПРИФАТЕНИ ТЕМИ ЗА ИЗРАБОТКА НА МАГИСТЕРСКИ ТРУДОВИ ВО ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ

<i>Ред. бр.</i>	<i>Име на кандидатот</i>	<i>Наслов на темата</i>	<i>Ментор</i>
1.	Катерина Костадинова-Даскаловска	“Управување со оперативен ризик во банките и идентификување на потребниот капитал за негово покривање”	д-р Климентина Попоска
2.	Ивица Кабранов	“Независност на централните банки во водењето на монетарната политика”	д-р Климентина Попоска
3.	Марија Димовска	“Улогата на иновативното лидерство во поттикнување на организациска промена во случајот на осигурителна компанија WINNER”	д-р Наташа Данилоска
4.	Марио Мирсинов	“Редуцирање на неуспесите на претприемничките бизнис потфати”	д-р Дејан Пендев
5.	Милена Крстевска	“Општествената одговорност како фактор за развојот на компаниите”	д-р Дејан Пендев
6.	Леонора Ивановска	“Функционирање на берзите и нивните перспективи”	д-р Климентина Попоска
7.	Александар Ковачев	“Процес на спојување на компаниите и идентификување на предностите и слабостите - студија на случај”	д-р Климентина Попоска
8.	Трајче Стојанов	“Оперативните ризици во банкарското работење”	д-р Биљана Ангелова
9.	Лилјана Стојановска	“Сметководствениот третман на финансиските деривати и хеџирањето”	д-р Биљана Ангелова
10.	Зоран Здравески	“Рекламирањето и спонзорството како извори на финансирање на печатените и електронските медиуми во Република Македонија”	д-р Татјана Петковска-Мирчевска
11.	Александра Никова	“Улогата на спојувањето и преземањето за раст и развој на компаниите “	д-р Биљана Ангелова
12.	Соња Кимова	“Претприемништвото како алатка за поголема финансиска независност на лицата со оштетен слух”	д-р Дејан Пендев
13.	Александар Ралев	“Практики на менаџментот на човечки ресурси во мултинационалните компании со осврт на Република Македонија”	д-р Васил Поповски

14.	Тања Кацеска	“Задоволство на корисниците и влијанието од услугите на Е-влада во Република Македонија”	д-р Зоран Јаневски
15.	Горѓи Бошковски	“Предности и недостатоци при спроведувањето на електронските јавни набавки на примерот на ЈП “Водовод и канализација”- Скопје”	д-р Татјана Петковска-Мирчевска
16.	Нина Силјаноска	“Улогата на локалната самоуправа во поттикнување и развој на малите и средните претпријатија во општина Кичево”	д-р Биљана Ангелова
17.	Виолета Јанева	“Улогата на лидерот во мотивирање на вработените”	д-р Наташа Данилоска

До Медицински факултет при
Универзитетот “Св. Кирил и Методиј”
во Скопје

- Ректор
- Декан
- Рецензентска комисија
- Наствано-научен совет
- Министер за образование и наука
на РМ

П Р И Г О В О Р

Од ас. д-р. Огнен Ивановски, член на Катедрата за хирургија при
Медицинскиот факултет во Скопје

Предмет на приговорот: Реферат објавен во Билтенот бр. 1050 од 15.3.2013
година на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј”, за избор на насловен
доцент по предметот хирургија, во согласност со конкурсот објавен во
„Утрински весник“ на 24.11.2012 година.

Во однос на заклучокот дека согласно со член 125, став 2 од Законот
за високото образование, според кој „за доцент може да биде избрано лице
кое има научен степен доктор на науки од научната област во која се
бира...“, чувствувам потреба да и објаснам на почитуваната Рецензентска
комисија одделни факти за високото школство во Франција, како и детали
од научните истражувања од моите докторски студии, со цел појаснување на
научната област на мојот докторски труд.

Согласно со законите на Европската унија и Болоњската декларација
(коишто се усвоени и во Р.Македонија и на коишто се темелат и важечките
Закон за високото образование и Закон за научноистражувачка работа во
Р.Македонија), за подготовка и одбрана на докторска дисертација се
запишува докторска школа („Ecole doctorale“) која не припаѓа на факултетот
каде што кандидатот работи. Тоа е воведено со цел избегнување на
конфликт на интереси. Болницата „Некер“ во Париз, во која работев 4
години и каде што магистрирав и докторирав, припаѓа на 5-тиот Париски
универзитет “Rene Descartes”. Тргувајќи од горенаведениот принцип, за
оваа болница е одредено докторската школа “Ecole Doctorale de Physiologie
and Physiopathologie” или „Докторска школа по физиологија и
физиопатологија“, која припаѓа на 6-тиот Париски универзитет “Pierre et
Marrie Currie”. Така, целиот универзитетски кадар од болницата „Некер“ со

цел академско напредување се запишува на „Докторска школа по физиологија и физиопатологија“. Напоменувам дека називите **физиологија и физиопатологија** треба да се сфатат само како составен дел од називот на докторската школа, а никако како строга научна област којашто се обработува и изучува на оваа докторска школа. Сите лекари и истражувачи од болницата „Некер“ при 5-тиот Париски универзитет (уролози, хирурзи, нефролози, кардиолози и сите останати медицински струки) запишуваат докторски студии на наведената докторска школа, а во текот на наставата, како и во зависност од избраната тема која ја работат како докторска дисертација, се насочуваат кон различни дисциплини. Одбраната на докторската теза е пред комисија составена од 8 професори, избрани од сите медицински универзитети во Франција. Универзитетот Pierre et Marie Curie, каде што докторирав, на последната Шангајска листа од 2012 година е рангиран како **втор во Франција, а 42-ри во светот.**

Дозволете ми да ви напоменам дека мојот докторски труд е експериментален и е изработен на генетски модифицирани глувци, при што се употребени оригинални микрохируршки техники. Ваков тип на експериментални трудови секогаш допираат повеќе области од медицината, како што се хирургијата, урологијата, кардиоваскуларната патологија, хроничната бубрежна болест, артериосклерозата, фармакологијата, липидните нарушувања и слично. Самите истражувачки процедури, постапки и техники кои ги применував за целите на мојата докторска дисертација опфаќаат бројни хируршки техники (поспесицифично, уролошки и кардиохируршки техники). Врз основа на докторскиот труд, имам направено и објавено бројни научни трудови, вклучително и во областа на урологијата и хирургијата. Во два наврата, трудовите произлезени од мојот докторски труд се и официјално наградени, и тоа на значајни меѓународни уролошки конгреси. Во 2009 година, трета награда за најдобар апстракт (Richard Wolf 3rd Prize Best Abstract) на јужно-источниот конгрес на Европската асоцијација по урологија за темата: *Effect of calcimimetic R-568 in apolipoprotein E deficient mice with surgically induced kidney disease* и најдобар постер во постер сесија со темата: *Partial nephrectomy compared to total unilateral nephrectomy slows down atherosclerosis progression in apolipoprotein E deficient mice*, презентирани на Годишниот конгрес на Европската асоцијација по урологија во 2013.

Врз основа на мојот докторски труд, избран сум за рецензент на следниве списанија: *Urology journal* (2012), *Advances in Urology* (2012), *Scandinavian Journal of Trauma, Resuscitation and Emergency Medicine* (2010), *Pediatric Nephrology* (2010), *World Journal of Surgical Oncology* (2011), *Journal of Nephrology* (2009) и *Kidney International* (2008, 2012). *Macedonian Journal of Medical Sciences* (2011).

Подолу е листата на трудови, од кои што произлезе мојот докторат, а се објавени во најеминентите светски списанија од областа на урологијата и нефрологијата и се презентирани на светски и европски уролошки и нефролошки конгреси, како и нивниот последен објавен фактор на

Unité 1088 de l'Inserm

Directeur : Pr. Ziad A. Massy

UFR Médecine/Pharmacie, UPJV, 1 rue des Louvels, 80037 Amiens,
France

Pr Tilman B. Drüeke
Directeur de Recherche Emérite

tél/fax : +33 3 22 82 54 25
tél mobile : +33 6 07 73 96 96
email: tilman.drueke@inserm.fr

To whom it may concern:

I the undersigned Tilman Drüeke, MD, FRCP, former Associate Professor, Division of Nephrology, Necker Hospital, Paris, at present Inserm Director of Research Emeritus, Inserm Unité 1088, UFR Médecine/Pharmacie, Université de Picardie Jules Verne (UPJV) and Professor honoris causa of Saints Cyril and Methodius University, Skopje, Republic of Macedonia herewith certify that Dr Ognen IVANOVSKI, born 25 April 1975, from Skopje, Republic of Macedonia has been working as Ph.D. student in my research laboratory and under my mentorship from 2002 to 2005. He obtained his Ph.D. degree at University Paris VI in July 2006.

Dr IVANOVSKI accomplished the doctoral thesis following his inscription at the "Ecole Doctorale de Physiologie and Physiopathologie" of University Paris VI, Paris, France. The research themes admitted by this doctoral school encompassed all sections of medical and surgical sciences which dealt with pathophysiological aspects including nephrology, urology and cardiovascular disease. Of note, the scientific articles resulting from his outstanding research work in my laboratory led to publications in prestigious international journals of medicine and surgery.

I am hoping that this explanation will help clarify Dr IVANOVSKI's excellent doctoral performance in clinically orientated investigations which at present is

влијание („impact factor“) и нивното рангирање во областа на урологијата и нефрологијата.

Наслов на труд	Објавено во стручно списание	Фактор на влијание 2012 година	Рангирање во областа на урологијата и нефрологијата
Uremia accelerates both atherosclerosis and arterial calcification in apolipoprotein E knockout (apoE ^{-/-}) mice.	JASN	9.663	1/73
The antioxidant N-acetylcysteine prevents accelerated atherosclerosis in uremic apolipoprotein E knockout mice	Kidney Int	6.10	4/73
Effect of simvastatin in apolipoprotein-deficient (apo E ^{-/-}) mice with surgically induced chronic renal failure	Journal of Urology	3.746	11/73
Sevelamer prevents uremia-enhanced atherosclerosis progression in apolipoprotein E-deficient mice	Circulation	14.53	

Прифаќањето и објавувањето на овие трудови, произлезени директно од мојот докторат, од страна на овие еминентни стручни списанија од областа на урологијата, верувам дека сами по себе говорат за релевантноста на научната област за којашто се пријавив за избор на наставен кадар. За релевантноста на моите истражувања во областа на урологијата и хирургијата коишто произлегоа од мојот докторат, говори и бројот на цитирања во меѓународниот индекс на цитации кои до 21.3.2013 година изнесува 387.

Во прилог на појаснувањето доставувам и писмо/изјава од менторот на мојот докторат, проф. Тилман Друке, кој е воедно и professor honoris causa на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј”.

also called research « from bench to bedside », that is research with potential short or long-term applications to the patient.

Amiens, 20 March 2013

Handwritten signature of Tilman B. DRÜEKE in black ink.

Tilman B. DRÜEKE MD FRCP
Directeur de recherche Emérite

Ја молам почитуваната Рецензентска комисија уште еднаш да ја разгледа мојата пријава, имајќи предвид дека ги исполнувам сите пропишани критериуми за наставно-научно звање-насловен доцент и постапката на бодирање да ја спроведе во целост.

Ас. д-р. Огнен Ивановски

До Деканот на Медицинскиот факултет
при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“
во Скопје

Предмет: Одговор на приговор

Рецензентската комисија за избор на лица во насловни доценти по предметот хирургија го разгледа приговорот од ас. д-р Огнен Ивановски во врска со Рефератот објавен во Билтен бр. 1050 од 15. 3. 2013 година при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Земајќи ги предвид одредбите од Законот за високото образование, Комисијата го потврдува првичниот Заклучок објавен во Билтенот погоре цитиран.

Членови на Комисијата

Проф. д-р Ацо Димов, претседател с.р.

Проф. д-р Слободан Ристовски, член с.р.

Проф. д-р Ѓорѓе Џокиќ, член с.р.

Доц. д-р Игор Кафтанциев, член с.р.

Доц. д-р Ѓорѓи Јота, член с.р.

Скопје, 27. 3. 2013 г.

ПРЕГЛЕД

на прифатени теми за изработка на магистерски трудови на Правниот факултет „Јустинијан Први„ во Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Михајло Штерјов	Економска анализа на договорното право низ призмата на договорот на купопродажба – компаративен преглед	проф. д-р Ванчо Узунов
Мишо Митровски	Маркетинг во хотелската индустрија и туризмот	проф. д-р Софија Тодорова
Даме Горѓески	Предностите и слабостите на различни видови договори за лиценца	проф. д-р Јадранка Дабовиќ – Анастасовска
Блаже Јакимовски	Состојбите на регулативата за корпоративното управување на финансискиот сектор пред и по светската економска криза	доц. д-р Александар Климовски
Андреј Белчовски	Појава и развој на акционерската демократија	доц. д-р Александар Климовски
Бојан Јовчевски	Преземањето на акционерските друштва како модел на корпоративна контрола и антипреземачките мерки	доц. д-р Александар Климовски
Драгана Ристовска	Отворање на стечајна постапка	проф. д-р Димитар Гелев
Катерина Стаматовска	Аранжмани за колективно обезбедување во банкарството и трговијата	проф. д-р Димитар Гелев
Елена Николоска	Современи трендови во банкарството-Понуда на I-BANK	проф. д-р Димитар Гелев
Никола Митев	Стечајна постапка врз банка	проф. д-р Димитар Гелев
Срна Димовска	Правно дефинирање на банкарските дејности	проф. д-р Димитар Гелев
Драгољуб Ставрев	Преземање на акционерски друштва	проф. д-р Димитар Гелев
Трајче Илиевски	Основање на друштво за осигурување	проф. д-р Димитар Гелев
Драгиња Аврамчева	Планот за реорганизација во	проф. д-р Димитар Гелев

	стечајната постапка	
Марија Милановска	Отворен инвестициски фонд и Друштво за управување со отворен инвестициски фонд	проф. д-р Димитар Гелев
Горан Тодоровски	Сопственоста на единиците на локалната самоуправа	проф. д-р Родна Живковска
Билјана Јанева	Начини на стекнување право на сопственост во правниот систем на Република Македонија	доц. д-р Тина Пржеска
Симона Костовска	Странки во арбитражната постапка	проф. д-р Татјана Зороска - Камиловска
Наталија Ристовска	Независноста и објективноста на арбитражите во арбитражната постапка	проф. д-р Татјана Зороска - Камиловска
Душан Шарановиќ	Правото на правично судење во парничната постапка во македонското право и во практиката на Европскиот Суд за човекови права	проф. д-р Татјана Зороска - Камиловска
Јована Тасевска	Начелото на диспозиција и недозволените располагања на странките во парничната постапка	проф. д-р Татјана Зороска - Камиловска
Кристина Стојчева	Електронските докази во парничната постапка во македонското и во споредбеното право	проф. д-р Татјана Зороска - Камиловска
Дијана Дамеска	Причини за поништување на тестаментот во Република Македонија	доц. д-р Ангел Ристов.
Љубица Петковска	Постхумна репродукција и сурогат мајчинство: правото и репродуктивната слобода	доц. д-р Ангел Ристов
Стојаноска Александра	Начелото на еквивалентност низ Законот за облигационите односи, со посебен акцент врз правните последици од повредите на начелото	доц. д-р Ненад Гавриловиќ
Димитри Горгоноски	Одговорност на работодавецот за штета што неговиот работник ја причинил во вршење на работата или во врска со работата во македонското и во споредбеното право	доц. д-р Ненад Гавриловиќ
Елена Дамјанова	Брачните пречки во македонското право	доц. д-р Ангел Ристов

Кристијан Тасевски	Правни последици од развод на брак во однос на брачните другари	доц. д-р Ангел Ристов
Душица Георгиева	Суштествени услови за склучување брак	доц. д-р Ангел Ристов
Андријана Стојановска	Фондот за осигурување на депозити – столб на довербата во банкарскиот систем	доц. д-р Јован Зафироски
Катерина Петкова	Организација и надлежности на Европскиот одбор за системски ризици (European Systemic Risk Board)	доц. д-р Јован Зафироски
Александар Станковски	Правни и економски аспекти на систематизацијата на работни места во Република Македонија	доц. д-р Александар Стојков
Илија Шопов	Организација на пазарот на хартии од вредност во Република Македонија	проф. д-р Димитар Гелев
Анета Стаменковска	Брокерски друштва во Република Македонија	проф. д-р Димитар Гелев
Белмира Калач	Модерните технологии во современото банкарство	проф. д-р Димитар Гелев
Медина Асани	Механизми за колективно обезбедување во банкарството и трговијата	проф. д-р Димитар Гелев
Мајда Даминовска	Механизми за колективно обезбедување во банкарството и трговијата	проф. д-р Димитар Гелев
Мери Стојаноска	Осигурување на живот и друштва на осигурување кои ја вршат дејноста осигурување на живот во Република Македонија	проф. д-р Димитар Гелев
Ивана Ангеловска	Степен на транспонирање на директивите на ЕУ во националното законодавство на Република Македонија за јавните набавки	проф. д-р Димитар Гелев
Борис Макаровски	Улогата на Управата за финансиска полиција во сузбивањето на финансискиот криминал во Република Македонија	проф. д-р Никола Тупанчески
Љубица Серафиновска	Нормативната уреденост на правата, обврските и одговорноста на членовите	доц. д-р Александар Климовски

	на органите на управување	
Емилија Јевтиќ	Спецификите со управувањето со корпорациите во финансискиот сектор	доц. д-р Александар Климовски
Сања Карабатова	Компаративна анализа на локалните приходи и расходи во Република Македонија и државите од југоисточна Европа	проф. д-р Александра Максимовска Велјановски
Ивица Костовски	Локални даноци во компаративното законодавство во Република Македонија, Република Хрватска и Република Србија и Народна Република Бугарија	проф. д-р Александра Максимовска Велјановски
Дејан Врангалоски	Локална буџетска постапка и партиципативно буџетирање во Република Македонија	проф. д-р Александра Максимовска Велјановски
Бојан Павлов	Односите помеѓу Меѓународниот монетарен фонд и Република Македонија	проф. д-р Владимир Кандиќјан
Никола Димитровски	Даночни олеснувања и ослободувања од данок на добивка во Република Македонија	проф. д-р Весна Пендовска

П Р Е Г Л Е Д
на прифатени теми за изработка на магистерски трудови на Правниот
факултет „Јустинијан Први„ во Скопје
Наставно-научен совет – 29.03.2013 година

Кандидат	Тема	Ментор
Сава Чурлинова	Алкохолизам и криминалитет	Д-р Методија Каневчев
Милица Рафајловска	Етиолошки феноменолошки карактеристики на проституцијата	Д-р Методија Каневчев
Јована Јовановска	Полот и криминалитетот	Д-р Методија Каневчев
Ивана Јовческа	Туристички криминалитет во Република Македонија и во компаративното право	Д-р Никола Тупанчески
Осман Максуд	Насилство врз жената – казнено правни аспекти	Д-р Никола Тупанчески
Зоран Кнежевиќ	Контраразузнавањето и контраразузнавачките истраги во Република Македонија	Д-р Никола Тупанчески
Горан Костадиновиќ	Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија и случајот Тарчуловски	Д-р Никола Тупанчески
Делфина Симоновска	Фармацевтските казнени дела во Република Македонија и споредбеното право	Д-р Никола Тупанчески
Марија Дукоска	Трговија со луѓе и криумчарење мигранти – компаративни аспекти	Д-р Никола Тупанчески
Јане Тодороски	Амнестија и помилување во Република Македонија и споредбеното право	Д-р Никола Тупанчески
Драгана Младеновска	Привилегираните убиства во КЗМ со	Д-р Никола Тупанчески

	посебен осврт на убиство на дете при пораѓање	
Ребека Ракип	Кривичното дело трговија со луѓе – некои практични аспекти во Република Македонија	Д-р Никола Тупанчески
Елена Стојковска	Убиство на свиреп и подмолен начин во теоријата и практиката	Д-р Никола Тупанчески
Мила Тасевска	Феноменолошки карактеристики на компјутерскиот криминал	Д-р Гордана Бужаровска
Златко Златевски	Феноменолошки и етиолошки карактеристики на криминалитетот на подрачјето на Основен суд Кавадарци	Д-р Александра Груевска Дракулевски
Томислав Кичеец	Работата како облик на третман на осудени лица	Д-р Александра Груевска Дракулевски
Павел Петрушевски	Проучувањето на личноста на осуденото лице, како основна претпоставка за остварување на извршната индивидуализација	Д-р Александра Груевска Дракулевски
Кристина Карадакова	Видови организирани криминални групи според структурата, организацијата и казнените дела	Д-р Александра Деаноска Трендафилова
Љубица Ставрова	Казненоправни и биоетички аспекти на манипулациите со хумани гени	Д-р Александра Деаноска Трендафилова
Елена Лазаровска	Кривично-правна заштита од дискриминација (со посебен осврт врз половата дискриминација)	Д-р Александра Деаноска Трендафилова
Александар Анчев	Карактеристики на казнените дела против	Д-р Александра Деаноска

	безбедноста на јавниот сообраќај	Трендафилова
Ивона Љаљаковска	Политика на сузбивање на корупцијата во Република Македонија	Д-р Александра Деаноска Трендафилова
Ивана Димовска	Субјекти на казненото дело (со посебен осврт на малолетните лица како активни и пасивни субјекти)	Д-р Александра Деаноска Трендафилова
Катерина Никиќ	Биолошко-психолошка концепција за непресметливоста	Д-р Александра Деаноска Трендафилова
Јасна Белеска	Република Македонија на патот кон НАТО – предизвици и перспективи	Д-р Татјана Петрушевска
Иван Паневски	Постоење две држави – едно од решенијата за Израелско-Палестинскиот спор	Д-р Татјана Петрушевска
Атеме Јакуповска	Првостепената постапка пред Управен суд	Д-р Борче Давитковски
Сихана Зибири	Дисциплинска одговорност на нотарот	Д-р Борче Давитковски
Маја Милуноска	Придонесот на етичките кодекси за ефикасноста и ефективноста на вработените во јавниот сектор	Д-р Борче Давитковски
Александра Кипријановска	Административно-правни надлежности на Владата на Република Македонија	Д-р Борче Давитковски
Арта Фазлиу	Правна регулација на стручност и компетентност и деполитизација	Д-р Борче Давитковски
Сања Јакимовска	Новиот јавен менаџмент (New Public Management) доктрина за управување и за изградба на јавен сектор на современи основи низ споредбени искуства	Д-р Драган Гоцевски
Сања Гоцева	Академија за државна	Д-р Борче Давитковски

	администрација	
Александра Трајковска	Правна заштита во јавни набавки	Д-р Борче Давитковски
Емилија Гошева	Е управа во државните институции во Република Македонија – перспектива или утопија?	Д-р Борче Давитковски
Срѓан Алексиќ	Кривични дела против подвижниот имот – компаративни и практични аспекти	Д-р Никола Тупанчески
Леонид Трпеноски	Еднаквоста на странките во кривичната постапка	Д-р Гордана Бужаровска
Мирјана Ивановска Бојаџиевска	Жалба на првостепена пресуда	Д-р Гордан Калаџиџиев
Маријетта Котевска	Примената на Законот за општата управна постапка во единиците на локалната самоуправа во областа на урбанизмот	Д-р Борче Давитковски

П Р Е Г Л Е Д
на прифатени теми за изработка на магистерски трудови на Правниот факултет „Јустинијан Први„ во Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Ангелина Методиевска	Спецификите на постапката за испитување на индивидуалниот карактер на индустрискиот дизајн пред канцеларијата за хармонизација на внатрешниот пазар	доц.д-р Ненад Гавриловиќ
Ксенија Влашковиќ	„The Role of Essentially Biological Process for Production of Plants in Intellectual Property Law“	доц.д-р Ненад Гавриловиќ
Дејан Петрески	„Традиционалното знаење како право на интелектуална сопственост“	проф.д-р Јадранка Дабовиќ Анастасовска

ПРЕГЛЕД
на прифатени теми за изработка на магистерски трудови на Правниот
факултет „Јустинијан Први„ во Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Виолета Самојловска	ПР во јавното здравство во Република Македонија	проф.д-р Томе Груевски
Магдалена Давидовска Довлева	Пазарот на телевизиско рекламирање во Република Македонија	проф.д-р Томе Груевски
Александар Талимициоски	Why the European Central Bank (ECB) isn't as efficient such as the US Federal Reserve (FED) in implementing its monetary policy?	проф.д-р Ванчо Узунов
Александра Јовевска	Придонесот на пратеничките во Собранието на Република Македонија во законодавните политики од аспект на половата рамноправност (квантитативна и квалитативна анализа 1991-2012)	доц.д-р Каролина Ристова-Астеруд
Ивана Атанасовска	Raoul Girardet's myth of conspiracy theory in forming national identities : is it applicable to the Macedonian case? (Теоријата на Раул Жирадет за митот за конспирација и формирањето на националните идентитети: дали е применлива врз македонскиот случај)	доц.д-р Зоран Илиевски
Марија Целевска	Извршната власт во Република Македонија,	проф.д-р Рената Дескоска

	Хрватска и Словенија од 1991 до 2012 година	
Петарчо Иванов	Швајцарскиот sui generis политички систем	проф.д-р Гордана Силјановска Давкова
Радмила Куцуловска	Човековите права и Европската унија по Лисабонскиот договор	проф.д-р Тања Каракамишева Јовановска
Горан Николовски	Законодавната власт во САД	проф.д-р Рената Дескоска
Марјан Миленковиќ	Сексуалната ориентација и човековите права	проф.д-р Рената Дескоска

РЕЦЕНЗИЈА
НА УЧЕБНИКОТ „ВОВЕД ВО ЛОГОПЕДИЈА“ ОД АВТОРОТ
ДОЦ. Д-Р СИЛВАНА ФИЛИПОВА

Како рецензент на учебникот *Вовед во логопедија*, од авторот доц. д-р Силвана Филипова, по разгледувањето на ракописот го поднесувам следниов

ИЗВЕШТАЈ

Трудот *Вовед во логопедија*, од авторот доц. д-р Силвана Филипова, содржи преку 260 страници -Предговор, основен текст, прилози од извори и користена литература. Материјата во трудот е структурирана во 4 глави, и тоа:

- *Теоретски основи на логопедијата* - во оваа глава, која е составена од 2 потглави, поделена на 23 поднаслови, елабориран е историскиот развој на логопедијата како наука и прикажана е нејзината генеза на истата низ вековите, почнувајќи од периодот на старите народи, средниот век, новиот век, па сè до 20 век. Во овој дел од трудот, исто така, третирана е структурата на логопедијата како наука, дефиниран е нејзиниот предмет, објект, задачите, елаборирани се теоријата и методологијата на логопедското истражување. Вниманието во овој дел е насочено кон логопедската превентива, дијагностика, третман, логопедска протетика, како и помошните науки на логопедијата.
- *Вербална комуникација* - во оваа втора глава, составена од 4 подглави, од кои речиси половината се поделени на поднаслови, третирана е вербалната комуникација, разликите меѓу вербалната и невербалната комуникација. Во овој дел од трудот, исто така третирани се и средствата на комуникацијата (јазик, говор, глас, слух, читање и пишување), како и актот и моделот на вербалната комуникација.
- *Организам на вербалната комуникација* - на овој начин авторот ја насловил третата глава од учебникот, составена од 6 подглави, сите поделени на поднаслови. Во оваа глава елаборирана е анатомијата и физиологијата на организмот на вербална комуникација низ системи и потсистеми.
- *Патологија на говорно-јазичната комуникација* - е насловот на последната четврта глава од трудот. Во неа, 80 посебни подглави е опфатена целокупната патологија на вербалната комуникација. Прикажана е етиологијата, симптоматологијата и третманот на говорно-јазичните растројства. Исто така, опфатени се и говорот и менталната ретардација, раниот детски аутизам, доцнењето во говорно-јазичниот развој поради оштетување на слухот, развојот на говорот кај слепите деца, како и социогената патологија на говорно-јазичната комуникација.

Приложените материјали за актуелните студиски и предметни програми, како и нотираните содржини на трудот-текстуални и изворни, дозволуваат неколку генерални квалитативни карактеристики на трудот *Вовед во логопедија* од авторот доц. д-р Силвана Филипова:

прво, трудот ги содржи стандардните содржини карактеристични за логопедијата, со што без сомнение може да се категоризира како *универзитетски учебник*;

второ, станува збор за *прво издание* на учебникот;

трето, учебникот е наменет за студентите на студиската програма по дефектологија на Филозофскиот факултет во Скопје;

четврто, за студиската програма по дефектологија, учебникот се однесува на предметната програма *логопедија*, со фонд на часови во наставата 3+3 и носи 7 КТС-кредити;

петто, учебникот е во согласност со усвоените предметни програми на Филозофскиот факултет;

шесто, сугестиите и забелешките, повеќето од техничка природа, на авторот му се пренесени непосредно.

КОНСТАТАЦИЈА И ПРЕДЛОГ

Се работи за квалитетен труд, чија основна цел и задача е да претставува учебник од кој студентите ќе се ползуваат на предавањата и вежбите по истоимениот предмет. Тоа е видливо од избраниот пристап при третманот на материјата, при што авторот, покрај текстуалниот дел, понудува и избор од извори кои го поткрепуваат текстот, што се цени за дополнителен квалитет на трудот.

Во трудот се претставени структурата на логопедијата како наука, вербалната комуникација, анатомијата и физиологијата на организмот на вербална комуникација, како и патологијата на говорно-јазичната комуникација. Притоа, водено е сметка за дотогашната подготвеност на студентите со знаење од претходните модули во студиската програма, така што текстот во целост е приспособен за нив.

Стилот во понудениот труд е јасен и разбирлив и дозволува впечаток дека авторот кореспондира со материјата.

Поаѓајќи од изнесените констатации и оценки, предлагам публикување на трудот *Вовед во логопедија* од авторот доц. д-р Силвана Филипова, во форма на *универзитетски учебник* по предметот *логопедија*.

Во Белград,
5.3.2013.

Рецензент
Проф. д-р Миле Вуковиќ, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „ВОВЕД ВО ЛОГОПЕДИЈА“ ОД АВТОРОТ Д-Р СИЛВАНА
ФИЛИПОВА, ПРИЈАВЕН НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Ракописот **ВОВЕД ВО ЛОГОПЕДИЈА** од авторот д-р Силвана Филипова содржи преку 260 страници кои се поделени на четири обемни поглавја и осум исклучително практични прилози. Ракописот е така конципиран што дава јасна слика за логопедијата како научна дисциплина.

Во првото поглавје, **Теоретски основи на логопедијата**, авторот илустративно го изложува историјатот на науката, како и значењето на логопедската струка. Не само во минатото, туку и во иднината. Сето тоа укажува дека логопедијата како научна дисциплина била енигма за многу научници, филозофи, психолози, лекари, како во минатото така и денес. Во XIX век најголем придонес за оваа наука даваат логопедите. Со појавата на логопедите, логопедијата станува водечка научна дисциплина во решавање на патологијата на вербалната комуникација.

Второто поглавје е посветено на **вербалната комуникација**, покрај историјата за вербалната комуникација, авторката исклучително убаво ги опишува основните елементи на комуникацијата, и така читателот во воедува во следното поглавје.

Третото поглавје, **Организација на вербалната комуникација**, авторот го опишала како битно во пристапот на решавање на проблемите на вербалната комуникација и гледано од тој агол, организацијата на вербалната комуникација ја претставува како повеќедимензионална функција во развојот на говорот.

Четвртото поглавје, **Патологија на говорно-јазичната комуникација**, е централно и со самото тоа најбитно поглавје, како за авторот така и за идните логопеди. Ова поглавје има повеќекратно значење бидејќи е исклучително добро конципиран преглед на поединечни говорни патологии. Авторот дава преглед на многу класификации, мислејќи дека е од големо значење идентификацијата на говорно-јазичните нарушувања. Во ова поглавје, авторот покажала добро познавање на патологијата на вербалната комуникација така што поединечни области доста детално ги опишува.

Фонолошко-артикулациски нарушувања
Нарушување на супрасегментната структура на говорот
Говорно-јазични нарушувања
Нарушувања на фонација
Нарушувања во читањето и пишувањето
Говор и ментална ретардација
Ран детски аутизам
Доцнење во говорно-јазичниот развој поради оштетување
на слухот
Развојот на говорот кај слепите деца

Сите овие говорни нарушувања во книгата се прикажани и опишани со многу детали, врз основа на што се сугерира што би било неопходно да се направи во дијагностичките процедури, а потоа и во третманот. Овој ракопис на книгата е еден од ретките ракописи на мајчин јазик и од таа причина дава посебен придонес на логопедијата.

На крајот на ракописот на оваа книга, покрај исклучително обемната библиографија, како на домашни така и на странски автори, во прилогот се дадени најчесто користените текстови за проценка на патолошката состојба на говорот кај одредена популација. Значи, овој ракопис покрај теоретските основи може да биде од голема корист и во практичната работа на идните логопеди.

Затоа, со задоволство му предлагам на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да се одобри за печатење ракописот **ВОВЕД ВО ЛОГОПЕДИЈА** на авторот д-р Силвана Филипова.

Белград, 21.1.2013.

Рецензент
Проф. д-р Нада Доброта Давидовиќ, с.р.
Професор на Факултетот за специјална
едукација и рехабилитација во Белград

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ НА МОНОГРАФИЈАТА „ОБРЕДИ НА ПРЕМИН ОД
ЖИВОТНИОТ ЦИКЛУС НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ТИКВЕШ“,
ОД АВТОРОТ Д-Р ЛЈУПЧО НЕДЕЛКОВ

Со Одлука бр. 07-377/2 од 11.3.2013 г. на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет при УКИМ во Скопје, избрана сум за рецензент на ракописот со наслов: **ОБРЕДИ НА ПРЕМИН ОД ЖИВОТНИОТ ЦИКЛУС НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ТИКВЕШ**, од авторот д-р Љупчо Неделков.

Интегралниот текст на монографскиот труд на неодамна починатиот колега д-р Љупчо Неделков беше одбранет како докторска теза во 2003 г., чијшто ментор бев јас.

Ракописот на монографијата под наслов **ОБРЕДИ НА ПРЕМИН ОД ЖИВОТНИОТ ЦИКЛУС НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ТИКВЕШ**, од авторот Д-Р ЛЈУПЧО НЕДЕЛКОВ, опфаќа еднаесет (11.) авторски табаци компјутерски едитиран текст со новинарски проред (1.5 lines). Текстот на ракописот содржи вовед и главна содржина поделена на шест (6) глави со внатрешна поделба на текстот на одделни поглавја и тематски целини, заклучок на крајот на ракописот, како и резиме на англиски јазик. Понатаму следува библиографија на консултирани научни и стручни трудови и регистар на поважни имиња и поими.

Во поднесениот ракопис научно се третира дефицитарна тема и проблематика во македонската етнологија, со методологија што кај нас била ретко применувана иако претставува дел од стандардите во областа на етнологијата и социјалната и културната антропологија. Од тие причини, авторот на почетокот ја дефинирал теориската основа на истражувањето (теоријата на обреди на премин) и комплементарната методологија што е применета, односно очекуваните резултати од семиолошката и структурално-функционалната анализа.

Трудот е конципиран во три главни наслови: РАЃАЊЕ, СВАДБА и СМРТ. Богатиот теренски материјал собран во Тиквеш за време на неколкугодишните емпириските истражувања на авторот, класиран во согласност со теориската литература од оваа област на етнологијата и културната и социјалната антропологија, му овозможиле да оформи вредни содржини, што кои сигурно ќе претставува еден од идните маркери во македонската етнологија по однос на начинот на кој кандидатот ги решавал проблемите поврзани со темата.

Во првата глава - РАЃАЊЕ, авторот успешно докажува дека овој обред кај Македонците во Тиквеш во основа покажува исти или слични карактеристики по однос на специјалниот обреден код, односно претставува обред на премин со тријадична структура: сепарација>маргиналеност>агрегација. Меѓутоа, како културен модел на конкретен етнографски простор (Тиквеш), покажува редица специфичности што произлегуваат од карактеристиките на одделни структурни елементи на обредот. Во втората глава - СВАДБА, авторот најпрво ги регистрирал општите карактеристики на специјалниот обреден код (сепарација>маргиналеност>агрегација) во смисла на промена на социјалниот статус на учесниците во обредот. Притоа, истакнува дека промената на статусот не се однесува само на главните учесници во обредот - момчето и девојката,

туку се проширува и на сите членови на нивните семејства, како и на членовите на селската заедница. Авторот доследно ги следел карактеристичните обредни дејства, специјалните обредни реквизити, вербалните магиски формули и редица други елементи, кои требало да им овозможат на главните учесници во обредот безбеден премин во нов социјален статус. Во тој контекст, првата брачна ноќ е означена како најзначаен обреден чин од кој зависел понатамошниот тек на свадбениот обред - податок што се надоврзува на другите податоци во оваа смисла констатирани во Македонија и пошироко на Балканот. Во третата глава - СМРТ, кандидатот утврдил општи карактеристики по однос на специјалниот обреден код, во смисла дека се работи за обред на премин со тријадична структура. Истовремено, авторот го проследил и како културен модел на конкретниот етнографски простор (Тиквеш), при што издвоил редица специфичности што произлегуваат од севкупните карактеристики на народниот живот. Во тој поглед, агрегацијата на умрениот во светот на мртвите можела да трае необично долго што придонело некои научници овој период да го дефинираат како посмртно умирање. Авторот истакнува дека обредната структура агрегација во спротивна насока се однесува исто така и на живите од кои се очекувало обредно да се справат со нарушувањата што настанале поради умирањето на член на заедницата и да воспостават нов ред во секојдневното живеење.

Во ракописот успешно е докажано дека на просторот на Македонија, а во таа смисла и во Тиквеш, се задржале многу специфични верувања, обреди и магиска практика што овозможуваат студиозни истражувања на народниот обредно-религиски систем, можности за дополнување на некои неразјаснети појави, ревизија на некои поставки во етнологијата, реконструкција на некои обреди и верувања итн. Темата и проблематика се опфатени студиозно, со изразито систематичен и методичен пристап по однос на најсуштинските аспекти на материјалот. Во таа смисла, овој ракопис претставува придонес кон македонската етнологија, бидејќи се дефинирани главните обреди на премин од животниот циклус - раѓање, свадба и смрт во рамките на нивниот специјален обреден код на тријадична структура на начин што во секоја од трите структури е определен и специјалниот внатрешен обреден код, како и посебните манифестации кај Македонците од Тиквеш во смисла на специфичен културен модел на планиот на религиското мислење, обредната и магиската практика.

Во оваа студија се изнесени вредни ставови и емпириски материјали кои можат да послужат како солидна литература при изведување на наставата на студиската група по етнологија и антропологија, особено по предметот: духовна култура на Македонците.

Врз основа на изнесеното позитивно мислење, предлагам Стручниот совет на Институтот за етнологија и антропологија и Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје да го прифатат ракописот за објавување.

РЕЦЕНЗЕНТ

Скопје,
26. 3. 2013 г.

Д-р Анета Светиева, ред. проф. на ПМФ
(во пензија), с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
 НА РАКОПИСОТ НА МОНОГРАФИЈАТА „ОБРЕДИ НА ПРЕМИН ОД
 ЖИВОТНИОТ ЦИКЛУС НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ТИКВЕШ“,
 ОД АВТОРОТ ОД Д-Р ЛЈУПЧО НЕДЕЛКОВ

Со Одлука бр.07-377/2 од 11.3.2013 г. на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет при УКИМ во Скопје, избран сум за рецензент на ракописот со наслов: **ОБРЕДИ НА ПРЕМИН ОД ЖИВОТНИОТ ЦИКЛУС НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ТИКВЕШ**, од авторот д-р Љупчо Неделков.

Интегралниот текст на монографскиот труд на неодамна починаа-тиот колега д-р Љупчо Неделков беше одбранет како докторска теза во 2003 г., чијшто член во Комисијата за оценка и јавна одбрана бев и јас.

Ракописот на монографијата со наслов: **ОБРЕДИ НА ПРЕМИН ОД ЖИВОТНИОТ ЦИКЛУС НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ТИКВЕШ**, од авторот д-р Љупчо Неделков, е обемна студија посветена на еден исклучително важен сегмент од човековото живеење–животот на поединецот од раѓањето па сè до смртта, обработен низ теориската призма на обредите на премин, добро позната и широко употребувана методологија во светски рамки.

Монографијата содржи вовед, главна содржина поделена на шест (6) глави со внатрешна поделба на текстот на одделни поглавја и тематски целини, заклучок на крајот на ракописот, како и резиме на англиски јазик. Следува библиографија на консултирани научни и стручни трудови и регистар на поважни имиња и поими.

Студијата е конципирана во три главни содржински блока: *раѓање, свадба и смрт*. Теориската анализа со која се дава основата на истражувањето е реализирана врз богат теренски материјал собран во Тиквеш за време на неколкугодишните емпириските истражувања на кандидатот.

Во првиот дел посветен на анализа на религиско-митските и обредните аспекти на *раѓањето*, авторот, врз основа на фолклорни и етнографски материјали, ги определил основните фази на тријадичната структура на обредите на премин: сепарација>маргиналност>агрегација, како и најважните статусни карактеристики на вклучените учесници во секојдневните и во обредните активности.

Во својата анализа, авторот д-р Љ. Неделков утврдил дека во обредната структура раѓање, обредните субјекти се наоѓаат во постојано обредно движење од една состојба во друга, менувајќи го својот статус. Премините може да се следат на социјален и просторен план. За родилката, преминот на социјален план се одвива помеѓу опозиционо поставените социјални категории: небремена > бремена > родилка > леунка > обредно чиста жена; за новороденчето преминот се одвива помеѓу категориите: незачнато > фетус > новороденче без социјален статус > со нов статус. Преминот во просторен план ја има следната структура: за жената бременоста претставува движење од социјалниот простор кон обредниот простор во кој се врши чинот раѓање и оттаму родилката оди во собата каде што го поминува периодот на леунството, што имплицира магиска затвореност; за новороденчето преминот може да се прикаже преку опозициите: внатре > надвор, тесно > широко, темно > светло, оној свет > овој свет или, накусо кажано, премин од htonскиот свет во светот на живите.

Во вториот дел од анализата посветен на *свадбата*, авторот ги регистрирал општите карактеристики на тријадична структура, истакнувајќи дека промената на статусот не се однесува само на главните учесници во обредот - момчето и девојката, туку се проширува и на сите членови на нивните семејства, како и на членовите на селската заедница.

Анализата на авторот утврдила дека обредните структури поврзани со свадбата покажуваат извесен степен на комплементарност иницирана од динамичниот карактер на обредните дејства. Така, обредната структура маргинално започнува со обредни дејства за сепарација, додека, пак, во обредната структура агрегација се јавуваат обредни дејства со маргинална позиционираност. За момчето, обредните дејства за сепарација имаат привремен карактер, а обредните дејства за агрегација се маргинализирани и со симболичен карактер. За, невестата, пак, сепарацијата е трајна, еднонасочна и неповратна, па затоа се споредува и со обредното движење во посмртниот обреден комплекс; елементите за агрегација започнуваат уште во маргиналната обредна фаза (деверисување на невестата и сл.). Премините што се одвиваат во обредната структура свадба се прикажани на социјално, просторно и временско ниво.

Во третиот дел посветен на истражувањето на *смртта* низ тријадичната структура на обредите на премин, авторот д-р Љ. Неделков ги утврдил општите и специфичните елементи.

Обредната структура смрт, исто така, претставува преодно време. Со актуализација на правилата за изолација на обредниот субјект од дотогашната профана средина започнува обредната структура смрт. Воспоставувањето на новата социјална рамнотежа ја означува крајната точка на обредната структура смрт. Обредните фази сепарација, маргинално и агрегација, авторот заклучил дека се слични како и кај обредната структура раѓање. Сепарацијата е со најкратка временска димензија и има самостојна позиционираност, додека, пак, маргиналната фаза и агрегацијата меѓусебно се поклопуваат и имаат заедничко време на траење. Значи степенот на сепарација и светото време го достигнуваат своето максимално ниво што имплицира присуство на една света реалност во која се одвива преминот помеѓу антонимите: жив > мртв. Агрегацијата на умрениот во светот на мртвите претставува и агрегација на живите во светот на живите.

Премините во обредната структура смрт може да се следат на социјален, просторен и временски план.

На социјален план, првиот премин се одвива помеѓу социјалните категории: жив здрав > тешко болен, смртник.

Во оваа студија се изнесени теориски ставови и емпириски материјали кои можат да послужат како солидна литература при изведување на наставата на студиската група по етнологија и антропологија, особено по предметот: духовна култура на Македонците.

Врз основа на изнесеното позитивно мислење, предлагам Стручниот совет на Институтот за етнологија и антропологија и Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје да го прифатат ракописот за објавување.

С к о п ј е,
22. 3. 2013г.

РЕЦЕНЗЕНТ
Д-р Љупчо С. Ристески, вонр. проф.
на ПМФ, УКИМ, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ
МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА
ОД ПРОФ. Д-Р БЛАГОЈА МАРКОСКИ, РЕДОВЕН ПРОФЕСОР
НА ИНСТИТУТОТ ЗА ГЕОГРАФИЈА ПРИ
ПРИРОДНО МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 55, став 1, точка 23 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Природно-математичкиот факултет во Скопје и член 16 од Правилникот за организирање на издавачката дејност на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Одлуката на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје бр. 07-58/3, а постапувајќи по предлогот на Институтот за географија бр. 07-58/2 од 28.1.2013 година, на седницата одржана на 31.1.2013 година, не именува за рецензенти за преглед и оценка на ракописот со наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА од авторот проф. д-р Благоја Маркоски.

По извршениот преглед на ракописот согласно со одредбите во членовите 18-22 во Правилникот за организирање на издавачката дејност на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, до Наставно научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје го поднесувам следниов

ИЗВЕШТАЈ

Ракописот под наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА, од авторот проф. д-р Благоја Маркоски, е наменет, пред сè, за географи, но и за кој било друг корисник што работи на проблематика поврзана со општи статистички обработки на податоци, анализи на релјефот, климата, хидрографијата, картографско картометриски мерења и пресметувања, демографски анализи, разни математички пресметки, потоа за корисници кои користат знаци и симболи во науките, како на пример мерни единици, знаци во математиката, картографијата, геологијата, хемијата и др. Според нашите сознанија, ова е прв ракопис со таква концепција и тематика, не само во Република Македонија, туку и пошироко. Во ракописот, авторот на логичен и прегледен начин ги претставува математичките изрази, но и разни меѓународно прифатени единици, симболи и други содржини, кои се користат и се од значење особено во географијата.

Содржините во ракописот МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА се презентирани во шест поглавја, на 178 страници, Б5-формат со единечен проред, двојазично во две колони (македонски и англиски), така што постои објаснување, односно дефинирање на проблемот, негово презентирање со математички израз и објаснување на ознаките употребени во изразите. Во ракописот се поместени 12 прилози. Ракописот се состои од следниве поглавја:

- Статистички изрази;
- Математички изрази во картографијата / картометрија;
- Математички изрази во геоморфологијата;
- Математички изрази во климатологијата;
- Математички изрази во хидрологијата;
- Математички изрази во географија на населението;
- Прилози и
- Литература.

Во **првото поглавје** се дадени поголем број на општи статистички изрази кои често се користат во географијата или се неопходни за изведување на разни

анализи и пресметки во одделни географски дисциплини. Такви се изразите за веројатност, аритметичка средна големина, медијана, средно аритметичко отстапување и други.

Во **второто поглавје** се претставени математички изрази кои се користат во картографијата, особено при разни мерења и анализи на картите (картометрија). Овде се дадени изрази за картографски проекции, сплесканост на елипсоид, ексцентрицитет, триангулација, размер, пресметување на површина, одредување на географски координати, како и пресметување на растојанија, хоризонтални и вертикални агли. Прегледноста и методолошки соодветниот редослед на изразите во овој дел е особено корисен за лесно пронаоѓање и употреба на потребниот математички израз.

Во **третото поглавје** се дадени позначајните математички изрази во геоморфологијата кои се користат за добивање на соодветни квантитативни показатели, како дел од таканаречената квантитативна геоморфологија. Прво се претставени некои квантитативни изрази што се употребуваат во општата геоморфологија, а потоа и изрази што се однесуваат на ерозија на земјиштето: равенки за утврдување на интензитет на ерозија, коефициенти на ерозивна енергија, морфометриски коефициент и други.

Во **четвртото поглавје** се дадени изрази кои често се користат или се неопходни за одредени аналитички и мерни постапки во климатологијата. Тие се однесуваат на пресметувањето на глобалното зрачење, кратkobраново зрачење, алbedo, температура (среднодневна, средномесечна, средногодишна, средна повеќегодишна), потоа просечните вредности за врнежи, сумите на врнежи, воздушен притисок, ветер и поголем број други изрази. Сите наведени често се користат во метеоролошките пресметки и климатските анализи.

Во **петтото поглавје** се дадени математички изрази во хидрологијата. Се однесуваат на мерни анализи поврзани со развиеноста на речниот тек, густината на речната мрежа, вкупен пад и останати елементи на речен тек, пресметки на елементи и коефициенти на водоразделот и водоразделната линија, изрази кои се употребуваат за пресметување на параметри на речниот слив и изрази поврзани со пресметки на протекот на реките.

Во **шестото поглавје** се дадени поголем број математички изрази поврзани со географијата на населението. Тие се однесуваат на густината на населеност и мрежата на населби, коефициенти на структура на население, демографски структури, изрази поврзани со наталитет, морталитет, фертилитет, стапки на репродукција, коефициенти на брачноста, разводи, стапка на активност, вработеност и невработеност и други изрази.

Седмото поглавје, всушност, се состои од повеќе прилози кои се од значење за концепцијата на ракописот и на најдобар можен начин го надополнуваат истиот. Вкупно има единаесет прилози организирани по тематски целини, така што прилог 1 се однесува на планиметрија и стереометрија, прилог 2 на симболи поврзани со математички и сродни изрази, додека во прилог 3 е даден преглед на мерните единици прифатени според меѓународни конвенции и договори (SI-систем). Во останатите прилози се дадени објаснувања, шеми и илустрации кои се од голема помош за разбирање, толкување и прикажување на некои географски појави и процеси како што се геолошки периоди, часовни зони, геолошки, метеоролошки и картографски знаци, периоден систем на елементи, стандардни димензии на формати на печатарска хартија, односно прилози кои се користат во секојдневието од како во доменот на науката така и од обичните луѓе.

На крајот е даден преглед на **литературата** која е користена за изнесените математички изрази и други содржини во ракописот.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Ракописот под наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА, од авторот проф. д-р Благоја Маркоски, е наменет за поширок академски аудиторум, кој на едно место може да најде бројни и корисни математички изрази, знаци, симболи и други сродни содржини кои се користат во географијата, но и во други дисциплини. Ракописот зафаќа обем од 178 страници Б5-формат со единечен проред, двојазично во две колони (македонски и англиски) со 12 прилози.

Содржините од ракописот се логички и методолошки соодветно систематизирани, класифицирани и мошне прегледни. Според тоа, **ракописот МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА, според целокупната содржина и композиција, е во согласност со принципите и стандардите за печатено дело, така што ги исполнува условите за објавување.**

Врз основа на наведеното, ни причинува чест и задоволство да им предложиме на Стручниот совет на Институтот за географија и Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, ракописот под наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА, од авторот проф. д-р Благоја Маркоски, да биде прифатен и одобрен печатење.

РЕЦЕНЗЕНТ

Д-р Ивица Милевски, вонреден професор
на ИГ при ПМФ во Скопје, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ
МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА
ОД ПРОФ. Д-Р БЛАГОЈА МАРКОСКИ, РЕДОВЕН ПРОФЕСОР
НА ИНСТИТУТОТ ЗА ГЕОГРАФИЈА ПРИ
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 55, став 1, точка 23 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Природно-математичкиот факултет во Скопје, член 16 од Правилникот за организирање на издавачката дејност на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Одлуката на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје бр. 07-58/3, а постапувајќи по предлогот на Институтот за географија бр. 07-58/2 од 28.1.2013 година, на седницата одржана на 31.1.2013 година, ме именува за рецензент за преглед и оцена на ракописот со наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА од авторот проф. д-р Благоја Маркоски.

По прегледот на ракописот согласно со Правилникот за организирање на издавачката дејност на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, до Наставно научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје го поднесувам следниов

ИЗВЕШТАЈ

Ракописот под наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА, од авторот проф. д-р Благоја Маркоски, е наменет, пред сè, за географи, но е практичен и корисен за секого, бидејќи во него се поместени содржини кои се од интерес за секој човек во секојдневното живеење. Има интересни содржини поврзани со општа статистичка обработка на податоци, анализи на релјефот, климата, хидрографијата, картографско картометриски мерења и пресметувања, демографски анализи, разни математички пресметки, потоа за корисници кои користат знаци и симболи во науките, како на пример мерни единици, знаци во математиката, картографијата, геологијата, хемијата и др. Според нашите сознанија, ова е специфично дело во кое на едно место се собрани, текстуално дефинирани, математички презентирани и објаснети над 150 математички изрази, така што за секој знак во изразите има дадено објаснување за неговото значење. Во ракописот, авторот на логичен и прегледен начин ги претставува математичките изрази, но и разни меѓународно прифатени единици, симболи и други содржини, кои се користат и се од значење во географијата и воопшто.

Содржините во ракописот МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА се презентирани во шест поглавја, на 178 страници, Б5 - формат со единечен проред, двојазично (македонски и англиски), така што постои дефинирање на проблемот, негово презентирање со математички израз и објаснување на ознаките употребени во изразите. Во ракописот се опфатени следните поглавја:

- Статистички изрази;
- Математички изрази во картографијата / картометрија;
- Математички изрази во геоморфологијата;
- Математички изрази во климатологијата;
- Математички изрази во хидрологијата;
- Математички изрази во географија на населението;
- Прилози и
- Литература.

Презентираниите математички изрази за сите погоре наведени области и дисциплини се соодветно прикажани според математичките правила и принципи и со соодветно објаснување за применетите ознаки. Во ракописот се евидентирани 157 математички изрази.

Бидејќи многу често на географите (но и на луѓето воопшто) им се потребни разни знаци и информации, во книгата се поместени бројни прилози од сродни и други науки и области. Имено, присутни се општите формули од планиметрија, стереометрија, математичките ознаки со примери за нивна примена низ разни математички дисциплини, мерните единици прифатени според меѓународни конвенции и договори (SI систем), одликите на Земјината револуција и ротација, часовните зони на Земјата, метеоролошки знаци, геохронологија на Земјата со збирка на знаци кои се користат при картографирањето во геологијата, картографски знаци, формати на хартии, периоден систем на елементите и список на имиња, ознаки и податоци за државите во светот.

На крајот е даден преглед на литературата која е користена за изнесените математички изрази и другите извори на податоци во ракописот.

Ракописот „Математички изрази во географијата“ истовремено претставува и своевиден термиолошки речник на поими кои се користат во сферата на географските и други научни дисциплини, а се општо корисни за научната, стручната и останатата јавност.

Врз основа на изнесените констатации во контекст на целокупната содржина на ракописот го давам следниов:

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Ракописот под наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА од авторот проф. д-р Благоја Маркоски е со обем од 178 страници Б5 - формат со единечен проред. Изработен е двојазично на македонски и англиски јазик.

Во книгата МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА се собрани математички изрази кои се користат во различни географски дисциплини и научни методологии. Поопстојно се презентирани поголем број математички изрази од статистиката, картографијата, геоморфологијата, климатологијата, хидрологијата, географијата на население и населби и економската географија. Истите се термиолошки дефинирани и прикажани со математички израз (формула), со појаснување за секоја употребена ознака.

Во прилог се општите формули од планиметрија, стереометрија, математичките ознаки низ разни математички дисциплини, мерните единици, одликите на Земјината револуција и ротација, часовните зони на Земјата, метеоролошки знаци, геохронологија на Земјата со збирка на знаци кои се користат при картографирањето во геологијата, картографски знаци, формати на хартии, периоден систем на елементите и список на имиња, ознаки и податоци за државите во светот.

Делото е со полифункционална намена, пред се за географи, но е практично и корисно за секого, бидејќи во него се поместени содржини кои сè од интерес за секој човек во секојдневното живеење.

Содржините од ракописот се логички и методолошки соодветно систематизирани, класифицирани и мошне прегледни. Според тоа, **ракописот МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА, според целокупната содржина и композиција, е во согласност со принципите и стандардите за печатено дело, така што ги исполнува условите за објавување.**

Врз основа на наведеното, ми причинува чест и задоволство да им предложам на Стручниот совет на Институтот за географија и Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, ракописот под наслов МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ ВО ГЕОГРАФИЈАТА, од авторот проф. д-р Благоја Маркоски, да биде прифатен и одобрен за печатење.

РЕЦЕНЗЕНТ

Д-р Слаѓана Брсаќоска, доцент на ПМФ во Скопје, с.р.

ПРЕГЛЕД

на пријавени и прифатени теми за изработка на магистерски трудови на Градежниот факултет во Скопје
на 395. седница на Наставно – научниот совет одржана на 21.11.2012 година

Р. бр.	Кандидат	Работен наслов на темата	Ментор
1	Благојче Богдановски, дипл. сообр. инж.	Снабдување со материјали во функција на ефикасна реализација на Градежните проекти	проф. д-р Валентина Жилеска Панчовска Градежен факултет во Скопје
2	Андреј Андреев, дипл. град. инж.	Параметарска анализа за енергетските потреби кај објект со енергетски стандард на пасивна куќа	проф. д-р Мери Цветковска Градежен факултет
3	Ѓоко Зороски, дипл. инж. жив. сред.	Идентификација и вреднување на еколошките критериуми при планирање на хидроенергетските системи	проф. д-р Љупчо Петковски Градежен факултет
4	Раде Лазаревски, дипл. град. инж.	Мерки за намалување на сообраќајната бучава во градот Скопје	проф. д-р Тодорка Самарџиоска Градежен факултет

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА АСИСТЕНТ ПО ПРЕДМЕТИТЕ ВОВЕД ВО КОМПЈУТЕРСКИ
ПОМОГНАТО ПРОЕКТИРАЊЕ CAD/CAAD, КОМПЈУТЕРСКИ
ПОМОГНАТО ПРОЕКТИРАЊЕ CAD/CAAD, 3D-МОДЕЛИРАЊЕ, НАЦРТНА
ГЕОМЕТРИЈА И ПЕРСПЕКТИВА ВО ИНСТИТУТОТ ЗА ГРАФИЧКИ
КОМУНИКАЦИИ ПРИ АРХИТЕКТОНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет во Скопје, на 45. седница одржана на 28.2.2013 год., донесе Одлука со која сме избрани за членови на Рецензентската комисија за избор на асистент по предметите вовед во компјутерско помогнато проектирање CAD/CAAD, компјутерско помогнато проектирање CAD/CAAD, 3D-моделирање, нацртна геометрија и перспектива во Институтот за графички комуникации на Архитектонскиот факултет во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

На распишаниот конкурс објавен во дневните весници „Дневник“ и „Лајме“ на 20.2.2013 год., за работното место асистент по предметите вовед во компјутерско помогнато проектирање CAD/CAAD, компјутерско помогнато проектирање CAD/CAAD, 3D-моделирање, нацртна геометрија и перспектива во Институтот за графички комуникации на Архитектонскиот факултет во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, се пријави кандидатот м-р Филип Ценовски, дипл.инж.арх.

Рецензентската комисија констатира дека кандидатот ја доставил комплетно потребната документација. Врз основа на увидот во целокупната документација за кандидатот, Комисијата му го доставува на Наставно-научниот совет Архитектонскиот факултет во Скопје следниов

ИЗВЕШТАЈ

БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

М-р Филип Ценовски, дипл.инж.арх., е роден на 9 јуни 1975 година во Скопје. Средно образование завршил во ПМГ „Раде Јовчевски Корчагин“ и добил звање - информатички техничар.

На Архитектонскиот факултет во Скопје се запишал во учебната 1994/1995 год., а дипломирал на 14.10.2002 година со просек од положените испити 9,08, а дипломскиот труд го положил со оценка 10 на тема: „Метафаза“ Крива Паланка.

Од 2003 година работи во АРТИНГ-друштво за проектирање, инженерство и производ-ство во Скопје.

Од октомври 2007 год., вработен е како помлад асистент по предметите нацртна геометрија, техничко цртање, компјутерско помогнато проектирање и 3D-моделирање на Институтот за графички комуникации при Архитектонскиот факултет во Скопје. Рецензијата за овој избор е објавена во Билтенот на Универзитетот број 920 од 15 мај 2007 год., а рецензијата за неговиот реизбор во звањето помлад асистент е објавена во Билтенот на Универзитетот број 988 од 15 јуни 2010 год. Трудите на кандидатот за тој временски период се дадени во претходно наведените билтени на Универзитетот.

Во 2012 година на Архитектонскиот факултет во Скопје, го одбрал магистерскиот труд под наслов НЕЛИНЕАРНА СОВИТЛИВОСТ КАКО ТОПОЛОШКИ КОНЦЕПТ НА КОНТИНУИРАНИ МОРФОЛОШКИ ТРАНСФОРМАЦИИ ВО АРХИТЕКТУРАТА пред комисијата во состав: д-р Косто Мангароски, редовен професор, д.и.а. прет-

седател, д-р Бранко Трпковски, редовен професор, д.и.а. и д-р Анета Христова-Поповска, д.и.а, вонреден професор -ментор.

НАСТАВА И ПЕДАГОШКА РАБОТА

Кандидатот за време на студиите бил ангажиран како демонстратор во кабинетот за проектирање на станбени згради, угостителски објекти и објекти за колективно домување во V и VI семестар.

По вработувањето како помлад асистент во Институтот за графички комуникации и математика на Архитектонскиот факултет во Скопје, помл.асис. м-р Филип Ценовски одржувал редовни вежби по предметите нацртна геометрија и перспектива со техничко цртање (2007 година) и редовни вежби од групата предмети од компјутерската техника, вовед во компјутерски помогнато проектирање (CAD/CAAD), компјутерски помогнато проектирање (CAD/CAAD) и 3D-моделирање за кои подготвувал и материјали за успешно одржување на вежбите, кои се конципирани кон изучување и применување на современата сметачка технологија односно примена на апликативните програми за уредување и едитирање на текст, изготвување на проектна документација и визуелизација (креирање на просторен модел, материјализација и анимација). Освен ангажираноста на матичната Катедра, по потреба работел и во архитектонските студија во II семестар (сесија 2007/2008) и изборната продлабочена настава во VIII и IX семестар (сесија 2009). Покрај зголемениот обем на вежби (работни часови), помл.асис. м-р Филип Ценовски работел со студентите и надвор од редовната настава. Своето искуство во примената на компјутерската техника ја споделувал со колегите и студентите, но и своето знаење од областа на архитектонската теорија, историја и практика.

Покрај редовната студиска педагошка работа, помл.асис. м-р Филип Ценовски учествувал и како ментор на Летната школа за архитектура во манастрот Св. Јоаким Осоговски, Крива Паланка, во сесиите 2008 и 2009 година, во организација на Архитектонскиот факултет во Скопје. Во 2010 год., бил именуван за секретар на Школата.

Во 2009 и 2010 година ги организираше и водеше стручните екскурзии во Република Турција, каде што сопствениот афинитет кон вредностите на античката, византиската и отоманската уметност и филозофија, особено вредностите на архитектурата, се обидел да им ги пренесе на студентите онаму каде што тие и биле создавани.

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЛНОСТ

Во рамките на постдипломските студии на Архитектонскиот факултет во Скопје, помл.асис. м-р Филип Ценовски изработил повеќе семинарски трудови како дел од една целина – Архитектонски речник:

Фрагмент: За фрагментот и идеалот на класичната уметност, неговата етимологија и аспектите кои произлегуваат од неговиот корен. Семинарскиот труд се занимава со истражување на релацијата помеѓу делот и неговиот првобитен контекст целината.

Фолдинг: Семинарскиот труд зборува за поврзаноста на „Теоријата на хаосот“ и „Барокната теорија“, како основа да се сфати фолдингот во денешните архитектонски излагања и практика, за неговата суштина, модулација, влијанието од дејството на силите, надворешното и внатрешно единство.

Деконструкција: За деконструкцијата како паралелен тек на постмодернизмот, особености и можност за нов израз. За деконструктивистичката постапка, влијанието врз структурата однатре и однадвор, внатрешната преобразба и редефинирањето на неговото значење.

Домување: преобразби.

За модернизмот и архитектурата на Европа до Првата светска војна.

Во магистерскиот труд под наслов „Нелинеарна совитливост како тополошки концепт на континуирани морфолошки трансформации во архитектурата“ е обработен и презентираен детален историски и хронолошки приказ на развојот на архитектонската мисла и теорија. Во првиот дел, кандидатот прави осврт на историскиот развој на научната мисла, и тоа во правецот од геометрија кон топологија. Со дијахрониска анализа се согледани вредностите на геометријата во дефинирањето на просторот. Во понатамошната обработка, тој се фокусира на дефинирањето на топологијата и на комплексната нелинеарна геометрија како нова алатка за проучувањето на динамичкиот простор. Проучувањето на културното поднебје на XX век детално е објаснето преку творештвото на францускиот филозоф Жил Делез и неговиот филозофски дискурс за реалниот простор и уметноста. Особено детален осврт кандидатот дава на книгата на Жил Делез под наслов „Фолд Лајбниц и барокот“. Во третата глава, теоретски се разгледани реализираните архитектонски проекти кои како основа го имаат фолдинг-процесот. Накратко се разгледани повеќе теоретски дела на американскиот архитект и филозоф Петер Ајзенман, кој со проектот за паркот Ребшток вовеле сосема нов дискурс во архитектонската теорија и практика-концептот на фолдот како комплексна онтологија на Жил Делез. Во заклучните разгледувања се презентирани концизно добиените резултати од претходните истражувања. Кандидатот Филип Ценовски бара одговори на прашањата во процесот на обликувањето и создавањето на архитектонскиот простор, како и во создавањето на фолдинг-архитектурата од аспект на топологијата. Со интегрирање на временскиот фактор како динамичен аспект на просторот, со дефинирање на формалниот аспект, сосема јасно и прецизно се дефинираат не-линеарните трансформации. Тој ја застапува идејата дека фолдингот е процес на морфогенеза, чија цел е да создаде нова топологија која е во постојана состојба на „Постанување“, притоа да го надмине дуалитетот форма-простор и да воспостави просторен континуитет и единство на внатрешноста и надворешноста.

Во 2012 година се запишал на докторските студии на Архитектонскиот факултет во Белград, и работи на дефинирање на потесното подрачје, предмет на научното истражување и подготвување на теза.

Во 2012 година учествувал на IV интернационален симпозиум на студенти на докторски студии во областите на градежништвото, архитектурата и заштитата на животната средина во Ниш, со трудот: „The fold-topological concept of continual morphological transformations in architecture“.

СТРУЧНА И АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

- Јануари 2010 година – изработка на идеен и основен архитектонски проект за индивидуален семеен објект во Скопје, населба Ѓорче Петров;
- Март 2010 година – изработка на идеен и основен архитектонски проект за доградба на повеќе индивидуални семејни објект во Скопје, населба Карпош;
- Март 2012 година – изработка на проект за ентериерно уредување на туристичка агенција „Делта флај“ во Куманово;
- Мај 2012 година – реализација на проект за ентериерно уредување на туристичка агенција „Делта флај“ во Куманово.

ПУБЛИКАЦИИ

- Април 2010 - стручна лектура на македонското издание на триесет и деветтото германско издание на „Нојферт“, кое го објавува „Арс ламина“ од Скопје.
- Декември 2010 - стручна лектура - 6 дела од областа на современата италијанска архитектура и црковна архитектура.

СТРУЧНИ ПАТУВАЊА И СТУДИСКИ ПРЕСТОИ

Остварува повеќе стручни патувања и студиски престои во Италија, Кина, Турција, Хрватска, Кувајт, Иран и други земји.

Кандидатот активно ги владее англискиот и српскиот јазик, I степен на познавање на германскиот јазик.

Се служи со стандардната гама на софтверски пакети како: AutoCAD, ArchiCAD, Artlantis, Corel Draw, Microsoft Office, Acrobat Reader, Quark X press, Mavin Hal и Mavin Kit), поврзани со подготовката на проектна документација, дизајн и обработка на графика и текст.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на приложените референци, како и од личното познавање на кандидатот, Комисијата го истакнува следново:

Кандидатот м-р Филип Ценовски се одликува со одговорност, темелност и етичност во однос на студентите и колегите. И покрај големиот број на вежби, континуирано се занимава и со проблемите од архитектонската дејност, како и со изработка на проекти и проширување на своите стручни сознанија. Кандидатот својата љубов кон професијата ја манифестирал и со активното учество на повеќе конкурси и изложби.

Комисијата ги цени резултатите што кандидатот ги постигнува во наставата и стручната дејност, како и на полето на примената на сметачките машини. Тој се одликува со способност за изнаоѓање соодветни начини со кои ги мотивира студентите при изучувањето на компјутерите и архитектурата и е секогаш спремен несебично да им го пренесе своето знаење и умеење во струката.

Поради сето досега изнесено, членовите на Комисијата со особено задоволство му предлагаат на Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет, врз основа на член 24 од Правилникот за критериумите и постапките за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, кандидатот м-р Филип Ценовски, д.и.а., да биде избран во звањето асистент по предметите: вовед во компјутерски помогнато проектирање CAD/CAAD, компјутерско помогнато проектирање CAD/CAAD, 3D-моделирање, нацртна геометрија и перспектива во Институтот за графички комуникации на Архитектонскиот факултет во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Рецензентска комисија

1. Д-р Косто Мангароски, редовен професор, д.и.а, претседател, с.р.
2. Д-р Бранко Трпковски, редовен професор, д.и.а, член, с.р.
3. Д-р Анета Христова-Поповска, д.и.а, вонреден професор, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ ВО КОНТЕКСТ НА СОВРЕМЕНИТЕ КУЛТУРНИ ИНДУСТРИИ (ИЗДАВАЧКАТА ДЕЈНОСТ 1991-2011)“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р БИЛЈАНА ТУЏАРОВСКА-ЌУПЕВА, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, на својата триесет и четврта редовна седница одржана на 20.3.2013 година, избра Рецензентска комисија за оцена на докторскиот труд под наслов: „Македонската книжевност во контекст на современите културни индустрии (издавачката дејност 1991-2011)“, изработен од м-р Билјана Туџаровска-Ќупева, во состав: академик Катица Ќулавкова, редовен професор, д-р Лидија Капушевска - Дракулевска, редовен професор, д-р Маја Бојациевска, редовен професор, д-р Антоанела Петковска, редовен професор и д-р Владимир Мартиновски, вонреден професор.

Во согласност со член 6 од Законот за изменување и дополнување на Законот за научно-истражувачка дејност (*Службен весник* број 80/2012), менторот го внесе овој докторски труд во базата за проверка на плагијати, по што е добиен извештај кој потврдува дека оваа докторска теза не содржи елементи на плагијат.

Рецензентската комисија за оцена на докторска труд го прегледа предадениот труд и, во согласност *Правилникот за студии и добивање докторат на науки*, му го доставува на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, следниов

ИЗВЕШТАЈ

Опис на докторскиот труд

Докторскиот труд „Македонската книжевност во контекст на современите културни индустрии (издавачката дејност 1991-2011)“ е изработен на 243 страници компјутерски обработен текст. Тој ги содржи следниве носечки поглавја: 1. Вовед, 2. Цели (научни интенции) на истражувањето, 3. Теориски аспекти на истражувачката проблематика, Заклучок и Прилози (Референтна литература).

Во воведот е дадена дефиниција и кус историски развој на поимите култура, книга, печатарството, издаваштвото, сфаќањето на книгата како креативен производ од перспектива на современите категории 'креативни и културни

индустрии' и нивната улога во развојот на македонската книжевност и на издаваштвото во Р. Македонија. Во вториот дел „Цели (научни интенции) на истражувањето“ е претставена методологијата на научното истражување на релација *македонската книжевност - македонското издаваштво и современите културни индустрии* (културното производство и културната потрошувачка). Во третиот дел, „Теориски аспекти на истражувачката проблематика“, е направен теориски и историски преглед на македонската книжевност и издавачката дејност, при што се посветува посебно внимание на комплементарните практики: *културна индустрија (cultural industry)*, *креативна уметност (creative arts)* и *креативна индустрија (creative industry)* и *креативни производи* (книгите, сликите, филмовите).

Во тие рамки, направен е преглед на постојните издавачки параметри во Р. Македонија (подготовка на текст, подготовка на насловната страница, видови на печатарска хартија и нејзин квалитет, видови на печат, подржување на тиражот, односно изведба на корицата). Освен тоа, тука е направен и осврт на примената на издавачките параметри во сферата на електронското издаваштво во Р. Македонија (регистрирање на домен, годишно хостирање на веб-локации, професионална изработка на веб-страници, печатарски трошоци за изработка на ЦД-ром). Анализата поаѓа од категоризацијата на издаваштвото на: (1) класично или традиционално издаваштво, (2) електронско издаваштво и (3) периодично издаваштво. Преминувајќи во една социо-културна интерпретација, овој дел од дисертацијата се фокусира врз жанровско-дискурзивната класификација на објавените публикации, поддржани од државата, врз основа на податоците добиени од COBISS - системот (база на податоци за сите издадени дела во државава). Тие податоци се однесуваат на издадените (прозни и поетски) книги, во периодот 1991-2011 година.

Докторантката ја изведува интерпретацијата низ призмата на бројни нумерички показатели за видот на објавените и на поддржаните книги (романи, драми, поезија, есеј, критика, збирки раскази, антологии, хрестоматии). Најпрвин е опишана позицијата на македонскиот јазик од аспект на неговата заштита, од нормативно-правен, од издавачки и од творечки и културен аспект. Потем, анализата навлегува и во доменот на издаваштвото на јазиците на заедниците во Република Македонија. Имено, таа е поткрепена со податоци и со неопходни коментари за издаваштвото на јазиците кои се говорат на територијата на Р. Македонија, а на коишто се остварува издавачката дејност во државава, особено во последните две децении (крај на 20 и почеток на 21 век).

Потем, во посебно поглавје се проследува развојот на културната индустрија во светот и во Република Македонија, со посебен осврт на *Конвенцијата за заштита*

и промоција на разноликоста на културното изразување на УНЕСКО (петте сегменти од процесот на културната индустрија: творење; производство; дистрибуција; пристап/пласман; медиумско презентирање и користење на културните добра). Направена е анализа на состојбите со културната индустрија во Република Македонија согледана од економски аспект, преку петте точки на Луј Боне: големината на пазарот; степенот на заштитата и регулираноста; јазикот на комуникацијата; виталноста на уметничкиот живот и културната традиција; конкурентноста на мрежата на стручни лица и претпријатија во културата. Во овој дел е направен и неопходниот осврт кон влијанието на државните институции, законската регулатива и културните политики врз издавачката дејност во Република Македонија (1991-2011).

Анализата вклучува компаративни и критички согледби на поддршката на издавачките проекти од гледна точка на следниве параметри: објавување и поддршка на нови оригинални авторски трудови; преиздавање значајни дела од македонската книжевност (избрани и собрани дела, хрестоматии, зборници, антологии); издавање зборници од научни конференции; издавање списанија од областа на книжевноста и културата (интердисциплинарни списанија); поддршка на младите автори; тиражот и читаноста на изданието; поддршка и стимулација на новите жанровски облици (виртуелна книжевна култура).

Во посебно поглавје на докторската дисертација е направен фактографски, нумерички, табеларен и делумно интерпретативен осврт кон книжевностите создавани од страна на припадниците на деловите на народите кои живеат во Република Македонија: албанската, турската, ромската, влашката, бошњачката заедница. Во ова емпириско истражување (нумеричко, жанровско и табеларно) се претставени податоците за издадените и поддржани од државата книжевни дела и други публикации, напишани и/или преведени на албански, турски, ромски, влашки и бошњачки јазик, во периодот 1991-2011 година.

Во посебно поглавје е направена анализа на влијанието на квалитетот на преводот во процесот на приопштувањето на дела на странски автори пред македонската публика. Тука е претставен *Европскиот стандард за превод EN15038*, кој нуди професионални рамки во процесите за преведување. Сите податоци се табеларно и интерпретативно прикажани во две насоки: прво, преведените и издадени прозни дела на македонски јазик и второ, преведените и издадени поетски дела на македонски јазик. Овој сегмент е разгледан во контекст на оние аспекти на преведувачката дејност, кои ја имаат востановено теоријата и практиката на преведувањето како научна и високообразовна дисциплина во Р. Македонија.

Во продолжение, докторската дисертација се осврнува на книжарската и библиотекарската мрежа во Р. Македонија, при што се имаат предвид различните видови книжарници (класични и виртуелни). Тука се интегрирани и неопходните податоци за современите електронски бази на податоци за класичните и електронските публикации и изданија. Освен тоа, во овој дел се анализира и улогата на образовниот процес во создавањето на напредно современо издаваштво, конципирано стратешки и практично како дел од културните индустрии.

Натаму, докторската дисертација се осврнува на влијанието на современите медиуми во развојот на издавачката дејност и македонската книжевност. При тоа, дисертацијата го претставува електронското издаваштво како дел од културните индустрии и укажува на предностите на дигиталната технологија, базите на податоци и на интернетот во современата рецепција и промоција на книжевноста. Во тој контекст, истакната е улогата на интернетот како современ медиум кој претставува важен сегмент од мрежата на современите културни индустрии. На крај, дисертацијата се обидува да ги артикулира стратешките интереси и насоките за развој на издавачката дејност во Република Македонија (законски мерки, нови културни политики, нови институции и приоритети).

Карактеристики на докторскиот труд:

Докторската дисертација „Македонската книжевност во контекст на современите културни индустрии (издавачката дејност 1991-2011)“ на м-р Билјана Туџаровска-Ќупева е емпириско истражување кое се раководи од објективни показатели и параметри. Таа е богато илустрирана со фактографски и табеларни прикази на издавачките процеси во Република Македонија. Методолошки гледано, дисертацијата се ориентира од современите теории на културните и креативните индустрии, па делумно и на културниот менаџмент во областа на издаваштвото. Емпириските пасажи се придружени со солидни аналитички коментари и компаративна интерпретација на развојните состојби и тенденции во издаваштвото, без да се навлегува во политичките и деликатните аспекти на тие тенденции, кои би требало да бидат предмет на поинаква интердисциплинарна интерпретација. Развојот на издаваштвото како облик на културна индустрија е фокусиран доминантно од перспектива на книжевноста, книжевните жанрови, новите облици и на издаваштво, книжевниот превод и јазичните аспекти на издаваштвото, особено значајни за една држава со висок праг на мултијазична толеранција. Овие состојби се крајно индикативни за општественото милје обележано од стратегиите на мултикултурализмот и мултиетничноста.

Ако се има предвид фактот дека книжевноста е суштествен фактор во развојот и опстанокот на етнокултурните идентитети и дека јазикот и книжевноста како уметност на јазикот претставуваат нематеријално духовно и културно наследство од прв ред, тогаш е јасно зошто издаваштвото, кое ги обединува овие аспекти на културното наследство и на идентитетот, е толку важно во општествата со мултикултурен предзнак. Интерпретацијата не ги коментира придобивките, но ни аномалиите кои се произведуваат во таквите општествени констелации. Позитивистички (фактографски, објективно, илустративно) конципирана и изведена, дисертацијата на Б. Туџаровска-Ќупева имплицитно ја сигнализира потребата од дополнителни културолошки интерпретации врз основа на емпириските показатели од оваа дисертација, како и од претходното истражување во форма на магистерски труд.

Заклучок и предлог на Рецензентската комисија:

Рецензентската комисија за оцена на докторскиот труд под наслов: „Македонската книжевност во контекст на современите културни индустрии (издавачката дејност 1991-2011)“, изработен од м-р Билјана Туџаровска-Ќупева, го оценува овој труд како мошне успешно изведен научноистражувачки проект кој ги дополнува, ги доразвива и ги надградува постојните анализи и сознанија за издавачката дејност во Република Македонија. Во докторската дисертација е покажана извонредна упатеност во проблематиката на издавачката дејност и во современите теории на културните индустрии, со што, пак, е изведена една кохерентна и корисна интерпретативна контекстуализација на македонската книжевност и на бројните специфични мултијазични издавачки практики од периодот меѓу 1991 и 2011 година.

Врз основа на оваа оцена, Рецензентската комисија му предлага на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје да одобри официјална одбрана на докторскиот труд на м-р Билјана Туџаровска-Ќупева, под наслов: „Македонската книжевност во контекст на современите културни индустрии (издавачката дејност 1991-2011)“.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Академик Катица Ќулавкова, редовен професор, с.р.
2. Д-р Лидија Капушевска – Дракулевска, редовен професор, с.р.
3. Д-р Маја Бојаџиевска, редовен професор, с.р.
4. Д-р Антоанела Петковска, редовен професор, с.р.
5. Д-р Владимир Мартиновски, вонреден професор, с.р.

Скопје, 28.3.2013

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

ВЛИЈАНИЕ НА ДИСТРИБУЦИЈАТА НА ВОЗДУХОТ ВРЗ ЕНЕРГЕТСКАТА ЕФИКАСНОСТ ВО ДАТА- ЦЕНТРИТЕ,

ИЗРАБОТЕНА ОД М-р СЕВДЕ СТАВРЕВА, ПРИЈАВЕНА НА МАШИНСКИОТ
ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлуката на Наставно-научниот совет на Машинскиот факултет во Скопје, бр. 02-1696/2 од 2.7.2009 година, беше прифатен извештајот за подобноста и оспособеноста за научна работа на кандидатката м-р Севде Ставрева, дипл.маш.инж., како и подобноста на темата за изработка на докторска дисертација.

Со Одлука бр. 02-122/2 на Наставно - научниот совет на Машинскиот факултет во Скопје, донесена на 31. 1.2013 година, формирана е Комисија за одбрана на докторската дисертација со наслов: **Влијание на дистрибуцијата на воздухот врз енергетската ефикасност во дата центрите**, во состав:

- проф. д-р Марко Серафимов, Машински факултет-Скопје, ред. проф. во пензија;
- проф. д-р Александар Мојсовски, Машински факултет-Скопје, ред. проф. во пензија;
- проф. д-р Градимир Илиќ, Машински факултет-Ниш, Србија;
- проф. д-р Славе Арменски, Машински факултет-Скопје;
- проф. д-р Ѓорѓи Тромбев, Технички факултет-Битола.

По прегледувањето на дисертацијата, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на м-р Севде Ставрева претставува самостоен научен труд од областа на енергетиката, греењето и климатизацијата и топлификационите системи, со посебен акцент на дефинирање на модели на енергетски ефикасни дата-центри, преку една детална сеопфатна анализа на дистрибуцијата на воздухот и факторите кои влијаат врз струењето на воздухот во дата- центрите.

Докторската дисертација е изложена на 186 страници и дополнителни прилози со 52 слики. Списокот на литературата содржи 101 релевантни библиографска единица.

Содржината на докторската дисертација е композирана во 8 глави, прилози и библиографија, и тоа:

1. Вовед
2. Дата центри
3. Дистрибуција на воздух во дата центрите
4. Примена на ладење со течност во дата центрите
5. CFD анализа на струење на воздух во простории

6. Анализа на струење на воздух во дата центри
7. Заклучоци
8. Препораки за понатамошна работа
9. Прилози
10. Литература.

Докторската дисертацијата е изложена во една книга.

Првата глава, односно воведното излагање ја истакнува важноста и актуелноста на разгледуваната проблематика и ја дефинира целта на докторската дисертација: анализа на влијанието на струењето на воздухот и различните параметри на воздухот, како и влијанието на начинот на довод на воздух во центарот, геометријата на просторот во кој е сместена datacom-опремата и низа други фактори врз енергетската ефикасност на дата-центарот, со цел оптимирање на струењето на воздухот и добивање на енергетски ефикасен дата-центар. Направен е краток осврт на појавата и развојот на нумеричкото моделирање за предвидување на струењето на воздух во просториите.

Во **втората** глава се разгледани карактеристиките на дата-центрите, со посебен акцент на потребните услови за работа на datacom-опремата која е поставена во нив. Пропишаните услови за работа на datacom-опремата зависат од типот на опремата и се поделени во четири класи. Дефинирани се оптоварувањата за греење, вентилација и климатизација кај дата-центрите. Опишани се системите и компонентите за греење, вентилација и климатизација, кои најчесто се применуваат во нив. Направен е осврт на различни системи и компоненти за греење, вентилација и климатизација кои можат да се применат и нивното влијание врз остварување на примарната цел, постигнување и одржување на пропишаните услови за работа на datacom-опремата.

Третата глава го разгледува струењето на воздухот во datacom-опремата, како и најчесто користените начини за довод на климатизиран воздух во дата-центрите: довод на воздух низ двоен под, вертикален довод од таванот и хоризонтален довод од таванот. Анализирани се факторите кои влијаат врз дистрибуцијата на воздухот во дата-центрите, како и предностите и недостатоците на системите за дистрибуција на воздухот. Разгледани се начините за подобрување на доведувањето и одведувањето на воздухот од дата-центрите.

Во **четвртата** глава е даден опис на основните решенија за ладење со течност кои се користат во дата-центрите, односно примената на ладење со течност во datacom-опремата. Опишани се различните изведби и начини на поставување на дистрибутивната ладилна единица: во кабинетите, во datacom-опремата или на ниво на дата-центар и дефинирани се можностите за енергетско оптимирање на системите за ладење со течност.

Во **петтата** глава е даден математички модел за струење на воздух во простории. Самиот проблем на дефинирање на струењето на воздухот се сведува на решавање на основните транспортни равенки, со користење на соодветни почетни и гранични услови. За определување на макроскопските големини на струењето, брзината, температурата и притисокот, користени се основните равенки за одржување, и тоа на: масата (равенка на континуитет), импулсот (моментна равенка) и енергијата (енергетска равенка). Во трудот е користен RANS-пристапот, односно Reynolds-ови осреднети Navier-Stokes-ови равенки, со кои се опишани осреднетите транспортни големини, додека останатите турбулентни големини се моделирани. По извршеното Reynolds-ово

осреднување на системот на диференцијални равенки, се добиени дополнителен број непознати - компонентите на флукуациите на соодветните променливи, со што системот на диференцијални равенки станува отворен. Во следниот чекор е применета постапка за заокружување на системот на осреднети диференцијални равенки, со дополнителни диференцијални или алгебарски равенки, односно со примена на турбулентен модел, за да се овозможи нумеричко решавање на системот на равенки. Разгледани се турбулентни модели кои можат да се користат, почнувајќи од равенка од нулти ред, па се до целосен модел на Reynolds-ови турбулентни напони. Во оваа глава е опишана нумеричката постапка за решавање на системот на равенки, која започнува со воведување на транспортна равенка во генерализирана форма. Потоа се дадени основите на методот со конечни волумени, чија основа е поделба на просторот на определен број волумени со конечна големина, кој е применет во трудот и кој е најпогоден за испитување на струење на воздухот. Дадени се методите на дискретизација, диферентните шеми кои можат да се користат и постапката на сведување на системот на диференцијални равенки во систем на алгебарски равенки, кои можат да бидат решени со итеративни постапки. Анализиранио е влијанието на граничните услови и на некои позначајни фактори врз точноста на CFD-моделирањето. Презентирана е структурата и карактеристиките на програмскиот пакет PHOENICS, кој е користен во трудот, за симулација на струењето на воздухот.

Шестата глава од дисертацијата е посветена на симулирање на струењето на воздух во дата-центри, со цел да се испитаат и оптимизираат сите позначајни фактори кои влијаат врз струењето на воздухот, а со цел да се добијат енергетски ефикасни дата-центри. Во еден дел од поглавјето е анализирано струењето на воздухот во постоен дата-центар лоциран во Скопје. За таа цел се направени потребни мерења во постојниот центар, а потоа и CFD-анализа со програмскиот пакет PHOENICS. Со мерењата се утврдени карактеристиките на дата-центарот, неговата големина, поставеноста и дисипацијата на топлина од datacom-опремата како и од други извори, уфрлувањето на климатизираниот воздух и извлекувањето на воздухот од центарот, како и останатите параметри кои се потребни за симулација на дата-центарот. Измерени се температурите и брзините на струење на воздухот на излез од перфорираните плочи низ кои се доведува во просторијата и температурата на воздухот 50 mm пред влезовите на datacom-опремата на висина од 1750 mm, согласно со препораките. Мерени се температурите на повратниот воздух кон опремата за климатизација. Детално е прикажан начинот на креирање на нумеричкиот модел на дата центарот, со посебен акцент на нумеричкиот модел на datacom-опремата која е поставена во центарот. Направено е испитување за избор на соодветна големина на нумеричка мрежа и модел на турбуленција, кои се користат при CFD-симулации на дата-центарот. Користен е стандардниот $k - \epsilon$ модел на турбуленција, бидејќи со неговата примена добиените резултати од симулациите покажуваат најдобро совпаѓање со направените мерења во центарот. Со симулациите добиени се температурното поле, полето на притисок и на брзини за целиот дата-центар, со што е добиена целосна слика за струењето на воздухот и неговите параметри во која било точка во центарот, а не само во точките на мерење. Со сопствени мерења и по пат на енергетски биланс е потврден креираниот модел со кој се правени понатамошни анализи за струењето на воздухот во дата-центарот и оптимизирање на условите за работа на datacom-опремата.

Направени се варијации на моделот, со помош на кои се испитувани повеќе фактори кои влијаат врз струењето на воздухот низ datacom опремата и центарот. Со анализа на резултатите на креираните модели, е добиено: оптимирање на изборот и распоредот на опремата, перфорираните плочи и други компоненти на дата центарот; целосна слика за ладењето во центарот и проценка на влијанието на одделните компоненти со помош на добиената температурна распределба во дата центарот; визуелизација на струењето на воздухот и избегнување на проблемите поврзани со несоодветно струење на воздухот, односно појавата на рециркулациони кругови на воздухот и жешки точки и определување на оптимална температура на уфрлување на климатизираниот воздух во дата центарот; оптимирање на брзината на струење на воздухот во дата центарот со помош на анализа на добиениот профил на брзини на струење на воздухот; реализација на оптимално струење на воздухот, што е од клучна важност за постигнување на енергетски ефикасен дата-центар.

Со оптимирање на струењето на воздухот се постигнува примарната задача, одржување на потребните услови за работа на datacom-опремата, но со рационално користење на енергија. Потрошувачката на енергија кај оптималниот дата-центар е за 30% помала во однос на потрошувачката на постојниот центар.

Дел од ова поглавје е посветено на креирање на нумерички модел на дата-центар со изразено нерамномерно топлинско оптоварување, со користење на програмскиот пакет PHOENICS. Како и кај првиот модел, направени се потребните мерења за креирање на моделот и за негова верификација со споредување на добиените резултати од симулациите на моделот со извршените мерења. За симулациите се користени стандардниот $k - \epsilon$ и Chen-Kim $k - \epsilon$ турбулентните модели, при што се добиени температурното поле и полето на брзини и притисок во дата-центарот. Со анализирање на добиените резултати, утврдени се недостатоците и направени се дополнителни испитувања со помош на CFD-моделите. Со моделите, односно преку добиените резултати од симулациите, анализирано е влијанието на поголемиот број фактори кои влијаат врз дистрибуцијата и струењето на воздухот и на енергетската ефикасност на дата-центарот. Испитувањата опфаќаат: анализа на распоредот на datacom-опремата во зависност од нејзината дисипација на топлина, а за постигнување на порамномерно и поефикасно ладење; испитување на влијанието на распоредот на перфорираните плочи врз струењето на воздухот низ datacom-опремата, со цел реализирање на оптимален распоред; испитување на промената на висината на двојниот под, ширината на топлиите/ладни коридори и висината на таванот за определување на нивни оптимални големини; определување на локација и големина на физички прегради за одвојување на студениот од топлиот воздух; определување на оптимални брзини на струење на воздухот низ перфорираните плочи и определување на оптимална температура и проток на климатизиран воздух кој се доведува во центарот. Резултатите од симулациите на моделите се користат како база за дефинирање на оптимален дата-центар, со кој се постигнуваат пропишаните услови за работа на datacom-опремата, а при тоа е остварена заштеда на енергија. Потрошувачката на енергија во оптималниот дата-центар е за 27 % помала во однос на постојниот дата-центар.

Во седмата глава е даден заклучокот на дисертацијата, во кој се сублимирани заклучоците од претходните глави. Истражувањата ја заокружуваат поставената цел, анализирање на влијанието на дистрибуцијата на воздухот и други фактори врз енергетската ефикасност на дата-центрите. Од добиените резултати при направените истражувања може генерално да се

заклучи дека моделите ги исполнија очекувањата и дадоа реални вредности за температурното поле, дистрибуцијата на брзините и распределбата на притисокот во дата-центрите. Бидејќи со моделите се докажа можноста за точна проценка на полињата на температури, брзини и притисок, може да се користат при креирање на дата-центри. На крај се дадени препораките за понатамошно истражување.

Врз основа на деталниот преглед и анализа на приложениот труд, Комисијата го донесува следниов

ЗАКЛУЧОК

Кандидатката м-р Севде Ставрева изработила квалитетен оригинален научноистражувачки труд од областа на: енергетика, греење и климатизација и топлификациони системи, т.е. анализирање на влијанието на дистрибуцијата на воздухот, струењето на воздухот и други влијателни фактори во насока на подобрување на енергетската ефикасност на дата-центрите. Докторската дисертација „**Влијание на дистрибуцијата на воздухот врз енергетската ефикасност во дата центрите**” претставува значаен придонес заради дефинирање на модели на дата-центри со кои се добиени температурно поле и поле на притисок и брзини и може да се сметаат за корисен алат што ќе се користи при креирање на дата-центри.

Пристапот кон решавањето на истражуваната проблематика, преку анализа на струењето и дистрибуцијата на воздухот и останати поважни параметри во постојните дата центри, извршените мерења, дефинирање на математички модел кој го опишува струењето на воздухот во дата центрите и дефинирање на нумеричките постапки, користењето на современ апликативен професионален софтвер пакет - со кој се опфатени сите поважни фактори и со кој се добива целосна слика за струењето на воздухот и неговите параметри, и овозможиле на авторката да направи синтеза и да извлече оригинални заклучоци, ја карактеризираат м-р Севде Ставрева, дипл.маш.инж., како упорен истражувач, со огромна работна енергија, способна да решава сложени проблеми од полето на техничките науки, а особено од греењето и климатизацијата. Од овие причини, Комисијата со задоволство заклучува дека нејзината докторска дисертација претставува успешен, оригинален научен труд и му предлага на Наставно-научниот совет на Машинскиот факултет во Скопје, да го прифати овој извештај и да закаже јавна усна одбрана на дисертацијата.

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Марко Серафимов с.р.
2. Проф. д-р Александар Мојсовски с.р.
3. Проф. д-р Градимир Илиќ с.р.
4. Проф. д-р Славе Арменски с.р.
5. Проф. д-р Ѓорѓи Тромбев с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
 НА УЧЕБНИКОТ „ДЕНТАЛНА ИМПЛАНТОЛОГИЈА”
 ОД АВТОРИТЕ: ДОЦ. Д-Р МАРИЈА ПЕЕВА ПЕТРЕСКА, АС. Д-Р ДАНИЕЛА
 ВЕЛЕВСКА СТЕФКОВСКА, ПРОФ. Д-Р БОРИС ВЕЛИЧКОВСКИ, ДОЦ. Д-Р
 СНЕЖАНА ПЕШЕВСКА И ДОЦ. Д-Р ГОРДАНА КОВАЧЕВСКА

Наслов	Дентална имплантологија
Автори	Главен и одговорен уредник: доц. д-р Марија Пеева Петреска, ас. д-р Даниела Велевска Стефковска, проф. д-р Борис Величковски, доц. д-р Снежана Пешевска и доц. д-р Гордана Ковачевска
Студиска програма	Содржините во учебникот „Дентална имплантологија” се основна литература за студентите од студиската програма за доктори по дентална медицина, за студентите од студиската програма за стручни забни техничари и за студентите од студиската програма за стручни стоматолошки сестри.
Се однесува на предметната програма	Имплантологија
Покриеност на наставниот материјал	Со учебникот се опфатени сите предвидени наставни содржини за теоретска настава.
Семестар	Предметот имплантологија на студиската програма за доктори по дентална медицина е избран и се слуша во X семестар. Предметот дентална имплантологија на студиската програма за стручни забни техничари е задолжителен и се слуша во IV семестар. Предметот имплантологија на студиската програма за стручни стоматолошки сестри е избран и се слуша во VI семестар.
Фонд на часови и ЕКТС- кредити	Предметот имплантологија за доктори по дентална медицина содржи вкупно 30 часа (15+15). Бројот на ЕКТС-кредити е 3. Предметот дентална имплантологија за студентите од студиската програма за стручни забни техничари е со вкупно 45 часа (15+30). Бројот на ЕКТС-кредити е 4. Предметот имплантологија за студентите од студиската програма за стручни стоматолошки сестри е со вкупно 90 часа (15+75). Бројот на ЕКТС-кредити е 4.
Усогласеност со наставата	Содржината на учебникот одговара со наставната програма за теоретска настава на соодветните предмети на првиот циклус студии.
Време и акт на назначување на рецензентите	Со Одлука за одредување рецензенти за пишување рецензија за печатење на учебник донесена на III редовна седница на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, одржана на 31.1.2013 година.

Издание	Прво издание
Ревидирани сегменти од претходно издание	Нема
Ист или сличен учебник на Факултетот	На Стоматолошкиот факултет е издаден учебник насловен како "Супраструктури над дентални импланти," но тој не ги опфаќа сите наставни содржини предвидени со студиските програми, односно содржи еден сегмент кој се однесува на протетските аспекти во имплантологијата.
Општи податоци за учебникот	Учебникот „Дентална имплантологија“ содржи 274 страници А4-формат, богато илустриран со слики, табели, графички и шематски прикази.
Содржина	<p>Содржински учебникот е конципиран во три целини кои се однесуваат на: воведниот опит и оралнохируршки дел, парадонтолошките и протетските аспекти во имплантологијата, поделени во осумнаесет одделни поглавја, и тоа:</p> <p>ГЛАВА 1. Воведен дел</p> <p>Во воведниот дел на учебникот, авторите ја објаснуваат целта на денталната имплантологија односно соодветната и ефикасна функција на цваќање, добивање на максимален естетски ефект, чиста и јасна фонетика и, секако, удобност на изработената протетичка изработка.</p> <p>ГЛАВА 2. Краток историјат на еволуцијата на оралната имплантологија</p> <p>За да може читателот да добие јасна претстава за проблематиката на имплантологијата, авторите понатаму го прикажуваат историскиот развој на овој метод на третман, преку најстарите сознанија за вградени импланти, па сè до денешните напори коишто се прават на полето на денталната имплантологија.</p> <p>ГЛАВА 3. Типови на дентални импланти и класификација на ендоосеалните импланти</p> <p>Класификацијата на ендоосеалните импланти се опишани во третата глава на учебникот "Дентална имплантологија", и тоа мукозните, трансденталните, субпериосталните, ендоосеалните, бикортикалните и трансосеалните импланти. Оваа глава е богато илустрирана со слики и шематски прикази коишто во значителна мера го злеснуваат сознанието за презентираниите импланти.</p> <p>ГЛАВА 4. Аспекти на имплантниот дизајн и имплантната површина</p> <p>Во продолжение, објаснет е дизајнот на денес користените импланти, со опис на имплантната површина, што е несомнено</p>

важно за успехот и долготрајноста во користењето на самиот имплант.

ГЛАВА 5. Биолошки основи на осеоинтеграцијата

Во петтата глава, авторите ги изнесуваат сознанијата за биолошките основи на осеоинтеграцијата. Самиот термин се однесува на директната структурна и функционална врска помеѓу живото коскено ткиво и површината на имплантот, односно формирањето на директен контакт меѓу имплантот и коската, без интерпонирање на меко ткиво, т.е. сврзно, рскавично ткиво или лигаменти.

ГЛАВА 6. Зараснување на периимплантната мукоза

Шестата глава на учебникот "Дентална имплантологија" го објаснува процесот на заздравување на околуимплантната мукоза. Процесот на зараснување започнува од работ на раната којшто е во контакт со високо полираната површина на имплантот. Настанува пролиферација на орален епител, кој со разраснувањето низ коагулумот во зоната на имплантниот врат формира епител.

ГЛАВА 7. Примарна и секундарна стабилност на имплантите

Во продолжение на текстот, опишани се примарната и секундарната стабилност на имплантите. Примарната стабилност на имплантот се постигнува со негово всадување во коската и е резултат на биомеханичката меѓуврска којашто постои меѓу имплантот и околната коска. Секундарната стабилност на имплантот се постигнува преку интеграцијата на имплантната површина и коската. Авторите констатираат дека коскената густина го одредува процесот на коскено ремоделирање и формирање со што секундарната стабилност се разликува дали е имплантот поставен во мека или во густа коска.

ГЛАВА 8. Осврт на релациите со анатомски блиските витални структури при постава на денталните импланти

Неопходноста од правилната процена на блиските анатомски детали при планирањето на поставата на денталните импланти е предмет на запознавање во осмата глава. При тоа се констатира дека анатомските структури кај одредени случаи и ситуации се всушност, ограничувачки фактор кој го одредува позиционирањето на имплантите. Во продолжение на оваа глава се изнесуваат сите оние анатомски структури, како што се висината и широчината на резидуалниот алвеоларен гребен, максиларниот синус, назопалатиналниот и мандибуларниот канал и сл. Сите горе изнесени анатомски структури и тешкотиите што произлегуваат поради нивното присуство се опишани текстуално и сликовито, со што читателот добива јасна претстава за проблематиката.

ГЛАВА 9. Планирање на поставување на дентални импланти

Планирањето на поставувањето дентални импланти е одделно опишано. Авторите се задржуваат на одредени многу важни фактори како што се: општата здравствена состојба на пациентот, евентуалното постоење на акутни или хронични заболувања поради остранување на контраиндикациите за постава на дентални импланти, консултација со други специјалности и секако, усогласување на желбите и очекувањата на пациентот со општите и локалните услови за овој вид на третман.

ГЛАВА 10. Современи техники на визуелизација.

Компјутерски водена имплантна инсерција

Во десеттата глава се опишуваат современите техники на визуелизација и компјутерски водената имплантна инсерција. Се објаснуваат предностите и недостатоците на класичните радиографски методи како што се ретроалвеоларните снимки, ортопантомографската и кефалограмската техника на снимање. Денес, современата компјутерска технологија нуди можност за 3-Д техника на прикажување на инсерцијата на имплантот.

ГЛАВА 11. Хируршки протокол

Овој дел ги објаснува основните принципи на хируршкиот протокол на вградување на денталните импланти. Самата постапка на поставување на денталните импланти подразбира минимална хируршка траума, изведување на едноставна и прецизна техника на работа и секако, нешто што е особено важно минимизирање на стравот кај пациентот. Во зависност од временскиот период на имплантирање, авторите укажуваат на постоење на имедијатна, рача или одложена имплантација.

ГЛАВА 12. Интраоперативни и постоперативни компликации

Авторите тука се задржуваат и ги објаснуваат можните интраоперативни и постоперативни компликации, кои можат да се очекуваат во постапките на денталната имплантација. Во однос на времето на појавување, постојат рани и доцни компликации. Од раните компликации најчесто се јавуваат: инфекција, оток, крварење, емфизем и одредени сензитивни промени. Од групата на доцни компликации, авторите ги наведуваат: хроничниот максиларен синуситис, мандибуларната скршеница, коскените дефекти, околуимплантите инфекции и сл.

ГЛАВА 13. Карактеристики на имедијатната имплантација

Инсерцијата на имплантите веднаш по екстракцијата на забите се нарекува имедијатна имплантација. Авторите во овој дел ги истакнуваат основните принципи во дијагностиката и поставувањето на индикацијата за имедијатна имплантација,

потоа предностите кои таа ги има во однос на одложената постапка, контраиндикациите, укажуваат на факторите на примарна стабилност при имедијатната имплантација и менаџментот на меките ткива кај имедијатното имплантирање.

ГЛАВА 14. Техники на коскена аугментација

На страниците на учебникот "Дентална имплантологија" посебно се опишани техниките на коскена аугментација, почнувајќи преку заштита на постекстракционата алвеола, потоа техниките на хоризонтална и вертикална аугментација на резидуалниот алвеоларен гребен и техниките на аугментација на горновилничниот синус.

ГЛАВА 15. Етиологија, клинички стадиуми и хируршки третман на периимплантити

Ова е посебен или вториот дел од учебникот кој се однесува на парадонтолошките аспекти во денталната имплантологија, почнувајќи од дефиницијата на периимплантните инфекции, потоа клиничките форми на периимплантната болест - периимплантен мукозитис и периимплантитис, епидемиолошките, етиолошките фактори, патогенезата, клиничката слика на инфекциите и терапијата на периимплантниот мукозит и периимплантит со акцент и на конзервативниот пристап и на хируршките регенеративни техники кои се користат во третманот на овој тип инфекции.

ГЛАВА 16. Концепт на третман со мини-дентални импланти (МДИ)

Авторите ги вклучуваат и мини-денталните импланти кои поседуваат револуционерен концепт со огромен број на индикации, и тоа: кај тесни и остри резидуални алвеоларни гребени или кај пациенти со голем степен на коскена ресорпција, најчесто како инструменти за зголемување на стабилноста на долната тотална протеза, но нудат можност да се вклучат и во фиксни протетички конструкции.

ГЛАВА 17. Критериуми за успех на имплантите

Во оваа глава, авторите се задржуваат на анализата на успехот на имплантите, поддржани со постулатите и критериумите за таа проблематика како кумулативни оценки за успех.

Понатаму го дефинираат и концептот на губење на имплантот како краен резултат на изменети биолошки одговори на домаќинот комбиниран со циклични оклузални оптоварувања и раст на патогени бактерии во периимплантниот џеб и/или во имплантниот плак со клиничка манифестација на зголемување на мобилноста на имплантот и радиолошки со губење на периимплантната коска, како и факторите кои доведуваат до оваа состојба.

ГЛАВА 18. Супраструктури над денталните импланти

	<p>Третиот дел како осумнаестта глава се однесува на протетските супраструктури над имплантите со посебен осврт на импланто-протетичката рехабилитација кај тотално беззаби пациенти, потоа кај терминална или парцијална беззабост и при случаи на надоместување на еден заб. Детално објаснети се сите постапки или фази на работа почнувајќи од избор на супраструктурата, земање на отпечаток за работен модел, изработка на работен модел, изработка на протетскиот надоместок, проба на супраструктурата и дефинитивно поставување на протетскиот надоместок.</p>
Предлози за корекции	<p>Доставениот материјал е систематично конципиран и нема потреба од корекции во однос на квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и потреба од дополнување или исклучување на одделен текст.</p>
Категоризација	<p>Учебник</p>
Општа педагошка оцена	<p>Секоја методска единица во овој учебник обработува одредена проблематика која се надоврзува на претходната, така што сите заедно се вклопуваат во една целина која наполно одговара на програмата за теоретска настава по предметот имплантологија.</p> <p>Начинот на кој авторите ја изнесуваат материјата е јасен, концизен, стручен и лесно разбирлив. За лесниот и достапен начин на презентирање на материјалот, придонесува и богатиот графички и шематски приказ, кој е присутен во сите делови на учебникот.</p> <p>Општата педагошка оцена за овој учебник е дека наполно соодветствува за едукација на сите профили на студенти од првиот и вториот циклус на студии кои во својата програма го имаат предметот имплантологија.</p>
Заклучок	<p>Учебникот "Дентална имплантологија" од авторите доц. д-р Марија Пеева Петреска, ас. д-р Даниела Велевска Стефковска, проф. д-р Борис Величковски, доц. д-р Снежана Пешевска и доц. д-р Гордана Ковачевска, претставува актуелен и богато опремен учебник кој обработува интересна и денес сè повеќе користена техника на третман на стоматолошките пациенти, нудејќи ги предностите на современата стоматологија. Авторите во текстот ги изнесуваат теоретските и практични</p>

	<p>сознанија во ораланата имплантологија, поткрепени со богато користена литературна база, но и надополнети со мултидисциплинарната соработка и повеќегодишното клиничко искуство на авторите во оваа насока. Несомнено дека овој учебник во значителна мера ќе придонесе кон збогатување на општите сознанија во областа на примената на имплантологијата кај нас. Книгата е илустрирана со голем број слики, шематски прикази и табели коишто на едноставен и лесен начин овозможуваат читателот да се запознае со сета изнесена проблематика. Начинот на изнесување на проблематиката на денталната имплантологија е концизен, едноставен и брзо совладлив за читателот, па сите оние за кои е наменет учебникот "Дентална имплантологија", студентите по дентална медицина, студентите од студиските програми за стручни забни техничари и стручни стоматолошки сестри, специјализантите и специјалистите по орална хирургија, како и постдипломците на Стоматолошкиот факултет при Универзитетот "Св. Кирил и Методиј", ќе имаат можност да добијат материјал систематизиран и соопфатен за сè што се однесува на имплантологијата. Имајќи го предвид погоре изнесеното, сметам дека учебникот "Дентална имплантологија" според својата содржина, како и според обработените методски единици претставува современ и успешно конципиран текст којшто треба да добие натамошен позитивен тек, односно да биде достапен за читателската публика за којашто и е наменет.</p>
--	--

Рецензент
Проф. д-р Љубен Гугувчевски, с.р

РЕЦЕНЗИЈА
НА УЧЕБНИКОТ „ДЕНТАЛНА ИМПЛАНТОЛОГИЈА”
ОД АВТОРИТЕ: ДОЦ. Д-Р МАРИЈА ПЕЕВА ПЕТРЕСКА, ПРОФ. Д-Р БОРИС
ВЕЛИЧКОВСКИ, АС. Д-Р ДАНИЕЛА ВЕЛЕВСКА СТЕФКОВСКА, ДОЦ. Д-Р ГОРДАНА
КОВАЧЕВСКА И ДОЦ. Д-Р СНЕЖАНА ПЕШЕВСКА

Наслов	Дентална имплантологија
Автори	Доц. д-р Марија Пеева Петреска, проф. д-р Борис Величковски, ас. д-р Даниела Велевска Стефковска, доц. д-р Гордана Ковачевска и доц. д-р Снежана Пешевска
Студиска програма	Содржините поместени во учебникот „Дентална имплантологија” се основна литература за студентите од студиската програма за доктори по дентална медицина, но исто така ќе послужат како литература за студентите од студиската програма за стручни забни техничари и за студентите од студиската програма за стручни стоматолошки сестри.
Се однесува на предметната програма	Импантологија
Покриеност на наставниот материјал	Со учебникот се опфатени сите предвидени наставни содржини за теоретска настава.
Семестар	Предметот имплантологија на студиската програма за доктори по дентална медицина е избран и се слуша во X семестар. Предметот имплантологија на студиската програма за стручни стоматолошки сестри е избран и се слуша во VI семестар. Предметот дентална имплантологија на студиската програма за стручни забни техничари е задолжителен и се слуша во IV семестар.
Фонд на часови и ЕКТС- кредити	Предметот имплантологија за доктори по дентална медицина е со вкупно 30 часа (15+15). Бројот на ЕКТС-кредити е 3. Предметот дентална имплантологија за студентите од студиската програма за стручни забни техничари е со вкупно 45 часа (15+30). Бројот на ЕКТС-кредити е 4. Предметот имплантологија за студентите од студиската програма за стручни стоматолошки сестри е со вкупно 90 часа (15+75). Бројот на ЕКТС-кредити е 4.
Усогласеност со наставата	Содржината на учебникот одговара со наставната програма за теоретска настава на соодветните предмети на првиот циклус студии.
Време и акт на назначување на рецензентите	Со Одлука за одредување рецензенти за пишување рецензија за печатење на учебник донесена на III редовна седница на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, одржана на 31.1.2013 година.
Издание	Прво издание
Ревидирани	Нема

сегменти од претходно издание	
Ист или сличен учебник на Факултетот	На Стоматолошкиот факултет е издаден сличен учебник, но тој не ги опфаќа сите наставни содржини предвидени во студиските програми.
Општи податоци за учебникот	Учебникот „Дентална имплантологија“ содржи 274 страници А4-формат, со огромен број на слики, илустрации, табели, графички и шематски прикази.
Содржина	<p>ГЛАВА 1. ВОВЕД</p> <p>ГЛАВА 2. КРАТОК ИСТОРИЈАТ НА ЕВОЛУЦИЈАТА НА ОРАЛНАТА ИМПЛАНТОЛОГИЈА</p> <p>ГЛАВА 3. ТИПОВИ НА ОРАЛНИ ИМПЛАНТИ И КЛАСИФИКАЦИЈА НА ЕНДООСЕАЛНИ ИМПЛАНТИ</p> <p>ГЛАВА 4. АСПЕКТИ НА ИМПЛАНТНИОТ ДИЗАЈН И ИМПЛАНТНАТА ПОВРШИНА</p> <p>ГЛАВА 5. БИОЛОШКИ ОСНОВИ НА ОСЕОИНТЕГРАЦИЈАТА</p> <p>ГЛАВА 6. ЗАРАСНУВАЊЕ НА ПЕРИИМПЛАНТНА МУКОЗА</p> <p>ГЛАВА 7. ПРИМАРНА И СЕКУНДАРНА СТАБИЛНОСТ НА ИМПЛАНТИТЕ</p> <p>ГЛАВА 8. ОСВРТ НА РЕЛАЦИИТЕ СО АНАТОМСКИ БЛИСКИТЕ ВИТАЛНИ СТРУКТУРИ ПРИ ПОСТАВА НА ДЕНТАЛНИ ИМПЛАНТИ</p> <p>ГЛАВА 9. ПЛАНИРАЊЕ НА ПОСТАВУВАЊЕ НА ДЕНТАЛНИ ИМПЛАНТИ</p> <p>ГЛАВА 10. СОВРЕМЕНИ ТЕХНИКИ НА ВИЗУЕЛИЗАЦИЈА. КОМПЈУТЕРСКИ ВОДЕНА ИМПЛАНТНА ИНСЕРЦИЈА</p> <p>ГЛАВА 11. ХИРУРШКИ ПРОТОКОЛ</p> <p>ГЛАВА 12. ИНТРАОПЕРАТИВНИ И ПОСТОПЕРАТИВНИ КОМПЛИКАЦИИ</p> <p>ГЛАВА 13. КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИМЕДИЈАТНАТА ИМПЛАНТАЦИЈА</p> <p>ГЛАВА 14. ТЕХНИКИ НА КОСКЕНА АУГМЕНТАЦИЈА</p> <p>ГЛАВА 15. ЕТИОЛОГИЈА, КЛИНИЧКИ СТАДИУМИ И ХИРУРШКИ ТРЕТМАН НА ПЕРИИМПЛАНТИТЕ</p> <p>ГЛАВА 16. КОНЦЕПТ НА ТРЕТМАН СО МИНИ-ДЕНТАЛНИ ИМПЛАНТИ (МДИ)</p> <p>ГЛАВА 17. КРИТЕРИУМИ ЗА УСПЕХ НА ИМПЛАНТИТЕ</p> <p>ГЛАВА 18. СУПРАСТРУКТУРИ</p>

Предлози за корекции	Во материјалот нема потреба од корекции во квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и потреба од дополнување или исклучување на одделен текст.
Категоризација Општа педагошка оцена	<p>Учебник</p> <p>Методските единици се напишани на осмислен начин и секоја методска единица претставува посебна целина која се надоврзува на претходната, така што сите заедно се вклопуваат во постојната програма за теоретска настава по предметот имплантологија.</p> <p>Авторите ја изнесуваат материјата концизно, стручно и разбирливо. Овој текст е поддржан со графички и шематски прикази, што материјалот го прави полесно разбирлив за студентот. Според тоа, општата педагошка оцена за овој учебник е дека наполно соодветствува за едукација на студентите.</p>
Заклучок	<p>Ракописот содржи материјал што треба да послужи како учебник за студентите на студиската програма за доктори по дентална медицина, како и содржини кои ќе бидат полезни за студентите од студиските програми за стручни забни техничари и стручни стоматолошки сестри при Стоматолошкиот факултет во Скопје. Исто така, материјалот од учебникот ќе им послужи за совладување на предвидената материја, и на специјализантите по орална хирургија и на постдипломците на Стоматолошкиот факултет. По обемот и содржината, тој во целост одговара на програмата на Стоматолошкиот факултет. Стилот на пишувањето е разбирлив и лесен за усвојување од страна на студентите за кои учебникот е наменет. Во учебникот се застапени голем број слики, илустрации, табели и шеми што придонесуваат за подобар квалитет.</p> <p>Според тоа, задоволство е да се биде рецензент на ваков учебник, кој ќе им овозможи на студентите и на сите оние на кои им претставува поле на интерес, успешно изучување на содржината.</p> <p>Од наведеното, мојот заклучок е дека овој учебник заслужува да биде позитивно рецензиран и затоа предлагам да биде објавен на Стоматолошкиот факултет, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, како „Дентална имплантологија“.</p>

Рецензент
Проф. д-р Киро Ивановски, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА УЧЕБНИКОТ „ДЕНТАЛНА ИМПЛАНТОЛОГИЈА”
ОД АВТОРИТЕ: ДОЦ. Д-Р МАРИЈА ПЕЕВА ПЕТРЕСКА, АС. Д-Р ДАНИЕЛА
ВЕЛЕВСКА СТЕФКОВСКА, ПРОФ. Д-Р БОРИС ВЕЛИЧКОВСКИ, ДОЦ. Д-Р
СНЕЖАНА ПЕШЕВСКА И ДОЦ. Д-Р ГОРДАНА КОВАЧЕВСКА

Наслов	Дентална имплантологија
Автори	Главен и одговорен уредник: доц. д-р Марија Пеева Петреска, ас. д-р Даниела Велевска Стефковска, проф. д-р Борис Величковски, доц. д-р Снежана Пешевска и доц. д-р Гордана Ковачевска
Студиска програма	Учебникот "Дентална имплантологија", со својата содржина, претставува основна литература според студиската програма за студентите по дентална медицина, за студентите од студиската програма за стручни забни техничари и за студентите од студиската програма за стручни стоматолошки сестри.
Се однесува на предметната програма	Импантологија
Покриеност на наставниот материјал	Со учебникот се опфатени сите предвидени наставни содржини за теоретска настава.
Семестар	Предметот имплантологија на студиската програма за доктори по дентална медицина е избран и се слуша во X семестар. Предметот имплантологија на студиската програма за стручни забни техничари е задолжителен и се слуша во IV семестар. Предметот имплантологија на студиската програма за стручни стоматолошки сестри е избран и се слуша во VI семестар.
Фонд на часови и ЕКТС- кредити	Предметот имплантологија за доктори по дентална медицина содржи вкупно 30 часа (15+15). Бројот на ЕКТС-кредити е 3. Предметот дентална имплантологија за студентите од студиската програма за стручни забни техничари е со вкупно 45 часа (15+30). Бројот на ЕКТС-кредити е 4. Предметот имплантологија за студентите од студиската програма за стручни стоматолошки сестри е со вкупно 90 часа (15+75). Бројот на ЕКТС-кредити е 4.
Усогласеност со наставата	Содржината на учебникот одговара со наставната програма за теоретска настава на соодветните предмети на првиот циклус студии.
Време и акт на назначување на рецензентите	Со Одлука за одредување рецензенти за пишување рецензија за печатење на учебник донесена на III редовна седница на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, одржана на 31.1.2013 година.

Издание	Прво издание
Ревидирани сегменти од претходно издание	Нема
Ист или сличен учебник на Факултетот	На Стоматолошкиот факултет при Универзитетот "Св. Кирил и Методиј", издаден е сличен учебник кој главно ги опфаќа и се однесува на протетските аспекти во имплантологијата, при што не ги содржи сите наставни содржини предвидени со студиската програма.
Општи податоци за учебникот	Учебникот „Дентална имплантологија“ содржи 274 страници А4-формат, илустриран со слики, табели, графички и шематски прикази.
Содржина	<p>Содржински учебникот се состои од осумнаесет одделни дела:</p> <p>ГЛАВА 1. Вовед</p> <p>Во воведниот дел се посочуваат целите и напорите во областа на оралната имплантологија, како дел од стоматологијата која се занимава со вградување на имплантати, со цел подобрување на функцијата на цваќање, естетиката и фонација кај делумно или тотално беззаби пациенти, со концепт на современ пристап во надоместување на изгубените заби.</p> <p>ГЛАВА 2. Краток историјат на еволуцијата на оралната имплантологија.</p> <p>Овој дел ги содржи еволутивно прикажани почетоците во развојот на имплантологијата, па сè до денешните современи импланти кои се во употреба.</p> <p>ГЛАВА 3. Типови на дентални импланти и класификација на ендоосеалните импланти</p> <p>Типовите и класификацијата на ендоосеалните импланти се опишани во третата глава, и тоа според геометријата на имплантите, површината, времето на имплантирање, методот на имплантирање и според можноста за амортизација;</p> <p>ГЛАВА 4. Аспекти на имплантниот дизајн и имплантната површина.</p> <p>Понатаму, авторите се задржуваат на дизајнот на актуелните импланти со осврт на влијанието на имплантната површина за успехот и долготрајноста на имплантолошката постапка.</p> <p>ГЛАВА 5. Биолошки основи на осеоинтеграцијата.</p> <p>Овој дел ги содржи сознанијата за биолошките основи на осеоинтеграцијата или капацитетот на коската за врзување на имплантатот, кој е условен од соодветната хируршка техника на имплантирање која ја дава макростабилноста на имплантатот (примарната стабилност), биокомпатибилноста на материјалот од кој е изработен имплантот (титаниумот),</p>

карактеристиките на надворешната површина на имплантатот, како и од квалитетот и квантитетот на коската.

ГЛАВА 6. Зараснување на периимплантната мукоза

Шестата глава го објаснува процесот на заздравување на периимплантната мукоза. Механизмот на остварување на врската помеѓу формиранитот „припоен епител“ и површината на имплантот е аналоген на механизмот со кој се остварува врската помеѓу припојниот епител и површината на природниот заб, како и разликите како што се составот и правецот на колагените влакна на сврзното ткиво и распоредот на крвните садови во апикалниот дел на припојниот епител.

ГЛАВА 7. Примарна и секундарна стабилност на имплантите
Во седмата глава, се опишани примарната стабилност на имплантите која е резултат на биомеханичката интерконекција на имплантот со околната коска и факторите од кои зависи таа, додека секундарната стабилност на имплантот се постигнува преку интеграцијата на имплантната површина и коската. Авторите во овој дел им посветуваат внимание на сите моменти и фактори кои влијаат на овие процеси.

ГЛАВА 8. Осврт на релациите со анатомски блиските витални структури при постава на денталните импланти

Анатомските структури во горната и долната вилица претставуваат лимитација во изведувањето на имплантолошкиот третман и авторите во овој дел ги прикажуваат сите аспекти и соодноси кои мора да се почитуваат со цел да оствари успешен и долготраен имплантолошки третман.

ГЛАВА 9. Планирање на поставување дентални импланти

Деветтата глава се однесува на планирањето на поставата на денталните импланти како исклучително важна фаза на имплантолошкиот третман. При тоа се задржуваат на општите и локални ризик фактори кои можат да ја компромитираат интервенцијата, со осврт на контраиндикациите од релативен и апсолутен карактер.

ГЛАВА 10. Современи техники на визуелизација.

Компјутерски водена имплантна инсерција

Современите концепти во планирањето и изведувањето на имплантно-протетичката терапија ги обединуваат хируршките, протетските, естетските и биомеханичките принципи, кои се предмет на обработка во дестеттата глава, со посебен акцент на најсовремениот начин на виртуелно планирање на имплантно-протетичката терапија. Иновациите во техниките на визуелизација, развојот на компјутерскиот софтвер како и брзата изработка на компјутерски добиените прототипи, овозможија нов пристап во имплантната терапија (image-based

implant therapy), бидејќи дијагностичката визуелизација е лимитирана кога се работи за дводимензионалната слика која ја дава конвенционалната рентгенграфија.

ГЛАВА 11. Хируршки протокол

Хируршкиот протокол на вградување на денталните импланти, чекор по чекор е објаснета во оваа глава, а зависи од многу фактори меѓу кои секако најзначајни се коскениот квалитет и квантитет на алвеоларната коска. Авторите ги прикажуваат сите класификации и даваат препораки за хируршкиот протокол на работа во различни квалитативни и квантитативни услови на вилчните коски.

ГЛАВА 12. Интраоперативни и постоперативни компликации

Авторите во овој дел ги објаснуваат можните интраоперативни и постоперативни компликации, кои се случуваат при изведувањето на имплантолошкиот третман. Интраоперативните компликации се чести при постава на денталните импланти, особено ако не се почитуваат анатоомо-морфолошките карактеристики на регијата во која се имплантира или квалитетот на коската која се препарира и се однесуваат на компликациите од хеморагијата па се до неуросензитивните нарушувања. Постоперативните компликации можат да влијаат неповолно на осеоинтегривните процеси, да ја загрозат или да ја стопираат осеоинтеграцијата.

ГЛАВА 13. Карактеристики на имедијатната имплантација

Авторите во овој дел ги истакнуваат основните принципи за инсерција на имплантите веднаш по екстракцијата на забите, постапка која се нарекува имедијатна имплантација. Спецификите на имедијатната имплантација се детално опишани, почнувајќи од поставувањето на индикација за имедијатна имплантација, предностите и недостатоците, контраиндикациите, хируршкиот протокол кој се разликува од класичниот пристап, како и компликациите кои можат да се случат во тек или по имедијатната постапка.

ГЛАВА 14. Техники на коскена аугментација

Посебно се опишани техниките на коскена аугментација, кои би требало да започнат уште во фазата на екстракција на забите, односно презервација на алвеолата, па понатаму хоризонтална и вертикална аугментација на ресорбираниот алвеоларен гребен, техниките на подигнување на синус максиларис, транспозиција на нерви па се до дистракционата остегенеза како најсложена постапка на аугментација.

ГЛАВА 15. Етиологија, клинички стадиуми и хируршки третман на периимплантити

Во вториот дел од материјалот се посветува особено внимание на парадонтолошките аспекти во денталната имплантологија,

	<p>односно на периимплантните инфекции манифестирани ако периимплантен мукозитис и периимплантитис. Оваа глава започнува со анатомските карактеристики на периимплантното ткиво, потоа етиолошките моменти, патогенезата, клиничката слика на инфекциите а детално е опишана и терапијата на периимплантниот мукозит и периимплантит, конзервативен или хируршки пристап кој ќе зависи од степенот на периимплантната коскена загуба.</p> <p>ГЛАВА 16. Концепт на третман со мини- дентални импланти (МДИ)</p> <p>Во материјалот, авторите се осврнуваат и на концептот на мини-денталните импланти за рехабилитација на ресорбирани алвеоларни гребени, најчесто како метод на избор при фиксирање на тотални протези во долната и горната вилица, или пак при изработка на фиксни протетски конструкции</p> <p>ГЛАВА 17. Критериуми за успех на имплантите.</p> <p>Во седумнаесеттата глава, авторите ги изнесуваат сите постулати и критериуми за кумулативни оценки за успех на имплантолошкиот третман, како и факторите кои доведуваат до оваа состојба.</p> <p>ГЛАВА 18. Супраструктури над денталните импланти</p> <p>Во третиот дел, кој претставува посебна целина, авторите се задржуваат на протетските аспекти, односно фазите на изработка на супраструктури над имплантите, почнувајќи од избор на супраструктурата, земањето на отпечаток, изработка на работен модел, изработка на протетскиот надоместок, проба на супраструктурата и дефинитивно поставување на протетскиот надоместок, па сè одржувањето на оралната хигиена.</p>
<p>Предлози за корекции</p>	<p>Материјалот е одлично конципиран и разработен, поради што сметам дека нема потреба од корекции во однос на квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот и потреба од надополнување или изземање на одреден дел.</p>
<p>Категоризација</p>	<p>Учебник</p>
<p>Општа педагошка оценка</p>	<p>Доставениот материјал во целост ја обработува проблематиката на денталната имплантологија, со содржини кои претставуваат најсовремени стручни концепти и доктринарни ставови по однос на оваа дисциплина.</p> <p>Методските единици во материјалот се јасно и прецизно конципирани и се вклопуваат во една целина која одговара на програмата за теоретска настава по предметот имплантологија.</p>

	<p>Начинот на изразување на авторите, кои се специјалисти од различни области на стоматологијата, ја прават материјата јасна, лесно разбирлива и достапна за едукација на сите студенти по дентална медицина, стручни забни техничари или стручни стоматолошки сестри, за што секако придонесува и богатата илустрација на материјалот и богатиот графички и шематски приказ.</p> <p>Општата педагошка оценка за овој учебник е дека наполно соодветствува за едукација на сите студенти за коишто е и наменет.</p>
<p>Заклучок</p>	<p>Доставениот материјал треба да послужи како учебник за студентите по дентална медицина, студентите од студиските програми за стручни забни техничари и стручни стоматолошки сестри, но исто така овој ракопис ќе биде корисна литература за сите доктори на специјализација по предметот орална хирургија, специјалистите од истата област и, секако, за студентите од вториот циклус на студии, постдипломците на Стоматолошкиот факултет "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бидејќи по обемот и содржината, тој во целост одговара на наставната програма на Факултетот.</p> <p>Авторите имаат лесен и разбирлив стил на искажување, со богати теоретски и практични сознанија од областа на ораланата имплантологија, поткрепени со богата илустрација од слики, шематски прикази и табели, кои му овозможуваат на читателот целосно запознавање со проблематиката на денталната имплантологија.</p> <p>Врз основа на сето погоре изнесено, мојот заклучок е дека учебникот "Дентална имплантологија" од авторите доц. д-р Марија Пеева Петреска, ас. д-р Даниела Велевска Стефковска, проф. д-р Борис Величковски, доц. д-р Снежана Пешевска и доц. д-р Гордана Ковачевска, заслужува да биде позитивно рецензиран и како таков достапен за сите оние што треба да ја изучуваат проблематиката на оралната имплантологија.</p>

Рецензент
Проф. д-р Славе Наумовски, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
 НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „СУДСКАТА ПСИХОЛОГИЈА ВО СИСТЕМОТ
 НА КАЗНЕНО-ПРАВНИТЕ НАУКИ“ ОД КАНДИДАТОТ М-Р КРСТЕ
 МАЛЈАНОВСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН
 ПРВИ“-СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на седницата одржана на 24.10.2012 година, донесе одлука со која се формира Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р КРСТЕ МАЛЈАНОВСКИ под наслов СУДСКАТА ПСИХОЛОГИЈА ВО СИСТЕМОТ НА КАЗНЕНОПРАВНИТЕ НАУКИ, во состав: проф. д-р Љупчо Арнаудовски, ментор, проф. д-р Методија Каневчев, проф. д-р Гордана Бужаровска, проф. д-р Олга Мурцева – Шкарик и доц. д-р Александра Груевска – Дракулевски. Комисијата, во горниот состав, ја прочита, ја разгледа, ја оцени докторската дисертација од кандидатот м-р КРСТЕ МАЛЈАНОВСКИ под горниот наслов и на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Приказ на докторската дисертација

Докторската дисертација подготвена од м-р Крсте Малјановски под наслов СУДСКАТА ПСИХОЛОГИЈА ВО СИСТЕМОТ НА КАЗНЕНОПРАВНИТЕ НАУКИ опфаќа текст од 277 страници пишувани во компјутерска техника во обичен слог и обичен проред, текст пренесен на двете страни на листот. Обработената материја (содржина) во трудот е систематизирана во девет глави, а главите со поднаслови кои читателот го упатуваат на материјата што ги интересира, а е обработена во соодветната глава.

Авторот на докторската дисертација не воведува во материјата што е предмет на неговиот научен интерес преку девизата „кажувај ја вистината, таа најдолго се памети“ изведена од кинеската филозофија.

Првата глава (стр.13-25 со заклучни согледувања), со наслов „Историски развој на судската психологија“ преку четиринаесет поднаслови го следи развојот на судската психологија во насока на обликување во самостојна научна дисциплина почнувајќи од крајот на XX век, низ фазите: психологизам на правото (30 години од XX век), форензичен период (50-60ти години од XX век) и современ период (од 70-80ти години од XX век). Следејќи го развојот на судската психологија изведено е општото значење на судската психологија и посебно нејзиното значење во судството, судската постапка, судските процеси, до современите тенденции во правото и психологијата. Врската и ориентираноста една кон друга на овие две науки кандидатот ја наоѓа во истата цел: да се дојде до вистината и на невини луѓе да не им се суди, да не им се изрекуваат казни, а психологијата на оние што го применуваат правото и законите им помага да дојдат до вистината и правдата. Местото на судската психологија во системот на казненоправните и

криминолошките науки ја согледува низ односот на оваа наука со одредување на предметот на судската психологија, поимот, задачите и системот на судската психологија. Односот помеѓу овие две науки го согледува и го објаснува преку односот на секоја од нив кон криминалниот чин и сторителот на криминалниот чин. Пристапот на секоја од овие науки кон него е различен, се остварува преку методологија која е различна. Она што на правото му фали, недостасува во пристапот и кон криминалниот чин и кон сторителот на делото, како биолошко, физичко, интелектуално, психолошки детерминирано суштество, треба да му помогне и судската психологија со својата посебна методологија и инструменти во пристапот кон овој чин и неговиот носител. Оттука се изведува и тесната поврзаност на казненото материјално и процесно право со судската психологија.

Во втората глава (стр.26-33), авторот на трудот го бара и го утврдува местото на судската психологија во правосудниот систем на Република Македонија, прво со Уставот, а потоа и КЗ и ЗКП како и во судската постапка, дејствијата на јавниот обвинител и судскиот процес. Изведениот заклучок на крајот од главата ги афирмира ставовите на авторот кон проблемот што го обработува во главата.

Третата глава (стр.34-58) е посветена на теоретските поставки во криминологијата и криминалитетот кои на авторот му служат да ги постави теоретските основи на судската психологија и нејзиниот пристап кон објаснувањето на криминалитетот и личноста на носителите на криминалната активност, психолошката страна на криминалитетот низ фазите низ кои минува објаснувањето на овие два аспекта: криминалитетот како индивидуална и како масовна (општествена) појава. За основа на овие разгледувања ја зема личноста како психолошки одредено суштество и неговиот однос кон и со криминалниот чин чиј носител е тоа. При мноштвото теории за личноста, тој ја избира онаа што најмногу соодветствува на судската психологија, врзани за способувањето на личноста кон сторителот. Во разгледувањето на оваа проблематика тргнува од биолошките теории за кои може да се каже дека се конституираа (настанаа) најрано насочувајќи го интересот на судската психологија. Во нив соодветно место му посветува на семејството, проучувањето на близнаците, теориите за присвојувањето. Соодветно внимание им посветува на психолошките теории тргнувајќи од сфаќањата на Фројд, инстинктивниот и мотивациониот концепт, концептот на „преоѓање на дело“. Од социолошките теории соодветно место им посветува на теоријата на аномија (Диркем и Мертон), на теоријата на делинквентна субкултура, како и на марксистичката теорија која тргнува од факторите што ја одредуваат „отуѓеноста на личноста во материјалната и духовната сфера од нејзиното живеење и дејствување“. Својот став го соопштува преку такавиканиот „чист теориски концепт“, при што во заклучните разгледувања од оваа глава констатира дека постојат мноштво фактори кои го одредуваат и криминалното поведение на личноста, и при заземањето став кон овие содржини, соодветно внимание заслужуваат биолошките фактори преку влијанието на средината.

Четвртата глава (стр. 59-80) е посветена на психолошките методи со кои се служи судската психологија воопшто и посебно оние што ги применува оваа наука во објаснувањето на криминалитетот и личноста на носителот на криминалниот чин. Во нив, кандидатот посебно место му дава на експериментот, на специфичната и посебна примена, објаснувајќи го преку конкретни примери како:

телесна привлечност и атрибуција на криминалци, симулациски експеримент, „станфордски затвор“, „експеримент во природни услови“, „може ли да се спречи делинквенцијата“, полицијата и семејното насилство, квазиекспериментален пристап, опсервација, испитување-интервју (стандардизиран интервју, нестандардизиран интервју, тек и тешкотии кај реализацијата на интервјето). Интервјето го завршува поставувајќи правила за примена на овој метод. Соодветно внимание им посветува на „статистичките методи“. Разбирливо, оваа глава кандидатот ја завршува со претставување на тестовите чија употреба како инструмент доаѓаат во судската психологија. Посебно внимание му посветува на методот на индивидуален случај, како и на специфичните судскопсихолошки методи. Методите применливи во судската психологија, кои инаку се покажуваат како нужни и неопходни, особено за оние профили од друга природа што работат во областа на судската казнена постапка ги обработува и ги претставува на начин на кој ги става на располагање и примена на оние што им се неопходни во водењето на постапката, утврдувањето на одговорноста и вината, доаѓањето до правдата во правично водена постапка или изведувањето на процесното дејствие.

Петтата глава е посветена на психолошките аспекти на исказот. Во обработката на оваа материја, авторот тргнува од утврдувањето дека исказот претставува најважен и најсигурен извор на сознанија и за криминалниот чин и за неговиот сторител. Перцепцијата ја одредува како активен процес на организирање, интегрирање и интерпретација на информациите што се добиваат со сетилата. На тој начин и преку перцепцијата авторот го одредува местото на субјектот што го изведува процесното дејствие (собира информации), односот кон работата и интерпретацијата на добиените сознанија. Од тие причини, тој детално ги одредува и ги разработува факторите што ја детерминираат перцепцијата (објективни и субјективни), (структурални, функционални фактори). Посебно внимание им посветува на „грешките во перцепцијата“, илустрирани со конкретни примери, вниманието и грешките, проблемите врзани со памтењето (фактори на памтење), видови на памтење и заборавање, промени во памтењето, мислење (видови на мислење, фактори што го одредуваат мислењето, грешки во мислењето), искажување – соопштување грешки во соопштувањето итн. Авторот на трудот, во оваа глава посебно место му посветува на исказот како најчест извор на информации, и тоа преку разлгедување на видовите искази (вистинити искази, невистинити искази, неточни искази, лажен исказ).

На лажниот исказ му се посветува посебно внимание разработувајќи ги елементите на лагата, причините за лажење, вербални и невербални знаци на лажење (емоции, содржинска сложеност на лагата, намера и контрола на однесувањето со табеларен приказ на невербалната лага) и сл. Авторот мошне детално ги разработува критериумите кои (според него) можат да послужат за верификација на вистинитоста на исказот (лажен, измислен исказ), критериуми за оцена на исказите, верификација на веродостојноста на исказите и нивно споредување со други факти, начин на нивна анализа, со цел нивна оцена. Авторот посебно внимание му посветува и на давателот на исказот и утврдување на неговата веродостојност врз основа на одредени лични особини и својства: утврдување на психичката нормалност, пол, старост, сугестибилност, карактер, психолошки и психијатриски својства, лажно признание, внатрешен притисок и сл. Во утврдувањето на овие својства, соодветно внимание му се посветува на

„полиграфот“ и неговата употреба. Од посебна важност е и прашањето за сведоците - очевидци, нивните искази и факторите што ја одредуваат точноста на запазувањата и исказите. Авторот не пропушта да ги разработи и оние ситуации во кои сторителот е затечен на местото на злосторството, запазувањата и исказите на полицајци и очевидци илустрирани со конкретни примери.

Проблематиката врзана за исказот на субјектите што на еден или на друг начин стојат во врска со криминалниот случај, авторот ги обработува од аспект на субјектите кои исказите ги користат како извор на сознанија и информации, односно нивна примена во секојдневната практика.

Шестата глава (стр. 156-180) им е посветена на малолетните лица во правосудниот систем, тогаш кога во некое својство тие се појавуваат како учесници во казнената постапка, и тоа: искази земени од малолетни лица како сведоци и нивните особености (посебности), можности за контрола на детските искази со полиграфско тестирање, посебно на оние на возраст 1-7 години, толкување на детското однесување и давање исказ (синдром на способување), информативна и процесна вредност на исказите.

Седмата глава (стр. 181-220) под наслов „Нормалност и патологија“, објаснувајќи ги поимите нормалност и патологија во воведот од оваа глава, ги утврдува критериумите за душевно здравје и ги разјаснува поимите нормалност – патологија, душевна болест и опасност, за на тој начин да се дојде до средишните казненоправни проблеми: кривична одговорност, непресметливост, битно намалена пресметливост, поврзувајќи ги со способноста за кривична одговорност и примена на мерките на безбедност (задолжително психијатриско лекување во здравствена установа и лекување на слобода). Во овие разгледувања, посебно се задржува на душевните болести кои често се јавуваат во практиката: шизофренија (симптоми, видови и нивното кривичноправно значење), растројства во расположението, манично - депресивна психоза, депресивна психоза, инволутивна меланхолија, реактивни депресији, ментална ретардација, епилепсија, болести на зависност (алкохолизам и наркоманија).

Осмата глава (стр. 221-262) авторот ја посветува на една мошне важна и исто толку актуелна проблематика: антисоцијалното растројство на личноста (психопатијата). Во воведот е дадена аргументација со која се укажува на големото значење на психопатите за современиот криминалитет, вклучително и кај тешките облици на криминал. Накратко е даден осврт врз историскиот развој на сфаќањата за психопатите како нозолошка категорија и различните сфаќања за ваквата појава. Поимот на психопатијата кандидатот го разгледува низ односот со нормалноста и различните облици низ кои се манифестираат социопатските црти на личноста, психопатијата и опасностите, пресметливоста кај психопатите, преваленцијата на психопатите во криминалната популација, видовите кривични дела што ги вршат психопатските личности, психопати - сериски убијци, сексуални садистички убијци, психопати во организираниот криминалитет, психопати - силувачи, психопати - педофили, давајќи притоа, соодветни препораки за казненоправната рекација на државата и нејзините органи во однос на педофилите.

Деветтата глава (стр. 263-271) авторот ја посветува на учеството на психологот во правосудниот систем, во делот на проценката на личноста на сторителот на кривичното дело, образование и селекција на групи професионалци од значење за

функционирањето на правосудниот систем, советувања и истражувачка работа во областа на судската психологија, вклучително и етиката во однесувањето на психолозите кои учествуваат во правосудниот систем.

Последните страници (т.е. стр. 272-278) содржат попис и преглед на користената литература.

2. Оцена на докторската дисертација

Членовите на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Крсте Малјановски под наслов **СУДСКАТА ПСИХОЛОГИЈА ВО СИСТЕМОТ НА КАЗНЕНОПРАВНИТЕ И КРИМИНОЛОШКИТЕ НАУКИ** со внимание и интерес ја прочитаа докторската дисертација, мотивирани меѓу другото и од фактот што во неа е обработена материјата на современиот цивилизациски развој на општеството, развојот на казненото право и на казненопроцесното право како составни делови на правниот систем на државата која тежнее да функционира врз постулатите на правната држава, владеењето на правото, заштита и остварување на загарантираните слободи и права на човекот и положбата на осомниченото лице за сторено казнено дело. Како неопходна се покажа потребата од градење и развој на знаење и пракса на сите оние кои работат во областа на казненото право и казнената постапка. Посебно треба да се земе предвид и тоа дека оваа материја во нашата наука, а така и во судската практика е запоставена и недоволно обработувана. Кон изготвувањето на докторската теза, авторот пристапува на начин кој налага надополнување на една празнина во науката и во практиката. Овој пристап е присутен низ целата содржина на докторската дисертација.

Авторот на трудот нема сопствени истражувања за состојбите во областа на судската патологија како наука и практика во нашата земја бидејќи ни во македонската казненоправна јудикатура, ниту пак, во практиката на органите на казнено гонење, од полицијата до судството, сознанијата на оваа наука биле прифаќани и применувани. Оттука, логично е дека настојувањата на менторот да се изработи оваа докторска теза се директно обусловени од потребата оваа научна дисциплина да добие свое заслужено место. И доминантните современи концепти во казненоправните науки, на теоретски и на апликативен план, говорат во прилог на ваквите тежненија. При таа состојба, авторот на трудот проблемите од областа на судската психологија ги обработува на рамниште на кое тие се изразуваат како современи, актуелни достигнувања на оваа наука, на теоретски и на применувачки план. Таквиот пристап придонесува да се одредат насоките во кои судската психологија треба да се развива кај нас.

Во оваа смисла, авторот на трудот, следејќи ги големите промени и новини што со себе ги носи новото материјално казнено и процесно законодавство, во делот во кој расправа за состојбите во науката во нашата земја, изнесува сопствени согледувања за тоа на кој начин, во кои области и со која методологија и инструменти ќе се обезбеди местото на судската психологија во системот на казненоправните науки. Ова, особено во делот на новиот Закон за кривична постапка, т.е. новините што тој ги носи со себе во однос на новата позиција на судскиот систем поставен врз принципите на самостојност и независност на улогата на секој судија, тој да се остварува и да функционира во согласност со принципите на независност и самостојност.

Објективните услови во кои се подготвува и изработува оваа теза, реално, го исправија авторот пред дилемата за дефинирање на предметот на социјалната психологија воопшто и посебно, во наши услови. Изработувањето на тезата за него создаде обврска и натаму сериозно да се занимава со оваа проблематика, разрешувајќи го, пред сè, проблемот на дефинирање на предметот на споменатата дисциплина. Клучните прашања што се опсервирани во овој труд, одат понапред од самото одредување на предметот на оваа наука и задачите што стојат пред неа. Методите што секоја наука ги применува во истражувањето и објаснувањето на појавите и односите кои претставуваат предмет на научен интерес, се битен елемент, таа да го добие епитетот „самостојна“. Во согласност со она што е погоре изнесено, останува потребата од натамошно развивање на методите со кои се служи оваа наука и нивно соодветно вградување во јудикатурата.

При изработката на трудот авторот се користел со постојната домашна литература која е доста скромна, но и со богата странска литература. Трудот е пишуван со разбирлив, јасен стил, достапен и за обичниот читател кој не располага со професионални знаења од оваа област. Овој труд, по оцена на Комисијата, пополнува една голема празнина во нашата стручна литература, па, оттука и препораките за кандидатот, да пристапи кон објавување на трудот, откако во него ќе бидат извршени соодветни дополнувања, на линија на забелешките упатени од страна на членовите на Комисијата.

Последната глава на трудот, „Учество на судската психологија во правосудниот систем“, членовите на Комисијата за оцена на трудот ја разбираат и ја прифаќаат како заклучни согледувања и предлози за унапредување на состојбата во оваа област. Критичките забелешки што му се наметнуваат на овој труд не ја намалуваат неговата вредност и значење, односно не претставуваат негација на погоре изнесените позитивни оценки. Тие претставуваат основа за расправа со кандидатот за клучните проблеми од областа на судската медицина и поставување на ориентири за натамошен развој и истражување во областа на оваа научна дисциплина.

3. Заклучна оцена

Согласно со мислењето на Комисијата за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Крсте Малјановски под наслов **СУДСКАТА ПСИХОЛОГИЈА ВО СИСТЕМОТ НА КАЗНЕНОПРАВНИТЕ И КРИМИНОЛОШКИТЕ НАУКИ**, се работи за самостоен труд на авторот, кој во целост ги задоволува критериумите за научен труд, преку кој кандидатот покажува дека длабоко навлегол во проблематиката што ја обработува и ги совладал научните методи за изготвување научен труд, оспособен за самостојна научна работа.

Во согласност со претходно изнесените оценки, Комисијата за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Крсте Малјановски му предлага на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, да го прифати рецензентскиот извештај за оцена на докторската дисертација и да одреди датум и време за нејзина јавна одбрана.

Комисија за оцена на докторската
дисертација

1. Проф. д-р Љупчо Арнаудовски, с.р.
2. Проф. д-р Методија Каневчев, с.р.
3. Проф. д-р Гордана Бужаровска, с.р.
4. Проф. д-р Олга Мурџева – Шкарик, с.р.
5. Доц. д-р Александра Груевска – Дракулевски, с.р.

ПРЕГЛЕД
на одобрени теми за изработка на докторски дисертации на
Филозофскиот факултет во Скопје

Кандидат	Тема	Комисија
1) М-р Виолета Петрушевска	Влијанието на високото образование врз создавањето на човечки капитал како услов за евроинтеграциските процеси на Р.Македонија	1.Проф. д-р Зоран Матовски 2.Проф. д-р Илија Ацески 3.Доц. д-р Татјана Стојаноска Иванова
2) М-р Валентина Давчевска	Развојните тенденции на менаџирањето на човечките ресурси во индустријата на Република Македонија	1.Проф. д-р Милева Гуровска 2.Проф. д-р Весна Димитриевска 3.Проф. д-р Аница Драговиќ

**ПРЕГЛЕД НА ПРИЈАВЕНИ ТЕМИ ЗА ИЗРАБОТКА НА
МАГИСТЕРСКИ ТРУД НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ
на XXXV СЕДНИЦА одржана на 27.03.2013 година**

Ред. бр.	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ТЕМА	МЕНТОР
1.	Драгица Костадиновска	Управувањето во функција на промоција на средните училишта	проф. д-р Анета Баракоска
2.	Јадранка Митевска	Планирање на човечки ресурси во локалната самоуправа со посебен осврт на волонтерството	проф. д-р Трајан Гоцевски
3.	Даниела Колева	Перцепции на организациската култура во приватен и државен сектор на вработени со средно и високо образование	проф. д-р Елисавета Сарџоска
4.	Валбона Буњаку	Образовниот систем во Европската унија со посебен осврт на Велика Британија и Германија	проф. д-р Зоран Матевски
5.	Верица Костова	Христијанските елементи во философијата на слободата на Николај Бераѓаев	доц. д-р Ристо Солунчев
6.	Мери Димитриоска	Разлики меѓу македонскиот и српскиот знаковен јазик	проф. д-р Зора Јачова
7.	Трајче Минов	Ставовите на наставниците од редовните основни училишта во однос на инклузивното образование	проф. д-р Зора Јачова
8.	Евгенија Григорова	Разлики меѓу македонскиот и бугарскиот знаковен јазик	проф. д-р Зора Јачова
9.	Билјана Танческа	Специфичности во процесот на читање кај учениците со оштетен слух	проф. д-р Зора Јачова
10.	Бисера Младеновска	Програма за сексуална едукација: влијание врз знаењата и ставовите на лицата со попреченост за сексуалноста	проф. д-р Владимир Трајковски
11.	Соња Јорданова	Специфичности во речникот кај слушно оштетените ученици	проф. д-р Зора Јачова
12.	Виктор Јакимовски	Систем за управување со кризи: компаративна анализа на моделите на Република Македонија и Република Хрватска	проф. д-р Марина Митревска
13.	Дијана Ристова	Кризата во Европската унија и промените во политиката на проширување	проф. д-р Билјана Ванковска
14.	Гоце Милковски	Употреба на беспилотни летала во изведување на воените разузнавачки операции	проф. д-р Ванчо Кенков
15.	Маја Лаловиќ - Блажевска	Социолошките аспекти на социјалното домување во Република Македонија од 1991-2011	проф. д-р Илија Ацески
16.	Оливера Ковчегарска	Социолошки аспекти на урбаната сиромаштија - примерот на град Скопје	проф. д-р Илија Ацески
17.	Иван Станчевски	Култот на т.н. 'Тракиски Херос' во антиката	проф. д-р Виктор

		на територијата на Република Македонија	Лилчиќ
18.	Ѓорѓи Кипровски	Археолошкиот полеогенетски контекст на Еригонската патна комуникација во раната антика	проф. д-р Виктор Лилчиќ
19.	Ванѓелчо Иванов	Оружјето во Република Македонија од Микенско до Македонско време	проф. д-р Драги Митревски
20.	Анета Николова Димулкова	Интерната контрола во функција на подобрување на квалитетот на детските градинки	проф. д-р Наташа Ангелоска Галевска
21.	Звонко Томески	Предвидувањето и неговото значење за успешно планирање на безбедносниот сектор на Република Македонија	проф. д-р Оливер Бакрески

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА УТВРДУВАЊЕ НА СТРУКТУРАТА НА МОТОРИЧКИТЕ СПОСОБНОСТИ КАЈ СРЕДНОШКОЛЦИ СО ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ ФАКТОРСКИ МОДЕЛИ, ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ М-Р НАЗИМ МИРТАЈ, ПРИЈАВЕНА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ФИЗИЧКА КУЛТУРА ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Факултетот за физичка култура во Скопје, врз основа на одлуката дел. број 0201-345/13 од 21.3.2013 година, формира Комисија за оцена на докторската дисертација поднесена од м-р Назим Миртај, во состав: 1. вонр. проф. д-р Георги Георгиев (ментор), 2. вонр. проф. д-р Жарко Костовски (претседател), 3. ред. проф. д-р Вујица Живковиќ (член), 4. вонр. проф. д-р Иван Анастасовски (член) и ред. проф. д-р Даниела Шукова-Стојмановска (член). По разгледувањето на доставениот материјал, Комисијата го донесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација под наслов **УТВРДУВАЊЕ НА СТРУКТУРАТА НА МОТОРИЧКИТЕ СПОСОБНОСТИ КАЈ СРЕДНОШКОЛЦИ СО ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ ФАКТОРСКИ МОДЕЛИ**, од кандидатот м-р Назим Миртај, содржи 147 страници текст, подреден во единаесет глави, и тоа: 1. **ВОВЕД**, изработена на 3 страници; 2. **ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРИМЕНЕТАТА ТЕРМИНОЛОГИЈА**, изработена на 3 страници, 3. **ДОСЕГАШНИ ИСТРАЖУВАЊА**, изработена на 33 страници, 4. **ПРЕДМЕТ И ПРОБЛЕМ НА ИСТРАЖУВАЊЕ**, изработена на 1 страница, 5. **ЦЕЛ И ЗАДАЧИ**, изработена на 2 страници, 6. **ХИПОТЕЗИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО**, изработена на 2 страници, 7. **МЕТОДИ НА РАБОТА**, изработена на 27 страници, 8. **РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА**, изработена на 60 страници, 9. **ТЕОРЕТСКО И ПРАКТИЧНО ЗНАЧЕЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ И МОЖНОСТ ЗА ГЕНЕРАЛИЗАЦИЈА**, изработена на 1 страница, 10. **ЗАКЛУЧОЦИ**, изработена на 4 страници и 11. **ЛИТЕРАТУРА**, изработена на 11 страници (наведени се 105 библиографски единици).

Кај ваков вид истражувања, како што е докторската дисертација, во методолошко-техничка смисла и според квалитетот, обемот, пропорционалниот однос на главите и подглавите ги задоволуваат и најстрогите критериуми.

Во таа смисла, во понатамошниот текст ќе се задржиме, во најкуси можни црти, на секоја глава одделно.

Во првата глава – **ВОВЕД**, која е изработена на 3 страници, авторот дава кус осврт и ја објаснува улогата и примената на факторската анализа во истражувањата од општествените науки. Исто така, се осврнува на логичките основи на факторската анализа и на видовите факторска анализа и критериумите кои најчесто се применуваат во истражувањата во кинезиологијата. Кандидатот истакнува дека факторската анализа претставува современа и моќна метода. Во завршниот пасус на оваа глава, кандидатот ја изнесува идејата на докторската дисертација – со примена

на различни факторски постапки да се утврди и да се дефинира моторната структура кај младината од 16, 17 и 18-годишна возраст од машки пол.

Во втората глава – ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРИМЕНЕТАТА ТЕРМИНОЛОГИЈА, која е изработена на 3 страници, на соодветен начин се објаснети и дефинирани термините и поимите кои се непосредно поврзани со темата за истражување. Коректно се дадени информации и објаснувања за: основни дескриптивни статистички параметри, мерки на централна тенденција, мерки на дисперзија, коефициент на корелација, матрица на корелација, факторска анализа, главни компоненти, компонентна анализа, Гутман-Кајзеров критериум, варимакс ротација, облимин ротација, валидност, објективност, податок, тест, тестирање, моторички тест, трансферзално истражување, варијабла и резултат.

Во третата глава – ДОСЕГАШНИ ИСТРАЖУВАЊА, која е изработена на 33 страници и има над 40 цитирани библиографски единици, кандидатот дава увид на истражувањата кои имаат голема блискост со предметот на ова истражување. Од наведените актуелни досегашни истражувања, кои се во тесна врска со предметот на ова истражување, најголемиот дел се од последните 5 години (од 2008 година и наваму), а само четири се „постари“ истражувања (по едно од 1996, 1998, 2006 и 2007 година).

Врз основа на презентираниот материјал можеме да забележиме дека изборот на приложените трудови во целост одговара на предметот на истражувањето и во голема мера ја расветлува опфатената проблематика во ова истражување.

Во четвртата глава – ПРЕДМЕТ И ПРОБЛЕМ НА ИСТРАЖУВАЊЕ, тие се накусо и прецизно дефинирани.

Во петтата глава – ЦЕЛ И ЗАДАЧИ, која е изработена на 2 страници, јасно, прецизно и логички се дефинирани *основната цел* во докторската дисертација - да се утврди и да се дефинира моторната структура на учениците средношколци од машки пол на возраст од 16, 17 и 18 години (први, втори и трети клас) со примена на различни методи на факторска анализа. Врз основа на концептот на докторската дисертација, поставени се и 12 задачи кои се тесно поврзани со предметот и целта во истражувањето.

Во шестата глава – ХИПОТЕЗИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО, поставени се шест хипотези кои навидум се малку, меѓутоа се доста комплексни. Тие во целост одговараат на поставениот предмет, целта и задачите на истражувањето.

Седмата глава – МЕТОДИ НА РАБОТА, која е изработена на 27 страници ги содржи и следниве четири подглави: примерок на испитаници, батерија на моторички тестови, опис и техника на мерење на предвидените тестови и примена на статистички методи. Примерокот на испитаниците е составен од 374 ученици од машки пол на возраст од 16, 17 и 18 години (први клас – 134 ученици, втори клас – 120 ученици и трети клас – 120 ученици). Примерокот на предложените тестови е

составен од 27 моторни тестови. Описот и техниката на мерењето на предвидените тестови се прецизно опишани.

Во подглавата која е дефинирана како примена на статистички методи, поаѓајќи од потребите на ова истражување, а врз основа на поставените цел и задачи, авторот применил адекватни математичко-статистички постапки кои навестуваат коректно решавање на проблемот на истражувањето.

Во осмата глава – РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА, која е изработена на 60 страници, со помош на табеларен приказ, на 24 табели, авторот на јасен и прецизен јазик ги презентира добиените резултати. Табелите, посебно за секој суппримерок според возраста, се однесуваат на: основните дескриптивни параметри, коефициентите на корелација, Хотелинговата постапка, варимакс ротацијата, облимин ротацијата и корелацијата меѓу облимин факторите.

Со мултиваријантна анализа на варијансата (MANOVA) и униваријантна анализа на варијансата (ANOVA) е утврдена разликата во моторните способности меѓу третираните групи испитаници, а со ЛСД пост хок тестот е утврдено меѓу кои групи разликата е статистички значајна.

Исто така, заради подобра прегледност, во последната табела е прикажано рангирањето на учениците според постигнувањата во секој тест посебно.

Во деветтата глава – ТЕОРЕТСКО И ПРАКТИЧНО ЗНАЧЕЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ И МОЖНОСТ ЗА ГЕНЕРАЛИЗАЦИЈА, авторот укажува на теоретското и практичното значење на истражувањето, а добиените резултати даваат нови научни информации кои се однесуваат на утврдената задоволителна валидност на моторните тестови. Значењето на истражувањето е и во смисла на успешно дефинирање на батерија моторни тестови (од страна на кандидатот) кои се одликуваат со задоволителна валидност.

Во однос на генерализацијата на резултатите, кандидатот истакнува дека е можна и се однесува на испитаници од средните училишта од истите возрастни категории, како и на оние што се со максимално слични карактеристики како третираните испитаници во ова истражување.

Во десеттата глава – ЗАКЛУЧОЦИ, дадени се вкупно 8 заклучци, од кои се гледа дека авторот поседува научни квалитети за сублимирање на голем број податоци кои се јасно, прецизно и концизно прикажани. Со нив е одговорено на сите поставени прашања кои се наведени во целта, задачите и хипотезите на дисертацијата, со што во целост се разјаснува и оправдува третираната проблематика во оваа докторска дисертација.

Во единаесеттата глава – ЛИТЕРАТУРА, која е изработена на 11 страници, се презентирани 105 библиографски единици, согласно со препораките на Американската психолошка асоцијација (според АПА-стилот). Прикажаната литература е соодветна и во целост одговара на поставените цел, задачи и хипотези на истражувањето, а тоа говори за упатеноста и познавањето на проблематиката од

страна на кандидатот, како и за неговиот сериозен приод во решавањето на проблемот на истражувањето. Од презентираната литература може да се согледа темелниот пристап при проучувањето на литературните извори со што стручно и научно е реализирано самото истражување.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на приложениот труд, како и од досега изнесеното, Комисијата е на мислење дека докторската дисертација по својата содржина, обем, квалитет и значење е оригинална. Поради тоа и сето претходно изнесено, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Факултетот за физичка култура во Скопје да ја усвои приложената докторска дисертација од кандидатот м-р Назим Миртај на тема: **УТВРДУВАЊЕ НА СТРУКТУРАТА НА МОТОРИЧКИТЕ СПОСОБНОСТИ КАЈ СРЕДНОШКОЛЦИ СО ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ ФАКТОРСКИ МОДЕЛИ** и на кандидатот да му се дозволи јавна одбрана на докторската дисертација.

Комисија

Д-р Георги Георгиев, вонреден професор, ментор с.р.

Д-р Жарко Костовски, редовен професор, претседател с.р.

Д-р Вујица Живковиќ, редовен професор, член с.р.

Д-р Иван Анастасовски, вонреден професор, член с.р.

Д-р Даниела Шукова-Стојмановска, редовен професор, член с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА: СПОРЕДБИ НА АНТРОПОЛОШКИТЕ ДИМЕНЗИИ ВО МУЛТИВАРИЈАНТЕН ПРОСТОР ПОМЕЃУ СПОРТИСТИ И НЕСПОРТИСТИ КОИ СЕ ТРЕТИРАНИ СО ЕУРОФИТ И СТАНДАРДНА БАТЕРИЈА НА ТЕСТОВИ, ОД КАНДИДАТОТ М-Р ЛУЛЗИМ ИБРИ, ПРИЈАВЕНА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ФИЗИЧКА КУЛТУРА ВО СКОПЈЕ

Со одлука на Наставно - научниот совет на Факултетот за физичка култура во Скопје бр. 0201-345/14, донесена на седницата од 21 март 2013 година, формирана е Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација од м-р Лулзим Ибри во состав:

1. проф д-р Жарко Костовски - ментор
2. проф д-р Георги Георгиев - претседател
3. проф д-р Вулнет Амети - член
4. проф д-р Вујица Живковиќ - член
5. проф д-р Небојша Марковски – член.

По прегледот и анализата на пишаниот текст на докторската дисертација, Рецензентската комисија на Наставно-научниот совет на Факултетот му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација изработена од м-р Лулзим Ибри, под наслов **СПОРЕДБИ НА АНТРОПОЛОШКИТЕ ДИМЕНЗИИ ВО МУЛТИВАРИЈАНТЕН ПРОСТОР ПОМЕЃУ СПОРТИСТИ И НЕСПОРТИСТИ КОИ СЕ ТРЕТИРАНИ СО ЕУРОФИТ И СТАНДАРДНА БАТЕРИЈА НА ТЕСТОВИ**, во обем од 187 страници пишан текст, структурирана е во 11 глави, 18 поглавја и 29 потпоглави, вклучувајќи го и пописот на користената литература.

Во првата глава „Вовед“, авторот успева да ја разложи комплексноста на третирааниот проблем и методолошките насоки за нејзиното истражување, со што го оправдува мотивот за изработка на оваа дисертација.

Од една страна ја презентира потребата од научни истражувања за оцена на антрополошките димензии кај младината и во таа насока ги цитира авторите како што се Малацко, а од друга страна ја искажува потребата за раната селекција во спортот и нејзината придобивка во создавањето на врвниот спорт, и тука цитира доста еминентни автори кои се занимаваат со оваа проблематика (Бомпа, Видрански, Сертиќ, Сегеди итн). Истражувачките концепции на кои се базира трудот произлегуваат од теоријата за интегрален развој на личноста.

Втората глава, „Дефинирање на поими и термини“, е во насока на објаснување на термини и поими. Во текот на целиот пишан труд користен е одреден број на поими и термини. Користењето на овие поими е со цел

што е можно појасно и попретцизно разбирање на проблематиката прикажана во трудот. За дел од нив кои се почесто употребувани, авторот ги наведува досега општоприфатените дефиниции и објаснувања.

Третата глава, „Досегашни истражувања”, авторот ја дели на четири подглави според истражуваните простори.

Во првата подглава, *Истражувања во антропометрискиот простор*, авторот дава преглед на позначајните истражувачки трудови, од еминентни автори, кои обработуваат и разјаснуваат проблеми значајни за оваа дисертација. Значајно место заземаат истражувањата на релациите меѓу мерките, како во манифестниот така и во латентниот простор. Наведени се, покрај имињата на авторите, резултатите од овие истражувања и заклучоците.

Втората подглава, *Истражувања во моторичкиот простор*, ги содржи истражувањата на моторичките способности кај различен тип на спортисти и неспортисти. Исто така, се навраќа на истражувањата во кои применети различни методи за подобрување на моторичките способности кај различен тип на спортисти.

Третата подглава, *Истражувања во цудо-спортот*, содржи голем број на истражувања врзани за оваа проблематика од еминентни светски признати имиња. Преку конкретните истражувања на Крстуловиќ, Малеш, Жувела, Сертиќ, Вулета, Црногорац, Дел Векио, Сегеди и други, јасно ја претставува појавата на подобрувањето на моторичките способности кај цудистите и ефектите од различните методи и модели на тренинг.

Четвртата подглава, *Истражувања во карате-спортот*, авторот се задржува на истражувањата поврзани со антрополошките карактеристики на спортистите. Авторот цитира истражувања чија цел е утврдување на поврзаноста на брзината на едноставните движења со успехот во карате борбите. Исто така застапени се и истражувања на ефикасноста при изведување на натпреварувачките техники и техники во каратето кои може да се сметаат како селектиран примерок. Во оваа глава авторот прикажува најнови истражувања со следење на ситуационската и натпреварувачката активност кај каратистите со цел подобрување на квалитетот на тренингот и постигнување на врвни резултати во каратето (Коропановски, Микиќ, Хуремовиќ, Мехиновиќ, Бубањ, Машиќ, Џукановиќ, Јовановиќ, Мудриќ, Костовски и други).

Четвртата глава, *Предмет, проблем и цели на истражувањето*, е структурирана од три подглави, каде што авторот јасно го дефинира предметот, а тоа е средношколската младина која се занимава со спорт и неспортисти, односно нивниот антрополошки статус. Како проблем на истражувањето авторот ги поставил разликите во антрополошкиот простор помеѓу средношколската младина која се занимава со спорт и неспортисти, кои во суштина даваат одговор на поставените хипотези. Основната цел на ова истражување, авторот ја претставил преку утврдување на антрополошкиот статус на средношколската младина која се занимава со спорт и неспортисти, преку три модела на тестови. Од самата поставена проблематика авторот наведува уште 6 (шест) можни задачи кои ги реализира во ова истражување.

Во петтата глава, *Хипотези на истражувањето*, авторот поаѓајќи од резултатите на досегашните истражувања во теориските постапки на овој труд поткрепени со предметот, проблемот и целите на истражувањето, четвртата глава ја посветува на теориските поставки, односно на хипотезите на истражувањето. Авторот поставува една основна (нулта) хипотеза од која произлегуваат уште 12 (дванаесет) хипотези. Овие хипотези се операционализираат на начин кој овозможува нивна проверка со стандардни постапки за униваријантна и мултиваријантна анализа на податоците.

Шестата глава, *Методологија на истражувањето*, раслоена во 6 (шест) подглави, објаснети се: примерокот на испитаници, примерокот на варијабли, условите на мерењето, потребните инструменти за реализирањето на истражувањето, потоа даден е опис на тестовите и начинот на нивна реализација и применетите статистички методи за обработка на податоците, при што кандидатот јасно ги претставува статистичките методи за обработка на податоците, со кои ја реализира целокупната работа.

Седмата глава, *Резултати и дискусија*, која и по обем е најголема, раслоена е во четири подглави според методолошката поставеност на докторскиот труд, а во рамките на секоја подглава уште по 6 (шест) подподглави. Добиените резултати од истражувањето со интерпретација и дискусија презентирани се табеларно. Со адекватни табели (97 табели) претставени се резултатите од статистичката обработка за секоја група испитаници посебно. Во овој контекст, прикажани се и интерпретирани за секој модел на тестови засебно, основните дескриптивни параметри, корелационите односи презентирани во форма на матрици на интеркорелации, факторска анализа и групните разлики кај четирите групи испитаници. Добиените и презентирани резултати во табелите текстуално се објаснети.

Осмата глава, *Разлики кај четирите групи испитаници*, авторот, со помош на униваријантна и мултиваријантна метода, јасно ги дефинира разликите во антрополошките карактеристики на средношколската младина во секој модел на тестови, како и разликите помеѓу групите, односно помеѓу четирите суппопулации на испитаници.

Во деветтата глава, *Заклучоци*, авторот по логичен редослед кој произлегува од поставената цел и од задачите на истражувањето, во серија точки ги сумира резултатите од истражувањето значајни за одговор на поставената цел и хипотези. Овие заклучоци даваат сознанија значајни за структурата на антрополошките димензии, како и разликите во антрополошките димензии помеѓу средношколската младина која се занимава со спорт и средношколската младина која не се занимава со спорт.

Во десеттата глава, *Теоретско и практично значење на истражувањето*, прикажана е утилитарната вредност на овој труд. Истражувањата од ваков тип вообичаено се карактеризираат со голем придонес кон научната мисла, односно кон теоретските и практичните сознанија за разликите во антрополошкиот статус кај средношколската младина која се занимава со фудбал и борецките спортови (карате и џудо) и

нивните врсници-неспортисти. Добиените резултати од истражувањето се со поголем степен на сигурност, затоа што тие беа тестирани и потврдени со два типа на варијабли, односно со две батерии на тестови адекватни на нивната возраст. Практичното значање на овој труд авторот го посочува во добиените резултати од ова истражување, кои што ќе овозможат пообјективен и посеопфатен начин при селектирањето и правилното насочување на каратистите за потребата на квалитетен или во одреден број на случаеви и врвен спорт.

Во главата *Литература*, даден е попис на библиографските единици (77), тесно врзани за проблемот и целта на истражувањето и најголемиот дел од нив се со понов датум, односно авторот користел најнови истражувања достапни за него. Литературата е претставена по АПА-стандардот, кој е предвиден за истражувањето во општествените науки, односно кинезиологијата. Презентирани се трудови од еминентни автори од земјава и од странство, значајни за оваа студија.

2. Заклучни констатации

Ова истражување е спроведено врз примерок од 320 испитаници. За потребите на ова истражување, примерокот испитаници го сочинува средношколска младина на возраст од 15 и 16 години (+/- 6 месеци) од машки пол, поделен во четири суппримерока и тоа: средношколска младина која се занимава со цудо, карате и фудбал по 80 испитаници и средношколска младина неспортисти, односно средношколци кои редовно ја посетуваат наставата по физичко образование во училиштата - 80 испитаници. Основната цел на ова истражување е утврдување на антрополошкиот статус на средношколската младина која се занимава со спорт и неспортисти преку три модели на тестови.

Во истражувањето е применета батерија на тестови од вкупно 33 (триесет и три) теста. Мерните инструменти за ова истражување го сочинуваат три сета од варијабли, и тоа: еуро фит батерија на тестови - осум (8) теста, стандардна батерија на тестови - 15 (петнаесет) теста и антропометриски варијабли - 10 (десет) теста.

Со оглед на целта и задачата на истражувањето, за поставените хипотези одбрани се адекватни методи за обработка на податоците, почнувајќи од основните централни и дисперзионни параметри, корелациони анализи, факторска анализа и униваријантна и мултиваријантна анализа.

Врз основа на обработката на добиените податоци, како значајни можат да се подвлечат сегментите:

- Од анализата на резултатите кои се однесуваат на четирите групи испитаници, анализирани со мултиваријантна анализа на варијансата (MANOVA) на моторичките тестови според еурофит батеријата на тестови, може да се констатира дека постојат меѓугрупни разлики во целиот анализиран простор.

- Со примена на униваријантната анализа на варијансата (ANOVA), утврдена е статистички значајна разлика, кај испитаниците од четирите групи во сите варијабли од еурофит батеријата на тестови.

- Добиените резултати од мултиваријантната анализа на варијансата (MANOVA), помеѓу четирите групи на испитаници во стандардната батеријата на тестови, укажуваат на постоење на сигнификантни разлики

помеѓу групите на статистичка значајност од .05 (5%) во целиот моторички простор.

- Со помош на униваријантната анализа на варијансата (ANOVA), утврдени се индивидуални статистички значајни разлики кај четирите групи на испитаници кај сите тестови од стандардната батерија.

3. Заклучок со предлог

Од методолошки аспект, дисертацијата на м-р Лулзим Ибри ги задоволува критериумите и стандардите за проектирање и реализирање на ваков тип истражувања, и овозможува да се решат целите на истражувањето. Така, на пример, во таа смисла може да се истакне дека методите за обработка на податоците се прецизно избрани, а нивната примена овозможи да се решат целите на истражувањето и овозможи ја извлекување на научни заклучоци во врска со предметот на истражувањето.

Според концепцијата на трудот, обемот, интерпретацијата со дискусијата на резултатите и заклучоците, во дисертацијата успешно се презентирани информации значајни за средношколската младина која се занимава со цудо, карате и фудбал и средношколската младина неспортисти, односно средношколци кои редовно ја посетуваат само наставата по физичко образование во училиштата. Со добиените резултати од истражувањето се придонесува за унапредување на теоретската мисла и практика во технологијата на спортскиот тренинг кај спортистите.

Тргувајќи од сето она што е изнесено, може да се констатира дека докторската дисертација претставува научен придонес во развојот на научната мисла во областа на кинезиологијата и дека кандидатот даде одговори на поставените цели, задачи и хипотези во проектот, а со тоа докажа дека има способности за самостојна изработка на докторска дисертација.

Имајќи го предвид погоре изнесеното, Комисијата позитивно ја оценува докторската дисертација на м-р Лулзим Ибри, под наслов СПОРЕДБИ НА АНТРОПОЛОШКИТЕ ДИМЕНЗИИ ВО МУЛТИВАРИЈАНТЕН ПРОСТОР ПОМЕЃУ СПОРТИСТИ И НЕСПОРТИСТИ КОИ СЕ ТРЕТИРАНИ СО ЕУРОФИТ И СТАНДАРДНА БАТЕРИЈА НА ТЕСТОВИ, и му предлага на Наставно - научниот совет на Факултетот за физичка култура при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, да ја прифати докторската дисертација на м-р Лулзим Ибри и да овозможи нејзина јавна одбрана.

КОМИСИЈА

1. Проф д-р Жарко Костовски - ментор с.р.
2. Проф д-р Георги Георгиев - претседател с.р.
3. Проф д-р Вулнет Амети - член с.р.
4. Проф д-р Вујица Живковиќ - член с.р.
5. Проф д-р Небојша Марковски - член с.р.

РЕФЕРАТ
**ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ – РЕДОВЕН ПРОФЕСОР ВО НАСТАВНО-
 НАУЧНАТА ОБЛАСТ СТОПАНИСУВАЊЕ СО МЕЛИОРАТИВНИТЕ
 СИСТЕМИ НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА
 ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, на својата 49-та седница одржана на 22.3.2013 година, донесе одлука бр. 02-661/2 за формирање на Рецензентска комисија во состав: д-р Иван Шимуниќ, редовен професор на Агрономскиот факултет во Загреб, Хрватска, д-р Владимир Патрчевиќ, редовен професор во трајно звање на Геотехничкиот факултет во Вараждин при Универзитетот во Загреб, Хрватска и д-р Ордан Чукалиев, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, со задача да изврши преглед и оцена на наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност на кандидатката која се пријави за избор во звањето редовен професор во наставно-научната област стопанисување со мелиоративните системи.

Врз основа на распишаниот конкурс во весниците „Дневник“ и „Коха“ од 7.3.2013 година, со исправка од 14.3.2013 година од страна на ректорот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Комисијата ги разгледа поднесените документи и констатира дека за избор на еден наставник во сите наставно-научни звања во наставно-научната област стопанисување со мелиоративните системи се пријави само кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска, вонреден професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

По прегледот на доставената документација и другите податоци релевантни за избор на кандидатката, Рецензентската комисија го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Д-р Марија Вукелиќ-Шутоска е родена на 14.4.1969 година во Приштина. Основното образование го завршила во Скопје. Со континуиран одличен успех го завршила и средното образование во УСО „Раде Јовчевски-Корчагин во Скопје. Во учебната 1987/88 година се запишала на Градежниот факултет во Скопје, на хидротехничката насока. Дипломирала на 2.7.1993 година, а дипломата е нострифицирана на Градежниот факултет во Загреб на 6.4.1994 година под бр. 200-79-104/4-1994. Во учебната 1993/94 година се запишала на постдипломски студии на Градежниот факултет во Загреб, насока: хидротехника, група за хидротехнички мелиорации. Го изработила магистерскиот труд под наслов „Анализа на ризикот од поплави на алувијален водоток спротиводно од природна речна клисура“ (Analiza rizika od poplava aluvijalnog vodotoka uzvodno od prirodnog rijecnog tijesnaca) и го одбранила на 30.10.1996 година. Се стекнала со звањето магистер на технички науки. Дипломата за завршените магистерски студии и е нострифицирана на 8.5.1998 година од страна на Градежниот факултет во Скопје и е заведена под број 04-4/189.

Во текот на постдипломските студии, д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била на стручно патување и стручна посета на хидротехничките објекти и хидроенергетските системи на реката Дунав во Австрија и Словачка, организирано од страна на Градежниот факултет во Осиек.

За време на постдипломските студии во Загреб престојувала и во Вараждин во рамките на програмата за научни и развојно-истражувачки работи финансирани од ЈВП „Хрватске воде“.

Од 1.1.1996 година стапила на работа во Заводот за водостопанство на Република Македонија – Скопје, каде што била избрана во звањето помлад асистент. Учествовала во изработката на книгата „Чист град – поздрава животна средина“ за Заедницата на комуналните претпријатија на Република Македонија МАККОМ од Скопје, 1997 година.

На 15.10.1999 година се вработила на Земјоделскиот факултет во Скопје, каде што била избрана во звањето асистент по предметот мелиорации со заштита од ерозија. Рефератот за изборот е во Билтен број 731, стр. 204 од 30 април 1999 година.

Од 11 до 27 јануари 2001 година, по учеството на Курс за обука за проценување и управување со земјиштето во рамките на проект на ЕУ ФАРЕ за земјишна политика и катастар, спроведен од тим на стручни лица од Cirencester, Обединето Кралство и по успешно положениот испит се здобила со диплома од Кралскиот земјоделски колеџ.

Во периодот од 21 јануари до 1 февруари 2002 година престојувала на Швајцарскиот државен институт за технологија во Лозана, Швајцарија, за употреба на современи геоматски техники за подобрување на земјиштето и менаџмент со културите.

На 14.6.2002 година на Градежниот факултет при Универзитетот во Загреб, со успех ја одбранила докторската дисертација под наслов „Проблеми при проучувањето и комплексното користење на водните ресурси во полусушни подрачја“ (Problemi proucavanja i kompleksnog koristenja vodnih resursa u polususnim podracjima) и се стекнала со правото да биде промовирана во академското звање доктор на науки. Дипломата од докторската дисертација и е нострифицирана на 21.1.2003 година од страна на Министерството за образование и наука на Република Македонија со одлука за признавање на високообразовна квалификација стекната во странство и е заведена под број 09-232.

Во септември 2002 година учествовала на интернационалната работилница во Нови Сад на тема: „Едукација за географските информациски системи (ГИС) во шумарството и земјоделството“, организирана од Норвешкиот институт за катастар на земјиште и Одделот за меѓународни студии за животна средина и развој.

На 4.9.2003 година била избрана во звањето доцент по предметот стопанисување со мелиоративните системи. Рефератот за изборот е објавен во Билтен број 828, стр. 126 од 15 мај 2003 година.

Во периодот од 9 до 22 ноември 2003 година престојувала во Каиро и Александрија (Египет) на курс за обука на тема: „Развој на земјоделството и управување со фарми“, организиран од Египетскиот интернационален центар за земјоделство и Египетскиот фонд за техничка соработка – добиена диплома.

Во декември 2003 година учествовала на интернационалната работилница на тема: „Напредни географски информациски системи (ГИС)“, одржана на Универзитетот во Сараево, а организирана од Норвешкиот институт за катастар

на земјиште и Одделот за меѓународни студии за животна средина и развој – добиена диплома.

На 4.7.2008 година била избрана во звањето вонреден професор по предметот стопанисување со мелиоративните системи на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, Билтен бр. 944, стр. 219 од 16.6.2008 година.

2. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА И ПЕДАГОШКА ДЕЈНОСТ

Кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутошка, од изборот за асистент, со успех ги изведувала вежбите по предметот мелиорации со заштита од ерозија со студентите од поделската, градинарско-цвеќарската, лозаро-овоштарската и општата насока. По изборот во звањето доцент, со голем успех ја изведувала целокупната настава по предметот стопанисување со мелиоративните системи, како и по предметите хидрологија и хидраулика и заштита на водите на насоката искористување, уредување и заштита на почвите и водите. Со отворањето на новите насоки ги водела и вежбите по предметот мелиорации со заштита од ерозија на поделската, градинарско-цвеќарската, лозаро-овоштарската и насоката еко-земјоделство, како и на предметите заштита на почвите од ерозија и одводнување на насоката искористување, уредување и заштита на почвите и водите.

До изборот во звањето вонреден професор, д-р Марија Вукелиќ-Шутошка е автор на позитивно рецензиран и печатен практикум:

Гичев, А., Георгиев, Н., Вукелиќ-Шутошка, М.: Практикум по мелиорации со заштита од ерозија-Скопје, Печатница „Гоце Делчев“, во Скопје, 2000 година, како и на позитивно рецензирана и печатена книга:

Чукалиев, О., Вукелиќ-Шутошка, М., Арнаудова, Ж., Брајков, И.: Геоматски техники во земјоделството - Скопје, Медиана д.о.о. во Скопје, 2005 година.

Истата книга преведена на бугарски јазик и позитивно рецензирана и печатена се користи како универзитетски учебник на Аграрниот универзитет во Пловдив-Бугарија:

Арнаудова, Ж., Брајков, И., Чукалиев, О., Вукелиќ-Шутошка, М.: Геоматика в земеделието - Пловдив, Република Бугарија, Амарант медиа ООД во Пловдив, 2005 година.

Во октомври и декември 2005 година, во Скопје, Штип и Охрид, д-р Марија Вукелиќ-Шутошка била предавач во програмата за обука за изработка на Локална агенда 21, на вработените во единиците на локалните самоуправи и претставниците на невладиниот сектор, на тема „Принципи и области на Локалната агенда 21, Зачувување и управување со ресурсите“, организирана од Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија.

На 7 јули 2006 година, во Скопје, била учесник на првата работилница на експертската група за проценка на Дојранското Езеро од проектот „Подобрување на управувањето со меѓуграничните водени ресурси на басенот на реката Вардар“, а во рамките на CARDS – проектот, финансиран од ЕУ, како поддршка на Министерството за животна средина и просторно планирање и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство на Република Македонија.

По изборот во наставно-научното звање вонреден професор, д-р Марија Вукелиќ-Шутоска успешно ја изведува наставата на додипломските студии на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, на повеќе наставни дисциплини:

- хидрологија и хидраулика, на насоката искористување, уредување и заштита на почвите и водите;
- стопанисување со мелиоративни системи, на насоката искористување, уредување и заштита на почвите и водите;
- заштита на водите, на насоката искористување, уредување и заштита на почвите и водите;
- стопанисување со мелиоративните системи, на студиската програма екоземјоделство;
- стопанисување со мелиоративните системи, како модул од студиската програма екоземјоделство;
- геоматски техники во земјоделството, на студиската програма екоземјоделство.

Кандидатката со успех учествува и во реализацијата на наставата на постдипломските студии на Факултетот за земјоделски науки и храна. Ја изведува целокупната настава на предметните програми: управување со поплави, ГИС и РС во земјоделството, одбрани поглавја од хидротехника и заштита на водите на студиската програма менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството на едногодишните студии од 2010 година.

Д-р Марија Вукелиќ-Шутоска учествува и во реализацијата на наставата на едногодишните студии на студиската програма менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството од 2012 година со следниве предметни програми: управување со поплави, ГИС и РС во земјоделството, одбрани поглавја од хидротехника и одбрани поглавја од заштита на водите.

На двогодишните студии од вториот циклус универзитетски студии, на модулот мелиорации и ерозија во земјоделството учествува во реализација на наставата на предметната програма одбрани поглавја од заштита на водите во III семестар, а во листата 1. изборни предмети со: управување со поплави, ГИС и РС во земјоделството, одбрани поглавја од хидротехника и заштита на водите.

Во листата на изборни предмети од Факултетот за земјоделски науки и храна, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска, за заедничката листа на изборни предмети на единиците на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, заедно со проф. д-р Татјана Миткова учествува во реализација на наставата на предметната програма заштита на почви и води.

За успешна реализација во наставно-образовниот процес на предметите геоматски техники во земјоделството, ГИС и РС во земјоделството и управување со поплави кои за првпат се воведуваат на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Марија Вукелиќ-Шутоска извршила подготовка на новите предмети.

Во овој период кандидатката остварила голем број консултации со студенти на додипломските и постдипломските студии.

Во периодот до изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била ментор на четири дипломски работи.

Во периодот од изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била член на комисија за оцена или

одбрана на еден докторат и член на комисија за оцена или одбрана на три дипломски работи.

Д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била рецензент на универзитетски учебник на Агрономскиот факултет во Загреб.

Во периодот од изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска учествувала како раководител или учесник на голем број работилници и обуки во земјата и во странство.

На 37. седница на Европската комисија за земјоделство одржана во Баку, Азербејџан, во април 2012 година, била учесник во презентацијата на д-р Велибор Спалевиќ од Биотехничкиот факултет во Подгорица-Црна Гора за примена на пресметковно-графичката метода IntErO.

Наставно-образовниот процес на додипломските и постдипломските студии, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска го реализира на високо професионално и завидно педагошко ниво, при што користи интерактивна настава, настава со модерирање и методи за визуелизација, семинарски работи и соодветни нагледни средства. Во наставниот процес внесува позитивни искуства стекнати преку научноистражувачката и апликативната работа реализирани во престоите во странство, како и од соработките со домашните и странските институции во Република Македонија.

3. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Како резултат на активното учество во научноистражувачката дејност, д-р Марија Вукелиќ-Шутоска има објавено седумдесет и шест научни и стручни трудови во домашни и странски научни и стручни списанија или презентирани на научни собири во земјава и во странство. Дваесет и еден труд се рецензирани во Билтен број 731 од 30 април 1999 година при изборот во звањето асистент. Презентирани се трудовите на симпозиумите, конференциите и советувањата одржани во Охрид и Струга, а кандидатката ги има презентирано своите трудови и на Интернационалните симпозиум и конференција во Gdansk-Полска, Интернационалната конференција во Cracow-Полска и Интернационалниот симпозиум во Дубровник-Хрватска. Дваесет и два труда се рецензирани во Билтен број 828 од 15 мај 2003 година за избор во звањето доцент. Презентирани се трудовите во Охрид, Отешево, Струга и Скопје. Кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била член на секретаријатот и учесник во изработката на научните зборници на Првата, Втората и Третата интернационална научна конференција за наводнување и одводнување одржани во Скопје во 2001, 2002 и 2003 година. При изборот во наставно-научното звање вонреден професор, рецензирани се 12 научни и стручни трудови. Рецензиите се објавени во Билтен број 944 од 16 јуни 2008 година. Презентирани се трудовите на Европската регионална конференција во Montpellier-Франција, Интернационалниот симпозиум во Podbanske-Словачка, на Четвртата интернационална научна конференција за наводнување и одводнување одржана во Скопје, ГИС-конференцијата во Сараево-Босна и Херцеговина, на Конгресот во Будва-Црна Гора, на јубилејната Научна конференција во Пловдив-Бугарија и на Интернационалниот научно-стручен собир во Жабљак-Црна Гора. Д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била член на секретаријатот и учесник во изработката на научниот зборник на Ninth International Symposium on Water Management and Hydraulic Engineering, Ottenstein, Austria, 2005.

Во периодот од изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутооска, како автор и во соработка со други автори, има изготвено и публикувано дваесет и еден научен труд. Трудовите се публикувани во домашни и странски научни и стручни списанија, а голем дел од нив се презентирани на домашни и странски конгреси, конференции и симпозиуми. Со усна презентација учествувала на следниве седум научни собири:

- 3rd Internationale BALWOIS 2008 Conference on Water Observation and Information System for Decision Support, Ohrid-Macedonia;
- 8th International Scientific Conference, Modern Management of Mine Producing, Geology and Environmental Protection (SGEM 2008), Albena-Bulgaria;
- 23d European Regional Conference of ICID, Progress in Managing Water for Food and Rural Development, Lviv-Ukraine;
- Eleventh International Symposium on Water Management and Hydraulic Engineering WMHE2009, Ohrid-Macedonia;
- International Conference, Nature Protection in XXIst Century, Žabljak-Montenegro;
- и две презентациии на International Symposium for Agriculture and Food, 65 Years Faculty of Agricultural Sciences and Food, Skopje-Macedonia.

Со постер – презентациии, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутооска учествувала на четири научни собири:

- 5th Croatian Water Conference with International Participation, Croatian Waters Facing the Challenge of Climate Changes, Opatija-Croatia;
- 4TH International Conference Civil Engineering – Science and Practice, Žabljak-Montenegro, Mart 2012;
- Macedonian Congress of ORL with International Participation, Macedonian Society of Oto – Rhino – Laringology, University Clinic for ORL, Ohrid-Macedonia;
- International Symposium on Kaz Mountain and Edremit – Global Environment Change in Mediterranean Region IKES 2011, Edremit-Balikesir, Turkey, May 2011.

За време на своите постдипломски студии на Универзитетот во Загреб, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутооска, во периодот од 1993 до 1995 година, била соработник во два проекта на Министерството за наука и технологија на Република Хрватска.

Во периодот од 2001 до 2002 година била соработник во меѓународен проект од FP 5 - програмата: Consortium Building for Research in Innovations for Sustainable Development of Macedonia, University of Strathclyde, department of Civil Engineering, Glasgow and University “Ss. Cyril and Methodius” in Skopje.

Од 2001 до 2004 година, како соработник, учествувала во проектот: „Современи геоматски техники за подобрување на менаџментот на земјиштето и културите”, SCOPES, Швајцарија (во соработка со ЕПФЛ, Швајцарија и Земјоделскиот универзитет од Пловдив-Бугарија).

Во балканската програма за поддршка на универзитетите, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутооска учествувала како соработник во шестиот дел од истражувачкиот проект: GIS Education in Forestry and Agriculture, во периодот од 2002 до 2005 година.

Во рамките на билатералната соработка со Словенија, д-р Марија Вукелиќ-Шутооска како соработник учествувала во проектот „Развој на информациски

систем и негова имплементација во земјоделството и заштитата на животната средина”, 2004-2005 година.

Во 2006 година учествувала во поддршката на високото образование на универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје во активноста 3: Поддршка за развој на човечките ресурси на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” со имплементација на академска размена.

Во периодот од изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутошка е раководител на два меѓународни научно-истражувачки проекта:

- македонско-хрватски научноистражувачки проект, 08-478/1 и
- проект за прекугранична соработка Македонија-Грција, CRIS No: IPA/2009/DN021101/CN 307-608.

Кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутошка има одржано три предавања по покана на странски универзитети:

1. Универзитет во Црна Гора, Биотехнички факултет во Подгорица. Одржано предавање од областа на хидрологијата на студентите од прва година на студиите по земјоделство, насока – растително производство, 18.4.2011 година.
2. Со посредство на видеолнк, за првпат на Биотехничкиот факултет во Подгорица, д-р Марија Вукелиќ-Шутошка го одржала предавањето во Бијело Поље, на применетите студии за континентално овоштарство. Темата на предавањето била за управувањето со мелиоративните системи за одводнување и наводнување со специјален осврт на фазите на планирање, проектирање и користење на мелиоративните системи, 19.4.2011 година.
3. Предавање со наслов “Water resources for sustainable development in a changing environment”, на Агрономскиот факултет во Загреб, врз основа на Конкурс за доделување на средства за поттикнување на меѓународна соработка за 2011 година, 18.5.2011 година.

Врз основа на приложената документација се забележува дека во научно-истражувачката работа кандидатката се занимава со истражување на проблемите од наставно-научната област стопанисување со мелиоративните системи, како и заштитата на водите и геоматските техники во земјоделството.

Научноистражувачката работа кандидатката им ја пренесува и на помладите генерации преку менторство на докторска дисертација - во изработка со Одлука за усвојување на Извештај за подобност на кандидат и тема на докторска дисертација, донесена на Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, на XXXVI седница, одржана на 6.2.2012 година и под број 02-68/8.

4. СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ И ДЕЈНОСТ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

До изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутошка, како раководител или соработник, активно и успешно учествувала и во реализацијата на стручни и апликативни проекти. Изработила главни проекти за водоснабдување, главни проекти за мали системи за наводнување, идеен проект за регулација на река, главни проекти за рехабилитација и реструктурирање на наводнувањето.

Во организација на ГТЗ - проектот за трансфер на технологија учествувала во „Спремноста за иновативни промени“ на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје во декември 2004 година.

Била претседател на Комисијата за ревизија на изведените градежно-санациони работи на сливот на река Луда Мара за чистење на коритото на реката Луда Мара, односно оштетувањата на територијата на градот Богданци во рамките на урбаната зона и на земјоделските површини предизвикани од поплавата во месец јуни 2004 година.

Кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска го изработила делот – Извештај за нефункционирањето на одводнувањето во долната зона на Скопско Поле во рамките на физибилити студијата за потенцијалните можности и правци на развој на Еуроленд АД Петровец во јуни 2005 година.

Во периодот од 2005 до 2007 година, д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била член на Советот на министерот за животна средина и просторно планирање во Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија.

Од изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била ангажирана за вршење на експертски активности. Членувала во комисии и одбори и учествувала во изработка на студии, елаборати и национални стратегии.

Во периодот по изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска вршела различни дејности од поширок интерес. Била на два кратка студиска престоја во странство, на Биотехничкиот факултет во Подгорица на Универзитетот во Црна Гора и на Заводот за мелиорации на Агрономскиот факултет во Загреб.

Членува во извршните тела на меѓународни и домашни организации кои поддржуваат и организираат научноистражувачка дејност.

Д-р Марија Вукелиќ-Шутоска била носител во изготвување и пријавување на еден меѓународен научноистражувачки проект, а соработник во изготвување и пријавување на два национални научноистражувачки проекта.

Раководител е на Катедрата за води и заштита од ерозија на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје и член во две факултетски комисии.

Кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска е автор на една национална стратегија и една национална програма.

Со учеството на 37. седница на Европската комисија за земјоделство и 28. ФАО - регионална конференција за Европа, одржани во Баку, Азербејџан, во април 2012 година, д-р Марија Вукелиќ-Шутоска придонела за реализирањето на соработката за изготвување на заеднички проект за влијанието на водата и начинот на користењето на земјиштето на интензитетот на ерозијата во земјите на Југоисточна Европа.

5. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕДЛОГ

Кандидатката д-р Марија Вукелиќ-Шутоска, во периодот од нејзиниот избор во наставно-научното звање вонреден професор, ги продолжила и натаму ги развивала активностите во наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност. Успешно ја изведува наставата на повеќе предмети на додипломските и постдипломските студии на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје и во интерната евалуација високо е оценета од страна на студентите. Публикуваните научни и стручни трудови, раководењето и учеството во меѓународните и домашните научноистражувачки проекти, менторствата и оцените на докторските дисертации и учеството во дипломските трудови, ја претставуваат како солиден научен работник која со сигурност владее со методите на научноистражувачката работа во наставно-научната област стопанисување со мелиоративните системи.

Во досегашното работење, кандидатката покажала забележителни резултати што дава основа за претпоставка дека и понатаму успешно ќе придонесува во полето на науката и со успех ќе ги извршува сите задачи што произлегуваат од работното место.

Поаѓајќи од изложеното и оцената на активностите од последниот избор, а според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, имаме чест и задоволство да му предложиме на Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, д-р Марија Вукелиќ-Шутоска, вонреден професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, да биде избрана за наставник во наставно-научната област стопанисување со мелиоративните системи, во звањето редовен професор.

Рецензентска комисија

1. Д-р Иван Шимуниќ, редовен професор с.р.
Агрономски факултет во Загреб
2. Д-р Владимир Патрчевиќ, редовен професор во трајно звање с.р.
Геотехнички факултет во Вараждин, Универзитет во Загреб
3. Д-р Ордан Чукалиев, редовен професор с.р.
Факултет за земјоделски науки и храна во Скопје

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Марија Звонимир Вукелиќ-Шутоска

Институција: Факултет за земјоделски науки и храна – Скопје

Наставно-научна област: стопанисување со мелиоративните системи

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активностите	Поени
	Одржување на настава од прв циклус студии	
1	Хидрологија и хидраулика (2+2), летен 2007/2008	1,2
2	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2008/2009	1,2
3	Заштита на водите (2+2), летен 2008/2009	1,2
4	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2009/2010	1,2
5	Заштита на водите (2+2), летен 2009/2010	1,2
6	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2010/2011	1,2
7	Заштита на водите (2+2), летен 2010/2011	1,2
8	Геоматски техники во земјоделството (3+2), летен 2011/2012	1,8
9	Стопанисување со мелиоративни системи (3+2), зимски 2012/2013, студиска програма Агроекономика	1,8
10	Стопанисување со мелиоративни системи (3+2), зимски 2012/2013, студиска програма Заштита на растенијата-Фитомедицина	1,8
11	Геоматски техники во земјоделството (3+2), летен 2012/2013	1,8
	Одржување на настава од втор циклус студии	
12	Управување со поплави (3+2), 2010/2011	2,25
13	Управување со поплави (3+2), 2011/2012	2,25
14	ГИС и РС во земјоделството (3+2), 2010/2011	2,25
15	ГИС и РС во земјоделството (3+2), 2011/2012	2,25
16	Одбрани поглавја од хидротехника (3+2), 2010/2011	2,25
17	Одбрани поглавја од хидротехника (3+2), 2011/2012	2,25
18	Заштита на водите (3+2), 2010/2011	2,25
19	Заштита на водите (3+2), 2011/2012	2,25
20	Управување со поплави (2+2), 2012/2013	1,5
21	ГИС и РС во земјоделството (2+2), 2012/2013	1,5
22	Одбрани поглавја од хидротехника (2+2), 2012/2013	1,5
23	Одбрани поглавја од заштита на водите (2+2), 2012/2013	1,5
24	Одбрани поглавја од заштита на водите (3+3), 2012/2013	2,25

25	Управување со поплави (3+3), 2012/2013	2,25
26	ГИС и РС во земјоделството (3+3), 2012/2013	2,25
27	Одбрани поглавја од хидротехника (3+3), 2012/2013	2,25
28	Заштита на водите (3+3), 2012/2013	2,25
29	Заштита на почви и води (2+0), 2012/2013	0,75
	Одржување на теренска настава	
30	Хидрологија и хидраулика (2+2), летен 2007/2008	1,2
31	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2008/2009	1,2
32	Заштита на водите (2+2), летен 2008/2009	1,2
33	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2009/2010	1,2
34	Заштита на водите (2+2), летен 2009/2010	1,2
35	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2010/2011	1,2
36	Заштита на водите (2+2), летен 2010/2011	1,2
	Одржување на вежби од прв циклус студии	
37	Хидрологија и хидраулика (2+2), летен 2007/2008	0,9
38	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2008/2009	0,9
39	Заштита на водите (2+2), летен 2008/2009	0,9
40	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2009/2010	0,9
41	Заштита на водите (2+2), летен 2009/2010	0,9
42	Стопанисување со мелиоративни системи (2+2), зимски 2010/2011	0,9
43	Заштита на водите (2+2), летен 2010/2011	0,9
44	Геоматски техники во земјоделството (3+2), летен 2011/2012	0,9
45	Стопанисување со мелиоративни системи (3+2), зимски 2012/2013, студиска програма Агроекономика	0,9
46	Стопанисување со мелиоративни системи (3+2), зимски 2012/2013, студиска програма Заштита на растенијата-Фитомедицина	0,9
47	Геоматски техники во земјоделството (3+2), летен 2012/2013	0,9
48	Заштита на почвите од ерозија (3+2), летен 2008/2009; 2009/2010	1,8
49	Одводнување (3+2), зимски 2008/2009; 2009/2010	1,8
50	Мелиорации со заштита од ерозија (3+2), зимски 2008/2009; 2009/2010	1,8
51	Мелиорации со заштита од ерозија (2+2), зимски 2008/2009; 2009/2010	1,8
52	Мелиорации со заштита од ерозија (2+1), зимски 2008/2009; 2009/2010	0,9
	Одржување на вежби од втор циклус студии	
53	Управување со поплави (3+2), 2010/2011	1,8
54	Управување со поплави (3+2), 2011/2012	1,8
55	ГИС и РС во земјоделството (3+2), 2010/2011	1,8
56	ГИС и РС во земјоделството (3+2), 2011/2012	1,8
57	Одбрани поглавја од хидротехника (3+2), 2010/2011	1,8

58	Одбрани поглавја од хидротехника (3+2), 2011/2012	1,8
59	Заштита на водите (3+2), 2010/2011	1,8
60	Заштита на водите (3+2), 2011/2012	1,8
61	Управување со поплави (2+2), 2012/2013	1,8
62	ГИС и РС во земјоделството (2+2), 2012/2013	1,8
63	Одбрани поглавја од хидротехника (2+2), 2012/2013	1,8
64	Одбрани поглавја од заштита на водите (2+2), 2012/2013	1,8
65	Одбрани поглавја од заштита на водите (3+3), 2012/2013	2,7
66	Управување со поплави (3+3), 2012/2013	2,7
67	ГИС и РС во земјоделството (3+3), 2012/2013	2,7
68	Одбрани поглавја од хидротехника (3+3), 2012/2013	2,7
69	Заштита на водите (3+3), 2012/2013	2,7
	Подготовка на нов предмет	
70	Геоматски техники во земјоделството - предавања	1
71	Геоматски техники во земјоделството - вежби	0,5
72	ГИС и РС во земјоделството - предавања	1
73	ГИС и РС во земјоделството - вежби	0,5
74	Управување со поплави - предавања	1
75	Управување со поплави - вежби	0,5
76	Консултации со студенти	0,5
77	Член на комисија за оцена или одбрана на докторска дисертација под наслов „Заштита на водите од загадување преку собирање и рециклирање на отпадниот материјал од рибници” изработена од Сузана Дураку, пријавена на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, одбранета на 18.3.2011 година.	0,5
78	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа (x3)	0,3
79	Рецензент на универзитетски учебник: UREĐENJE VODA (u krajobrazu) – autor Ivan Simunic, Agronomski fakultet Sveucilista u Zagrebu, sveucilisna nastavna literatura, Sveuciliste u Zagrebu, 2011.	1
80	Работилница во Дирекцијата за заштита и спасување, Влада на РМ, за изработка на нови и усогласување на веќе постоечките нормативни и други правни акти кои произлегуваат од Законот за заштита и спасување - работна група за поплави, Скопје, 21 и 28.5.2009, учесник.	1
81	Работилница со тематска област: Geospatial, GIS, GNSS и сплетни ГИС системи за земјоделството на Конференција Геоинженерски ден - ГЕД 2010, Скопје, 2010, учесник.	1
82	Трибина за Законодавството и актуелните состојби во високото образование и науката, Скопје, 4.2.2011, учесник.	1
83	Обука за земјоделски зони осетливи на нитрати и контрола на системите за наводнување и одводнување според Законот за водите (Сл. Весник на РМ бр.87 од 15.7.2011), The Agriculture Strengthening and Accession Project (ID. P101216), Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy, Скопје, 5-6 12.2011, раководител.	1,5
84	Land reform and farm performance in Europe: a 20-year perspective, Baku, Azerbaijan, 17 April 2012, учесник.	1

85	Evaluation of FAO Regional and Sub-regional Offices in Europe and Central Asia, 18 April 2012, учесник.	1
86	Watershed management – Linking forestry with other land use systems in the age of climate change, Baku, Azerbaijan, 18 and 19 April 2012, учесник со презентација.	1,25
87	Watershed management – Linking forestry with other land use systems in the age of climate change, Field trip, Baku, Azerbaijan, 18 and 19 April 2012.	0,25
88	“Save and Grow” and promotion of Conservation Agriculture, Baku, Azerbaijan, 18 April 2012, учесник.	1
89	European Neighborhood Programme for Agriculture and Rural Development-ENPARD, Baku, Azerbaijan, 19 April 2012, учесник.	1,25
90	“Ending Hunger meets Sustainable Development” / Rio+20: Ending Hunger through the transition to Sustainable Agriculture, Baku, Azerbaijan, 19 April 2012, учесник.	1
91	Работилница за проценка на состојбата на хидромелиорациските системи во водостопанските подрачја во Република Македонија, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Управа за водостопанство, Скопје, 26.10.2012 година, раководител.	1,5
	Вкупно	132,65

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активностите	Поени
1	Ментор на докторска дисертација под наслов: „Оптимално искористување на земјоделското земјиште во функција на заштита на водите” изработена од Далибор Јованов, пријавена на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (неодбранета).	3
2	Раководител на меѓународен македонско-хрватски научноистражувачки проект со наслов „Заштита на водите за одржлив развој на земјоделството при стопанисување со хидромелиорациските системи” Министерство за образование и наука на Република Македонија, од 1 јули 2012 до 1 јули 2014 година.	9
3	Раководител на меѓународен научноистражувачки проект со наслов: “Protection and promotion of natural and cultural heritage in the cross-border region of the Municipality of Strumica and Municipality of Kilkis” (HERITAGE PROTECT), Project in the framework of the IPA Cross-Border Cooperation (CBC) Programme Greece – Macedonia 2007–2013, 25.10.2012 - 6.6.2014.	9

	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание	
4	M. Vukelic-Shutoska, WATER RESOURCES DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA AS IT MOVES TOWARDS FULL EUROPEAN UNION MEMBERSHIP, Agriculture & Forestry, Vol 54. (08) (1-4): 51-60, 2012.	4
	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
5	Vukelic, Z., Vukelic-Sutoska, M., Trajanoska, L.: Tentative Issues Related to Water Management Modernization, 3 rd Internationale BALWOIS 2008 Conference on Water Observation and Information System for Decision Support, Proceedings 1/8-8/8, Ohrid-Macedonia, May 2008.	2,4
6	Vukelic-Sutoska, M., Vukelic, I.: Watershed Modelling as a Function of Geotechnical Investigations, 8th International Scientific Conference, Modern Management of Mine Producing, Geology and Environmental Protection (SGEM 2008), Conference Proceedings Volume II (Ecology and Environmental Protection), p. 33-41, Albena-Bulgaria, June 2008.	2,7
7	Vukelic-Sutoska, M., Vukelic, I.: Water Resources Identification, Development and Management of Irrigation Systems in Semi-Arid Areas, International Scientific Conference, Quality, Environment, Health Protection and Safety Management Developmen Trends, Slovak University of Technology in Bratislava, Faculty of Civil Engineering, Proceedings 344-351, Neum-Bosnia and Herzegovina, September 2008.	2,7
8	Patrcevic, V., Vukelic-Sutoska, M., Vukelic, I.: Irrigation Development and Implementation of the Action Plan for Execution of the Agreement for Stabilization and Association with the European Union, Regional Process of the 5-th World Water Forum, Regional Meeting on Water in the Mediterranean Basin, Near East University, Lefkosa-Northern Cyprus, October 2008.	2,4
9	Patrcevic, V., Zileska-Pancovska, V., Vukelic Sutoska, M., Vukelic, I.: Water and Environmental Development and Management in the Vardar River Valley, Conference with International Participation, People, Buildings and Environment, Brno University of Technology, Faculty of Civil Engineering, Institute of Structural Economics and Management and Institute of Water Structures, Conference Proceedings 173-179, Brno, November 2008.	1,8
10	Vukelic-Sutoska, M., Patrcevic, V., Idrizi, Z., Vukelic, Z.: Implementation of Rational Canal Design and Agriculture Under Environmental Changing Conditions in Groundwater, 23d European Regional Conference of	1,8

	ICID, Progress in Managing Water for Food and Rural Development, Ukrainian national Committee on Irrigation and Drainage (UKCID), European Regional Working Group (EWRG) and German National Committee on Irrigation and Drainage (GECID), Lviv-Ukraine, May 2009.	
11	Vukelic-Sutoska, M., Patricevic, V., Idrizi, Z., Vukelic, Z.: Best Management Practices for Irrigation as a Function of Groundwater Quality, Eleventh International Symposium on Water Management and Hydraulic Engineering WMHE 2009, Proceedings 705-710, Paper: A74, Ohrid-Macedonia, September 2009.	1,8
12	Patricevic, V., Vukelic-Sutoska, M., Vukelic, I.: Modelling for Sustainable Agriculture, International Jubilee Conference Sustainable Agriculture Engineering dedicated to the 60 th Anniversary of Research Institute for Land Reclamation and Agricultural Mechanization, Sofia-Bulgaria, November 2009.	2,4
13	Vukelic-Sutoska, M.: Aspects of the Life Extension of Old Dams, International Scientific Conference, People, Buildings and Environment, Brno University of Technology and Mendel University of Agriculture and Forestry in Brno, Faculty of Civil Engineering and Faculty of Forestry and Wood Technology, Institute of Water Structures, Institute of Structural Economics and Management and Department of Landscape Formation and Protection, Conference Proceedings 154-158, Brno, November 2009.	3
14	Vukelic-Sutoska, M.: Aspects Related to the Life Extension of Old Dams as a Function of Ecology and Environmental Engineering, BALWOIS Water Observation and Information System for Decision Support, Proceedings 1-8, FP 578, Ohrid-Macedonia, May 2010.	3
15	Vukelic-Sutoska, M., Patricevic, V., Soldo, B., Oreskovic, M.: Sustainable Water Economy in Semi-Arid Areas, International Symposium on Kaz Mountain and Edremit – Global Environment Change in Mediterranean Region IKES 2011, Edremit-Balikesir, Turkey, May 2011.	1,8
16	Vukelic-Shutoska, M., Mitkova, T., Markoski, M.: Management of Waters and Soils in Skopje Valley According to Sustainable Agriculture, 5 th Croatian Water Conference with International Participation, Croatian Waters Facing the Challenge of Climate Changes, Proceedings 895-904, Opatija-Croatia, May 2011.	2,4
17	Spalevic, V., Nyssen, J., Jovanovic, M., Curovic, M., Van den Branden, Đurović, N., Hadziahmetovic, S., Vukelic Shutoska, M.: Environmental and agro-economic analysis of some watersheds in the North of Montenegro, International Conference, Nature Protection in XXI st Century, Proceedings of the Conference (book No 2), 935, Žabljak-Montenegro, September 2011.	1,8

18	Vukelic-Shutoska,M., Zileska-Pancovska,V., Shutoski, H.: Management with hydromelioration systems in the republic of Macedonia, 4 TH International Conference Civil Engineering – Science and Practice, Conference Proceedings 1953-1959, Žabljak-Montenegro, Mart 2012.	2,4
19	I. Šimunić, F. Tomić, T. M. Minkina, V. P. Kalinitchenko, M. Vukelić-Shutoska, V. Filipović, M. Bubalo: Comparison of Observed and Calculated Excess Water (Drainage Discharge) in Drained Soil, Proceedings of the 4 th International Congress of the European Confederation of Soil Science Societies (ECSSS), EUROSIL 2012, Soil Science for the Benefit of Mankind and Environment, So8.04-P-4, Bari–Italy, July 2012.	1,8
20	Vukelic-Shutoska,M.: Education in Geomatics Techniques of non Technical Students, Special Track on Case Studies and Methodologies: stCSM 2012 in the Context of the Summer 2 nd International Symposium on Integrating Research, Education and Problem Solving: IREPS 2012 and jointly with the Summer International Symposium on Interdisciplinary Research, Education and Communication: IDREC 2012, Orlando-Florida, USA, July 2012.	3
21	B. Bundevska, N. Cekic, M. Vukelic-Shutoska, J. Janusheski, M. Salic: Aqua Maris Solution for Nasal Irrigation Explained with the Physics Laws and Fluid Dynamics, Macedonian Congress of ORL with International Participation, Macedonian Society of Oto – Rhino – Laryngology, University Clinic for ORL, P-24, pp. 125-126, Ohrid-Macedonia, September 2012.	1,8
22	Vukelic-Shutoska,M.: Water Management of the Macedonian Watersheds in the Age of Climate Change, The 2 nd International Conference, Water Across Time in Engineering Research, “Ovidius” University of Constanta, Faculty of Civil Engineering, Conference Proceedings 199-210, Constanta-Romania, October 2012.	3
23	I. Šimunić, M. Vukelić-Shutoska, I. Mustac, V. Tanaskovic: Impact of Precipitation upon Nitrate Leaching and Crop Yield at Different Pipe Drainage Spacing, International Symposium for Agriculture and Food, 65 Years Faculty of Agricultural Sciences and Food, Book of Abstracts 175, Skopje-Macedonia, December 2012.	1,8
24	Spalevic,V., Curovic,M., Mijovic,S., Đurović,N., Vukelic-Shutoska, M.: Calculation of the Intensity of Soil Erosion and Runoff on the Duricka River Basin (North of Montenegro) with the Proposal of Variants of Land Use, International Symposium for Agriculture and Food, 65 Years Faculty of Agricultural Sciences and Food, Book of Abstracts 176, Skopje-Macedonia, December 2012.	1,8

25	Одржани предавања по покана на странски универзитети (х3)	9
	Учество на научен/стручен собир со реферат	
26	- усна презентација	7
27	- постер	2
	Апстракт објавен во зборник на конференција	
28	- меѓународна	10
	Вкупно	98,6

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активностите	Поени
	Експертски активности	
1	Член на Комисија за самоевалуација во основно училиште, согласно со Законот за основно образование, 2010-2012 и 2012-2014.	2
2	Член на Еко одбор во рамките на проектот „Интеграција на еколошка едукација во македонскиот образовен систем”, Интегрирано планирање во воспитно-образовниот процес, 2012-2013 година.	1
3	Вешто лице при Бирото за судски вештачења, Министерство за правда, ноември 2010 година.	1
4	Проект: Студија за мапирање на инвестициски потенцијали на Скопскиот плански регион, Влада на Р.Македонија, Министерство за локална самоуправа согласно со Програмата за рамномерен регионален развој од 2012 година и град Скопје, а реализиран заедно со општините од Скопскиот плански регион, мај 2011 година.	2
5	Техничко-технолошки елаборат за инвестиција во откупен центар во општина Демир Капија-технички дел, 2011 година.	1
	ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	
	Студиски престој во странство – до три месеци	
6	Престој на Биотехничкиот факултет во Подгорица на Универзитетот во Црна Гора, април 2011 година.	0,5
7	Престој на Заводот за мелиорации на Агрономскиот факултет во Загреб, мај 2011 година.	0,5
8	Член на Интернационалниот комитет за наводнување и одводнување (International Committee on Irrigation and Drainage - ICID), New Delhi, India	2
9	Член на Европскиот комитет за наводнување и одводнување (European Committee on Irrigation and Drainage)	2
10	Член на Европската работна група за одводнување (European Work Team on Drainage - EWTDR)	2

11	Член на Македонскиот национален ICID - комитет (МАКСИД)	1
12	Соработник во изготвување и пријавување на научноистражувачки национален проект со наслов: „Наголемување на продуктивноста на водата во земјоделското производство”, Министерство за образование и наука, Република Македонија, 2010 година.	0,5
13	Соработник во изготвување и пријавување на научноистражувачки национален проект со наслов: „Трансфер на знаење и технологија од областа на наводнувањето на градинарските и овошните култури со цел зголемување на приносите и подобрување на капацитетите кај примарните земјоделски производители”, архивски број 02-5898/33, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Република Македонија, 2010 година.	0,5
14	Носител во изготвување и пријавување на меѓународен научноистражувачки проект со наслов: „Примена на ГИС при мултикритеријална анализа за микрореонирање и оценка на органското лозарство” (GIS Application in Multicriteria Analysis for Microzoning and Organic Vine-Growing Assessment), Министерство за образование и наука, Република Македонија и Аграрен универзитет-Пловдив, Бугарија, 2010.	2
15	Раководител на Катедрата за води и заштита од ерозија	3
16	Член во Комисијата за меѓународна соработка на Факултетот за земјоделски науки и храна, 2005-2009 година.	0,5
17	Член во Дисциплинска комисија за одговорност на студентите на Факултетот за земјоделски науки и храна	0,5
18	Член во Комисија за наука на Факултетот за земјоделски науки и храна	0,5
19	Учество во изработката на Национална стратегија за рурален туризам 2012-2017, Министерство за економија, Сектор за туризам, декември 2011 година.	3
20	Учество во изработка на национална програма: Елаборат за хидромелиорациските системи со План за активности за подобрување на користењето и управувањето со системите за наводнување и одводнување во Република Македонија 2013-2017, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Република Македонија, декември 2012 година.	3
21	Учество на 37. седница на Европската комисија за земјоделство (37 th Session of the European Commission on Agriculture-ECA), Baku, Azerbaijan, 17 and 18 April 2012.	1
22	Учество на 28. ФАО - регионална конференција за Европа (28 th FAO Regional Conference for Europe-ERC), Baku, Azerbaijan, 19 and 20 April 2012.	1
	Вкупно	30,5

**ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО
ЗВАЊЕ**

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	132,65
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	98,6
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	30,5
Вкупно	261,75

Членови на Комисијата

1. Д-р Иван Шимуниќ, редовен професор с.р.
Агрономски факултет во Загреб

2. Д-р Владимир Патрчевиќ, редовен професор во трајно звање с.р.
Геотехнички факултет во Вараждин, Универзитет во Загреб

3. Д-р Ордан Чукалиев, редовен професор с.р.
Факултет за земјоделски науки и храна во Скопје

СПИСОК НА ПРИФАТЕНИ ТЕМИ ЗА ИЗРАБОТКА НА МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ТЕМИТЕ СЕ ПРИФАТЕНИ ОД НАСТАВНО-НАУЧНИОТ СОВЕТ НА СТОМАТОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ
СКОПЈЕ НА 6 -ТА РЕДОВНА СЕДНИЦА ОДРЖАНА НА 09.04.2013 ГОДИНА

Кандидат: д-р Михајло Петровски
Наслов на прифатениот магистерски труд на македонски јазик: Орално здравје кај институционализирани стари лица.
Наслов на прифатениот магистерски труд на англиски јазик: The oral health of the institutionalized old people .

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „НАСЛЕДНИЦИ ОД ПРВ НАСЛЕДЕН РЕД
ВО МАКЕДОНСКОТО И СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р
РИСТО ИЛИОСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН
ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на седницата одржана на 24.9.2012 година, по предлог на Институтот за граѓанско право, формираше Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов „Наследници од прв наследен ред во македонското и споредбеното право“ на кандидатот м-р Ристо Илиоски, во состав: проф д-р Арсен Јаневски, редовен професор, проф д-р Родна Живковска, редовен професор, проф д-р Јадранка Дабовиќ Анастасовска, редовен професор, проф д-р Дејан Мицковиќ, вонреден професор (ментор) д-р Ненад Гавриловиќ, доцент.

Комисијата за оцена и одбрана во наведениот состав ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ со задоволство му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Приказ на докторскиот труд со осврт

Докторската дисертација под наслов „Наследници од прв наследен ред во македонското и споредбеното право“, изработена од м-р Ристо Илиоски содржи 381 страница текст отчуван во компјутерска техника со проред 1,5. Докторската дисертација е систематизирана во вовед, три дела, завршни согледувања и користена литература. Со оглед на мултидимензионалниот пристап во изработувањето на докторска дисертација, во трите дела на дисертацијата се содржани вкупно осум глави, разработени на точки и потточки, односно наслови и поднаслови. Секоја од главите има сопствена тема на анализа, но со засебна функција во аргументација на основната и споредната хипотеза на докторската дисертација.

Во воведот на докторската дисертација (стр. 6 – 17), кандидатот ги наведува мотивите поради кои се определил за продлабочена анализа на дефинираниот предмет на научно истражување, хипотетската рамка на истражувањето определена преку основната и споредната хипотеза на докторската дисертација, како и применетата методологија на работа и очекуваните резултати. Предмет на истражување во оваа докторска дисертација се наследниците од првиот наследен ред, со оглед на нивната важност за законското наследување, но и за наследувањето воопшто. Кандидатот наведува дека низ историскиот развиток на наследното право, а и денес, нивното регулирање особено го привлекувало и го привлекува вниманието на научната јавност, бидејќи се работи за лица кои најпрвин се повикуваат на наследство врз основа на законот. Посебно влијание за кандидатот да се определи за изработка на оваа докторска дисертација претставува значењето што овие лица, го имаат во однос на оставителот, уште за време на неговиот живот. Притоа, кандидатот забележува дека неоправдано наследно – правната положба на надживеаниот брачен другар е понеповолна во однос на останатите наследници од првиот наследен ред. Оттука, како основна хипотеза на докторската дисертација се јавува позиционирањето на брачниот другар на оставителот во поповолна положба во првиот наследен ред во однос

на потомците на оставителот. Додека, како споредна хипотеза во дисертацијата се јавува потребата од воведување на право на надживеаниот брачен другар и по смртта на својот брачен другар да може да бара да продолжи со живеење и користење на брачниот дом. Во однос на вака поставените хипотези, кандидатот во докторската дисертација предлага и соодветни законски измени и дополнувања.

Во воведот, кандидатот накратко се осврнува на секој од трите дела на дисертацијата, како и во нив систематизираните осум глави. Исто така, кандидатот во воведот ја објаснува применетата методологија во изработка на докторската дисертација, во согласност со правилата на научната методологија.

1. Во *првиот дел* од дисертацијата со наслов *Вовед во наследно - правна положба на наследниците од прв наследен ред* (стр. 18 – 111), кандидатот го претставува воведот во предметот на дисертацијата. Овој дел се состои од две глави, и тоа: 1. Поим и историски развој за наследно – правна положба на потомците и брачниот другар и 2. Претпоставки за наследување на наследниците од првиот наследен ред.

Во *првата глава* со наслов *Поим и историски развој за наследно – правна положба на потомците и брачниот другар* (стр. 18 – 60), кандидатот најнапред во општи рамки го определува поимот за наследниците од првиот наследен ред и тоа од аспект на наследно правната положба на потомците и брачниот другар на оставителот. Понатаму, во оваа глава кандидатот ја истражува наследноправната положба на потомците и брачниот другар на оставителот, од историски аспект, почнувајќи уште од првобитната заедница, потоа робовладетелскиот период, феудализмот, буржоаското општество, како и социјалистичкото општество. Во овој контекст, кандидатот укажува дека низ историскиот развој на наследувањето, а и во современото наследно право, наследноправната положба на потомците и брачниот другар, како наследници од прв наследен ред не е регулирана на идентичен начин. Но, кога станува збор за наследноправната положба на брачниот другар, кандидатот забележува дека низ историскиот развој на човековото општествено, постои постепено подобрување. Во таа смисла, освен сродството како факт од значење за законското наследување во современото наследно право и брачната врска се вбројува во основните фактори за определување на кругот на законски наследници.

Во оваа глава кандидатот, се осврнал и на најновите тенденции во областа на наследувањето од аспект на наследниците од првиот наследен ред, а своето внимание го насочил и кон истражување на промените кои се случуваат во семејството, а имаат свое влијание врз наследноправната положба на наследниците од првиот наследен ред.

Во *втората глава* со наслов *Претпоставки за наследување на наследниците од првиот наследен ред* (стр. 61 – 111), кандидатот најпрво ги разработува основните услови за настанување на наследноправниот однос, а тоа се: постоење на смрт на оставителот, постоење на оставина, постоење наследници, како и постоење на правен основ за наследување. Во оваа глава посебно се посветува внимание на: поимот оставител, утврдување на моментот на смртта на оставителот, наследноправните последици, понатаму, поимот оставина, утврдување на вредноста на оставината, поимот наследници, конкретно потомците и/или брачниот другар на оставителот, со оглед на нашиот предмет на истражување, понатаму нивната способност, односно неспособност за наследување, како и недостојноста за наследување. Кандидатот во оваа глава, исто така, ги анализира институтите: издвојување на предмети од домаќинството, издвојување на дел од заедничкиот имот, како и наследувањето на потомците и брачниот другар од аспект на правата на наследниците кои живееле или стопанисувале со оставителот. Кандидатот, во

оваа глава, освен што го анализира позитивното право на Република Македонија, прави анализа и на наследно правните прописи од 1973 година и 1955 година, како и на наследно правните решенија присутни во споредбеното право, а пред се наследноправните решенија застапени во наследноправните законодавства на: Србија, Хрватска, Црна Гора, како и на Република Српска.

2. Во *вториот дел* од дисертацијата со наслов *Потомците и брачниот другар во својство на наследници* (стр. 112 – 298), кандидатот најпрво ја анализира наследно – правната положба на потомците и брачниот другар како законски и како тестаментални наследници. Понатаму во оваа глава кандидатот, ја проучува наследно правната положба на наследниците од првиот наследен ред, од аспект на договорите со изразени наследно правни елементи. Исто така, своето истражување кандидатот го насочува и кон разработка на останатите наследноправни институти, како што се можноста потомците и брачниот другар на оставителот да се откажат од наследство, нивната одговорност за долговите на оставителот, како и нивното право да побараат делба на наследството. Материјата опфатена со овој втор дел од дисертацијата, кандидатот ја поделил во четири глави, и тоа: 1. Наследноправна положба на потомците и брачниот другар во својство на законски наследници, 2. Наследноправна положба на потомците и брачниот другар како тестаментални наследници, 3. Наследноправна положба на потомците и брачниот другар од аспект на наследноправните договори, 4. Наследување на потомците и брачниот другар од аспект на останатите наследноправни институти.

Во сите четири глави на овој дел од докторската дисертација, кандидатот покрај другото, ги анализира: решенијата застапени во позитивно законодавство на Република Македонија, решенијата застапени во поранешните наследноправни прописи од 1955 и 1973 година донесени за време на СФР Југославија, споредбеноеправните решенија, а пред се решенијата застапени во правните системи на Србија, Хрватска, Црна Гора и Република Српска како ентитет во рамките на Босна и Херцеговина.

Во *првата глава* од овој втор дел на докторската дисертацијата насловена како *Наследно – правна положба на потомците и брачниот другар во својство на законски наследници* (стр. 112 – 222), кандидатот ги проучува наследните права на потомците и брачниот другар како наследници од првиот наследен ред. Во оваа насока кандидатот ги разработува фактите кои влијаат врз уредувањето на законското наследување, а пред се во однос на формулирањето на наследните права на наследниците од првиот наследен ред. Понатаму во оваа глава, кандидатот ги разработува, начините за групирање на законските наследници во наследни редови, како и воопшто потенцијалните законски наследници. Кандидатот ја анализира наследноправната положба на потомците и брачниот другар на оставителот како наследници од првиот наследен ред, проучувајќи ја притоа големината на нивните наследни делови, но и можноста за отстапување од еднаквата поделба на оставината преку намалување на наследниот дел на брачниот другар на оставителот.

Во оваа глава кандидатот предлага и соодветни решенија во насока на позиционирање на брачниот другар на оставителот во поповолна положба во првиот наследен ред, во однос на потомците на оставителот. Во оваа глава, кандидатот исто така го анализира значењето на брачниот дом за надживеаниот брачен другар, па оттука и предлага соодветно решение со цел воведување право на надживеаниот брачен другар и по смртта на својот брачен другар да може да бара да продолжи со живеење и користење на брачниот дом, што претставува споредна хипотеза на докторската дисертација.

Кандидатот, исто така, го анализира правото на претставување и правото на прираснување, а со оглед на фактот дека брачниот другар на оставителот може да се јави и во улога на законски наследник од вториот наследен ред, кандидатот врши соодветно истражување на неговата улога и како наследник од вториот наследен ред. Понатаму, кандидатот ги анализира ситуациите кога брачниот другар на оставителот го губи правото на наследување, како и наследноправните последици предизвикани со разводот и поништувањето на бракот.

Во оваа глава, кандидатот ја анализира и наследноправната положба на законските наследници од првиот наследен ред од аспект на институтот нужно наследување и институтот *collatio bonorum*. Кандидатот, исто така, го проучува и соодносот што постои помеѓу наследниците од првиот наследен ред и лицата кои живееле во трајна заедница со оставителот.

Во втората глава од вториот дел на дисертација, насловена како *Наследно – правна положба на потомците и брачниот другар како тестаментални наследници* (стр. 223 – 251), кандидатот ја анализира можноста потомците и брачниот другар на оставителот, да се јават во својство на тестаментални наследници. Имајќи предвид, дека наследникот може да се појави било како универзален или како сингуларен наследник, кандидатот во докторската дисертација врши нивно разграничување. Во оваа глава, кандидатот исто така ги истражува модалитетите кои можат да настанат при поставување на наведените лица за тестаментални наследници, како што е определувањето на супститутите или поставувањето на потомците или брачниот другар на оставителот за наследници под услов, под рок или со некое оптоварување. Во оваа глава кандидатот ја анализира и можноста во улога на извршители на тестамент да се појават наследниците од првиот наследен ред.

Во третата глава од вториот дел во оваа дисертација, именувана како *Наследно правна положба на потомците и брачниот другар од аспект на наследно – правните договори* (стр. 252 – 277), кандидатот во општи рамки ги елаборира наследно – правните договори. Потоа врши анализа на наследните права на потомците и брачниот другар на оставителот, од аспект на договорите со изразени наследно – правни последици и елементи, и тоа: договорот за доживотна издршка и договорот за отстапување на имотот за време на живот.

Во четвртата глава од овој дел од докторската дисертација, насловена како *Наследување на потомците и брачниот другар од аспект на останатите наследно правни институти* (стр. 278 – 298), кандидатот врши анализа на наследноправниот статус на потомците и брачниот другар на оставителот како наследници од првиот наследен ред од аспект на останатите институти на наследното право. Притоа, се се согледуваат конкретните можности на наследниците да влијаат на волјата на оставителот, но и да одговараат за неговите долгови. Оттука, во оваа глава кандидатот ја анализира можноста овие наследници да се откажат од правото на наследство, како и да побараат делба на наследството. Во оваа глава се прави анализа и на одговорноста на овие лица, односно на потомците и брачниот другар на оставителот во својство на наследници, за долговите на оставителот.

3. Во третиот дел од дисертацијата со наслов *Наследници од прв наследен ред во споредбеното право и судска практика на Република Македонија* (стр. 299 – 359), кандидатот ги позиционира последните две глави од докторската дисертација, кои се во насока на исполнување на конкретната задача на дисертацијата, и тоа: 1. Наследници од

прв наследен ред во споредбеното право; 2. Прилог на обрасци и судска практика на Република Македонија. Со ова кандидатот ја збогатува содржината на докторската дисертација со наследноправни решенија застапени во споредбеното право, како и со конкретни примери на обрасци и судска практика карактеристични за нашата држава.

Во *првата глава* на последниот трет дел на дисертацијата, именувана како *Наследници од прв наследен ред во споредбеното право* (стр. 299 – 336), кандидатот прави анализа на наследноправната положба на наследниците од првиот наследен ред, во споредбеното наследно право, и на правните решенија застапени во поголем број на европски држави. Во оваа глава се анализираат наследноправните решенија на: Германија, Франција, Шпанија, Финска, Швајцарија, Шведска, Австрија и Литванија. Во оваа насока кандидатот ја анализира наследно – правната положба на наследниците од прв наследен ред, во својство на законски и тестаментални наследници, но и со оглед на наследноправните договори, а пред се во контекст на основната и споредната хипотеза на докторската дисертација.

Во *втората глава* на последниот трет дел на дисертацијата со наслов *Прилог на обрасци и судска практика на Република Македонија* (стр. 337 – 359), а воедно и последна осма глава во докторската дисертација, кандидатот презентира соодветни примери и обрасци од наследноправниот живот на Република Македонија, а во врска со наследниците од првиот наследен ред. Врз основа на тоа докторската дисертација може да биде корисна и од помош за практичарите. Исто така со оглед на предложените измени и дополнувања на Законот за наследувањето, кои се во контекст на основната и споредната хипотеза на докторската дисертацијата, кандидатот во оваа глава дава соодветни примери и обрасци, со цел нивна ефективна примена.

4. Во *Завршните согледувања* (стр. 360 – 367), во првиот дел од заклучокот, кандидатот ги наведува само општтите забелешки, додека во вториот дел од заклучокот кандидатот дава соодветни предлози за измени и дополнувања на Законот за наследувањето. Ова со цел позиционирање на брачниот другар во поповолна положба во првиот наследен ред во однос на потомците на оставителот, што претставува основна хипотеза на докторската дисертација, како и воведување на право на надживеаниот брачен другар и по смртта на својот брачен другар да има можност да бара да продолжи со живеење и користење на брачниот дом, како споредна хипотеза на докторската дисертација.

5. На крајот од докторската дисертација *Користена литература* (стр. 368 – 381), кандидатот ги наведува големиот број на користени странски и домашни извори при изработка на докторската дисертација.

II. Оцена на докторската дисертација

Докторскиот труд *Наследници од прв наследен ред во македонското и споредбеното право* на кандидатот м-р Ристо Илиоски, обработува мошне интересна и актуелна тема, како од аспект на анализа на македонското наследно право, така и од аспект на споредбеното наследно право. Во докторската дисертација кандидатот правилно се користел со методите на научна работа и научната апаратура. Во направеното истражување кандидатот се служел со релевантна литература од сферата на

наследувањето, но исто така ги земал предвид за компарација и позначајните наследноправни законодавства во Европа.

Докторскиот труд на кандидатот м-р Ристо Илиоски претставува самостоен научен труд, со кој за првпат се остварува една систематска, научно фундирана и исцрпна анализа на наследноправната положба на наследниците од првиот наследен ред во македонското и споредбеното наследно право. Карактеризирајќи се, меѓу другото, и со својата опсежност во поглед на научната елаборација, докторскиот труд претставува значаен придонес за развојот на наследноправната наука во Република Македонија. Во докторскиот труд, кандидатот на мошне успешен начин направил анализа на позитивното македонско наследно право од аспект законското и тестаменталното наследување, при што имајќи ги предвид решенијата од споредбеното наследно право дава и конкретни предлози *de lege ferenda* за измени и дополнувања на постојното наследноправно законодавство што е од голема важност за македонскиот законодавец.

Имајќи го предвид претходно изложеното, Комисијата за оцена на докторскиот труд „Наследници од прв наследен ред во македонското и споредбеното право“ на кандидатот м-р Ристо Илиоски, на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, со задоволство му предлага да го усвои овој извештај со позитивна оцена, да формира Комисија за одбрана на докторскиот труд и да му овозможи на кандидатот м-р Ристо Илиоски да го брани својот докторски труд.

КОМИСИЈА:

Проф. д-р Арсен Јаневски с.р.

Проф. д-р Родна Живковска с.р.

Проф. д-р Јадранка Д. Анастасовска с.р.

Проф. д-р Дејан Мицковиќ с.р.

Доц. д-р Ненад Гавриловиќ с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „КОНЦЕПТОТ НА ЈАВНО-ПРИВАТНОТО ПАРТНЕРСТВО ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД АСПЕКТ НА СОВРЕМЕНОТО МЕНАЦИРАЊЕ“ ОД М-Р МИЛИЦА ПАТРАКЛИЕВА, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со одлука на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет при УКИМ во Скопје, бр.0903 од 21.2.2013 година, формирана е Комисија за оцена на докторската дисертација на м-р Милица Патраклиева, во состав: проф. д-р Трајан Гоцевски, проф. д-р Снежана Адамческа, проф. д-р Наташа Ангелоска Галевска, проф. д-р Зоран Велковски и проф. д-р Анета Баракоска. По исцрпното проучување на приложениот труд на кандидатката м-р Милица Патраклиева, Комисијата има особена чест и задоволство на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да му го поднесе следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на тема: **Концептот на јавно-приватното партнерство во образовниот систем на Република Македонија од аспект на современото менаџирање**, поднесена од м-р Милица Патраклиева, претставува сериозен оригинален научен труд кој актуализира мошне значаен современ проблем и бројни теоретски прашања поврзани со јавно-приватното партнерство во образованиот систем на Република Македонија.

Концептот на ЈПП претставува нешто ново кај нас, но недостигаат информации во поглед на неговата природа, начинот на неговото функционирање, областите каде што дава најдобри резултати во неговото функционирање. Кандидатката изнесува сознанија и за ефектите од ЈПП во рамките на државите од ЕУ и пошироко.

Мотивот на кандидатката м-р Милица Патраклиева за изработка на докторската дисертација под наслов „Концептот на јавно-приватното партнерство во образовниот систем на Република Македонија од аспект на современото менаџирање“, произлегува токму од претпоставката дека развивањето на ЈПП во образованието во Република Македонија ќе доведе до современо успешно управување со промените во образовниот систем, што ќе води кон подобар квалитет на образованието.

Во овој период на популарност на проблематиката за развој на јавно-приватното партнерство во образовниот систем, поттикна да се пријде кон истражување на состојбите во јавните образовни институции, и од аспект на современото менаџирање.

Овој труд има значајна научна вредност, тежина и значење бидејќи кандидатката дава теоретски приод кон проблематиката анализирајќи ја современата светска литература, служејќи се со прецизна терминологија и

јасна идентификација на поимите што се условени од целта на истражувањето. Разви широка слика која помогна во извлекување на заклучоци за трендовите на тековното ЈПП и во развивање политики за нив. Целта е да се воведи ЈПП во образованието, кое ќе придонесе за формирање на ефективна и прогресивна рамка за предлагање и спроведување на проекти, преку ЈПП.

Инаку, докторската дисертација содржи 311 страници компјутерски обликуван текст, кој ги содржи сите релевантни компоненти од теоретски и емпириски аспект, со прилози од инструменти и библиографски единици на иницијални извори кои се користени во изработката на трудот. Литературата која е користена за изработка на докторската дисертација содржи 166 библиографски единици на актуелни и тематски релевантни домашни и странски ракописи произлезени од голем број научноистражувачки студии и проекти реализирани во голем број земји низ светот.

Поконкретно, структурата на трудот се состои од пет дела.

Во **првиот дел** од докторската дисертација, презентирани во седум тематски единици, го елаборира теоретскиот аспект на проблемот на истражување, јасно дефинирајќи го концептот на јавно-приватното партнерство и современиот пристап на менаџирање во образовниот систем.

Се објаснува темата, работните тези на докторската дисертација, актуелноста на оваа проблематика, и сите податоци и новини во примената на ЈПП во образовниот сектор.

Теоретската елаборација на предметот на истражување е спроведена преку соодветно поставени наслови и поднаслови во кои се анализираат сите аспекти на проблемот на истражување.

Долго време во земјите во транзиција образовниот систем се градеше во согласност со планската економија. Но, во последните две децении овие земји пристапуваат кон посериозни промени во образованието.

На воспитно-образовните институции и воспитно-образовната дејност кои ќе останат под директна надлежност на државата, им е потребен современ пристап во менаџирањето. Преку менаџментот во воспитно-образовните институции се поактуелна ќе станува финансиската компонента. Сосема сигурно е, дека со сè поприсутните буџетската рестрикција и сè уште незајакнатото стопанство и неподготвеноста на другите општествени структури да прифатат дел од финансирањето на дејноста, воспитно-образовните институции ќе се најдат во состојба на преферирање на ЈПП во реализација на своите развојни проекти.

Иако учеството на приватниот сектор во образованието има долга традиција, концептот на јавно-приватното партнерство стана актуелно во последните три децении и дава простор за зголемување на приватниот сектор во давањето на јавните услуги, но исто така и во користењето на јавните средства.

Иако во светот постојат различни модели и форми на ЈПП, сепак постојат многу сличности меѓу земјите. Таквите ангажмани бараат стратешко размислување за ова прашање со цел да се избегнат негативните влијанија и да се поттикнат сите позитивни аспекти од ЈПП.

Јавно-приватното партнерство има долга историја во некои земји-членки на ЕУ, но во последните неколку години ЈПП се поттикнува и во

земјите на кои им се потребни огромни финансиски средства за да се подобри инфраструктурата во образованието со бараните стандарди. Улогата на приватниот сектор во ЈПП е да обезбеди: дополнителен капитал, нови и добри вештини за управување и имплементација, дополнителна вредност за потрошувачите и за најшироката јавност, подобра идентификација на потребите и оптималното користење на ресурсите.

Оправдувањето за ЈПП произлегува првенствено од потребата да се забрза развојот на образованието, додаток на инвестиции и да се овозможат различни модели за управување и подобрување на квалитетот во образованието.

Генералната придобивка од овој нов, современ тип на соработка меѓу јавниот и приватниот сектор ќе ја почувствува општеството во целина преку подобрување на благосостојбата. Јавно-приватното партнерство е форма на здружување на државата со приватниот инвеститор. Притоа, двата партнера остваруваат одредени придобивки, но генералната ја има општеството во целина. Јавниот партнер наоѓа начин за реализирање на инвестиции без пропорционално оптоварување во буџетот и креирање фискален дефицит, а приватниот, поле за нови инвестиции, односно инвестирање во објекти од јавен интерес. Поради тоа, сметаме дека кандидатката избрала тема која истовремено е предизвик од научна, но и од методолошка од практична гледна точка.

Во вториот дел од докторската дисертација објаснета е методолошката поставеност на емпириското истражување, при тоа јасно дефинирајќи ги предметот, целите и задачите на истражувањето, поставувајќи ги хипотезите и детерминирајќи го примерокот на истражување со утврдување на сите зависни и независни варијабли.

Предмет на ова истражување е концептот на јавно-приватното партнерство од аспект на современиот пристап на менаџирање во образовниот систем. Истражувањето е насочено кон испитување на улогата на јавно-приватното партнерство во образованието и се фокусира на разгледување на концептуални основи на ЈПП за постигнување на образовните цели на земјата. Поконкретно, истражувањето се фокусира на следниве прашања:

- дефиниции за ЈПП; присутноста на концепт на ЈПП во образовниот систем на Република Македонија; разликите и сличностите во ставовите на испитаниците од локалната самоуправа и воспитно-образовните институции од сите нивоа - високо, средно, основно и предучилишно образование; анализа на одредени прашања (состојби или аспекти) поврзани со современото менаџирање и концептот на ЈПП во образовниот систем; докажување на присутноста на систем на современо менаџирање со ЈПП во образовните установи; анализа на одделни системски решенија како што се креирање и спроведување на образовна политика за развој на ЈПП во функција на квалитетно и современо образование; евалуација на активности кои се однесуваат на ЈПП; анализа на актуелните трендови во јавно-приватното партнерство кои влијаат сега или можат да влијаат врз образованието на сите нивоа; искуства, погледи и предлози за акција од страна на локалната самоуправа.

Целта на истражувањето е да се добијат релевантни сознанија за начинот и степенот на примената на концептот на ЈПП во образовниот систем од аспект на современото менаџирање. Со други зборови, целта на ова истражување е да покаже какви се капацитетите за современо менаџирање со образовните установи, со развивање на инструмент за ЈПП, кој го подигнува квалитетот во основното образование во Република Македонија. До целта на ова истражување кандидатката дојде преку проучување на:

- добрата информираност за примената на ЈПП како форма на финансирање во образовната сфера;
- значењето и придобивките кои ќе се стекнат со примената на концептот на ЈПП во образовниот сектор;
- современото менаџирање преку примената на ЈПП како финансиски модел во основното и средното образование;
- едуцираноста на чинителите на ЈПП во образованието;
- стратешката определба на Република Македонија за примената на ЈПП во образовната сфера;
- промоцијата на ЈПП во образованието во Република Македонија.

Остварувањето на поставената цел на истражувањето, кандидатката м-р Милица Патраклиева го операционализира преку призмата на повеќе **задачи** на истражувањето, кои бараат:

1. да се испитаат ставовите и мислењата на испитаниците од локалната самоуправа и образовните институции, во однос на примената на ЈПП во образовниот систем;
2. да се испита дали постојат предуслови, можности, интереси и потреби за успешни партнерства помеѓу јавниот и приватниот сектор;
3. да се испитаат ставовите и мислењата на испитаниците од локалната самоуправа во однос на значењето и стекнувањето придобивки од ЈПП во образовниот систем;
4. да се испитаат ставовите и мислењата на испитаниците од образовните институции во однос на значењето и стекнување придобивки од ЈПП во образовниот систем;
5. да се испита постои ли статистички значајна разлика во ставовите на испитаниците од локалната самоуправа и високо образовните установи во однос на придобивките од ЈПП.
6. да се испита потребата од промоција на ЈПП во функција на поефикасна, поуспешна и поголема имплементација во образовниот сектор;
7. да се испитаат ставовите и мислењата на испитаниците од локалната самоуправа и образовните институции за потребата од евалуатори кои ќе дадат реална претстава за применување на концептот за ЈПП во образованието, со законски утврдени критериуми и стандарди;

8. да се испита степенот на едуцираноста на менаџерите од јавните образовни установи за примена на концептот на ЈПП во образовниот сектор;
9. да се испита влијанието на едуцираноста на субјектите од локалната самоуправа во однос на успешно имплементирање на ЈПП во образовниот сектор.

Поставените задачи на истражувањето му овозможуваат на кандидатот да ја потврди поставената **главна хипотеза** која гласи: *Концепцијата на јавно-приватното партнерство е недоволно развиена во образовниот систем на Република Македонија.* Во функција на главната хипотеза, поставени се и повеќе помошни хипотези.

Со примена на дескриптивниот, историскиот и компаративниот метод, кандидатот ги проучи постојните теоретски аспекти на истражуваната појава и практичните искуства кај нас и во светот. Во истражувањето преовладуваше дескриптивниот метод со сите свои модалитети, анализа, компарација и генерализација. Но соодветно место има и продлабоченото квалитативно проучување на постојната состојба во врска со развојот на концептот на ЈПП во Република Македонија.

Заклучоците и препораките содржани во овој труд се темелат врз обемно теориско и емпириско истражување. Притоа е користена неексперименталната каузална метода за утврдување на причинско-последичните односи на манифестираната појава. Потребните податоци и сознанија за истражуваниот проблем произлезени од теориското истражување кандидатот ги доби со користење на техниката, анализа на документација, и тоа преку: проучување релевантна домашна и странска теоретска литература од областа на образованието со посебен фокус на улогата на јавното приватно партнерство во образовниот сектор, од аспект на современото менаџирање, како фактор за квалитетот во образованието. Квалитативно се обработени и податоците од анализата на националните документи за развој на образованието преку запознавање со податоците и селектирање на оние податоци што се однесуваат на современото менаџирање на ЈПП во образовниот сектор.

Од **инструменти** се користени: анкетни прашалници комбинирани со скала на процена и полуструктуриран тип на интервју.

Во однос на истражувачкиот проблем, состојбите се разгледуваат преку петте најважни подрачја, посебни компоненти на самата проблематика за концептот на ЈПП од аспект на современото менаџирање, а тоа се: познавање на терминот ЈПП и неговата развиеност во образовниот сектор; услови, интерес и потреба за успешни партнерства помеѓу приватниот и јавниот сектор (Имплементација и искуства на ЈПП во образованието); перцепции и влијание на ЈПП во образованието (придобивки и негативности); промоција на ЈПП за поефикасна имплементација и поголеми инвестиции во образованието; едуцираност на субјектите од локалната самоуправа и образовниот сектор.

Прашалниците главно се состојат од прашања кои се однесуваат на тоа како гледаат испитаниците на политиката за развој на концептот ЈПП, на

разбирање на ЈПП како поим, дали е присутен во образованието, кои се перцепциите во однос на придобивките и слабостите од ЈПП, како гледаат на постојните ризици од употреба на ЈПП, колкава е примената и причините за недоволно имплементирање, нивната едуцираност, како и промоција на ЈПП.

Во истражувањето беа користени секундарни податоци добиени со преглед на литературата, и примарни податоци добиени по пат на анкета, прашалници, интервјуа, на широк примерок од локалната самоуправа, образовните институции на ниво на Р.Македонија.

Прегледот на литературата како компонента на истражувањето, се користеше главно за решавање на прашања на дефиниции за ЈПП, евалуација на програми и активности кои се однесуваат на ЈПП, како и анализи на ЈПП трендови и влијанието на образованието. Литературата за ЈПП е широка и разновидна. Истражувањето беше спроведено за да се соберат искуства од различни субјекти вклучени во ЈПП и нивната перцепција на трендовите.

Во **третиот дел**, кандидатката прави анализа на резултатите со илустративен материјал, притоа дискутирајќи и споредувајќи ги добиените резултати со низа релевантни истражувања.

Анализата на теоретските расправи и емпириски податоци до кои м-р Милица Патраклиева дојде врз основа на потврдување или отфрлување на поставените хипотези на истражувањето упатуваат на следниот заклучок: моделот на ЈПП во Република Македонија е во зародиш. Во првата декада на 21 век започна поинтензивна соработка меѓу приватниот и јавниот сектор. Потребно е постојано да се следат спроведувањето на законите, како и спремноста по потреба и да се сменат и приспособат кога ќе настане проблем.

Теоретскиот дел и емпириските истражувања во трудот се поткрепени со автентични инструменти изработени за таа намена и се директно условени од спецификите, предметот на истражување и ставовите и поставеноста на релевантните субјективни фактори кои најнепосредно влијаат. Потребно е предлагање за донесување на посебен закон за ЈПП кој ќе биде одвоен од Законот за концесија, кој засега е еден закон во РМ. Законот да основа агенција-центар или совет за јавно - приватно партнерство на Р.Македонија која ќе има својство на правно лице и ќе вработи сертифицирани лица за ЈПП.

Јавно-приватното партнерство е релативно нов облик на финансирање за јавните потреби кој интензивно сè повеќе ќе се користи во наредниот период, поради буџетските ограничувања, потребата од подобрување на квалитетот на услугите на јавниот сектор втемелени во знаењето и работните методи на приватниот сектор, потребата од промена на улогата на државата во сопственоста кое ќе го зголеми искористувањето на структурните фондови.

Реално се очекува негова примена во блиска иднина и во областа на образованието, која значително ќе се зголемува поради недостаток на средства на централно и локално ниво.

И покрај тоа што ЈПП како вистински алтернативен модел за надминување на недоволните буџетски средства за реализација на крупни проекти, општиот заклучок во однос на развиеноста на концептот на ЈПП во образовниот систем на Р.Македонија е дека сè уште не се применува доволно како модел на финансирање и е на незадоволително ниво и пристап до

знаење, вештини и сл. Врз основа на резултатите од анализата и интерпретацијата за условите, интересот и потребата за успешни партнерства меѓу приватниот и јавниот сектор, во образовниот систем, можеме да заклучиме дека постои слаба информираност и недостаток на информации за склопување на успешни ЈПП во образовниот систем на Р.Македонија. Постои недоволна информираност за интересот и потребата на соработка со ЈПП. Нема ниту доволно развиен механизам за поддршка на акција на приватниот сектор.

Врз основа на презентираниите резултати кандидатката дојде до констатација дека ЈПП е голем предизвик за единиците на локалната самоуправа кои имаат развиено образовни стратегии за образованието, предвидени се предлози, проекти, физибилити-студии за многу проекти со ЈПП, кои во блиска иднина би биле имплементирани во образовниот систем на Р.Македонија. Потребна е идејата да се промовира ЈПП, како начин за зголемување на инвестициите, преку финансиски и административни стимулации, со поттикнување на приватните интереси кои стојат за да се добие од ЈПП. Врз основа на презентираниите податоци можеме да дојдеме до констатација дека е потребно да се преземат ригорозни влијанија на евалуацијата на нови ЈПП во образованието на Р.Македонија. Потребни се прирачници и стандардизирани договори кои ќе помогнат во успешно имплементирање на ЈПП во образовниот систем.

Менаџерите на образовните установи за оваа област, јавно-приватното партнерство, сè уште не се доволно едуцирани. Голем дел од испитаниците предвидоа тренд на зголемување на ЈПП во образовниот сектор, поради што е неопходна обука и едукација.

Во четвртиот дел, во теоретска смисла, кандидатката го истакнува придонесот во развојот на научната мисла за имплементирање на ЈПП во образовниот сектор; изградување на стратегија за нејзино целосно применување и практично афирмирање; во зафаќање на нова светлина за надградување и вреднување на постојните модели на финансирање, како и во вреднувањето на евалуативните аспекти во однос на сите чинители во образованието.

Практичното значење на истражувањето се состои во тоа што добиените резултати и сознанија во нашата земја можат да послужат како појдовна основа за повеќе значајни решенија за имплементирање на концептот на ЈПП во институциите и установите од областа на образованието, но и за потребите на градење на стратегија, политика во локалната самоуправа, во секторот за образование и негово финансирање.

Од **апликативен аспект**, придонесот од спроведеното истражување се содржи во следново: идентификувани се заедничките карактеристики, предности и опасности кои ги содржи јавно-приватното партнерство при реализација на проектите во образованието и утврдено е на кој начин добиените искуства можат да се имплементираат во подобрување на моделите во управување на наведените проекти и со тоа да се подобри квалитетот во образовниот систем; извршено е подигнување на свеста за значењето на јавно-приватното партнерство како модел за унапредување на јавниот образовен систем и неговото современо управување и се утврдени

клучните елементи кои во моделот на управување со проектите јавно-приватно партнерство изразуваат позитивна ефикасност.

Во **петтиот дел**, кандидатката дава заклучни согледувања, насоки и препораки за примена на резултатите од истражувањето.

Имајќи го напред изнесеното, а по детална анализа на докторскиот труд, Комисијата за оцена на трудот има особена чест и задоволство на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да му ја даде следнава

ОЦЕНА СО ПРЕДЛОГ

Докторската дисертација под наслов *Концепциите на јавно-приватното партнерство во образовниот систем на Република Македонија од аспект на современото менаџирање*, изработена од м-р Милица Патраклиева, е самостојно изработен научен труд кој со својата теоретска елаборација, методолошко обликување и пристап кон проблемот на истражување дава значаен придонес во расветлувањето на еден мошне сложен и актуелен проблем во образовниот систем.

Со актуализираниот истражувачки потфат е оформен научно-истражувачкиот труд, кој е создаден со цел да се сублимираат сознанијата и искуствата од истражувањето во контекст на имплементацијата на јавно-приватното партнерство во образовниот систем.

Трудот претставува сам по себе значаен извор, стимулација и поддршка на други истражувања од овој домен, особено заради фактот што во македонската научна теорија и практика не постојат доволен број на трудови што како научен дискурс го имаат влијанието на стручното оспособување и градење потреба за поддршка на воведувањето на ЈПП.

Резултатите од ова истражување ќе имаат соодветно научно и општествено значење, бидејќи тие ќе бидат применливи за науката, но и за практиката.

Во најголем дел, Р.Македонија нема систематизирани информации и анализи за ЈПП, има недоволно инвестициски средства, па оттаму и предизвикот да се работи на оваа анализа, со цел да се понудат повеќе сознанија за алтернативниот концепт за обезбедување на извори на финансирање.

Врз основа на расположливите информации, не може прецизно да се утврдат ефектите од ЈПП проекти, но со истражувањето може да се констатира дека резултатите делумно се во процедура.

Потребно е да се подигне и политичката свест и наклонетост кон јавно-приватното партнерство, давање на административна помош во спроведувањето на законодавните реформи, како и развој на нови правни инструменти кои би помогнале во унапредувањето на подрачјето на ЈПП.

За да функционира добро ЈПП во образовниот систем бара и одговарачки начин на размислување на актерите вклучени во ЈПП. Потребно е централната власт да направи кампања и обука токму на оваа тема вклучувајќи ги сите чинители опфатени со овој концепт, општини, НВО,

агенции за развој, министерства, ЗЕЛС. Амбицијата на овој труд е да понуди почетен придонес кон подобро информирање на пошироката јавност во Р.Македонија за значењето и потенцијалот на ЈПП и поддршка во образованието. Овој докторски труд претставува корисен ресурс за креаторите на јавните програми и ЈПП проекти, кој нуди нови сознанија и инструменти кои веќе се применуваат во други земји.

Комисијата едногласно му предлага на Наставно-научниот совет да го прифати позитивниот извештај за овој докторски труд, и на кандидатката да ѝ допушти јавна одбрана.

Членови на Комисијата

Проф. д-р Трајан Гоцевски, с.р.
Проф. д-р Снежана Адамческа, с.р.
Проф. д-р Наташа Ангелоска Галевска, с.р.
Проф. д-р Зоран Велковски, с.р.
Проф. д-р Анета Баракоска, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ПОИМОТ БОГ ВО ФИЛОЗОФИЈАТА НА АРИСТОТЕЛ”, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р РУФАТ АЛИЛОВ, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, на својата 36. редовна седница одржана на 27.3.2013 година, донесе одлука за формирање Комисија за оцена на докторската дисертација под наслов: „Поимот Бог во филозофијата на Аристотел”, поднесена од м-р Руфат Алилов, во состав: проф. д-р Вера Георгиева, проф. д-р Ана Димишковска, доц. д-р Ристо Солунчев, проф. д-р Иванчо Атанасовски и проф. д-р Иван Цепароски.

Комисијата се заблагодарува за укажаната доверба и откако го прегледа докторскиот труд, на Наставно-научниот совет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација „Поимот Бог во филозофијата на Аристотел“ е презентирана на 154 страници компјутерски обработен текст и содржи: предговор, вовед, седум глави, заклучок и библиографија.

Во *Воведот* на докторскиот труд, кандидатот нагласува дека неговата цел не е да го репродуцира она што е веќе истражувано за насловената тема, туку да понуди адекватно историско разбирање на интерпретациите од дваесеттиот век за кои тој оценува дека нудат базична интерпретативна позиција, но истовремено и концептуална рамка или херменевтичка позиција за разбирањето на Аристотеловата *Метафизика*. Од нив, кандидатот одвојува пет групи на критички пристапи кон Аристотеловиот поим за Бог, кој е предмет на дисертацијата. Авторот се одлучува за еден филозофски вид на аргументација кој го пронаоѓа во петтиот пристап, имено дека битието како битие го означува божественото битие во Аристотеловиот контекст.

Поради тоа, Р. Алилов прецизира дека неговата цел е да даде одговор на фундаменталниот проблем во Аристотеловата филозофија, а тоа е: што е тоа прва филозофија и што претставува нејзин предмет или цел. Во светлината на Аристотеловата концепција за Бог, авторот си поставува задача да понуди објаснување зошто Аристотел ја идентификува првата филозофија, учењето за *биџието* како *биџие* со теологијата.

Во одделот *Делата на Аристотел* во кои се споменува *поимот Бог* и *неговиите својства*, кандидатот нагласува дека во списите на Аристотел, поимот и расправата за Бог не се присутни на начин на кој тие се среќаваат во делата на филозофите што се под влијание на објавените религии. Аристотеловите гледишта не се систематски така што би можеле да се сведат на некоја конзистентна теорија. За да може да го изведе своето толкување, кандидатот Р. Алилов детално ги регистрира оние места од Аристотеловото текстуално

наследство каде што се споменува поимот Бог или некои негови својства за кои тој оценува дека се релевантни за неговиот докторски труд и за основната идеја на неговото толкување.

Првата глава на овој докторски труд има наслов *Карактџероџи на филозофијата на Аристотел*. Таа содржи две поглавја: „Систем, дијалектика или контемплација“ и „Филозофијата и теоријата во делото *Наведување на филозофија*“. Кандидатот смета дека во литературата на дваесеттиот век сè повеќе се доведува во прашање интерпретацијата на Аристотеловата концепција за филозофијата како систематична. Тој оценува дека токму тоа довело до радикална ревизија на таа концепција. Токму поради тоа, кандидатот наведува дека под карактер или природа на Аристотеловата филозофија тој подразбира да се зборува за внатрешната природа или суштина на филозофијата како дистинктивна и единствена човекова активност. Според Аристотел, филозофијата се дели на практична и теоретска. Аристотел смета дека теоретската филозофија ја бара вистината поради самата вистина и таа е филозофија во вистинската смисла. Аристотел, исто така, зборува и за прва и втора филозофија. Р. Алилов смета дека под прва филозофија Аристотел подразбира метафизика или филозофија на битието, а под втора филозофија тој подразбира филозофија на природата или физика. Кандидатот смета дека отсуството на систематска експозиција во делата на Аристотел, непосредно ништо не зборува за тоа како Аристотел ја разбирал филозофијата во генерална смисла. Тој нагласува дека кога Аристотел говори за теоретскиот живот, т.е. за контемплацијата, тоа го разбира како нешто практично, нешто со што се соживува, а не како форма на дискурс. Според мислењето на кандидатот, контемплацијата или *џеорџијата* е нешто што се практикува и живее, а тоа е еден начин на вежбање, нешто различно од морална активност, еден вид на духовно искуство, но кое Аристотел го смета за возвишен начин на живеење и практика истовремено. На врвот на контемплативната активност, разликата меѓу теоријата и практиката е трансцендирана, заклучува кандидатот. За да го потврди овој свој заклучок, Р. Алилов се осврнува на Аристотеловото гледиште за суштината на филозофската контемплација во нејзината релација со човечкиот живот и човечката природа. Аристотел контемплацијата ја определува како возвишена активност која е во потрага по вистината. Контемплацијата е најблагородна активност. Таа ги наведува луѓето да го прифатат филозофскиот начин на живеење. Значи контемплацијата не е само намера и функција, туку исто така и конечна цел.

Втората глава на овој докторски труд има наслов *Односоџи меѓу ARCHE и NOUS*. Во оваа глава, кандидатот Р. Алилов во десет оддели детално ги анализира сфаќањата на Аристотел за интеракцијата меѓу *arche* и *nous*, за изворот на познанието за познанието на општите поими и за религиската димензија на *nous*. Концептите за *arche* и *nous*, според оцената на Р. Алилов, имаат централно место во филозофијата на Аристотел и имаат влијание врз неговата теологија.

Врз основата на Аристотеловата теологија кандидатот ги поставува *arche* и *pous* сфатени во нивната метафизичка и епистемолошка смисла. Тој оценува дека на имплицитен начин Аристотел го поставува патот и начинот на кој човекот може да се стекне со познание на Бог. Кандидатот нагласува дека во раниот период од животот Аристотел бил под влијание на мистичните аспекти на филозофијата. Тоа го потврдува со гледиштето на Аристотел за познанието на општите поими за кое тој тврди дека се остварува со интелектуална интуиција, а не со сетилна перцепција.

Третата глава на оваа докторска дисертација е насловена како *Nous* и *концепцијата*. Во шест проблемски осмислени поглавја, кандидатот се занимава со прашањата за функцијата и смислата на интелигенцијата, претставата, перцепцијата, мислата и контемплацијата. Исто така, во оваа глава кандидатот посебно место ѝ посветува на т. н. религиска теорија. Алилов посебно и детално ја разработува врската која Аристотел ја наоѓа меѓу интелигенцијата и импликациите од сетилната перцепција. Токму во таа врска кандидатот препознава сериозна тешкотија не само изворот на контемплативните искуства, туку и објектот на контемплативното искуство не можат да се најдат во нематеријалното.

Во четвртата глава на овој докторски труд, авторот Р. Алилов го проблематизира прашањето за *Неподвижниот двигател во Физиката*. Тој се фокусира на начинот на кој Аристотел го поставува проблемот за неподвижниот двигател и начинот на кој тоа нуди елементи за теологијата на Аристотел и покрај тоа што Аристотел експлицитно не го споменува Бог. Идејата на кандидатот е да ја препознае и да ја потврди можната теистичка интерпретација на неподвижниот двигател кај Аристотел. Тоа што на овој проблем му дава посебна важност е дискусијата и проблемската критика на неколку влијателни автори кои со своите интерпретации на истото прашање посветиле бројни текстови и релевантни студии. На тој начин кандидатот остварил едно од напишаните барања за докторски труд, а тоа е да биде токму дисертација, дискусија и критичко промислување поставено во координатите на познатите и влијателни гледишта на угледни автори. Целокупното анализирање на проблемот, поставен во насловот на оваа глава, е разгледан во три поглавја, од кои третото содржи пет оддели.

Доведувањето во врска на неподвижниот двигател и Бог кандидатот го оценува како многу сложено прашање. проблемот што се јавува се однесува на тоа дали Аристотел под неподвижен двигател мисли на Бог или, пак, се работи за нешто што тој го тврдел во своето рано творештво. И покрај ваквата дилема, Р. Алилов смета дека Аристотел тргнува од интерпретацијата за неподвижниот двигател зборувајќи за божествените атрибути. Неговиот основен заклучок е тврдењето дека Аристотел се воздржал од јасно понудена религиска референца. Поради тоа сознание, кандидатот го поставува прашањето: дали неподвижниот двигател е компатибилен со концептот за Бог? Поради тоа, неговата анализа се проширува на филозофските принципи содржани во делото *Метафизика*, каде што кандидатот наоѓа потврда за своето толкување дека неподвижниот двигател може да се разбере како Бог.

Во петтата глава на овој докторски труд, кандидатот се занимава со проблемот на *Метафизиката на Божеството*. Во седум поглавја, овде е претставен проблемот од насловот на оваа глава. Притоа, Р. Алилов ги анализира прашањата за познанието на Бог, својствата на супстанцијата, импликациите на формата и Бог. Метафизиката на божеството се содржи во неколку основни категории. Тука, кандидатот ги наведува следниве: познанието на божеството до кое се доаѓа преку познанието на принципите и потрагата по вечната супстанција која се разликува од атрибутите на таа супстанција, за неподвижниот двигател, за формата која ѝ претходи на супстанцијата. Р. Алилов заклучува дека според Аристотел, основата на сè што постои е неподвижна, вечна и бесконечна.

Шестата глава на овој докторски труд е посветена на проблемот кој аворот го насловил како *Теорија или контемплација на Бог*. Видовите, или типовите на контемплација, Р. Алилов ги доведува во врска со етичките и антрополошки прашања кои ги разгледува Аристотел. Целта на кандидатот е во седумте поглавја да го актуализира прашањето за поединечното и да го доведе во релација со поимот Бог и со феноменот на контемплацијата. Во суштина, тој настојува да ги поврзе проблемот на доброто и проблемот на постоењето на конечна причина како делови на контемплативната активност. Тој оценува дека според мислењето на Аристотел, контемплацијата е релативен поим поради тоа што актот на контемплацијата е најцелосно актуализиран во присуството на конечната причина, а доброто својот извор го има во секоја ствар. Според мислењето на Аристотел, активноста на Бог се содржи токму во контемплацијата. Освен тоа, таа е и својство на човекот. Човекот достигнува среќа кога е најблиску до активноста што ја има Бог, а тоа е контемплацијата. Разликата меѓу контемплацијата на Бог и контемплацијата на човекот е во самиот акт на контемплација. Бог не ги контемплира променливите или пропадливите нешта бидејќи тоа е спротивно на неговата природа која е непроменлива. Поради тоа, тој се контемплира самиот себе како негова суштинска активност. Р. Алилов во ова тврдење го препознава заклучокот на Аристотел дека првиот објект на мислата мора да биде единствената супстанција, вечната причина како примарно добро.

Седмата глава има наслов *Првата филозофија и теологијата во Метафизика*. Во пет поглавја на оваа седма глава од трудот, кандидатот се обидува да даде единствен одговор на очигледната контрадикција меѓу двете концепции, познати во литературата, а кои се однесуваат на т.н. прва филозофија. Р. Алилов во своето образложение се повикува на толкувањата на авторите: Овенс, Патциг и Овен кои ја покренале дискусијата за тоа со кои аргументи да се оправда постоењето на науката за битието. Во суштина, прашањето се сведува на тоа на кој начин теологијата може да ги изучува првиот вид на битие-Бог, и битието воопшто, ако се има предвид дека Аристотел го опишува битието прво во врска со супстанцијата, а потоа супстанцијата во врска со Бог. Кандидатот со критичка забелешка се осврнува на примената на зборот *прва* во фразата *прва филозофија*. За да се разбере начинот на кој теологијата може да се сфати како наука за битието како битие, кандидатот се повикува на изворните аргументи на Аристотел со кои се објаснува што подразбирал тој под

таква наука. Р. Алилов оценува дека концепцијата на Аристотел за *ἰρвайша* *филозофија* е втемелена на логички и онтолошки ралации меѓу видовите супстанции на начин кој би бил дел од истиот пристап кон познанието. Кандидатот заклучува дека, според мислењето на Аристотел, познанието на Бог има определено значење за познанието на светот.

Во Заклучокот на оваа докторска дисертација, кандидатот Р. Алилов нагласува дека ќе ги сумира аргументите на Аристотел во прилог на тврдењето дека метафизиката се сфаќа како онтологија, но метафизиката се сфаќа и како теологија. Р. Алилов смета дека и двете метафизики се спојуваат во една, а тоа се потврдува во барањето на она што е постојано и вечно. Според Аристотел, Бог е крајната форма во синцирот на форми, а таа форма не е дисконтинуирана од другите форми.

Врз основа на сопствените анализи претставени во седумте глави на докторската дисертација, Р. Алилов заклучува дека Аристотеловите теолошки гледишта имаат големо влијание и врз формулирањето на главните метафизички прашања во религиозните традиции. Во осум точки кандидатот ги извлекува своите директни заклучоци од неговото теориско истражување на поставената тема. Со тоа го потврдува своето толкување на поимот Бог во филозофијата на Аристотел препознавајќи, на одредени места, аналогија со принципите на објавената религија. Гледиштата на Аристотел кои се врзани за неговото афаќање на *биџиешо* како *биџие* е она што, според заклучокот на кандидатот, послужило како платформа за концептот за Бог како Битите кај средновековните филозофи, во сите три религиозни традиции еврејската, христијанската и исламската.

На крајот на докторската дисертација е презентирана *Библиографија* која содржи 99 единици, поделена на примарна и секундарна литература, во која посебно се одделени библиографските единици од домашни автори. Кандидатот користел изворни текстови, студии и статии на англиски и на македонски јазик.

ОЦЕНА И ЗАКЛУЧОК

Кандидатот м-р Р. Алилов изработи солиден докторски труд кој ги задоволува методолошките стандарди на едно теориско филозофско истражување. Со нагласено интересирање, Р. Алилов ја изведува својата основна теза дека учењето за Бог во филозофијата на Аристотел има сличности, но не е идентична со учењето за Бог во религиозните традиции. За таа цел, тој ги користи текстовите и студиите на угледни и влијателни автори кој објавувале во дваесеттиот век.

Докторската дисертација на Р. Алилов претставува вистински теоретски придонес во отворената филозофска дискусија за едно суштествено прашање од Аристотеловата филозофија. Тоа се потврдува и со фактот што кандидатот критички ги отвора проблемските целини кои се релевантни за насловот на

неговиот докторски труд, а исто така критички дискутира со современи автори кои се занимавале со слични теориски проблеми.

ПРЕДЛОГ

Врз основа на анализата на сите делови на дисертацијата и врз основа на оваа оценка и заклучок, членовите на Комисијата имаат чест и задоволство да му предложат на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да го прифати овој извештај и да го закаже денот за одбрана на докторската дисертација „Поимот *Бої* во филозофијата на Аристотел“, поднесена од м-р Руфат Алилов.

Скопје,
1. 4. 2013

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Вера Георгиева, с.р.
2. Проф. д-р Ана Димишковска, с.р.
3. Доц. д-р Ристо Солунчев, с.р.
4. Проф. д-р Иванчо Атанасовски, с.р.
5. Проф. д-р Иван Цепароски, с.р.

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ
ЕЛЕКТРОТЕРМИЈА, ЕЛЕКТРИЧНО ЗАВАРУВАЊЕ И ЕЛЕКТРИЧЕН СООБРАЌАЈ НА
ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, на редовната 44. седница одржана на 27.3. 2013 година, со одлука бр. 02-717/4, не одреди за членови на Рецензентската комисија за избор на наставник по предметите од наставно-научната област електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај.

На распишаниот конкурс, објавен во весниците “Дневник” и “Коха” од 7.3. 2013 се пријави д-р Снежана Чундева, дипл. ел. инж., вонреден професор на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје. Рецензентската комисија, врз основа на поднесените документи, сопствените сознанија и личното познавање на кандидатката, на Наставно научниот совет на Факултетот му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Снежана Чундева е родена во Скопје на 9.1.1969 во Скопје. Основното и средното училиште ги оформила во Скопје, со континуиран одличен успех. На Електротехничкиот факултет во Скопје се запишала во 1986 г., на насоката индустриска електроенергетика и автоматизација. Дипломирала со оценка 10 во 1991 година, со дипломскиот труд “Промена на параметрите на куса врска на еднофазен трансформатор при фазно управување”, под менторство на проф д-р Лидија Петковска.

Во 1992 година се запишала на постдипломски студии при ЕТФ во Скопје, на насоката електротермиски уреди. Сите предвидени испити ги положила во рок, со одличен успех. Магистрирала во ноември 1994 год. со магистерскиот труд под наслов “Екстремно несиметричен режим на работа на вентилен прекинувач употребен кај уред за електроотпорно заварување”, под менторство на проф. д-р Владимир Дуковски.

Во текот на 1994 год. остварила тримесечен студиски престој на Техничкиот универзитет во Ајндховен, Холандија.

Од октомври 1995 година, Снежана Чундева е вработена на Електротехничкиот факултет во Скопје, како асистент на групата предмети од областа на електротермијата, електричното заварување и електричниот сообраќај. Преизбрана била двапати во истото звање, во септември 1999 и во јуни 2002 година.

Со академскиот степен доктор на технички науки се здобила во февруари 2002 година, по успешната одбрана на докторската дисертација со наслов “Придонес кон оптимирањето на параметрите на трансформатор за електроотпорно преклопно заварување од аспект на режимите на работа”, под менторство на проф. д-р Лидија Петковска.

Во јануари 2003 година, Снежана Чундева била избрана во звањето насловен доцент на групата предмети од областа електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај. Од учебната 2006/2007 година држи настава по предметот компјутерски симулации на студиската програма конверзија и искористување на електрична енергија (КИЕЕ).

Во август 2008 е избрана во звањето вонреден професор на групата предмети од областа на електротермијата, електричното заварување и електричниот сообраќај. Моментално изведува настава на првиот и на вториот циклус на Факултетот за електротехника и информациски технологии, како и на Машинскиот факултет.

Во изминатите години двапати била корисник на TEMPUS - програмата за финансирање на индивидуална мобилност (IMG) со цел унапредување и усогласување на дел од наставните содржини на ИЕТЕЗЕС со Болоњската декларација. Во 2009 била корисник на стипендија од Јапонската влада при што остварила двомесечна обука во Јапонија од областа на почисто производство.

Нејзин научен интерес се пресметка и анализа на електромагнетни феномени, моделирање, симулација и оптимизација на електромагнетни уреди, електромагнетна компатибилност. Во последните 5 години нејзиниот научен интерес е насочен кон квалитетот на електричната енергија. Од горните области, автор е на повеќе од 90 научни трудови публикувани во меѓународно рецензирани списанија и во зборници од меѓународни и домашни советувања. Учесник е во поголем број на научноистражувачки и апликативни проекти, поддржани од МОН, Темпус, FP, DAAD, UNIDO итн.

Снежана Чундева е член на професионалните здруженија IEEE (сениор член), МАКО-СИГРЕ и СИГРЕ Париз. Член е на истражувачкиот тим при Центарот за електромагнетна компатибилност, како и на Националниот центар за почисто производство во својство на национален експерт за почисто производство. Член е на меѓународни работни групи од областа на квалитетот на електричната енергија.

Активно ги владее англискиот и францускиот, а се служи со рускиот јазик.

2. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ

Во текот на целиот период, од вработувањето на Факултетот во октомври 1995 па до денес, д-р Снежана Чундева активно е вклучена во целосната наставна дејност на Институтот за електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај (ИЕТЕЗЕС). Исто така, таа е активно вклучена во наставната дејност и на Факултетот во целина, но и на други факултети во рамките на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј". Држела вежби и предавања по сите предмети од областа електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај, како по старите наставни програми пред воведувањето на ЕКТС, така и по новите.

Во голема мера придонела во конципирањето и развивањето на нови предмети на додипломските и постдипломските студии на ФЕИТ. Член е на повеќе факултетски наставни комисији, при што дала особен придонес при конципирањето на студиските програми по ЕКТС, и тоа на програмата на додипломски студии конверзија и искористување на електрична енергија (КИЕЕ) започнати во 2005/06 и на програмата електроенергетика, автоматизација и обновливи извори (ЕАОИЕ) започнати во 2012/13, како и на новата студиска програма од втор циклус енергетска ефикасност, животна средина и одржлив развој (во фаза на акредитација). Исто така, забележителен е и нејзиниот придонес во равојот на додипломските и постдипломските студии на Машинскиот факултет и на додипломските студии на Факултетот за драмски уметности. Учествува во наставата и на третиот циклус студии по ЕКТС на ФЕИТ, на студиската програма електротехника и информациски технологии во рамките на докторската школа при УКИМ.

Во текот на нејзината академска кариера, како асистент, одржувала аудиториски и лабораториски вежби по предметите електротермија, електрично заварување, режими и експлоатација на електротермиски постројки, електротермиски постројки и електрична влека. Снежана Чундева е делумен автор на лабораториските вежби, особено на оние што се изведуваат со примена на комерцијални симулациски пакети (PSPICE и MATLAB). По изборот во звањето доцент, покрај аудиториските и лабораториските вежби по претходно наброените предмети, држела лабораториски вежби и по предметите основи на електротехника 1 и основи на електротехника 2 за студентите од прва година. Од учебната 2006/2007 година држи предавања и вежби по предметот компјутерски симулации за студентите од шести семестар на студиската програма КИЕЕ. За овој предмет по ЕКТС-студиските програми, Снежана Чундева е автор на содржината на предметот, како и на сите наставни материјали (годишно ажурирани предавања, практични датотеки, CD со материјали). Во учебната 2007/2008 држела настава по предметот информатика 1 за студентите од Факултетот за драмски уметности.

Во периодот по нејзиниот избор во звањето вонреден професор држела предавања, аудиториски и лабораториски вежби по предметите електротермија (V семестар), компјутерски симулации (VI семестар), електротермиски постројки (VI семестар), електрична влека (VIII семестар). Во учебната 2011/12 држела компјутерски поддржано инженерство (IV семестар). Во изминатиот период држела и лабораториски вежби по основи на електротехника 1 (08/09 и 09/10) и основи на електротехника 2 (09/10 и 10/11 година).

Започнувајќи од учебната 2010/11 држи предавања и вежби по предметот електротехника и електроника на Машинскиот факултет. Од летниот семестар во учебната 2012/13 го предава предметот електротехника од Универзитетската листа на УКИМ предложен од ФЕИТ.

Во летниот семестар во учебната 2007/08 држела предавања и вежби по предметот вовед во информатика II за студентите од Факултетот за драмски уметности. Во зимскиот семестар во учебната 2008/09 држела предавања и вежби по предметот вовед во информатика I за студентите од Факултетот за драмски уметности.

Започнувајќи од учебната 2008/09 до денес, Снежана Чундева е активно вклучена во наставата и на вториот циклус студии на ФЕИТ на студиската програма електрична енергија и животна средина. Во овој период држела настава по предметите екоефикасност и почисто производство, електротермиска ефикасност и автономни електрични возила.

Од учебната 2012/13 година, С. Чундева држи настава и на втор циклус студии на Машинскиот факултет по предметот заштита од опасно дејство на електрична енергија на новоакредитираната програма управување со системи за безбедност и здравје при работа.

За предметот компјутерски симулации има подготвено комплет наставни материјали и практични датотеки. За предметот електротехника и електроника на Машинскиот факултет, како и за предметот електротехника од листата на УКИМ, Снежана Чундева, заедно со д-р М. Кацарска, д-р Зоран Ивановски, д-р Димитар Димитров и д-р М. Чундева-Блајер, имаа подготвено комплетни наставни материјали. За предметите вовед во информатика I и вовед во информатика II, С. Чундева има изработено практични датотеки за лабораториските вежби. Комплетен автор е на содржината и на наставните материјали по предметот екоефикасност и почисто производство од втор циклус студии.

Директно сврзано со наставната дејност е и нејзината ангажираност како координатор на ЕКТС на студиската програма конверзија и искористување на електрична енергија. Во склоп на оваа активност учествувала во усогласувањето на кратките и долгите содржини на предметите од студиската програма КИЕЕ согласно со ЕКТС - правилата за студирање (македонски верзии, англиски верзии, еквиваленции итн.). Воедно е и координатор на активностите при ИЕТЕЗЕС поврзани со отворените денови за идните студенти на ФЕИТ. Член е на Комисијата за модернизација на наставата од областа на електроенергетиката, како и на факултетската Комисија за модернизација на наставата.

Како член на комисија за одбрана на дипломски труд учествувала на сите дипломски работи изработени при ИЕТЕЗЕС, како и на повеќе дипломски работи изработени на другите институти при Факултетот. Била ментор на 3 дипломски труда, на 1 одбранета магистерска работа и тековно е ментор на уште еден кандидат.

Во изминатиот период држела предавања на работилници за доживотно учење “Асет менаџмент во енергетски компании”, на голем број работилници за почисто производство организирани од страна на Националниот центар за почисто производство, како и на Работилницата за квалитет на електричната енергија.

Во рамките на наставната активност, Снежана Чундева е коавтор на пакет материјали “Примена на современи софтверски алати за моделирање и симулација”. Во рамките на проектот TEMPUS_CD_JEP-41154-2006, во кој Снежана Чундева учествувала, коавтор е на наставниот материјал “Asset management in utility companies”.

3. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА И АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Во научноистражувачката работа, почнувајќи уште со изработката на нејзиниот дипломски труд, како и при понатамошното усовршување на постдипломските и докторските студии, вниманието и научните преокупации на Снежана Чундева главно се насочени кон проучување на фазно управуваните уреди за електроотпорно преклопно заварување. Ова посебно се однесува на проучувањето на режимите на работа, креирањето и анализата на нивните симулациски модели, моделирањето и мерењето на магнетните појави во трансформаторите за електроотпорно преклопно заварување. Во периодот од 1997 година, нејзиниот научноистражувачки интерес е насочен и кон оптимирањето на трансформаторите за електроотпорно преклопно заварување со примена на современи

пребарувачки техники. Како резултат на научно-истражувачката работа во оваа област ја изработила и ја одбрала нејзината докторска дисертација.

Од 2009 година, научниот интерес на Снежана Чундева се насочува кон електромагнетната компатибилност и квалитетот на електричната енергија. На покана на раководителот на меѓународните CIGRE/CIREN/UIE JWG C4.110 и UIE Power Quality - работни групи кои ги истражуваат напонските пропади, таа активно се вклучува во активностите на групите. Снежана Чундева е единствениот претставник од ЈИ Европа во UIE Power Quality - работната група.

Како резултат на научноистражувачката работа на горните теми, од почетокот на својата академска кариера до денес, кандидатката има објавено 11 трудови во меѓународни и 5 во домашни списанија. По изборот во звањето вонреден професор, како автор или коавтор своите резултати ги објавила во списанија со меѓународен управувачки одбор, дел од нив со фактор на влијание (Springer Monograph Computational Methods for the Innovative Design of Electrical Devices – Series: Studies in Computational Intelligence; Journal of Optoelectronics and Advanced Materials, Serbian Journal of Electrical Engineering; IOS PRESS Advanced Computer Techniques in Applied Electromagnetics; Elektrotechnika & Elektronika E+E; International Journal of Emerging Sciences; Renewable Energy & Power Quality Journal; Eletricidade Moderna).

Од почетокот на својата академска кариера, Снежана Чундева учествувала на поголем број меѓународни и домашни конференции. При тоа, има објавено 60 конференциски трудови, од кои повеќето се на меѓународни конференции. По изборот во звање вонреден професор, дел од позначајните меѓународни конференции на кои објавила резултати од истражувањата се: MedPower; Symposium on Applied Electromagnetics; International Conference on Applied Electromagnetics; International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering; International Power Electronics and Motion Control Conference; International Conference on Renewable Energy and Power Quality; IEEE International Conference on Harmonics and Quality of Power; Sustainable Development of Energy, Water and Environment Systems и др. Редовно учествува со научни и стручни трудови и на најзначајните домашните конференции од областа на електротехниката и електроенергетиката (МАКО СИГРЕ, ЕТАИ, Меѓународно советување Енергетика и др.). Објавила трудови и во стручни списанија (Зборник на трудови на ЕТФ, Зборник на трудови на МФ, Енергетика и Пресинг).

Член е на програмските одбори на меѓународните конференции International Conference on Applied Electromagnetics во 2009, 2011 и 2013 год., International Power Electronics and Motion Control Conference во 2010, IEEE EUROCON 2013 и др.

Во изминатиов петгодишен период активно учествувала во поголем број научноистражувачки проекти поддржани од Министерството за образование и наука на Р. Македонија, како и од меѓународните програми FP6, TEMPUS, INTEGRA FM, UNIDO. Во 2008 год. остварила престој и обука за асет менаџмент на TU Darmstadt Germany во рамките на TEMPUS Continuing Education Project CD_JEP_41154_2006.

Била раководител на 1 национален развојноистражувачки проект кофинансиран од МОН и на 1 национален проект за модернизација на образованието во Р. Македонија, кофинансиран од МОН и Светска банка. Раководела со проектот “Имуниет на опремата и инсталациите на напонски пропади”, финансиран од сопствените средства на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје.

Учествувала во подготовка на пријави за проекти како на национални, така и на меѓународни проекти.

Од доменот на стручно-апликативната дејност, С. Чундева од 2008 год. е национален експерт за почисто производство, за што поседува сертификат од United Nation Industrial Development Organization (UNIDO). На крајот на 2008 год. била на UNIDO - обука за процесна симулација во Трст, Италија. Како стипендист на Јапонската влада, во 2009 остварила студиски престој во Јапонија, при што успешно ја завршила обуката од областа почисто производство. Како експерт за почисто производство е вклучена во сите активности на Националниот центар за почисто производство (обучувач на нови експерти, организатор и предавач на работилници итн.). Во склоп на оваа стручно-апликативна дејност, ангажирана е како експерт и консултант за имплементација на принципите на почисто производство во неколку домашни производствени компании.

4. ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

Кандидатката д-р Снежана Чундева покажува забележителна активност и во дејностите од поширок интерес. Ова особено се однесува на нејзиниот придонес за работењето и афирмацијата на Факултетот, како и за афирмација на структурата.

Во однос на нејзиниот ангажман на Факултетот за издвојување е нејзиното членство во голем број факултетски комисији и одбори. Во изминатиов петгодишен период, таа е кординатор на ИЕТЕЗЕС на отворен ден на ФЕИТ, член на Комисијата за модернизација на студиски програми од електроенергетика, член на Комисијата за модернизација на додипломските и постдипломските студиски на ФЕИТ, претседател на Дисциплинската комисија, член на Комисијата за јавни набавки. Била претседател на Централната пописна комисија во 2007 и во 2008 год., и претседател на Комисијата за отпис во 2011. Била член на Комисија за избор на декан, како и на комисијата за самоевалуација на ФЕИТ. Учествува во сите промотивните активности на Факултетот.

Од 2010 год., таа е раководител на лабораторијата за електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај.

Д-р Снежана Чундева е член на повеќе професионални здруженија. Од 1996 год. таа е член на Македонската IEEE - секција, а од 2010 е избрана за сениор - член на IEEE.

Во однос на нејзиниот ангажман за афирмација на структурата, за издвојување е податокот дека Снежана Чундева е претседател на Одделот за електроенергетика на Македонската IEEE - секција во повеќе мандати (од крајот на 2008 год.). Во овој период Одделот бележи исклучителна активност за што е и награден во 2011 год. со 2 награди - High Performing Chapter за 2010 и третата награда на натпреварот за најдобра веб - страница 2011 IEEE PES Chapters Web Site Contes. Како претседател на Одделот, Снежана Чундева иницирала и остварила соработка и со Националниот комитет на МАКО СИГРЕ за заедничка организација на трибини и работилници (Работилница за квалитет на електрична енергија со меѓународно учество во 2009, трибина „Закон за енергетика – Една година потоа!“ во 2011, гостување на истакнати предавачи од САД и Европа итн.).

Исклучително е активна и во работењето на МАКО СИГРЕ, особено во Студискиот комитет С3, а член е и на SIGRE Paris.

Член е и на Меѓународната работна група на UIE (International Union of Electricity Application) за квалитет на електрична енергија.

Член е на Националниот центар за почисто производство и на Центарот за електромагнетна компатибилност при ФЕИТ.

5. ПРЕГЛЕД НА ОБЈАВЕНИ НАУЧНИ И СТРУЧНИ ТРУДОВИ

Извештајот од рецензентската комисија и листата на трудови до изборот во звањето доцент се објавени во Билтенот на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” бр. 818 од 8.1.2003 година. При избор во звањето доцент, покрај магистерскиот труд и докторската дисертација, кандидатката доставила вкупно 22 труда за рецензирање. Од нив, 3 труда се публикувани во меѓународни списанија (Zavarivanje i Zavarene Konstrukcije, Beograd, 1997; Automatika, Zagreb 1998, Studies in applied electromagnetics and mechanics, Amsterdam etc.: IOS Press: 2002). Голем број од приложените трудови се конференциски трудови со кои кандидатката ги презентирала своите резултати пред меѓународната стручна јавност. Дел од позначајните меѓународни конференции на кои објавила резултати од истражувањата се: International Power System Transients во 1997 во Сиетл, САД и во 1999 во Будимпешта; International Conference on Optimization of Electrical and Electronic Equipments, Brasov, Romania, 2000; International Symposium on Electromagnetic Fields in Electrical Engineering ISEF Krakow, Poland, 2001; International Power Systems Conference, Timisoara, Romania, 2001; XVII Symposium Electromagnetic Phenomena in Nonlinear Circuits, Leuven, Belgium, 2002; Conference on Technology and Automation, Thessaloniki, Greece, 2002. Во тој период, Снежана Чундева учествувала како истражувач во 3 научноистражувачки проекти поддржани од МОН на Р. Македонија.

Извештајот од Рецензентската комисија и листата на трудови до изборот во звањето вонреден професор се објавени во Билтенот на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” бр. 945 од 1.7.2008 година. При изборот во звањето вонреден професор, доц. д-р Снежана Чундева приложила за рецензирање вкупно 24 труда, од кои 16 се научни трудови, 2 се повикани научни трудови, 3 се научни трудови публикувани во меѓународни списанија и 3 се завршени проекти. Во тој период, Снежана Чундева учествувала како истражувач во 7 проекти, од кои на 2 поддржани од МОН на Р. Македонија била раководител. Учествувала во 1 TEMPUS - проект, 1 од програмата FP6, 1 поддржан од UNIDO и 1 билатерален Партнерство „Хуберт Курен“. Учествувала на поголем број меѓународни конференции на кои ги презентирала своите научни резултати (International Conference on Applied Electromagnetics PES; International Symposium on Electromagnetic Fields in Electrical Engineering ISEF; International Conference on Electrical Machines ICEM; Fifth Japanese-Mediterranean Workshop on Applied Electromagnetic Engineering for Magnetic, Superconducting and Nano Materials; International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering и др.)

Трудовите изработени по изборот во звањето вонреден професор што ги доставила кандидатката за рецензирање се дадени во Образецот како анекс на овој Извештај.

6. ОСВРТ КОН ТРУДОВИТЕ ПО ИЗБОРОТ ВО ЗВАЊЕТО ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР

По изборот во звањето вонреден професор, Снежана Чундева доставила за рецензирање вкупно 50 труда. При тоа, еден труд е дел од монографија објавен во странство, 7 труда се објавени во меѓународни научни списанија, 13 труда се од меѓународни конференции, 4 труда се објавени во стручни списанија и 10 труда се објавени во зборници од домашни конференции. Како главен истражувач, кандидатката успешно реализирала еден научноистражувачки проект финансиран од ФЕИТ, еден научен развојноистражувачки проект кофинансиран од МОН и еден апликативен проект во рамките на Проектот за модернизација на образованието во Р. Македонија финансиран од МОН и Светска банка. Во изминатиот период, кандидатката учествувал во 1 FP6 научноистражувачки проект, 1 меѓународен Stability Pact for South Eastern Europe - проект финансиран од DAAD, еден TEMPUS - проект и 2 билатерални проекта. Во периодот од 2007 год. до денес, Снежана Чундева учествувала во сите фази од програмата на UNIDO за почисто производство. Снежана Чундева е и член на меѓународната работна група за квалитет на електрична енергија финансиран од Union of Electricity Applications. Во рамките на сите проектни активности издадени се обемни пишани извештаи и објавени се поголем број на трудови.

Пријавените научни трудовите приложени за рецензирање може да се класифицираат во неколку тематски области. Сè до 2009 година, главна тема на истражување се електромагнетните појави во трансформаторите, креирање и анализа на модели на трансформатор, оптимирање на трансформаторите со примена на современи пребарувачки техники. Од крајот на 2009 година, Снежана Чундева почнува интензивно да ги истражува напонските пропади, како и имунитетот на опремата и инсталациите на напонски пропади. Во 2012 овие истражувања ги проширува во насока на влијанието на обновливите извори на енергија врз квалитетот на електричната енергија. Во последните 5 години, д-р Снежана Чундева има одредени истражувања и резултати и во областа на интелегентните мрежи, асет менаџментот, почистото производство и одржливиот развој.

Во продолжение, даден е осврт на приложените трудови според третираните тематски области.

Во трудовите 64, 65, 66, 71, 75, 76, 77, 79, 83, 85, 86, 91, 92 и 93, вниманието е насочено кон истражувањето на напонските пропади, нивото на електромагнетна компатибилност и имунитетот на опремата на напонски пропади. Овие трудови се презентирани на меѓународни конференции од областа на квалитетот на електричната енергија и/или електромагнетна компатибилност. Дел од овие трудови (64, 65, 66) се селектирани за печатење во списание со меѓународен уредувачки одбор. Трудот 66, презентирани на конференцијата ICREPQ 2012 преведен е на португалски и е објавен во водечкото техничко списание во Бразил, "Eletricidade Moderna". Во овие трудови се презентирани бројните заклучоци кои во форма на препораки се однесуваат на мрежните оператори и

регулаторните тела, на институциите за стандардизации, на произведувачите на електрична и мерна опрема и до останатите засегнати страни. Предложено е воведување на ознаки за ниво на имунитет на опремата при појава на напонски пропади. Предложено е сегментирање на напонските пропади и класификација на напонските пропади во зависност од бројот на фази во кои се забележува пропад итн.

Следна тема на која кандидатката се посветува во својата научноистражувачка работа е оптимирањето на трансформаторите за електроотпорно преклопно заварување со примена на современи пребарувачки техники. Резултатите од овие истражувања се прикажани во трудовите 59, 63, 68, 69 и 70. Искористени се стохастичките методи, во случајов генетските алгоритми, за изведување на оптимален проект на трансформатор за електроотпорно преклопно заварување. Слична постапка на анализа е употребена и за оптимизација на мерен трансформатор. Со овие резултати даден е придонес кон областите во кои се применуваат генетските алгоритми, како и придонес кон начинот на спрегнување на резултатите од ГА со резултатите од други нумерички постапки. Трудот 59 е објавен во монографија на Springer, а 63 во списанието *Elektrotechnika & Elektronika E+E*.

Моделирањето и симулацијата на електромагнетните феномени во трансформаторите е предмет на истражување во трудовите 60, 61, 62 и 67. Изведен е модел на трансформатор соодветен за нискофреквентна анализа. Добиените резултатите се верификувани со експериментални мерења изведени врз реален трансформатор. Пресметката на распределбата на магнетното поле е извршена со методот на конечни елементи. Трудовите 60, 61 и 62 се публикувани во меѓународни списанија (*Serbian Journal of Electrical Engineering, Journal of Optoelectronics and Advanced Materials, IOS PRESS Advanced Computer Techniques in Applied Electromagnetics*).

Во трудовите 72, 78, 81, 82, интересот е насочен кон интелегентните мрежи и предизвиците со кои треба да се справи електроенергетскиот систем при неговата транзиција во "интелигентна" мрежа. Во 72 и 78 предложени се повеќе примери на примена на нови технологии во комбинација со промена на навиките на корисниците со кои не се загрозува доверливоста во снабдувањето и квалитетот на електричната енергија.

Трудовите 73, 74, 90 се од областа на почистото производство. Презентирани се мерки што придонесуваат за подобро материјално-енергетско работење во повеќе индустриски сектори (производство на железо и челик, производство на пиво и безалкохолни пијалаци итн). Прикажани се мерките за зголемување на ефикасноста на процесите, мерките за намалување на последиците врз животната средина, како и техно-економските резултати од предложените мерки.

Трудовите 80, 84, 87, 88, 89 се од областа на асет менаџмент. Во трудовите 80, 84 и 87 презентирани се моделирачки техники, со кои се врши проценка на состојбата на асетите, и се добива повеќегодишна оптимална стратегија за замена и одржување на асетите. Посебно е објаснет методот на приоритизација кој служи за донесување одлука кои проекти ќе се изведуваат веднаш, кои може да бидат одложени, а кои ќе бидат елиминирани.

7. ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Приложената обемна активност со забележителни достигнувања во наставните, научните и апликативните дејности што ги негува Факултетот за електротехника и информациски технологии ја класифицира кандидатката Снежана Чундева во извонредно активен наставник и научен работник.

Кандидатката е вклучена во целосната наставна дејност на Факултетот за електротехника и информациски технологии на сите нивоа на студии. За да може соодветно да се оцени дејноста на кандидатката, треба да се има предвид дека наставните дисциплини за кои е ангажирана во наставниот процес: електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај, по својата природа се интердисциплинарни, составени од повеќе научни области. Потребно е продлабочено владеење со широки области од науката и техниката, а ова е својствено за кандидатката. За истакнување се нејзините комуникативност и блиска соработка со колегите од институтот на кој припаѓа, како и со колегите од другите институти. Кандидатката успешно учествува во наставата на додипломските и постдипломските студии и на другите факултети во рамките на Универзитетот "Св. Кирил и

Методиј”. Овде го истакнуваме примерниот однос со студентите. Член е на голем број наставни комисии при Факултетот.

Особено е забележителна активноста на кандидатката на полето на научната и научноистражувачката дејност од областите на моделирање и симулација на електромагнетните феномени во трансформаторите, оптимирање на електромагнетните уреди со примена на современи пребарувачки техники, проучување на влијанието на електромагнетните уреди врз дистрибутивната мрежа, електромагнетната компатибилност и квалитетот на електрична енергија. Од овие области објавила голем број на научни и стручни трудови во меѓународни списанија и на меѓународни конференции. Членува во програмските одбори на меѓународни и домашни конференции. Член е на меѓународни истражувачки работни групи. Раководела со домашни научноистражувачки и апликативни проекти и учествувала во поголем број на меѓународни проекти со што се оформила целосно како универзитетски наставник и истражувач. Со своето искуство и знаење ангажирана е како експерт и консултант за имплементација на принципите на почисто производство во неколку домашни производствени компании.

Забележителна е активноста на кандидатката и во дејностите од поширок интерес за афирмација на Факултетот и електроинженерската структурата.

Вреднувајќи ги вкупните научни, стручни, педагошки и други остварувања на кандидатката Снежана Чундева, од почетокот на академската кариера до денес, Рецензентската комисија го потенцира своето задоволство што е ангажирана во разгледувањето на пријавата на вака успешна кандидатка. Комисијата има чест на Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии при Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” да му предложи да донесе предлог-одлука за избор на вон. проф. Снежана Чундева во звањето редовен професор по предметите од областа електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај.

Скопје, 4.4.2013

Рецензентска комисија

Академик, проф. д-р Леонид Грчев, претседател, с.р

Проф. д-р Никола Чекреци, член, с.р.

Проф. д-р Велимир Филипоски, член, с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: **СНЕЖАНА СТОЈАН ЧУНДЕВА-ПЕТРОВСКА**

(име, татково име и презиме)

Институција: **Факултет за електротехника и информациски технологии**

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: **електротермија, електрично заварување и електричен сообраќај**

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Одржување на настава од прв циклус студии ¹	27,0
	Вовед во информатика II (летен 07/08, 2 часа, Факултет за Драмска Уметност)	1,2
	Вовед во информатика I (зимски 08/09, 2 часа, Факултет за Драмска Уметност)	1,2
	Вовед во информатика II (летен 08/09, 2 часа, ФДУ)	1,2
	Компјутерски симулации (летен 07/08, 3 часа)	1,8
	Компјутерски симулации (летен 08/09, 3 часа)	1,8
	Компјутерски симулации (летен 09/10, 3 часа)	1,8
	Компјутерски симулации (летен 10/11, 3 часа)	1,8
	Компјутерски симулации (летен 11/12, 3 часа)	1,8
	Електротехника и електроника (зимски 10/11, 2 часа, МФ)	1,2
	Електротехника и електроника (зимски 11/12, 2 часа, МФ, група 1)	1,2
	Електротехника и електроника (зимски 11/12, 2 часа, МФ, групи 2)	1,2
	Електротехника и електроника (зимски 12/13, 2 часа, МФ, групи 2)	1,2
	Компјутерски поддржано инженерство (летен 11/12, 3 часа)	1,8
	Електротермија (зимски 12/13, 3 часа)	1,8
	Компјутерски симулации (летен 12/13, 3 часа)	1,8
	Електротермиски постројки (летен 12/13, 3 часа)	1,8
	Електрична влеча (летен 12/13, 3 часа)	1,8
	Електротехника (летен 12/13, 1 час, МФ)	0,6
2.	Одржување на настава од втор циклус студии	15,75
	Екоефикасност и почисто производство (летен 08/09, 3 часа)	2,25
	Екоефикасност и почисто производство (летен 09/10, 3 часа)	2,25
	Екоефикасност и почисто производство (летен 10/11, 3 часа)	2,25
	Екоефикасност и почисто производство (летен 11/12, 3 часа)	2,25
	Екоефикасност и почисто производство (летен 12/13, 3 часа)	2,25
	Електротермиска ефикасност (10/11, 3 часа)	2,25
	Автономни електрични возила (зимски 11/12, 3 часа)	2,25
3.	Одржување на вежби (лабораториски, аудиториски или изработка на семинарски труд) ²	29,70
	Вовед во информатика II (летен 07/08, 2 часа, Факултет за драмски уметности)	0,9
	Вовед во информатика I (зимски 08/09, 2 часа, Факултет за драмски уметности)	0,9
	Електротермија (зимски 08/09, 3)	1,35

	Електротермија (зимски 09/10, 3)	1,35
	Електротермија (зимски 10/11, 3)	1,35
	Електротермија (зимски 11/12, 3)	1,35
	Електротермија (зимски 12/13, 3)	1,35
	Компјутерски симулации (летен 07/08, 2 часа)	0,9
	Компјутерски симулации (летен 08/09, 2 часа)	0,9
	Компјутерски симулации (летен 09/10, 2 часа)	0,9
	Компјутерски симулации (летен 11/12, 2 часа)	0,9
	Основи на електротехника 1 (зимски 08/09, 1 час)	0,45
	Основи на електротехника 1 (зимски 09/10, 1 час)	0,45
	Основи на електротехника 2 (летен 9/10 час)	0,45
	Основи на електротехника 2 (летен 10/11 час)	0,45
	Вовед во информатика I (зимски 08/09, ФДУ, 2 часа)	0,9
	Вовед во информатика II (летен 08/09, ФДУ, 2 часа)	0,9
	Електрична влеча (летен 07/08, 3 часа)	1,35
	Електрична влеча (летен 08/09, 3 часа)	1,35
	Електрична влеча (летен 09/10, 3 часа)	1,35
	Електрична влеча (летен 10/11, 3 часа)	1,35
	Електротехника и електроника (зимски 10/11, 2 часа, МФ, група 1)	0,9
	Електротехника и електроника (зимски 11/12, 2 часа, МФ, група 1)	0,9
	Електротехника и електроника (зимски 11/12, 2 часа, МФ, група 2)	0,9
	Електротехника и електроника (зимски 12/13, 2 часа, МФ, група 2)	0,9
	Компјутерски поддржано инженерство (летен 11/12, 2 часа)	0,9
	Компјутерски симулации (летен 12/13, 2 часа)	0,9
	Електротермиски постројки (летен 12/13, 3 часа)	1,35
	Електрична влеча (летен 12/13, 3 часа)	1,35
	Електротехника (летен 12/13, 1 час, МФ)	0,45
4.	Консултации со студенти ³	0,82
	- зимски 10/11 (80 студенти)	0,16
	- зимски 11/12 (125 студенти)	0,25
	- зимски 12/13 (97 студенти)	0,19
	- летен 12/13 (110 студенти)	0,22
5.	Подготовка на нов предмет (прв циклус)	8,0
	Вовед во информатика I (предавања)	1,0
	Вовед во информатика I (вежби)	0,5
	Вовед во информатика II (предавања)	1,0
	Вовед во информатика II (вежби)	0,5
	Компјутерски симулации (предавања)	1,0
	Компјутерски симулации (вежби)	0,5
	Електротехника и електроника (предавања)	1,0
	Електротехника и електроника (аудиторски вежби)	0,5
	Електротермија (предавања)	1,0
	Електротехника УКИМ листа (предавања)	1,0
6.	Подготовка на нов предмет (втор циклус)	2
	Екоефикасност и почисто производство	1
	Автономни електрични возила	1
7.	Настава во летни школи и работилници	9,5
	„Акредитирана обука на наставници од СУ "Владо Тасевски"- Скопје, Примена на современи софтверски алати за моделирање и симулација, јан./фев. 2008	1,5
	„Акредитирана обука на наставници од СУ "Ѓорѓи Наумов"- Битола,	1,5

	Примена на современи софтверски алати за моделирање и симулација фев./март 2008	
	Работилница за доживотно учење “Асет менаџмент во енергетски компании” - предавање “Старење на мрежите” 11.5.2009.	1,5
	Работилница за доживотно учење “Асет менаџмент во енергетски компании” - предавање “Аналитички алатки за асет менаџмент” 12.5.2009.	1,5
	Работилница за почисто производство, НЦПЦ Скопје, (5-9).9.2009 – серија на предавања.	1
	Работилница за почисто производство, НЦПЦ Скопје, 09.12.2010, предавање – “Некои искуства со примена на концептот за почисто производство во Јапонија”.	1
	Работилница за квалитет на ЕЕ, “Статус на истражувањата за квалитет на електрична енергија во светот” (13-14).12.2010	1,5
8.	Ментор на дипломска работа (3)	0,6
9.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура (2)	0,6
10.	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа (15)	1,5
11.	Пакет материјали за одреден предмет	16
	Пакет материјали за обука “Примена на современи софтверски алати за моделирање и симулација” – 3 софтверски пакети (PSPICE, MATLAB, FEMM)	6
	Пакет материјали за следните 4 предмети: вовед во информатика I, вовед во информатика II, компјутерски симулации, електротехника и електроника	8
	D. Metz, S. Cundeva, A. Nuhanovic et al. “Asset management in utility companies”, Course book SEECEN, TEMPUS_CD_JEP-41154-2006	2
	ВКУПНО	109,47

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Ментор на магистерска работа (2)	2
2.	Раководител на национален научен проект	18
	44. <i>Развој на микропроцесорски поддржани системи за одржување и модернизација на машини за печатарска индустрија</i> , развојноистражувачки проект во 2007 година кофинансиран од МОН, раководител на проектот: доц. д-р Снежана Чундева	6
	45. <i>Имуитет на опремата и инсталациите на напонски пропади, научноистражувачки проект 1.1.2011 – 30.6.2012, финансиран од Факултет за електротехника и информациски технологии Скопје</i>	6
	46. Проект за модернизација на образованието во Р. Македонија - обука “Примена на современи софтверски алати за моделирање и симулација во средните електротехнички училишта”.	6
3.	Учесник во меѓународен научен проект	60
	47. Joint project for collaboration of the departments of theoretical electrical engineering of the Technische Universitaet Ilmenau and of universities in South Eastern Europe, 2008 - 2012, меѓународен проект Stability Pact for South Eastern Europe финансиран од Германија	5
	48. Upgrading the research capacities for safety and health effects of human	5

	exposure to electromagnetic fields - SAFE-EMF, Project No. INCO-CT-2007-043638	
	49. South East Europe Continuing Education Network, TEMPUS CD_JEP_41154_2006	5
	50. Метролошки истражувања и развој на методи и постапки за мерења на електромагнетни големини, двогодишен научноистражувачки билатерален проект со Р. Хрватска, 2006-2008, финансиран од МОН на Р.Македонија и МОЗС на Р. Хрватска	5
	51. Електромагнетно зрачење во технологија на пренос на информации со користење на електроенергетска мрежа во станбени комплекси, 2008-2009, Партнерство Хуберт Курен – заеднички научноистражувачки проект меѓу Република Македонија и Република Франција	5
	52. Programme for Cleaner Production Technologies, UNIDO, 1st phase, 2007-2008, UEMCD10001	5
	53. Cleaner and More Cost Effective Industry in Macedonia, funded by Norwegian Ministry of Foreign affairs, 2009	5
	54. Cleaner Production Technologies in Macedonian Industry”, UNIDO, 2nd phase, 2008-2010, UEMCD10157	5
	55. Promoting Cleaner Production Concept – Republic of Macedonia”, Follow up cooperation project financed by Japanese International Cooperation Agency, may-December 2010	5
	56. Resource Efficiency and Cleaner Production in Agro business Sector in Macedonia”, UNIDO, 2010 - 2012 UE/MCD/10/002	5
	57. Low Carbon Production in the Agro-Industry in Republic of Macedonia” – NCPС, project financed by Federal Ministry for EIA , 2010 – 2012, 1st phase, and 2012-2014, 2nd phase	5
	58. Power Quality, UIE working group 2, project funded by International Union for Electricity Applications, 2009-2012	5
4.	Дел од монографија објавен во странство⁷	6
	59. Cundeva-Blajer M., Cundeva S., Arsov Lj, Optimization and computer aided design of Special Transformers, Springer monograph Computational Method for the Innovative Design of Electrical Devices – Series: Studies in Computational Intelligence, Vol. 327, 1st Edition., 2011, 400 p., ISBN: 978-3-642-16224-4	
5.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	36,68
	60. Cundeva S., A Transformer Model Based on Jiles–Atherton Theory of Ferromagnetic Hysteresis, Serbian Journal of Electrical Engineering, Vol. 5, No. 1, May 2008, p. 21-30	6,34
	61. Cundeva S., Cundeva-Blajer M., Arsov Lj., Transient Analysis of Special Transformers Coupled with FEM, Journal of Optoelectronics and Advanced Materials , Vol. 10 No. 5, May 2008, p.1132-1136	5,71
	62. Cundeva-Blajer M., Cundeva S., Arsov Lj., Nonlinear electromagnetic transient analysis of special transformers, IOS PRESS ADVANCED COMPUTER TECHNIQUES IN APPLIED ELECTROMAGNETICS, Vol. 30, pp. 167-174, 2008	5,43
	63. Cundeva S., Cundeva-Blajer M., Arsov Lj, Design Optimization of Special Transformers - CAD, FEM and GA Coupled Approach, pp 20-26, ELEKTROTECHNICA & ELEKTRONIKA E+E, Vol. 45. No 1-2/2010, Monthly scientific and technical magazine Published by: The Union of Electronics, Electrical Engineering and Telecommunications /CEEC/, BULGARIA	4,8

	64. Snezana Cundeva, Robert Neumann, Math Bollen, Zivko Kokolanski, Jovica Vuletic, Aleksandra Krkoleva, Sasa Djokic, Koen van Reusel, Kurt Stockman, Immunity against Voltage Dips – Main Recommendations to Stakeholders of the CIGRE/CIREU/UIE Joint Working Group C4.110, International Journal Emerging Sciences., 1(4), 555-563, December 2011 ISSN: 2222-4254	4,8
	65. M. Bollen, S. Cundeva, R. Neumann, J. Gordon, S. Djokic, K. Stockman, G. Ethier and K. van Reusel, Voltage Dip Immunity of Equipment and Installations - Messages to stakeholders, Renewable Energy & Power Quality Journal, No.10, 25th April 2012, paper 342	4,8
	66. M. Bollen, S. Cundeva, R. Neumann, J. Gordon, S. Djokic, K. Stockman, G. Ethier and K. van Reusel, Voltage Dip Immunity of Equipment and Installations - Messages to stakeholders", presented at ICREPQ 2012 – translated into Portuguese. "Eletricidade Moderna" - a leading monthly technical magazine in Brazil for 40 years, pp 104-111	4,8
6.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во зборник на трудови од научен собир со меѓународен уредувачки одбор 9	26,4
	67. Cundeva S., Cundeva-Blajer M., Arsov Lj, Electromagnetic Transients of Special Transformers - Coupled FEM and GA Approach, Conference records on CD from 6th Mediterranean Conference on Power Generation, Transmission and Distribution - MedPower 08, paper No. 66, pp 1-6, Thessaloniki, Greece, November, 2008	2,4
	68. Cundeva S., Cundeva-Blajer M., Arsov Lj, "FEM Coupled with GA for special transformers optimal design in transient regimes", Book of digests of 2nd Symposium on Applied Electromagnetics SAEM'08, (CD ROM), Zamosz, Poland, 2008	2,4
	69. Cundeva S., Cundeva-Blajer M., Arsov Lj, Design Optimization of Special Transformers - CAD, FEM and GA Coupled Approach, Proceed. of extended abstracts 9th International Conference on Applied Electromagnetics, pp. 20-21, Conference records on CD paper 01_5 pp 1-6, Nis, Serbia, September, 2009	2,4
	70. Cundeva-Blajer M., Cundeva S., Arsov Lj, Optimization and computer aided design of Special Transformers, Book of Digests ISEF 2009 - XIV International Symposium on Electromagnetic Fields in Mechatronics, Electrical and Electronic Engineering Arras, pp. 373-374, Conference records on CD paper Id 215 pp. 1-6, France, September 10-12, 2009	2,4
	71. M.H.J. Bollen, S. Cundeva and members of UIE Working, Voltage dip immunity aspects of power-electronics equipment – recommendations from CIGRE/CIREU/UIE, JWG C4.110, Proceedings of 14th International Power Electronics and Motion Control Conference, EPE-PEMC 2010, Macedonia, paper 520 T15-17/T15-24	1,8
	72. Math H. J. Bollen, S. Cundeva, Sarah K. Rönnberg, Mats Wahlberg, Kai Yang, Liangzhong Yao, A Wind Park Emitting Characteristic and Non-Characteristic Harmonics, Proceedings of 14th International Power Electronics and Motion Control Conference, EPE-PEMC 2010, Macedonia, paper 611, S14-22/S14-26	1,8
	73. S. Cundeva, N. Bendeovski, M. Ginovska, A. Kocov, Implementation of Cleaner Production Technologies in a Brewery, International Conference on Innovative Technologies INTECH 2010 Prague, Czech Republic, pp. 267-271	1,8
	74. M. Ginovska, S. Cundeva, A. Kocov, Streamlining a Manufacturing Industry and Reduction of Environmental Impacts Through Implementation of Cleaner Production, International Conference on Innovative Technologies INTECH 2010 Prague, Czech Republic, pp.	2,4

	335-338	
	75. Snezana CUNDEVA, Math BOLLEN, Aleksandra KRKOLEVA, Jovica VULETIC, Zivko KOKOLANSKI, and Sasa DJOKIC, Improved understanding of compatibility issues regarding voltage dips - Main contributions of the CIGRE/CIREN/UIE joint working group C4.110, Proceedings of 10th International Conference on Applied Electromagnetic PES 2011, extended abstracts pp. 39-41 and Conference CD, Nis, Serbia, 2011	1,8
	76. Snezana CUNDEVA, Math BOLLEN, Zivko KOKOLANSKI, Jovica VULETIC, Aleksandra KRKOLEVA and Sasa DJOKIC, Immunity against voltage dips – Main recommendations to stakeholders of the CIGRE/CIREN/UIE joint working group C4.110, Proceedings of 10th International Conference on Applied Electromagnetic PES 2011, extended abstracts pp. 27-29 and Conference CD, Nis, Serbia, 2011	1,8
	77. M. Bollen, S. Cundeva, R. Neumann, J. Gordon, S. Djokic, K. Stockman, G. Ethier and K. van Reussel, Voltage Dip Immunity of Equipment and Installations - Messages to stakeholders, International Conference on Renewable Energy and Power Quality, ICRREPQ 2012, March 2012, Santiago De Comostela, Spain	1,8
	78. Math H.J. Bollen, Snezana Cundeva Nicholas Etherden, Kai Yang, Considering the Needs of the Customer in the Electricity Network of the Future, SDEWES, 2012, Ohrid	1,8
	79. M. Bollen, R. Neumann, J. Gordon, S. Djokic, K. Stockman, G. Ethier, K. van Reussel and S. Cundeva, Voltage Dip Immunity of Equipment and Installations - Messages to stakeholders, IEEE International Conference on Harmonics and Quality of Power (ICHQP), June 2012, Hong Kong	1,8
7.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во стручно/научно популарно списание⁸	6,4
	80. D. Metz, S. Cundeva, A. Nuhanovic et al. "Asset management in utility companies", Course book SEECEN, TEMPUS CD JEP-41154-2006.	1,6
	81. В. Гламочанин, М. Кацарска, С. Велева, С. Чундева, Интелигентни енергетски мрежи – Предизвицији предуслови за нови енергетски решенија - прв дел, стр. 27-29, "Енергетика", 71/2009.	1,6
	82. В. Гламочанин, М. Кацарска, С. Велева, С. Чундева, Интелигентни енергетски мрежи - втор дел, тр. 27-29, "Енергетика", 72/2009.	1,6
	83. Снежана Чундева, Александра Крколева, Јовица Вулетик, Живко Коколански, Квалитет на електричната енергија – Имуитет на опремата на напонски пропади, списание Пресинг, бр. 3, 2011, стр 16-22.	1,6
8.	Трудови со оригинални научни/струни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	14
	84. Снежана Чундева, Дитер Мец, Иван Шкоклџев, Амир Нухановиќ, Пиро Чипо, Метод на приоритизација како алатка за асет менаџмент, б. Советување МАКОСИГРЕ, R267, Зборник на куси содржини и конференциско CD, стр 1-6, С1-8R-МК Охрид, октомври, 2009.	1,2
	85. Мат Болен, Снежана Чундева, Ц4.110 Членови, CIGRE/CIREN/UIE JWG C4.110, отпорност на опремата во постројките на напонски пропади, главни придонеси и заклучоци, б. Советување МАКОСИГРЕ R204, Зборник на куси содржини и конференциско CD, стр 1-6, Охрид, октомври, 2009 CIGRE/CIREN/UIE JOINT WORKING GROUP C4.110, VOLTAGE DIP IMMUNITY OF EQUIPMENT IN INSTALLATIONS – MAIN CONTRIBUTIONS AND CONCLUSIONS	1,2

	86. Маг Болен, Снежана Чундева, Статистички пристап кон пренапоните предизвикани од поврзување на ветрогенератор, 6. Советување МАКОСИГРЕ, R206, Зборник на куси содржини и конференциско CD, стр 1-6, Охрид, октомври 2009 A STATISTICAL APPROACH TO OVERVOLTAGES DUE TO WINDPOWER INTEGRATION	1,8
	87. С. Чундева, В. Гламочанин, М. Кацарска, С. Велева, Развој на паметни мрежи и асет менаџмент, Меѓународно советување "Енергетика 2010", Охрид, октомври 2010, пп 1109-1117.	1,2
	88. С. Велева, М. Кацарска, С. Чундева, Интегрирање на ИКТ и функциите на интелигентни енергетски мрежи, Меѓународно советување "Енергетика 2010", Охрид, октомври 2010, пп 485-494.	1,6
	89. М. Касарска, S. Veleva, S. Cundeva, Business modeling tool for wind power energy production, Меѓународно советување "Енергетика 2010", Охрид, октомври 2010, пп 301-310.	1,6
	90. Б. Марковски, С. Чундева, Енергетска ефикасност и почисто производство во индустријата за производство на челик, 7 Советување МАКОСИГРЕ, С3-142R-МК, Зборник на куси содржини и конференциско CD, Охрид, октомври 2011.	1,8
	91. Ј. Вулетик, С. Чундева, А. Крколева, Ж. Коколански, С. Ѓокиќ, Имуניתет на опремата и инсталациите на напонски пропади – Главни препораки од работната група "Power quality" до мрежните оператори и регулаторни тела, 7. Советување МАКОСИГРЕ, С4-081R-МК, Зборник на куси содржини и конференциско CD, Охрид, октомври 2011.	1,2
	92. А. Крколева С. Чундева, Ј. Вулетик, Ж. Коколански, С. Ѓокиќ, Имуניתет на опремата и инсталациите на напонски пропади – Главни препораки од работната група "Power quality" до институциите за стандардизација, 7 Советување МАКОСИГРЕ, С4-089R-МК, Зборник на куси содржини и конференциско CD, Охрид, октомври 2011.	1,2
	93. Ж. Коколански, С. Чундева, А. Крколева, Ј. Вулетик, С. Ѓокиќ, В. Димчев, Имуניתет на опремата и инсталациите на напонски пропади – Главни препораки од работната група "Power quality" до индустриските потрошувачи и произведувачите на опрема, 7 Советување МАКОСИГРЕ, С4-116R-МК, Зборник на куси содржини и конференциско CD, Охрид, октомври 2011.	1,2
9.	Секциско предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество (9x2)	18
10.	Учество на научен/стручен собир со реферат (10x1)	10
	Вкупно	197,48

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Раководител на стручноапликативни проекти	10
	Примена на современи софтверски алати за моделирање и симулација во средните електротехнички стручни училишта", Проект за модернизација на образованието (ФЕИТ-Скопје, Министерство за образование и наука на Р. Македонија, Биро за развој на образованието во соработка со Светска банка)	2
	„Воведување на процес на почисто производство во АД Пивара Скопје“, Студија за почисто производство (Национален центар за почисто производство во соработка со UNIDO), Скопје, јули 2008	2

	„Воведување на процес на почисто производство во Дрога Колинска Скопје“, Студија за почисто производство (Национален центар за почисто производство во соработка со UNIDO), Скопје, октомври 2011	2
	„Воведување на процес на почисто производство во Дрога Колинска Скопје“, Студија за почисто производство (Национален центар за почисто производство во соработка со UNIDO), Скопје, октомври 2011	2
	„Намалување на јаглеродни емисии од производниот процес во Дрога Колинска“, студија (Национален центар за почисто производство во соработка со UNIDO), Скопје, 2012/14	2
2.	Експертски активности: евалуација, стручна ревизија, супервизија	7
	Проценка и идентификација на мерки за почисто производство во ДЕНТИНА ДООЕЛ Струмица, мај 2008	1
	Проценка и идентификација на мерки за почисто производство во ВИПРО Гевгелија, мај 2008	1
	Проценка и идентификација на мерки за почисто производство во КОКОЛАНСКИ Берово, јуни 2008	1
	Проценка и идентификација на мерки за почисто производство во ДЕНТИНА Струмица, септември 2008	1
	Проценка и идентификација на мерки за почисто производство во ВАЛАНДОВО, Валандово, септември 2008	1
	Проценка и идентификација на мерки за почисто производство во ЛАРС, Штип, октомври 2008	1
	Проценка и идентификација на мерки за почисто производство во БОНУМ, Крива Паланка, октомври 2008	1
3.	Учество во промотивни активности на факултетот/институтот	3
	Кординатор на ИЕТЕЗЕС на отворен ден на ФЕИТ (2008,09,10,11,12)	2,5
	Презентација на ФЕИТ во средни училишта (2009)	0,5
	Дејности од поширок интерес	
4.	Член на програмски одбор на меѓународен научен собир	5
	Член на програмски одбор на меѓународна конференција PES 2009	1
	Член на програмски одбор на меѓународна конференција PES 2011	1
	Член на програмски одбор на меѓународна конференција PES 2013	1
	Член на програмски одбор на меѓународна конференција EPE PEMC 2010	1
	Член на програмски одбор на меѓународна конференција EUROCON 2013	1
5.	Член на програмски одбор на научен/стручен собир	1
	Член на програмски одбор на МАКО СИГРЕ 2011	0,5
	Член на програмски одбор на МАКО СИГРЕ 2013	0,5
6.	Членство во извршно тело на меѓународна организација која поддржува/организира научноистражувачка дејност	5
	Претседател на Оддел за електроенергетика на Македонска IEEE секција	2
	Секретар на студиски комитет С3 на МАКО СИГРЕ	1
	Член на меѓународна работна група на UIE (International Union of Electricity Application) за Квалитет на електрична енергија единствен од Македонија	2
7.	Студиски престој во странство до 3 месеци	1,5
	TU Дармштатд, Германија, Февруари 2008	0,5
	UNIDO, Трст Италија, декември 2008	0,5

	Обука во Јапонија за почисто производство, окт - ноември, 2009	0,5
8.	Изготвување и пријавување на научен/образовен национален проект	2
	Развој и имплементација на мерки за почисто производство во индустрија за производство на сточна храна, развоен проект, 2009	1
	Истражување на имунитетот на опремата и процесите на напонски пропади, научно-истражувачки проект со меѓународно учество, 2011	1
9.	Раководител на внатрешна организациона единица¹⁰	3
	Раководител на лабораторија за ЕТЕЗЕС	
10.	Член на факултетска комисија	4,5
	Самоевалуација, претседател на Централна пописна комисија 2007,2008, претседател на Комисија за отпис 2011, Комисија за модернизација на студиски програми од електроенергетика, претседател на Дисциплинска комисија, Комисија за јавни набавки, Комисија за избор на декан, КОМОС.	
12.	Координатор на студиска програма КИЕЕ	1
	Вкупно	43,0

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА	109,47
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	197,48
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	43,00
Вкупно	349,95

Рецензентска комисија

Академик, проф. д-р Леонид Грчев, претседател, с.р

Проф. д-р Никола Чекреци, член, с.р.

Проф. д-р Велимир Филипошки, член, с.р

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ОД ОБЛАСТА НА ИНДУСТРИСКИТЕ КУЛТУРИ- ТУТУН НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, на својата XXXXIX седница одржана на 22. III 2013 година и со решение бр. 02-661/2, формираше Рецензентска комисија за преглед на наставната активност и научните и стручните трудови на кандидатот, пријавен на конкурсот за избор на еден наставник во сите наставно-научни звања од областа индустриски култури - тутун. Комисијата во состав: д-р Симеон Карајанков, редовен професор во пензија на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Мирослав Димитриески, редовен професор на Научниот институт за тутун во Прилеп и д-р Зоран Димов, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурс за избор на наставник во сите звања по предметот познавање и обработка на тутунска суровина, објавен во дневните весници: „Коха“ од 7. III 2013 год. и „Дневник“ од 7. III 2013 год. и исправката по истиот конкурс објавена во весникот „Дневник“ од 14. III 2013 год., а распишан од ректорот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје на предлог од деканот на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, се пријавил еден кандидат, и тоа д-р Златко Арсов, досегашен вонреден професор на предметот познавање и обработка на тутунска суровина, на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје.

1. Биографски податоци

Кандидатот д-р Златко Арсов е роден на 18.V 1965 година во Велес. Основното и средното образование (гимназија) ги завршил во Велес со одличен успех. Во учебната 1983/84 година се запишал на Земјоделскиот факултет во Скопје, поделска насока, по што заминал на отслужување на воената обврска. Студиите ги започнал во учебната 1984/85, а дипломирал во февруари 1989 година со среден успех 8,65.

Во јули 1989 година бил избран за помлад асистент по предметот познавање и обработка на тутунската суровина на Земјоделскиот факултет во Скопје. Во истата година се запишал на постдипломски студии, на групата за производство и обработка на тутун, на Земјоделскиот факултет во Скопје.

Предвидените испити ги положил со просечен успех 9,71, а магистерскиот труд под наслов *Некои производни технолошки и хемиски карактеристики на сортите тутун застапени во реонот на Титов Велес* го

одбранил во јули 1995 година, со што стекнал со звањето магистер на земјоделски науки, група производство и обработка на тутун.

Во февруари 1996 година бил избран за асистент по предметот познавање и обработка на тутунската суровина, а во октомври 2000 година бил преизбран во истото звање.

Во текот на 1998 година пријавил тема за изработка на докторска дисертација под наслов: *Ефекти од микробрановиот третман во производството, обработката и фабрикацијата на тутунот*, која успешно ја одбранил на 11.VII 2003 на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје.

Во декември 2003 е избран за доцент, а во јуни 2008 година е избран за вонреден професор по предметот познавање и обработка на тутунската суровина, каде што и сега се наоѓа.

Во периодот од 2010 па до 2013 година има посетувано 4 обуки организирани преку Институтот за акредитација на Република Македонија, каде што предавачи биле домашни експерти и експерти од странство и тоа: *Обука за оценувачи по стандардом МКС EN ISO 17025:2006, Traceability and calculation of the measurement uncertainty in chemistry and microbiology, Traceability and calculation of the measurement uncertainty in calibration and mechanical measurements, Мерна следливост и пресметка на мерната неодреденост при калибрација на мерила со помош на референтни материјали и на мерила за бучава.*

Активно се служи со англискиот јазик и со компјутерските програми (Microsoft Word, Microsoft Excel, Power Point, Microsoft Internet Explorer, статистичкиот програм SPSS).

2. Наставно-образовна дејност

Во текот на изминатиот 23-годишен период, кандидатот д-р Златко Арсов активно учествува во наставната дејност на Катедрата за специјално поледелство и тутун. По изборот за вонреден професор, одржува предавања и вежби по предметот познавање и обработка на тутунската суровина и предметот фабрикација на тутунот, на поледелската насока, на предметот обработка и преработка на тутун, на студиската програма преработка на земјоделски производи, како и на предметите: производство на тутун, сушење на тутунот, познавање на тутунската суровина, студиска програма производство и преработка на тутун (дисперзирани студии во Прилеп).

Во изминатиот период, пред изборот во звањето доцент, како помлад асистент и асистент успешно ги изведувал вежбите, колоквиумите, консултациите и теренската настава по предметот: производство на тутун (од 1997 до 2005 година), а во периодот од 1992 до 1998 година одржувал вежби, колоквиуми и теренска настава и по предметите фуражно производство и поледелство со фуражно производство.

Покрај изведувањето на настава од прв циклус на студии, кандидатот бил вклучен во наставата од втор циклус студии со предметите: систематика и класификација на тутунот, вреднување и обработка на тутунот на студиската програма растителна биотехнологија, методи на научноистражувачката работа на поранешната студиска програма - нивско производство.

Наставата ја одржува стручно, одговорно и со коректен однос спрема студентите. Во наставниот процес кандидатот успешно ги користи искуствата

стекнати преку научноистражувачката работа. Покрај наставата и вежбите, редовно одржува консултации со студентите во рамките на предметните програми.

Од изборот во звањето вонреден професор, д-р Златко Арсов бил ментор на 7 дипломски работи, а член во 10 комисији за оцена и одбрана на дипломска работа, исто така бил и ментор на два специјалистички труда.

Коавтор е на учебното помагало *Практикум по познавање и обработка на тутунската суровина*.

Кандидатор е автор или коавтор на 17 научно-популарни статии во стручно методско списание.

Автор е на пакет на материјали за предметот суровини од растително потекло на студиската програма -квалитет и безбедност на храната.

3. Научноистражувачка дејност

Во периодот од изборот во наставно-научното звање вонреден професор, кандидатот бил ментор на една докторска дисертација и ментор на две магистерски работи.

Во соработка со други автори има објавено 7 научни и еден стручен труд. Активно учествувал во националниот проект: *Заемност на генотипот, условите на одгледување и нивниот ефект врз квантитативните својства кај зимски сорти и хибриди маслодајна репка (Brassica napus L.)*, 2010-2012 година - Министерство за образование и наука на Република Македонија.

Во периодот од вработувањето па до денес д-р Златко Арсов перманентно ја насочува својата работа кон сопственото усовршување во областа на тутунската наука. Резултат од активната научноистражувачка и апликативна работа по изборот за вонреден професор се новосоздадени сорти тутун, и тоа: прилеп басма 82, прилеп 15-басма М-38, ориент Пела+100-1, ориент Пела+100-2, ориент Пела+100-3, прилеп НС 75, прилеп 90, П-501-7/123, П-532-7/116, дебел басма М, маја 36 вирџинија Пел-283, берлеј Пел ББ 295), признати со повеќе решенија од *Управата за семе и саден материјал*.

4. Стручно-апликативна дејност

Вклучен е во различни експертски активностите, и тоа:

1. Акредитација и надзорни проверки на лаборатории за тестирање во НУ Институт за тутун Прилеп по стандардот МКС EN ISO/ИСО 17025 во : 2009; 2010; 2011 и 2012 година. Рекредитација 2013;
2. Акредитација на лаборатории за тестирање во Универзитет Гоце Делчев-Штип по стандардот МКС EN ISO/ИСО 17025:2006 во 2012 и 2013 година;
3. член на работната група за измени и дополни на Законот за тутун и тутунски производи (2010);
4. член на работната група за измени и дополни на Правилник за мерилата за квалитативна и квантитативна проценка на суровиот тутун во лист (2011);
5. член на работната група за изработка на Правилник за начинот на вршење на контрола на квалитет и безбедност на мерењето на состојките, формата, содржината и начинот на издавање на сертификатот, како и

методите на земање на примероци за анализа на квалитетот на тутунските производи (2012);

6. член на работната група за изработка на Правилник за начинот на вршење на контрола на квалитет на тутунот, формата, содржината и начинот на издавање на сертификатот за квалитет, како и методите на земање на примероци за анализа на квалитетот на тутунот. Решение бр.02-4599/1 од 13.2.2013 година, издадено од МЗШВ.

5. Дејности од поширок интерес

Во изминатиот период од изборот во звањето вонреден професор ги извршувал следните дејности:

1. раководител на Катедрата за специјално поледелство и тутун од 2009 година;
2. член на Управен одбор на Библиотека на ФЗНХ, 2007-2009 година;
3. член на Комисијата за изготвување на студиски програми на ФЗНХ прв и втор циклус на студии од 2009 година;
4. член на Комисија за избор во звање на д-р Ромина Кабранова (Билтен бр. 1041 од 1.11.2012);
5. координатор на студиската програма поледелство од 2009 година;
6. координатор на студиската програма производство и преработка на тутун, од 2009 година.

Има учества во комисии и тела на државни и други органи и тоа:

1. надворешно вешто лице во *Биро за судски вештачења Скопје-Министерство за правда* од 2008 година;
2. член е на *Потсекторска постојана група за тутун и други индустриски култури* при МЗШВ од 2010 година;
3. Стручна комисија за квантитативна и квалитативна проценка на тутуни од реколта 2002 сопственост на МЗШВ. Решение бр. 08-6916/1 од 27.05.2009 година;
4. претседател на Техничкиот комитет на ИСРМ ТК 38-Тутун и производи од тутун од 2012 година.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа, на претходно изнесеното, имајќи ја предвид неговата наставно-образовна, научноистражувачка, стручно-апликативна дејност, како и дејностите од поширок интерес, Комисијата заклучи дека кандидатот д-р Златко Арсов поседува научни и стручни квалитети кои според Законот за високото образование на Р Македонија, Статутот на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“ во Скопје и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни и соработнички звања на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избран за наставник во научната област индустриски култури-тутун.

Според тоа, Комисијата со голема чест и задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна, да го избере кандидатот д-р Златко Арсов во звањето редовен професор во научната област индустриски култури-тутун.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Д-р Симеон Карајанков, редовен професор, с.р.
2. Д-р Мирослав Димитриески, редовен професор, с.р.
3. Д-р Зоран Димов, редовен професор, с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Златко Цветко Арсов
Институција: Факултет за земјоделски науки и храна - Скопје
Научна област: Индустриски растенија-тутун

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
	Одржување на настава од прв циклус студии	
1	Производство на тутун, 3+2; студиска програма -поледелство (зимски семестар): 2009/10.	1,8
2	Производство на тутун, 3+2; студиска програма -поледелство (зимски семестар): 2010/11.	1,8
3	Производство на тутун, 3+2; студиска програма -поледелство (зимски семестар): 2011/12.	1,8
4	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2007/08.	1,8
5	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2008/09.	1,2
6	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2009/10.	1,2
7	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2010/11.	1,2
8	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2011/12.	1,2
9	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2008/09.	1,2
10	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2009/10.	1,2
11	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2010/11.	1,2
12	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2011/12.	1,2
13	Производство на тутун, 4+2; студиска програма - производство и преработка на тутун (зимски семестар): 2010/11.	2,4
14	Производство на тутун, 4+2; студиска програма - производство и преработка на тутун (дисперзирани студии во Прилеп, зимски семестар): 2011/12.	2,4
15	Сушење на тутунот, 4+2; студиска програма-производство и преработка на тутун (дисперзирани студии во Прилеп, летен семестар): 2011/12;	2,4
16	Познавање на тутунската суровина, 4+2; студиска програма - производство и преработка на тутун (дисперзирани студии во Прилеп, летен семестар): 2012/13.	2,4
17	Обработка на тутунската суровина, 4+2; студиска програма - производство и преработка на тутун (дисперзирани студии во	2,4

	Прилеп, зимски семестар): 2012/13.	
18	Обработка и преработка на тутун, 4+2; студиска програма - преработка на земјоделски производи (летен семестар): 2009/10.	2,4
19	Обработка и преработка на тутун, 4+2; студиска програма - преработка на земјоделски производи (летен семестар): 2010/11.	2,4
20	Обработка и преработка на тутун, 4+2; студиска програма - преработка на земјоделски производи (летен семестар): 2011/12.	2,4
21	Познавање на тутунската суровина, 3+2; студиска програма - преработка на земјоделски производи (модул растителни преработки, зимски семестар): 2012/13.	2,4
	Вкупно поени одржување на настава од прв циклус студии	38,4
	Одржување на настава од втор циклус студии	
22	Систематика и класификација на тутунот : 2009/10 (75*0,05)	3,75
23	Систематика и класификација на тутунот : 2010/11 (75*0,05)	3,75
24	Систематика и класификација на тутунот : 2011/12 (75*0,05)	3,75
25	Вреднување и обработка на тутунот: 2009/10 (75*0,05)	3,75
26	Вреднување и обработка на тутунот: 2010/11 (75*0,05)	3,75
27	Вреднување и обработка на тутунот: 2011/12 (75*0,05)	3,75
28	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - нивско производство 2008/09 (2*15*0,05)	1,5
29	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - нивско производство 2009/10 (2*15*0,05)	1,5
	Вкупно поени одржување на настава од втор циклус студии	25,5
	Одржување на вежби од прв циклус	
30	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2007/08.	0,9
31	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2008/09.	0,9
32	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2009/10.	0,9
33	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2010/11.	0,9
34	Познавање и обработка на тутунската суровина, 2+2; студиска програма -поледелство (летен семестар): 2011/12.	0,9
35	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2008/09.	0,45
36	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2009/10.	0,45
37	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2010/11.	0,45
38	Фабрикација на тутунот, 2+1; студиска програма - поледелство (летен семестар): 2011/12.	0,45
	Вкупно поени одржување на од прв циклус	6,3

39	Консултации со студенти	
40	Консултации со студенти: група на тутунски предмети: 2008/09; 2009/10; 2010/11; 2011/12.	0,2
41	Ментор на дипломска работа	
42	Ментор на дипломска работа (7)	1,4
43	Ментор на специјалистичка работа	
	„Можности за рационализација на индустриската тонга-ферментација на тутунот со примена на различни режими на ферментација” (Сузана Стојковиќ, 2009).	1
	„Карактеристики на тутунското семе во зависност од вегетативниот простор и губрењето кај некои ориенталски сорти тутун” Робин Мавроски 2010).	1
	Член на комисија за оцена и одбрана на дипломска работа	
44	Член на комисија за оцена и одбрана на дипломска работа (10)	1
	Позитивно рецензирана збирка задачи или практикум	
45	Коавтор на учебно помагало - Практикум: Познавање и обработка на тутунската суровина	3
46	Научно-популарна или наставно-историска статија во стручно методско списание	
	Арсов З. 2010. Болести на растенијата кои ја менувале историјата. <i>Моја земја, бр. 54, ФФРМ Медија, Скопје, 30-31.</i>	1
	Арсов З., Кабранова Ромина. 2010. Добра земјоделска практика за производство на тутун-Почитување на принципите основа за квалитет и профит. <i>Моја земја, бр. 57, ФФРМ Медија, Скопје, 18-19.</i>	1
	Арсов З. 2010. Македонија погодна за производство на анасон. <i>Моја земја, бр. 58, ФФРМ Медија, Скопје, 14-15.</i>	1
	Арсов З. 2011. Растенија добри соседи. <i>Моја земја, бр. 68, ФФРМ Медија, Скопје, 10-11.</i>	1
	Арсов З. 2011. Босилек. <i>Моја земја, бр. 69, ФФРМ Медија, Скопје, 22-23.</i>	1
	Арсов З. 2011. Овесот-запоставено жито. <i>Моја земја, бр. 71, ФФРМ Медија, Скопје, 14.</i>	1
	Арсов З. 2011. Бамја-необичен зеленчук. <i>Моја земја, бр. 72, ФФРМ Медија, Скопје, 14.</i>	1
	Арсов З. 2011. Производство на ајдучка трева. <i>Моја земја, бр. 74/75, ФФРМ Медија, Скопје, 26.</i>	1
	Арсов З. 2012. Технологија на производство на кантарион. <i>Моја земја, бр. 76, ФФРМ Медија, Скопје, 26-27.</i>	1
	Арсов З., Кабранова Ромина 2012. Производството на тутунски расад-основа за добар род. <i>Моја земја, бр. 77, ФФРМ Медија, Скопје, 16-17.</i>	1
	Арсов З., Кабранова Ромина 2012. Правилно формирање на леи. <i>Моја земја, бр. 78, ФФРМ Медија, Скопје, 16-17.</i>	1
	Арсов З. 2012. Лаванда. <i>Моја земја, бр. 80, ФФРМ Медија, Скопје, 25.</i>	1

	Арсов З. 2012. Растение со изобилство на лековити својства (Одгледување на рузмарин). <i>Моја земја</i> , бр. 82, ФФРМ Медија, Скопје, 14.	1
	Арсов З. 2012. Култура за правење на парфеми (Одгледување на перуника). <i>Моја земја</i> , бр. 83, ФФРМ Медија, Скопје, 18.	1
	Арсов З. 2012. Сточна храна богата со јаглехидрати (Одгледување на чичока) <i>Моја земја</i> , бр. 85, ФФРМ Медија, Скопје, 18-19.	1
	Арсов З. 2012. Одгледување на сладок компир. <i>Моја земја</i> , бр. 86/87, ФФРМ Медија, Скопје, 10.	1
	Арсов З. Димов З. 2013. Одгледување на афион. <i>Моја земја</i> , бр. 88, ФФРМ Медија, Скопје, 12-13.	1
47	Пакет на материјали за одреден предмет	
	Суровини од растително потекло: 4+2; студиска програма - квалитет и безбедност на храната (летен семестар): 2011/12	1
	ВКУПНО СЕ:	97,4

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
48	Ментор на докторска дисертација	
	“Влијание на начинот на производство на тутунски расад врз приносот и квалитетот на тутунот” (Ромина Кабранова, 2012)	3
47	Ментор на магистерска работа	
	Можности за намалување на содржината на никотин и катран од тутунскиот чад од филтер цигарите преку вентилирање на филтер стапчето (Гоце Ѓорѓиев, 2009)	1
48	Учесник во национален проект:	
	„Заемност на генотипот, условите на одгледување и нивниот ефект врз квантитативните својства кај зимски сорти и хибриди маслодајна репка (<i>Brassica napus</i> L.)“, 2010-2012 година - Министерство за образование и наука на Република Македонија.	3
49	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание	
	Арсов З., Ѓорѓиев Г., Кабранова Ромина. 2009. Намалување на содржината на катран, никотин и јаглороден моноксид во тутунскиот чад преку вентилирање на филтер-стапчето. <i>Тутун</i> Vol. 59, No 3-4, Прилеп, 88-97. 4*0,80	3,2
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во стручно/научно популарно списание	
	1. Анакиев Б., Арсов З. 2011. Нестабилни движења во прехранбената и тутунската индустрија. <i>Бизнис бр. 852, Цин продукција и Здружение на економски новинари-Скопје</i> , 2-3. 2*0,9	1,8
50	Труд со оригинални научни/стручни резултати, објавен во зборник на трудови од научен/стручен	

	собир	
	Анакиев Б., Арсов З., Кабранова Ромина, Карајанков С. (2009), „Влияние на добивите на някои култури в Македонија върху пазара на предлагане“. България Рустича, България, 285 – 298; Троян, 2009; ISBN 978-954-8465-63-2; стр. 304. 2*0,60	1,2
51	Трудови со оригинални научни/стручни резултати објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
	Kabranova Romina, Arsov Z. (2009), „Territorial and natural priorities of Macedonia – important factor for tobacco production development“. 113th EAAE Seminar, 60th anniversary of the Institute of Agricultural Economics – Belgrade (IAE), , Belgrade, Serbia. Thematic proceedings, 175-181; ISBN 978-86-82121-76-3; pg.646 (Oral presentation). 3*0,90	2,7
	Анакиев Б., Кабранова Ромина, Арсов З., Михајловска Славица (2010), „Regional Specifics of Macedonian Agriculture“. International scientific meeting: Multifunctional Agriculture and Rural Development (V). God./Vol. LVII CB/SI-2 (1-656) UDC 338.43:63 YU ISSN 0352-3462.	1,8
	Dimov Z., Spirkovska Marijana, Arsov Z., Romina Kabranova, Srbinoska Marija (2013) „Agronomic characteristics of oilseed rape cultivars (Brassica napus L.) depending of top dressing“. 48th Croatian and 8th International Symposium on Agriculture, DUBROVNIK from 17th to 22th February 2013, Proceedings, 467-471. ISBN 978-953-7871-08-6	1,8
52	Учество на научен/стручен собир со реферат	
53	Орална презентација	
	Arsov Z., Kabranova Romina (2010), „Some experiences of production of oriental tobacco seedlings in Float Tray System in Macedonia“. 44-th Tobacco Workers Conference, 18-19 January, 2010. North Carolina University, Kentucky, USA.	1
	Arsov Z., Kabranova Romina, Dimov Z., Spirkovska Mirjana (2012), „Analysis of production and purchase of oriental tobacco in Balcan“. Book of Abstracts, 10. International Symposium for agriculture and food. 12-14 decembar 2012, Skopje, Republic of Macedonia, Faculty of agricultural sciences and food Skopje.	1
54	Апстракт објавен во зборник на конференција Меѓународна	
	Spirkovska Marijana, Dimov Z., Arsov Z., Kabranova Romina, Srbinoska Marija (2012), „Agronomic characteristics of winter oil rape hybrids depending of nitrogen top dressing“. Book of Abstracts, 311. International Symposium and XVII Scientific Conference of Agronomists of Republic od Srpska; Trebinje, Bosnia and Herzegovina, 19-22 March, 2012. Faculty of Agriculture Banja Luka.	0,5
	ВКУПНО НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	22,0

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
55	Експертски активности	
	Акредитација и надзорни проверки на лаборатории за тестирање во НУ Институт за тутун Прилеп по стандардот МКС EN ISO/ИСО 17025:2006 во 2009; 2010; 2011 и 2012 година. Рекредитација 2013. 5*1	5
	Акредитација на лаборатории за тестирање во Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип по стандардот МКС EN ISO/ИСО 17025:2006 во 2012 и 2013 година. 2*1	2
56	Член во комисија за изработка на измени и дополнувања на закон; подзаконски акт	
	Член на работната група за измени и дополнувања на <i>Законот за тутун и тутунски производи (2010)</i>	2
	Член на работната група за измени и дополнувања на <i>Правилник за мерилата за квалитативна и квантитативна проценка на суровиот тутун во лист (2011)</i>	2
	Член на работната група за изработка на <i>Правилник за начинот на вршење на контрола на квалитет и безбедност на мерењето на состојките, формата, содржината и начинот на издавање на сертификатот, како и методите на земање на примероци за анализа на квалитетот на тутунските производи (2012).</i>	1
	Член на работната група за изработка на <i>Правилник за начинот на вршење на контрола на квалитет на тутунот, формата, содржината и начинот на издавање на сертификатот за квалитет, како и методите на земање на примероци за анализа на квалитетот на тутунот.</i> Решение бр. 02-4599/1 од 13.2.2013 година, издадено од МЗШВ.	1
ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС		
Ред. Број	Назив на активноста:	
57	Раководител на внатрешна организациона единица	
	Раководител на Катедрата за специјално поледелство и тутун, 2009 -	3
58	Член на факултетска комисија	
	Член на Управниот одбор на Библиотеката на ФЗНХ, 2007-2009.	0,5
	Член на Комисијата за изготвување на студиски програми на ФЗНХ прв и втор циклус на студии, 2009 -	0,5
59	Член на комисија за избор во звање	
	Член на комисија за избор во звање на д-р Ромина Кабранова (Билтен бр. 1041 од 1.11.2012)	0,2
60	Координатор на студиската програма	
	Координатор на студиската програма поледелство, 2009-	1
	Координатор на студиската програма производство и	1

	преработка на тутун, 2009-	
61	Учество во комисии и тела на државни и други органи	
	Наворешно вешто лице во Министерство за правда, Биро за судски вештачења, 2008-	1
	Потсекторска постојана група за тутун и други индустриски култури при МЗШВ (2010-)	1
	Стручна комисија за квантитативна и квалитативна проценка на тутуни од реколта 2002 сопственост на МЗШВ. Решение бр. 08-6916/1 од 27.5.2009 година	1
	Претседател на Техничкиот комитет на ИСРМ ТК 38 – Тутун и производи од тутун 2012-	1
	ВКУПНО СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	23,2

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	97,4
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	22,0
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	23,2
ВКУПНО СЕ:	142,6

Членови на Комисијата

1. Д-р Симеон Карајанков, редовен професор, с.р.
2. Д-р Мирослав Димитриески, редовен професор, с.р.
3. Д-р Зоран Димов, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА СО НАСЛОВ „ВЛИЈАНИЕТО НА ДНЕВНАТА СВЕТЛИНА ВРЗ ДИМЕНЗИОНИРАЊЕТО НА ВОЛУМЕНОТ НА РАБОТНИОТ ПРОСТОР И КРЕИРАЊЕТО НА ЕСТЕТСКИОТ ИЗРАЗ НА АРХИТЕКТОНСКИТЕ ОБЈЕКТИ“ ОД КАНДИДАТОТ М-Р АЛЕКСАНДАР РАДЕВСКИ, ДИПЛ.ИНЖ.АРХ., ПРИЈАВЕНА НА АРХИТЕКТОНСКИОТ ФАКУЛТЕТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет, 08 бр. 6/2, донесена на неговата 45. седница одржана на 28.2.2013 година, избрани сме за членови на Комисијата за оценка и одбрана на докторската дисертација со наслов „Влијанието на дневната светлина врз димензионирањето на волуменот на работниот простор и креирањето на естетскиот израз на архитектонските објекти“ од кандидатот м-р Александар Радевски, дипл.инж.арх.

Докторската дисертација е пријавена во декември 2008 година. Со одлуката бр.08-6/7 од 24.2.2009 година, Наставно-научниот совет на 74. седница одржана на 12.2.2009 година го прифати извештајот на Комисијата во состав: проф. д-р Тихомир Стојков - претседател, проф. д-р Зорица Блажевска - член и проф. Никола Павловски-ментор, за утврдување на подобност на темата и кандидатот за научна работа и ја одобри изработката на докторската дисертација. Докторската дисертација е предадена на 13.2.2013 година.

Комисијата ја прегледа доставената докторска дисертација и на Наставно-научниот совет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација со наслов „Влијанието на дневната светлина врз димензионирањето на волуменот на работниот простор и креирањето на естетскиот израз на архитектонските објекти“ од кандидатот м-р Александар Радевски, дипл.инж.арх., се состои од 309 страници, од кои основен текст 211 страници и од графички прилог – 98 страници, модели (графикони, дијаграми и табели) од истражување, наводите се инкорпорирани во основниот текст, а библиографијата е презентирана на 5 страници и се состои од 75 библиографски единици. Приложена е листа со 71 илустрација, листа на 28 табели и листа на 15 дијаграми, кои се составен дел на основниот текст.

Структурата на докторската дисертација се состои од четири основни целни поглавја:

Вовед

Прво поглавје: Извори на светлина

Второ поглавје: Светлината и искуството на просторот – изградба на метафизички простор

- Трето поглавје: Светлосните отвори како примарни елементи за внесување на дневна светлина во објектите – еволуција на архитектонската замисла за прозорецот
- Четврто поглавје: Осветлување на работен простор
Заклучок
Библиографија

Основна рамка на истражувањето е согледување на влијанието на природната дневна светлина во обликувањето на архитектонскиот простор преку анализа на различни големини и местоположби на светлосните отвори во дефинирани работни простори.

Предмет на ова истражување е дефинирање елементарен просторен модул на работен простор преку влијанието на светлината и големината на светлосните отвори низ кои навлегува таа. Во таа смисла, работниот простор е земен како модел кој е истражуван и анализиран од аспект на геометријата, пропорцијата и местоположбата.

Основна цел на ова истражување е да се согледа влијанието на светлината врз архитектонските елементи и осветленоста на архитектонскиот простор преку различните позиции на Сонцето и неговиот различен интензитет во различни периоди во текот на годината.

Во првото поглавје анализиран е феноменот на природната светлина како таков, основните извори на светлина, примарните аспекти на дневната светлина како што се надворешното и внатрешното опкружување и внатрешните елементи (светлосни отвори). Понатаму, разработени се и квалитетот, квантитетот и основните физички, психофизички и психолошко-физиолошки карактеристики на дневната светлина.

Второто поглавје ги опфаќа аспектите на светлината и просторот. Преку хронолошки преглед на различните третмани, светлината е претставена како материја преку која се создава метафизички простор; разбрана е нејзината интеракција со просторот и зависноста во создавањето и дефинирањето на атмосферата и визуелното опкружување. Феноменолошките аспекти на светлината се анализирани како аспекти кои го опишуваат искусственото или појавното преку трите елементи: материја, простор и светлина. Типолошките аспекти на просторот се претставени преку меѓусебната врска на светлината и дефинирањето на елементарниот простор; стеротомски и/или тектонски, и архитектонските елементи: примарно-соба, а потоа под, над, сид, столб, отвори – врата и прозорец.

Третото поглавје ја опфаќа анализата на историската замисла на прозорецот преку различниот пристап на односот на светло и темно во архитектонскиот простор преку мапирање на клучните периоди во архитектурата.

Во првиот дел на ова поглавје е анализиран односот на проектирањето на отворите и односот кон светлината во просторот преку различните фази во процесот на проектирање. Квалитетот на осветлениот простор е анализиран преку препораките кои се темелат на развојните методи за пресметување на природната светлина, формулирани како фактори кои влијаат на квалитетот, комфорот, атмосферата и економичноста.

Вториот дел на ова поглавје ја опфаќа функционалноста на отворите преку психолошките и функционалните аспекти.

Во третиот дел, големината и формата на отворите е анализирана преку повеќе фактори кои се базираат на пропорции, соодноси и нормирани вредности за количеството на светлина.

Во четвртиот дел се анализира диспозицијата на отворите во однос на страните на светот, како можен пристап преку кој може да се постигнат различни просторни импресии и меѓудејствие (интеракција) со околината.

Во четвртото поглавје е направено обемно и студиозно испитување на модели на работен простор, преку кои е анализирана меѓусебната зависност на големината на архитектонскиот простор и светлосните отвори врз интензитетот на осветленост кај индустриски и административен работен простор. Тие се прикажани преку интерактивни дијаграми кои се лесно апликативни во процесот на проектирање на работните простори. Истражувани се и три модели на елементи за засенување и нивното влијание врз осветленоста врз работниот простор, со цел изнаоѓање на соодветни модели на елементи за инсолација.

Од приложените анализи и пресметки на варијантите кои можат да се употребат како почетен елемент во процесот на проектирање, се согледуваат можните перформанси на дневната светлина, нејзино влијание врз карактерот на просторот и можноста за адекватен избор на големината на отворите.

Во заклучокот на докторската дисертација **„Влијанието на дневната светлина врз димензионирањето на волуменот на работниот простор и креирањето на естетскиот израз на архитектонските објекти“**, констатирано е дека:

1. Природната светлина претставува конститутивен аспект во обликувањето на архитектонскиот простор и директно во типолошка смисла ги одредува основните архитектонски елементи.
Преку нејзината дистрибуција, архитектонскиот простор од една страна станува интерактивен со околината, а од друга страна обезбедува психо-физичка рамнотежа со корисникот.
2. Направена е сублимација на добиените резултати изнесени во неколку точки во зависност од моделите кои се истражувани и тоа: модел на работен простор - индустриски модел, модел на работен простор – административен модел, како оперативни просторни модули, и модели на елементи за инсолација како аспекти на дефинирањето, пропустливоста на обвивката и нејзино обликување.
3. Констатирано е дека дневната светлина е составен дел во процесот на интегралното развивање на архитектонската форма како активен сооднос на субјектот и објектот/просторот. Природната светлина, со оглед на нејзината биолошка улога на фундаментален енергетски извор, станува и енергетски извор својствен на самиот простор.

ЗАКЛУЧОК

Докторската дисертација со наслов **„Влијанието на дневната светлина врз димензионирањето на волуменот на работниот простор и креирањето на естетскиот израз на архитектонските објекти“**, изработена од кандидатот м-р Александар Радевски, дипл.инж.арх., по својот обем и содржина, структура и методологија, како и добиените резултати од истражувањето на моделите на работен простор, во целост ги исполнува сите потребни критериуми за интегрална докторска дисертација. Изборот на темата е високо релевантен и пропулзивен. Природната светлината и нејзината дистрибуција се третирали како обликовна и супстанцијална категорија во создавањето на архитектонскиот простор. Преку начинот на внесување на природна светлина во архитектонскиот простор, тој не само што е обликуван, во онтолошка смисла, туку активно се поврзува во единство со околината и нејзините процеси.

Со оглед на можните многубројни и разнородни програмски варијации на користење на просторот, претставен е и анализиран, како можно контролибилен елементарен волумен на простор, кој одговара на елементарната функција – работно место. Со неговото мултиплицирање се доаѓа до основните просторни потреби. Тие понатаму се референца за градење на поширока типологија на архитектонски простори.

Научниот придонес на докторската дисертација е во дефинирањето на природата на природната светлина и нејзината улога во оформувањето на архитектонскиот простор, преку предложените модели на светлосно контролибилни просторни модули и просторни граници. Со своите заклучоци претставува референтна истражувачка рамка за понатамошни продлабочени истражувања и апликации на категоријата природната светлина, во генерирањето на комплексни архитектонски простори.

Комисијата за одбрана и оценка на докторската дисертација високо го цени научниот придонес на кандидатот во третманот на проблематиката на природната светлина и архитектонскиот простор и со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Архитектонскиот факултет да го прифати извештајот за оценка на докторската дисертација **„Влијанието на дневната светлина врз димензионирањето на волуменот на работниот простор и креирањето на естетскиот израз на архитектонските објекти“**, изработена од кандидатот м-р Александар Радевски, дипл.инж.арх., и да ја закаже нејзината јавна одбрана.

Комисија

Д-р Митко Хаџи-Пуља, редовен професор-претседател, с.р.

Никола Павловски, редовен професор-ментор/член, с.р.

Д-р Зорица Блажевска, редовен професор-член, с.р.

Д-р Тихомир Стојков, редовен професор-член, с.р.

Д-р Тодорка Самарџиоска, вонреден професор на Градежниот факултет-член, с.р.

РЕФЕРАТ

за избор на еден асистент-истражувач во Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски во Инаститутот за македонска литература во Скопје

Советот на Институтот за македонска литература во Скопје на својата 97. редовна седница одржана на 23.1.2013 година, донесе одлука за формирање Рецензентска комисија во состав: д-р Јасмина Мојсиева-Гушева, научен советник, д-р Александар Прокопиев, научен советник и д-р Ангелина Бановиќ-Марковска, вонреден професор во врска со конкурсот објавен во дневните весници "Вечер" и „Коha“ од 10.1.2013, за избор на еден истражувач во соработничко звање асистент-истражувач во Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски при Институтот за македонска литература во Скопје.

Рецензентската комисија ги разгледа материјалите пристигнати на конкурсот за избор во соработничко звање и засновање на работен однос на еден истражувач во Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски при Институтот за македонска литература во Скопје и го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурсот се пријавија седум кандидати: м-р Ангеловски Дарин, м-р Димитриева-Ѓорѓиева Марија, м-р Ефтимов Владо, м-р Каранфиловски Томислав, м-р Марковска Марта, м-р Ристевски Гоце и м-р Пановски Стефан, од кои последниов (м-р Пановски Стефан) не ги исполнува условите на конкурсот бидејќи магистратурата му е од областа на историските науки, додека во конкурсот се бара кандидатите да имаат завршено магистерски студии од научното поле наука за книжевност или од научната област културолошки студии. Врз основа на погоре кажаното, Рецензентската комисија не ја разгледуваше пријавата на кандидатот м-р Пановски Стефан.

По разгледувањето на приложените документи на останатите шест кандидати, Рецензентската комисија дојде до следниве сознанија за кандидатите:

Кандидатот м-р Дарин Ангеловски роден (1977 година) е магистер по културологија (во книжевноста) со просечна оценка 10 на постдипломските студии и магистерска тема од областа на балканистиката: „Идентитетите во транзициските процеси (врз примери од македонската и бугарската проза). Дипломирал класична филологија на Филозофскиот факултет во Скопје со средна оценка 8,35 на додипломските студии. На постдипломските студии по културологија кои ги завршил во Институтот за македонска литература ги посетувал предавањата по предметите: културни идентитети на Балканот, вовед во културологија, интеркултурна комуникација, антрополошки структури на имагинарното и имагологија, со што го насочува сопствениот интерес кон

темите од областите: културни идентитети, балкански литератури и интеркултурна комуникација. Автор е на пет научно-истражувачки трудови од областа на балканистиката (современа и античка) и интеркултурната комуникација објавени во списанијата „Спектар“, „Sistastasis“ „Репер“ и на делот од областа на антиката од проектот на Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски при Институтот, „Интеркултурна историја на македонската литература – аспекти и толкувања“, во кој беше ангажиран како соработник истражувач во периодот (2009-2011). Објавува кратки раскази и преведува современа бугарска проза во списанијата „Маргина“, „Синтези“ и „Блесок“. Неговите останати активности се насочени кон повеќе сфери од образованието и хуманистиката. Координатор е на иницијативата за имплементирање на класичната гимназија како наставна насока во средното гимназиско образование во Република Македонија. Коавтор е на наставни програми од изборната група предмети за класична насока на гимназиското образование (античка драма, античка митологија, античко културно наследство во Република Македонија). Член е на Балканската мрежа за култура и културолошки студии и на Здружението на класични филолози на Република Македонија. Добитник е на признанија и на дипломи за активен придонес и постигнати високи резултати во работата со неговите ученици од Интернационалното средно училиште во Скопје и уште неколку основни училишта кадешто и денес е ангажиран како професор по предметите: латински јазик и класичната култура во европската цивилизација. Извесен период работел како кураторски асистент во „Press to exit project spice“, проект на швајцарската програма за култура во Македонија (2005-2006), потоа работел во состав на стручните тимови за техничка документација на археолошки материјал при археолошките истражувања „Светиклиментов универзитет – Плаошник 2007“-Охрид (2007-2008) и археолошките истражувања „Скопска тврдина“ (2009). Своите уметнички знаења и вештини ги изразува на полето на литературата и есеистиката при што дел од неговите куси раскази се објавени во годишната збирка на најдобри раскази од првиот македонски интернет литературен конкурс „Електролит“ (2006), а есејот со наслов „Балканскиот шарм на Југоисточна Европа“ е награден со делумна стипендија за студии од втор циклус во учебната 2011/2012 на Институтот за општествени и хуманистички истражувања „Евро-Балкан“- Скопје. Учествовал на републички, регионални и меѓународни изложби на фотографска уметност (Денови на македонска фотографија 2004, 2003, Photomedia 2002, Потсетување за иднината 2004, Скопје градот што се менува 2012) и бил добитник на неколку награди од таа област.

Кандидатката м-р Димитриева-Ѓорѓиевска Марина (1878 година) завршила додипломски и постдипломски студии на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, на групата македонска книжевност и јужнословенски книжевности, со средна оценка 8,84 на постдипломските и 7,89 на додипломските студии. Магистрирала на тема „Знаците/кодовите на фикционалноста и фикциската вистина во расказите на Драги Михајловски“ и во моментот го подготвува докторскиот труд на истиот Факултет и група на тема „Семантиката на македонскиот роман на крајот на 20 век и почетокот на 21 век“, обете од областа на македонската современа проза. Кандидатката има доставено три труда од областа македонистика и светска литература кои не се објавени.

Кандидатот м-р Ефтимов Владо (1986) магистирал на интердисциплинарните културолошки студии во книжевноста при Институтот на тема од областа на културологијата: „Културен идентитет – интермедијално раслојување“, со средна оценка 10. Тој е дипломиран филолог по општа и компаративна книжевност со македонски јазик, со средна оценка 8,93. Учествувал во институтскиот проект „Типологија на македонската книжевност – македонскиот историски роман“ на Одделението за македонска современа книжевност, за чии потреби изготвил аотирана библиографија и научниот труд „Романите на Драги Михајловски, литературен амалгам од минатост, сегашност и безвременост“, кој го презентирал на меѓународниот научен собир „Македонскиот идентитет, литература, јазик, историја и култура“ и го објавил во списанието „Спектар“. Автор е на уште еден есеј објавен во книгата „Родот и културата“ во издание на „Феникс“ и повеќе рецензии за книги објавувани на сопствениот блог.

Кандидатот м-р Каранфиловски Томислав (1987) магистрирал во Институтот за литература стекнувајќи се со научното звање магистер по културологија (во книжевноста) на тема од областа на компаративистиката насловена како „Медитеранските елементи во современата македонска поезија и популарна култура“, со средна оценка 10. Дипломирал на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, на групата македонска книжевност и јужнословенски книжевности, како студент на генерација со просек 9,62. Учествувал како помлад истражувач во меѓународниот научноистражувачки проект „Развивање на писменоста во хуманистичките науки“(2011), финансиран од швајцарското Министертство за образование и наука, во рамките на кој присуствувал на повеќе семинари и конференции во Швајцарија, Романија, Велика Британија и Скопје. Автор е на четири труда од областа на македонската литература објавени во списанието „Современост“, кадешто е член на надзорниот одбор и на две поетски книги „Од земјата до небото“ и „На Кибела Ма со љубов“.

Кандидатката м-р Маркоска Марта (1981) магистрирала на интердисциплинарните културолошки студии во книжевноста при Институтот на тема од областа на културологијата: „Расправа за Зен будизмот (Религиско-филозофски трансценденции во Источната и Западната мисла)“ со средна оценка 10. Дипломирала општа и компаративна литература на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје со средна оценка 8,27. Запишана е на докторски студии во Институтот. Авторка е на книгата „Хипер Хипотези“ која се состои од пет научно-истражувачки текстови од областите културологија, филозофија, психологија, имагологија, родови студии, претходно објавувани во списанијата „Спектар“, Книжевен контекст“, „Културен живот“ и на уште еден научен труд (дел од магистерската тема) објавен во електронското списание „Мираж“. Учествувала како помлад соработник во проектот на Институтот, „Македонскиот митопоетски роман“. Авторка е на уште две поетски книги: „Сите притоки се слеваат во моето корито“ и „Стрмоглаво кон височините“(за која е добитник на наградата „Ацо Караманов“, 2012) и една книга раскази „Вител во Витлеем“. Со свои песни и раскази застапена е во четири антологии, како и во електронските списанија „Акт“, „Електолит“, „Окно“ и други. Пишува критички осврти за филмови, раскази, песни и театар во дневниот весник „Дневник“ и на неколку македонски интернет - страници. Меѓу другото, таа е активна и на македонската музичка сцена како перкусионист во џез - составот

Josephine's Suspenders. Работела во два театарски мултимедијални перформанса и е музички илустратор на неколку документарни филмови.

Кандидатот м-р Ристовски Гоце (1958) магистрирал на интердисциплинарните културолошки студии во книжевноста при Институтот на тема од областа на културологијата со наслов: „Застапеноста и третманот на поетското творештво од постколонијалните земји на *Сѝрушкиите вечери на ѝоезијаѝа*“. Постдипломските студии ги завршил со средна оценка 10, додека додипломските студии по новинарство со средна оценка 7,10. Автор е на една публицистичка книга посветена на актерот Ристо Шишков, на книгата „Мојот автор мојата книга“ (прикази и рецензии за македонската литература), на две антологии за македонската драматургија и повеќе публицистички статии посветени на современата македонска литература објавувани во списанијата „Театарски гласник“, и „Питања“. Ристевски се јавува и како автор на две збирки раскази, два романа, пет сценарија за документарен филм и како преведувач на повеќе изданија од бугарски и српски јазик.

Заклучок и предлог:

Врз основа на изнесените информации за пријавените кандидати и во согласност со потребите на Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски произлегува заклучокот дека м-р Дарин Ангеловски е единствен кандидат што магистрирал на тема од областа на балканистиката и единствен што на постдипломските студии по културологија, кои ги завршил во Институтот за македонска литература, ги посетувал предавањата по предметот културни идентитети на Балканот. Неговите досегашни истражувања во актуелниот проект на Одделението и во објавените научни трудови секогаш во вниманието ги поставуваат балканските литератури и нивните меѓусебни релации, специфични односи и меѓукултурни дијалози, приоѓајќи им од културно-историска позиција. Неговата наобразба како класичен филолог, што подразбира солидно познавање на старогрчкиот и латинскиот јазик, е неопходна за истражување на македонско-балканските книжевни и историски врски во периодот на антиката кој не е покриен од другите членови на Одделението. Додека, пак, неговото учество во проектот на Одделението и работното искуство во состав на стручните тимови за техничка документација на археолошки материјал и во образованието се солидна основа за негово брзо вклопување на научноистражувачката и образовна дејност на Институтот.

Од досега изнесеното во извештајот, ни претставува особена чест и задоволство што имаме можност на Советот на Институтот за македонска литература да му предложиме м-р Дарин Ангеловски да биде избран во соработничко звање - асистент –истражувач во Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски при Институтот за македонска литература во Скопје.

Рецензентска комисија

проф. д-р Јасмина Мојсиева-Гушева, с.р.

проф. д-р Александар Прокопиев, с.р.

вонр. проф. д-р Ангелина Бановиќ-Марковска, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА АСИСТЕНТ-ИСТРАЖУВАЧ ВО ОДДЕЛЕНИЕТО ЗА МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА ВО XIX ВЕК ПРИ ИНСТИТУТОТ ЗА МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА ВО СКОПЈЕ

Советот на Институтот за македонска литература во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата 97. редовна седница одржана на 23.1.2013 година, формира Рецензентска комисија во состав: д-р Валентина Миронска-Христовска, научен советник, д-р Ленка Татаровска, научен советник и д-р Маја Јакимовска-Тошиќ, научен советник, во врска со објавениот конкурс за избор во соработничко звање и засновање работен однос, објавен во дневните весници „Вечер“ и „Коха“ од 10 јануари 2013 година.

На објавениот конкурс, за избор на 1 истражувач во соработничко звање - асистент-истражувач во Одделението за македонска литература во XIX век, се јавија следниве шест (6) кандидати: м-р Соња Енџекова-Сопотска, м-р Владо Ефтимов, м-р Томислав Каранфиловски, м-р Славчо Ковилоски, м-р Гоце Ристовски и м-р Здравко Стојкоски.

Комисијата во наведениот состав, ги разгледа поднесените пријави и документи и на Советот на Институтот за македонска литература во Скопје му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурсот се пријавија шест (6) кандидати и редоследот на кандидатите во извештајот е направен по азбучен ред: м-р Соња Енџекова-Сопотска, м-р Владо Ефтимов, м-р Томислав Каранфиловски, м-р Славчо Ковилоски, м-р Гоце Ристовски и м-р Здравко Стојкоски.

По сеопфатното разгледување на приложените документи на кандидатите пријавени на конкурсот, Рецензентската комисија дојде со следниве сознанија:

М-р Соња Енџекова-Сопотска (16.3.1982, Струмица) дипломирала на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, група: македонска книжевност и јужнословенски книжевности, со просечен успех 9,53 (27.12.2005). Магистрирала на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ со средна оценка 10,00 на тема *Жанроѝ беседа во македонската писмена традиција* (12.05.2011). Кандидатката има пријавено тема за изработка на докторска дисертација на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ под наслов *Слейченски книжевен центар во 16 век* (9.11.2011). Во моментов работи како професор по македонски јазик и литература во СУГС Стручно училиште „Лазар Танев“ во Скопје. Земала учество на три семинари и тренинзи поврзани со наставата и образованието. Течно го владее српскиот, а на напредно ниво англискиот, францускиот, рускиот и бугарскиот јазик. Владее со повеќе компјутерски и канцелариски вештини.

Има напишано седум (7) труда, од кои објавено има четири (4), а три (3) се во печат. Од темите за магистерска и за докторска дисертација се согледува нејзиниот интерес кон средновековната писмена традиција, додека од трудовите, а како што и самата има истакнато во својата биографија, нејзиниот интерес е примарно свртен кон развојот на научната книжевна критика и примената на современите методи во процесот на интерпретација на книжевните текстови. Од трудовите ќе ги наведеме оние што се во интерес на проблематиката која се проучува во Одделението за кое има конкурирано, а тоа се две рецензии за објавени книги на д-р Ванчо Тушевски од областа на 19 век: „Воскреснувањето на еден македонски маченик Јордан Хаџи Константинов – Џинот“, *Сџекџар* (2006); „Демистифицирање на немирниот дух на браќата Константин и Андреа Петковичи“, *Сџекџар* (2007) и трудот „Женскиот аспект во поемата Сердарот од Григор Прличев“, *Сџекџар* (2008), кој е од областа на гинеолингвистиката и женското писмо.

М-р Владо Ефтимов (21.7.1986, с. Зубово, Струмичко) дипломирал на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, на групата општа и компаративна книжевност, со средна оценка 8,93 (12.2.2009). Магистрирал на студиската програма интердисциплинарни културолошки студии во книжевноста на Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ со просечна оценка 10 (десет), со 76 ЕКТС – кредити, со трудот под наслов *Културен идентитет – интермедиијално раслојување* (18.6.2012). Работно искуство стекнал како новинар и краток период бил во образовниот процес.

Во текот на студиите кандидатот бил вклучен во проектот на Одделението за македонска литература во XX век при ИМЛ: *Типологија на македонската книжевност – македонскиот историски роман*, како млад истражувач, при што изработил библиографија и реализирал други активности во рамките на проектот, напишал труд за романите на Данило Коцевски, како и за романите на Драги Михајловски со кој труд земал учество на меѓународната конференција која ја организираше ИМЛ во 2011 година и е објавен во списанието *Сџекџар*, 2011. Од неговото учество во мултимедиијалниот проект *Вкалување* се согледува неговиот интерес насочен против родовите стереотипи и клишеа, особено за улогата на жената во општеството, односно кон родот и културата, имагологијата, глобализацијата итн. Објавил два труда (2), три (3) рецензии и две (2) рецензии во електронска форма на неговиот сопствен блог.

М-р Томислав Каранфиловски (19.6.1987, Скопје) дипломирал на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, на групата македонска книжевност и јужнословенски книжевности, со просечен успех 9.62, освоени 271 кредит (15.9.2010). Магистрирал на студиската програма интердисциплинарни културолошки студии во книжевноста на Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ со просечна оценка 10 (десет), со 64 ЕКТС – кредити, со трудот под наслов *Медииеранскиите елементи во современата македонска поезија и популарна култура* (29.11.2012). Со горно средно ниво ги владее англискиот, српскиот и хрватскиот јазик, а со средно ниво шпанскиот јазик. Исто така владее повеќе компјутерски вештини и способности. Во списанието *Современост* е член на Надзорниот одбор од 2010 година.

Во текот на вториот циклус студии кандидатот е вклучен како помлад истражувач во меѓународниот научноистражувачки проект *Literacy Development in the Humanities* (Развивање на писменоста во хуманистичките

науки), финансиран од Министерството за образование и наука на Швајцарија, преку кој присуствувал на семинари и конференции, тренинзи и обуки. Објавил две (2) поетски книги и четири (4) труда, од кои, како и од магистерскиот труд, се согледува неговиот интерес кон современата литература. Во трудот „Елегичниот тон во песните на Ацо Шопов како одглас на Константин Миладинов“, објавен во *Современост* (2010), прави спој на современото со романтизмот.

М-р Славчо Ковилоски (13.10.1978, Скопје) дипломирал на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, на Филозофскиот факултет, Институт за историја, со просечна оценка 7,84 (20.11.2002). Магистрирал на студиската програма интердисциплинарни културолошки студии во книжевноста на Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ со просечна оценка 10.00, со 64 ЕКТС – кредити, со трудот под наслов *Пајтојисој во македонскиот XIX век* (23.6.2010). Работи како наставник во ОУ „Нjegoш“ во Скопје. Работел и како новинар, се занимава со преведувачка дејност (од хрватски, српски и бугарски), бил главен уредник на издавачката дејност на Матицата на иселениците (2009), главен и одговорен уредник е на списанието *Современост*, на е-списанието *НИЕ* и уредник е на годишникот *Велес*, во кои е редовен соработник, а своите трудови ги објавува и во списанијата *Порјал*, *Историја* (од Филозофскиот факултет), *Спожер*, *Спектар*, *Книжевно живие*, *Библиотечен спектар*, *Литературен збор*, *Kwartelnik Artystyczny* (Бидгошж, Полска), *Mogućnosti* (Сплит, Хрватска), *Новият џулс* (Софија Бугарија), *Knjizevna Rijeka* (Риека, Хрватска), *Градина* (Ниш, Србија), *Ирин Пурин* (Мелник, Бугарија), *Kolo* (Загреб, Хрватска). Добитник е на наградата на *Друштвојто на просветниите работници* за романот *Ојасен сум* (2007); наградата за наука *3 Ноември* на град Прилеп за енциклопедискиот именик *Прилепчани, 19 век* (2010); наградата за наука *Големата Мајка* на општина Гази Баба за *Џебна енциклопедија на македонските револуционери* и за изданието *Македонија и Балканските војни* (2012). Има освоено прво место на Републичкиот натпревар по историја (како ментор, 2012). Редовен член е на Хрватското книжевно друштво.

За време на вториот циклус студии, Ковилоски е вклучен во два (2) проекта на Институтот за македонска литература: во Одделението за македонско-балкански книжевноисториски врски во проектот *Интеркултурна историја на македонскиот народ* кадешто ги работи одредниците од 19 век и во Одделението за македонска литература во 19 век во проектот *Естетските и жанровските вредности на македонскиот литературен 19 век*. Работел и на други проекти поврзани со 19 век, како: *Прилепчани 19 век*, *Словенски ракописи од село Вранче, Прилепско од 18, 19 и 20 век*, евидентирање на опис на дела и други. Земал учество на неколку симпозиуми и тркалезни маси. Ќе истакнеме дека кандидатот Ковилоски е редок млад човек кој пројави интерес кон македонската литературна историја, поточно за настаните и личностите од македонскиот 19 век. Тоа го потврдува со своите трудови.

Автор е на шест (6) научни монографски изданија кои се од областа на литературната историја, поточно од 19 век: *Милош С. Миловиќ и српските прешензи кон Македонија во 19 век* (2009), *Десој С. Бацовиќ: Нејознајти сираници за еден Македонец* (2010), *Пајтојисој во македонскиот 19 век* (2010), *Почетоките на македонскиот пајтојис* (2011), *Ракописи од село Вранче, Прилепско од 18, 19 и 20 век* (2011) и *Македонија и балканските војни* (2012).

Автор е на три (3) енциклопедиски изданија: *Прилејчани 19 век* (2010), *Македонија – крајќика енциклопедија револуционери* (2011) и *Џебна енциклопедија на македонските револуционери* (2012). Објавил две (2) монодрами, во кои станува збор за историски личности и настани, две (2) збирки поезија, три (3) романи, коавтор е во три (3) монографии за урбаната култура и превел неколку дела од хрватски, српски и бугарски на македонски јазик (пет).

Во периодиката има објавено околу седумдесет (70) студии, рецензии и критики, започнувајќи од 2004 година, со што го согледуваме научноистражувачкиот афинитет на кандидатот и пред неговиот упис на постдипломските студии. Неговиот интерес во целиот период клучно бил насочен кон истражување на историски личности и настани, пред сè расветлување на литературни дејци, посебно од 19 век за кои многу малку или скоро воопшто не е истражувано и пишувано. Тој обработува теми кои се од особена важност за континуитетот на македонската литературна историја, за показот и доказот на македонскиот идентитет. Од особено значење е што кандидатот за првпат нуди посебно издание и за балканските војни. Во неговата научна работа бележит е неговиот критички став при расветлувањето на неистражените подрачја. Кандидатот објавил и неколку рецензии за книги во кои станува збор за литературни дејци од првите декади од 20 век, за историското во современата литература, мал број на текстови се посветени и на современи автори, како и за книжевната традиција. Од бројните трудови овде ќе истакнеме само неколку: „Македонскиот патописец од 19 век – Јаким Дереванов“ (Тренд, 2009); „Хрватски прилози за македонската литературна историја“ (Спектар, 2010); „Novi rad Gorana Kalogjera o Makedoniji (Makedonsko XIX stoljeće)“ (Knjizevna Rijeka, 2012); „Прашања и одговори – Македонското прашање во литературниот 19 век“ (Литературен збор, 2010); „Деспот Баџовиќ и неговата книшка *На која словенска јранка и јријајааиј Словеније во Горна Албанија и во Македонија од 1878 година*“ (Современост, 2009); Нови одговори за книжевната традиција: В. Тоциновски *Гемцискије јораки*; „Образованието како почетен чекор кон националното осознавање“, С. С. Чуповска *Преродбаја во Велес и велешко од јочейјокој на 19 век до 1912 јодина* (Велес, 2005); „Коста Групчев национален деец“ (Бранување, 2011); „Коста Групчев како учебникар“ (НИЕ, 2011); „Наум Евро – анализи“ (Бранување, 2012); „Животопис на Коста Групчев“ (Современост, 2012); „Гледањето на Балканот и Македонија од страна на Милош Милоевиќ изразено преку картата од 1872 година“ (Современост, 2009); „Некои прашања за врските помеѓу историјата и литературата“ (Современост, 2007); „Одзивот на меѓународната заедница за македонското прашање на страниците на весникот *Македонско дело* од 1906 година“ (Современост, 2008); „Историското во монодрамата *Ајосџол војвода* од Симона Дракул“ (Современост, 2009); „Еден поглед кон селото како извор на народната традиција“ (Историја, 2005); „Сто години од Младотурската револуција: што доби Македонија со неа, а што загуби“ (Современост, 2008); „Петар Хекторовиќ и Крале Марко“ (зборник Хрватско-македонските културни врски, 2012); како и за Стојан Христов, за Малешевијата низ историјата, за духот на историјата итн.

Бележити се неговите монографии во кои секогаш се застапени изворни архивски материјали, факсимили од оригинални писма, карти, слики и кои претставуваат првообјави во македонската наука. Интересно е што понекогаш применува друга методологија од вообичаената во докажувањето на самобитноста на македонскиот народ, при што се служи со ставовите на

спротивните страни, како што е во книгата *Милош С. Милоевиќ и српскиите ирејензии кон Македонија во 19 век* (2009), која претставува прв труд во кој се систематизирани и презентирани ставовите на Милош Милоевиќ за македонското прашање. Во книгата - студии *Десјош С. Бацовиќ: Нејознаити сираници за еден Македонец* (2010), претставувајќи го неговиот животен и творечки пат, неговите ставови за македонската национална припадност, Ковилоски прави обид да врами во македонската литературна историја уште еден заборавен литературен и општествен деец од 19 век. *Пајошисош во македонскиот 19 век* (2010), исто така, претставува прво дело во кое се систематизирани поголемиот дел од македонските патописци во 19 век и во кое се презентирани нивните патописи. Во *Почешоциите на македонскиот иашоис* (2011), Ковилоски ги бара почетоците на македонскиот патопис во средновековниот период. Во *Ракописи од село Вранче, Прилејско од 18, 19 и 20 век* (2011) прави нивно евидентирање од црквата „Св. Никола“. Книгата *Македонија и балканскиите војни* (2012) претставува прво издание во кое се систематизирани и хронолошки се прикажани бројни фотографии, карти и извадоци од весници, а кои се надополнети со текст со кој се проследуваат најважните настани од тој период. Таа е резултат на истражувањата од страна на авторот во Софија, Белград и Солун.

Треба да се нагласат и неговите енциклопедиски изданија: *Прилејчани 19 век* (2010), *Македонија – крајка енциклопедија револуционери* (2011) и *Дебна енциклопедија на македонскиите револуционери* (2012), кои претставуваат прв ваков вид на изданија особено за македонските револуционери кои дејствувале во периодот 1893 - 1912/13 година, со бројни биографии и фотографии, а за кои е вложен истражувачки труд од изворна граѓа, преку мемоари, спомени, монографии и студии за македонското револуционерно движење од овој период.

М-р Гоце Ристовски (8.4.1958, с. Осиче) дипломирал на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, на Филолошкиот факултет, на групата по новинарство со просечна оценка 7.19 (27.6.1983). Магистрирал на студиската програма интердисциплинарни културолошки студии во книжевноста на Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ со просечна оценка 10, со 64 - ЕКТС кредити, со трудот под наслов *Заштајеноста и ирејманост на иоејскошо иворешиво од иосиколонијалниите земји на Сирушкиите вечери на иоезијаша* (30.11.2012). Триесет години работел како новинар започнувајќи од „Студентски збор“, „Млад борец“, МТВ, „Вечер“ и други македонски весници, во „Слободна Далмација“, „Поља“, „Студент“ и други југословенски весници, како и во А1, „Шпиц“, „Време“, „Теа модерна“, дел од редакцијата на „Република“. Поголемиот дел, 20 години работел како новинар во „Нова Македонија“ и бил уредник на културната рубрика ЛИК, при што објавил низа интервјуа со истакнати македонски и светски личности. Се пројавил како писател, преведувач, литературен и театарски критичар, публицист. Од неговите трудови видлив е неговиот интерес кон современата театарска уметност, земал бројни активности од областа на театарот, напишал 200 критики за домашни и странски театарски проекти кои се објавени во христоматијата *Македонска шеаатарска кришика*, а автор е и на 30 есеи од областа на театарската уметност. Добитник е на државната награда *Мишо Хаџивасилев-Јасмин*, член е на ДПМ и на Сојузот на литературни преведувачи на Македонија. Автор е на поговор кон две поетски книги, приредувач е на антологијата *Прејлед на современаша македонска грама*, која е преведена и на бугарски јазик, автор е на четири (4)

монографии: *Шишков, Мојот автор мојата книга* (есеи од областа на современата литература) и *Поејската престолина на светиот* (за СВП). Има работено пет (5) преводи од бугарски јазик, две (2) збирки раскази, два (2) романа и 5 (пет) сценарија за филм, меѓу кои за Крсте Петков Мисирков и Димитрија Чуповски.

М-р Здравко Стојкоски (12.6.1978, Прилеп) дипломирал на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ на Филозофскиот факултет, Институт за историја, со просечна оценка 8,52 (18.10.2002). Магистрирал на студиската програма интердисциплинарни културолошки студии во книжевноста на Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ со просечна оценка 9,8, со 64 ЕКТС – кредити, со трудот под наслов *Ново поимање на историјата, нејзиното место и улога во современите културни и општествени околности* (13.7.2012). Работел како агент за осигурување, агент за продажба, водич во Музејот на македонската борба за самостојност и независност, а со воспитно-образовната дејност се стекнал работејќи како наставник во две основни училишта (2005, 2006). На напредно ниво ги владее англискиот и српскиот јазик, додека на почетно ниво италијанскиот јазик. Владее со повеќе компјутерски вештини.

Редовен соработник е на списанијата *Современост*, *Велес*, како и на е-магазинот *НИЕ*, во кои има објавено единаесет (11) трудови во периодот 2009 - 2012. Од трудовите во списанијата и од магистерскиот труд се согледува неговиот интерес кон расветлување на историските настани од 20 век, интересот кон теоретските ставови за историјата и нивното имплементирање во современи услови. Од трудовите ќе забележиме некои: „Борис Сарафов и едно негово интервју за британскиот весник Тајмс од 12 април 1912 година“, *Современост*, 2012, освртот за книгата на Ендрју Росос за Македонија и Македонците, потоа текстот – профил за Ерик Хобсбаум „Историчарот кој направи повторно да ја засакаме историјата“, *НИЕ*, 2012, текстот во кој се задржува на историското, религиозното и фиктивното во филмот *Ајора* на Алехандро Аменабарл, текстот за студентското движење од 1963, текстот за една полемика во *New York Times* од 1919 година во однос на независна Македонија како и текстот за местото и улогата на интелектуалците во општеството.

Заклучок и предлог:

Врз основа на изнесените информации за пријавените кандидати и во согласност со потребите на Одделението за македонска литература во 19 век произлегува заклучокот дека м-р Славчо Ковилоски во целост ги исполнува бараните критериуми. Секако неодминлив е фактот што во неговата скоро десетгодишна научна работа, а која се одвивала самостојно, неговиот научен интерес е свртен исклучително кон оваа проблематика, поточно македонскиот 19 век, за што сведочат неговите шест научни книги, трите енциклопедиски изданија и бројните студии, рецензии и осврти. Овој научен интерес и афинитет кон македонската литературна историја и традиција од 19 век, кандидатот уште повеќе го потврди на вториот циклус студии, избирајќи ги предметите поврзани со оваа проблематика, меѓу кои „Просветителството во Македонија“, како и со стекнатото искуство како млад истражувач на научноистражувачки проекти поврзани со 19 век. Тој како магистер по културологија во книжевноста е единствениот од пријавените кандидати што

магистрирал на тема од областа на македонската литература во 19 век. Воедно треба да се истакне дека неговите книги претставуваат првообјави на определните теми од 19 век и дека во нив се служи со архивско истражување, што е од особено значење за работата во Одделението за македонска литература во 19 век. Со изборот на кандидатот Славчо Ковилоски, со оглед на неговите досегашни постигнати резултати, оправдано се очекува да придонесе во екипирањето и развојот на Одделението кое е од клучен национален интерес за воспоставување на дијахрониската слика на македонскиот литературен и културен развој.

Од досега изнесено во извештајот, ни претставува особена чест и задоволство што имаме можност на Советот на Институтот за македонска литература да му предложиме м-р Славчо Ковилоски да биде избран во соработничко звање - асистент –истражувач во Одделението за македонска литература во 19 век при Институтот за македонска литература во Скопје.

Рецензентска комисија

проф. д-р Валентина Миронска-Христовска, научен советник, с.р.

проф. д-р Ленка Татаровска, научен советник, с.р.

проф. д-р Маја Јакимовска-Тошиќ, научен советник, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА *ТОПОНИМИЈАТА НА КРУШЕВСКО* ОД М-Р МЕРИ МОМИРОВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ” ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески” во Скопје, на својата триесетта редовна седница одржана на 7.9.2012 година, нè избра за членови на Рецензентската комисија за оценка на докторската дисертација под наслов *Топонимијата на Крушевско*, изработена од м-р Мери Момировска, асистент-истражувач во Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков” во Скопје.

Во врска со тоа, чест ни е да го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација *Топонимијата на Крушевско* од м-р Мери Момировска содржи 293 страници компјутерски обработен текст, распореден во неколку поглавја. Во *Предговорот* (1-4 стр.), М.Момировска го изложува начинот на собирање на топонимскиот материјал на теренот, неговото споредување со материјалот од Картотеката на топонимите во Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков” и збогатување со потребната историска документација, со топографските карти и со катастарските планови со кои располага Агенцијата за катастар на недвижности на Република Македонија. Од значајна помош и бил и „Географскиот топонимски речник на Република Македонија” од Николина и Илија Петрушевски. На тој начин е собран материјал од 2 520 топоними од градот Крушево и од околните 23 села.

Поглавјето *Увод* (5-19) содржи опис на крушевскиот регион (неговата површина, опкружувањето, граничните синори). Се работи за регија од 12 620 жители со мешан етнички состав (Македонци, Власи, Албанци, Срби и Хрвати). Влашкото население е концентрирано главно во градот Крушево и претставува речиси една половина од вкупното негово население. Сите села имаат жители, освен селото Бирино, кое е испразнето веќе 40 години, а населбата Трстеник исчезнала. Во овој дел прецизно се претставени елементите на конфигурацијата на теренот. Наведени се главните реки, планините, рамнините, климатските услови и сообраќајните врски. Историските податоци за градот Крушево содржат потврди за неговото настанување, за неговиот развој, за миграциските промени во регионот и сл. Во продолжение, во воведниот дел кандидатката ги набележува целите на истражувањето и ги образложува применетите методолошки постапки.

Централно и особено значајно поглавје во оваа дисертација има *Ојконимијата на Крушевско* (20-60). Се работи за 24 населени места и една исчезната населба, обработени по азбучен ред. Секој ојконим се претставува како речничка статија со следниве податоци: местоположба, односно оддалеченост на селото од градот, географски карактеристики и опис на теренот, број на куќи и етнички состав на населението, присуство на верски објекти, број на евидентирани топоними, етникот и ктетикот од соодветниот ојконим, историски податоци за ојконимот и неговите форми што се запишани во средновековните ракописи, во турските дефтери и во други записи и натписи. Секако, значајно место има обработката на ојконимите од лингвистички аспект, со посебен осврт на неговите етимологија и структура. На крајот од ојконимиската статија, графички се претставени пописите на населението од 1948 до 2002 г. Може да се заклучи дека обработката на ојконимите од структурен аспект го следи зборообразувањето кое е во согласност со теоретскиот и методолошкиот пристап на современите топонимистички истражувања.

Понатаму следат *Лексичко-семантичката* (60-143 страница) и *Ситрукијурно-џрамајичката* (144-203) *Класификација на топонимите во Крушевско*.

Лексичко-семантичката класификација ги дели топонимите на образувања од апелативи или од оними во основата. Оние од апелативи се претставени како *нелични* и *лични апелативи*. Неличните се всушност физиографски објекти (како на пр. ороними, хидроними, термини од минералологија, на видови почва, имиња од растителниот и животинскиот свет, потоа земјоделски култури и производи, индустриски и житни растенија итн. На пр.: *Горник, Адем'оф-Камен, Грчки Кл'ајнец, Кл'окојник, Белујок, Калај, Дабица, Череш Мало, Зајачко, Кошумица*. Посебно се изделени сточарските и земјоделските термини: *Мандрије Сит'ерјој, Голема Ливада, Градинишја, Койачка, Рамна-Нива* и др. Следат и подгрупите кои се однесуваат на мануфактурата, комуникациите, административните целини, воените и верските објекти итн.: *Четири Вод'ејнци, Задружни Завој, Асано-Мос, Бел'ишки-Пај, Градишје, Боџор'ојца, Манасијир* итн. Посебно се претставени т.н. нетопонимистички апелативи, како многу ретки топоними со метафорична употреба. Тоа се делови на куќа и покуќнина (пр.: *Ковчег'арица, Порја, Трјеза*), садови (пр.: *Дерей'ајнца, Кобел*), алати и други предмети во домаќинството (пр.: *Клинчарец, Осиридци*), делови од човечко тело (пр.: *Марко'а-Ноџа, Ушине*).

Топонимите со придавски основи исто така се поделени според нивната функција да означуваат големина (пр.: *Голем'а-Бука, Мала Ливада*), положба (пр.: *Горна Вршешка, Додна Градина*), облик (пр.: *Крив'а-Круша, Сит'рмни-Крс*),

боја (пр.: *Бел'а-Земја, Зел'ен-Камен*), вкус (пр.: *Бла̀га Јабока, Лу̀и'о-Камче*), физички и природни својства (пр.: *Лош'а-Вода, К'ор-Па̀и*) и старост (пр.: *Ноф-Мос, Си́ара Раси́'ојца*). Топонимите со броеви се исто така присутни во Крушевско. Сп.: *Дв'а-Даба, Чешир'и-Гранки* (со обични броеви) и *Прва Ледина, Тре́ша Ледина* (со редни броеви). Се среќаваат и топоними со глаголски основи: *Буч'и-Камен, Газ'и-Нивје, Грми-Дол* итн. Кај три топоними имаме употреба на прилози: *'Одавде Ма:ло, 'Оданде Ма:ло* и *'Ошаде Село*. Со голема фреквенција се топонимите еднакви на предлошки синтагми: *Во Б'укине, З'аи́-Село, Кај Лозјана, Под-Ли́и* и др. Со право, посебно се изделени топонимите образувани од лични апелативи. Подредени се според нивните семантички разновидности во повеќе подгрупи: според возраста (*Грош Невеси́а, Си́арецо*), според роднинските врски (*Бр'аќа, Дедо'а-Чешма, Зеи́'оф-Камен*), физичките карактеристики (*Бабаноа Ливада, Кар'аџоски Нивје*), занимањата (*Беѓоа Корија, Кад'иов-Дол, Паршизан Ма:ло, Кумурџ'иски-Па̀и, Чобаница, Гојов-Дол*).

Во одделна глава се обработени *џојонимиие* образувани од оними, т.е. од други сопствени имиња како што се етнонимите (*Арна'ујски-Дол, Влашка Корија, Македонско Ма:ло*) и антропонимите. Топонимите образувани од антропоними се многу чести, поточно доминантни формации во Крушевско. Тоа се топоними од машки лични имиња, поретко од женски (словенски, муслимански, влашки) и од прекари. На пр.: *В'еле: Каддрма, Да'ујица, Ив'анов-Глас; Бабушк'ој-Нивје, Манг'ојца, Прдлејц* и др. Топонимите често се образуваат и од родовски имиња (*Билјаноск'и-Нивје, Гиноско Ма:ло, Лозја Кар'аџоски*), од имиња на светци и на верски празници (*Свет'а-Пејка, Ил'инденска Пл'анина*), но и од други топоними (*Биринск'а-Река, Пр'есидска Корија, Год'иски-Па̀и*).

Централно и многу важно место во дисертацијата на Момировска има *Сируќиурно-џрамајичкаџа класификација на џојонимиие во Крушевско*. Тоа е граматичка анализа којашто ги открива зборообразувачките и семантичките средства со кои се образуваат топонимите. Така, зборообразувачката анализа се однесува на сите изведени топоними, независно од нивната структура. Тоа се изведби со суфикси и префикси или и суфикси и префикси заедно. Синтаксичката анализа е применета само кај сложените топоними и со неа се проучуваат граматичките односи помеѓу елементите во синтагмата.

Во регионот на Крушевско, од аспект на структурата, топонимите се делат на (1) еднокомпонентни и на (2) сложени или композитни номинации. Еднокомпонентните можат да бидат *недеривувани* или примарни (апелативни топоними) и *деривувани* или секундарни именувања. Апелативните недеривувани топоними (Прва глава од ова поглавје) се, всушност, именки, придавки, лични

имиња или етноними во својата неизменета примарна форма. Именките најчесто се топономастички апелативи од типот *Куџлина*, *'Извори*, *Кам'ејнца*, *Б'уки*, *Дрџма*, *Лозје*. Другата подгрупа се т.н. нетопономастички апелативи, со преносно или метафорично значење: *Грло*, *К'обел*, *Кофчеџ*, *Темница*, *Чардаци*. Придавките во функција на топоними се всушност остатоци од некогашните детерминативни синтагми. Процесот е многу едноставен: со губењето на именката во синтагмата, придавката продолжила да функционира како самостојна топ. единица без посредство на зборообразувачки средства. На пр. топонимот *Б'ело* (од некогашната синтагма **Бело Месџо*), *Мазна* (од **Мазна Рамнина*), *Рамно*, *Сџ'удено*, *Црџна* и др. Тука ќе ги споменеме и етнонимите (*Грџинка*, *Срџино*, *Турче*) и личните имиња во улога на топоними (*Б'ере*, *Гале*, *Тан'асија*, *Сирма*).

Втората глава од ова поглавје ги претставува *дериџуваниџе*, секундарни изведени образувања, настанати со додавање на формално-јазични признаци коишто подлежат на измени во однос на своите примарни збороформи. Тие измени се однесуваат на два вида дериџации: флексивна и зборообразувачка. Оние со флексивна дериџација ги познаваат категориите на падеж и зависност, број и определеност. Тоа се номинации со петрифицирана падежна форма и оние со множински, односно членски форми. Како флексивни, поточно генитивни форми, Момировска ги наведува *Ѓума* (од им. *Ѓум*), *Гара*, *Сар'акина*. Тука се наведени и личните имиња *Ѓура*, *Менда*, *'Унка* и др. Сепак, овие форми остануваат како недоволно јасни, бидејќи можат да се изведат и од некогашните посесивни синтагми од типот **Ѓурова Ливада*, **Мендина Нива* и сл. со испуштање на интервокалното *-в-*, т.е. *-н-*. Топонимите во множина (обична или збирна) се образувани со суфиксите *-и* (*Бабари*, *'Извори*, *Меризи*), *-ови* (*В'ирој*, *Крџџој*) и со *-иџиџа* (*Гарџиџа*, *Гр'обиџиџа*, *Пайџиџа*). Збирната множина е со суфиксот *-је* (*Бр'есје*, *Гр'амаџе*, *Шџиџе*). Категоријата определеност е особено присутна во топонимијата на Крушевско. Речиси една четвртина од вкупниот број топоними се членувани. Кај членот *-оџ* (-та, -то), како по правило се губи финалното *-џ* (*Аер'оџлано*, *Врџнико*, *Габеро*). Примерите со членот *-он* (-на, -но) исто така се со голема фреквенција (*Лозјана Сџ'оџански*, *Нџивјено Црџвински*, *Во Б'укана*).

Многу е сложена, но и значајна обработката на *џоџонимиџе* со зборообразувачка дериџација, со која авторката се справува на завидно ниво. Се работи за зборообразувачки морфемии или афиксии со кои се прават топонимиски формации. Процесот е на формален план со додавање суфиксии и префиксии, но и на суфиксии и префиксии заедно. Некои суфиксии се многу архаични, а некои се сосема исчезнати и тешко препознатливи. Нивната функција може да се следи на апелативно рамниште (да образуваат деминутивии, феминативии), но може суфиксот да добие и структурно-топономастичка функција (да означи место и лексемата да се

трансформира од значенска во означувачка). Вообичаено суфиксите се делат на именски суфикси (-ица, -ец, -це, -че, -иче, -ка, -ишиѝе, -ник, -ок, -јак, -ик, -ло, -ци, -ани/-јани и -еж) и на придавски суфикси (-јѝ, -ов/-ев, -ин, -ев и -ски). Од оние со именски суфикси најсложен е процесот на образување топоними со суфиксот *-ица* (поконкретно на оние со основен формант *-к-*) и со суфиксот *-ишиѝе*. Во многу случаи функцијата на овие суфикси стои на границата помеѓу нивната апелативна деривација и топономастичката функција. Така, топонимите *Сивица* или *Ќумурѝца* можат да бидат дијалектни апелативи, но можат да означуваат и некоја нива или месност со сива боја. Освен тоа, структурниот суфикс, освен месно, може да има и присвојно значење. За тоа сведочат топонимите од лични имиња со суфиксот *-ица* (*Велѝаница*, *Осм'аница*), во кои се крие придавски суфикс од претходна деривација со суфикс што сосема исчезнат (-ѝј, -ѝ, -ѝ) или со суфикс што едноставно исчезнал во процесот на деривацијата (-ин, -ов/-ев, -ски). Се разбира, фреквентните суфикси како што е *-ица* се среќаваат и во проширени форми: *-овица/-евица*, *-ишиѝца*, *-ишиѝа/-аница*, *-арница*, *-чиѝца* (*Бер'оѝца*, *Паѝр'адница*, *Гроб'арница*, *Дол'ашиѝца*).

Суфиксот *-ишиѝе*, како структурно-топономастички суфикс во топонимијата на Крушевско, има ограничена употреба. Момировска ги посочува само примерите *Ѓеришиѝа* (од л.и. Ѓеро+ исчезнат придавски суфикс + *-ишта*) и *Нор'еѝиѝе* (со полиморфемниот суфикс *-евиште*). Останатите именски суфикси немаат голема употреба, па зачудува фактот дека дури и суфиксот *-ани/-јани* се среќава само трипати: *Глоѝ'орани*, *Лоѝ'орани*, *Локвени*.

Погоре наведените придавски суфикси кај еднокомпонентните топоними имаат уште поретка употреба. Некои од нив може да се претпостават (*Ж'иѝиоше* од л.и. Житох[⊠] + *-је*), а некои се сѐ уште многу продуктивни во современиот македонски јазик (како *-ов/-ев* или *-ин*, *-ски*). Се разбира, се среќаваат и топоними како *Вез'енко*:, *Бел'ано*:, *Бел'ушино*, *К'ошинско* и др. На крајот од ова поглавје се сложените топоними од две или од повеќе зборообразувачки основи (именки, придавки, броеви, глаголи и оними). Тоа се најчестите структури во топонимијата на целата говорна територија на македонскиот јазик. Од структурно-граматички аспект тоа се сложенки и состави. Сложенките се настанати со сраснување на две коренски морфемии во една збороформа (*Буч'и-Камен*, *Лаѝни-Дол*), додека составите можат да бидат независни состави од две именки во независна синтаксичка врска (*Бук'а-Чешме*, *Река Манасѝ'иришиѝе*) и зависни состави од прости придавки + именки (*В'исоки 'Орници*, *Куси Сл'оѝоѝ*), од глаголски придавки + имени (*Кршени Дайчиња*, *Резбан'а-Дуѝка*) и најчесто од деривувани придавки со суфиксите *-ов/-ев*, *-ин* и *-ски* + именки (*Бел'ичоф-Лас*, *Ѓорчев-Дол*, *Марин-Дол*, *Мечкин'а-Дуѝка*, *Арилеск'а-Река*, *Белушки Ледини*). Минорна е групата од броеви + именки. Тоа се: *Дв'а-Даба*, *Триѝ'е-Круши*, *Чѝѝир'и-Гранки*.

На самиот крај од оваа глава се претставени повеќекомпонентните топоними еднакви на прилошки изрази (*Ма:лојџо кај Цам'ијаџа, Пајџо ѓр'еку Кр'ушка* и др.) и аналитичките состави со присвојно значење: *Гр'обо на Црв'енаџа Шамија, Чешмаџа од 'Иса Шајна* итн. Одбележани се и топонимските состави со предлози (*Во Лозјана Горном'а:дски, Кај Пл'евнине Сџ'ојкоски*).

Следното поглавје гласи: *Дијалектџниџе особеностџи на крушевскиот џговор кои се рефлектџирале во џџонимијаџа на Крушевско* (204-228). Во него многу прецизно се дадени сите фонетско-фонолошки, морфонолошки, морфолошки и синтаксички особености на крушевскиот говор. Покрај фонетиката и морфологијата, посебно е презентирана лексиката.

На крајот, како што е редот, има *Заклучок* (229-236), *Реџистџар на џџонимиџе во Крушевско* (137-175), *Сџисок на корисџени скраџеници* (276-279), *Библиоџрафија* (280-287) и *Содржина* (288-293).

Во дисертацијата на м-р Мери Момировска, *Тоџонимијаџа на Крушевско*, дадена е детална анализа на топонимите од лексичко- семантички и структурно-граматички аспект. Авторката успешно ја совладала примената на функционално-структурниот пристап кон зборообразувањето, кој е во согласност со теоретскиот и методолошкиот пристап прифатен и во проучувањето на зборообразувањето во современиот македонски јазик, и доследно ја спровела лексичката анализа на топонимите. За да се постигне таа цел, земена е предвид релевантната општа и специјална литература што овозможува заклучоците да бидат добро фундирани.

Врз основа на нашата позитивна оценка на докторската дисертација *Тоџонимијаџа на Крушевско*, со задоволство му предлагаме на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје да го прифати овој извештај и да ја повика кандидатката м-р Мери Момировска на јавна одбрана.

Скопје, 8 април 2013

Рецензенти

Д-р Марија Коробар-Белчева, н. сов., с.р.

Д-р Трајко Стаматоски, н. сов., с.р.

Д-р Стојка Бојковска, ред. проф., с.р.

Д-р Катерина Велјановска, ред. проф., с.р.

Д-р Симон Саздов, вонр. проф., с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА РЕДОВЕН ПРОФЕСОР ВО НАУЧНАТА ОБЛАСТ МИКРОБИОЛОГИЈА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА ВО

Со Одлука на Наставно – научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, на 49 седница одржана на 22.3.2013 година и решение број 02 – 661/2 од 22.3.2013 година, формирана е Рецензентска комисија во состав: д-р Мирјана Јарак, редовен професор на Земјоделскиот факултет во Нови Сад, Р. Србија, д-р Југослав Зиберовски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје и д-р Татјана Миткова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, со задача да изврши преглед и оцена на наставно – образовниот, научно – стручните и други остварувања на кандидатот кој се пријави за избор во звањето редовен професор.

Комисијата, откако ги разгледа поднесените документи во врска со конкурсот на ректорот на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје, објавен во дневните весници “Дневник” и “Коџа” од 7.3.2013, констатира дека за избор на еден наставник во сите наставно – научни звања во научната област микробиологија се пријави само еден кандидат, д-р Олга Најденовска, вонреден професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје при Универзитетот “Св. Кирил и Методиј”. По прегледот на доставената документација и другите податоци релевантни за избор на кандидатката, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци

Д-р Олга Најденовска е родена на 5.7.1963 година, во Скопје. Основно образование и гимназија завршила во Скопје. На Земјоделскиот факултет во Скопје се запишала во учебната 1982/1983 година на поделелската насока, а дипломирала во 1987 година со просечна оценка 8,96.

На 12.10.1988 година д-р Олга Најденовска се вработила на Земјоделскиот факултет во Скопје, кога е избрана за помлад асистент по предметот

микробиологија, а во 1992 година е реизбрана во истото звање, на истиот предмет. Во 1997/1998 година се запишала на последипломски студии на Земјоделскиот факултет во Нови Сад, Р. Србија, на групата почва и исхрана на растенијата, подгрупа: микробиологија. Предвидените испити од постдипломските студии ги полжила со просечна оценка 9,23, а магистерскиот труд со наслов: “Утицај различитих система ѓубрења на бројност микроорганизама у земљишту под усевоом кромпира “, го одбранила во 1998 година, со што се стекнала со звањето магистер на земјоделски науки.

Во 1999 година д-р Олга Најденовска била избрана за асистент по предметот микробиологија.

Во 2001 година на Земјоделски факултет во Нови сад, Р. Србија ја одбранила докторската дисертација со наслов: “Азотобактер и његова активност код кромпира “ и се здобила со звањето доктор на земјоделски науки. Во наставно – научното звање доцент по предметот извори на загадување во земјоделството на Земјоделскиот факултет во Скопје е избрана во 2003 година, а во наставно – научното звање вонреден професор по истиот предмет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје е избрана во 2008 година.

Во текот на изминатиот период, кандидатката остварила неколку кратки посети во реномирани наставно – научни институции во странство, како: Земјоделски факултет во Нови Сад, Р. Србија (2009, 2010,2011, 2012), Институт за земјоделство и градинарство, Нови Сад , Р. Србија (2009, 2012), Пољопривредни факултет во Белград, Р. Србија (2009, 2010,2012), со цел: соработка , усовршување и размена на наставните и научно – стручните знаења и искуства.

Кандидатката д-р Олга Најденовска учествувала на повеќе научни и стручни конгреси, симпозиуми, конференции и советувања во земјата и во странство и тоа:

- 12. Конгрес . Друштва за проучавање земљишта Србије, јуни 2008, Нови Сад, Р. Србија (објавени се 2 оригинални научни трудови);
- 12. Советовање о биотехнологији. 28 – 29 март, 2008, Чачак, Р. Србија;
- 35. Советување за заштита на растенијата, 24 – 25.11.2010, Охрид, Р. Македонија (објавен е еден оригинален научен труд);
- 12 International Eco – Conferention, 21 – 24 септември, 2011, Нови Сад, Р. Србија (објавен е еден оригинален научен труд);
- 7th Balcan Congress of Microbiology, 25 – 29.10. 2011, Белград, Р. Србија (објавен е еден оригинален научен труд);

- 16 th International Symposium "Trends in Europe Agriculture development", 17-18.05.2012, Temisoara, Romania (објавен е еден оригинален научен труд);
- 16 International Eco- Conference, Safe Food, Novi Sad, R. Serbia (пријавен, прифатен и рецензиран е еден оригинален научен труд).
- Меѓународен симпозиум за земјоделство и храна, од 12-14.12.2012 во Скопје, Р. Македонија.

2. НАСТАВНО- ОБРАЗОВНА И ПЕДАГОШКА ДЕЈНОСТ

Кандидатката д-р Олга Најденовска во досегашниот период успешно ја изведува теоретската и практичната настава на додипломските студии на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје на повеќе наставни дисциплини:

- **извори на загадување во земјоделството**, на студиската програма *Еко земјоделство*, во Скопје; на студиската програма *производство и преработка на тутун* на дисперзираната настава во Прилеп и на студиската програма *преработка на земјоделски производи, модул - растителни преработки*;
- **технолошка микробиологија**, на студиската програма *производство и преработка на тутун* на дисперзираната настава во Прилеп;
- **микробиологија**, на студиската програма *производство и преработка на тутун* на дисперзираната настава во Прилеп
- **микробиологија**, на *сите студиски програми* на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје;
- **почвена микробиологија** на студиската програма *поледелство*; на студиската програма *овоштарство со лозарство* и на студиската програма *градинарство и цвеќарство*
- **технолошка микробиологија**, на студиската програма *квалитет и безбедност на храна*, на студиската програма *преработка на земјоделски производи- модул: растителни преработки и модул: анимални преработки*;
- **применета микробиологија**, на студиската програма *лозарство и винарство*;
- **генетика на индустриски микроорганизми**, на студиската програма *преработка и технологија* и на студиската програма *биотехнологија* на Технолошко – металуршкиот факултет во Скопје.

Кандидатката успешно учествува и во реализацијата на наставата и наставната програма на постдипломските студии на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, на студиските програми:

1. Менаџмент на природните ресурси и животната средина, каде што ја изведува наставата по предметните програми:

- принципи на еколошко земјоделство
- микроорганизми во почва
- биомониторинг на изворите на загадување во земјоделството
- управување и контрола на извори на загадување во земјоделството

2. Квалитет и безбедност на храна:

- биохемија на микроорганизмите
- ферментациска микробиологија
- микробиолошки опасности во храна

3. Анимална биотехнологија:

- биохемија на микроорганизмите
- одбрани поглавја од микробиологија.

Во периодот од изборот во наставно – научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Олга Најденовска е ментор на докторска дисертација и ментор на четири магистерски труда.

Исто така, кандидатката била ментор на три дипломски труда, член на комисија на три дипломски труда, коментор на тринаесет магистерски труда и коментор во една докторска дисертација.

Теоретската настава, вежбите, проектните задачи, колоквиумите, испитите и консултациите со студентите на сите насоки и наставни програми, кандидатката ги изведува со висока стручна и педагошка оспособеност и подготвеност . Наставната програма и план кандидатката ги изведува преку интерактивна настава, семинарски работи и проектни задачи, пренесувајќи го своето долгогодишно педагошко искуство во наставниот процес и искуството стекнато преку научноистражувачката и апликативната работа.

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Во периодот од изборот во наставно – научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Олга Најденовска, како автор, има позитивно рецензирана монографија под наслов “Извори загаѓења агросистема” од Универзитетот во Сараево, БиХ, позитивно рецензирани два учебника на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје по предметот почвена микробиологија и предметот микробиологија. Исто така, кандидатката има напишано авторизирана скрипта за потребите на наставната програма по предметот биомониторинг во екоземјоделството. Од изборот во звањето вонреден професор, кандидатката д-р Олга Најденовска, како автор и коавтор, има објавено 17 оригинални научни трудови. Трудите се публикувани во меѓународни странски и домашни научни и стручни списанија и зборници, а дел од нив се презентирани на странски и домашни конференции, симпозиуми и конгреси. Трудите се приложени за рецензија.

Во објавените книги и трудови кандидатката третира и работи на проблематика од научната област микробиологија.

Во научноистражувачката и педагошката активност, кандидатката своето знаење им го пренесува на студентите меѓу другото и преку менторства на дипломски, магистерски и докторски трудови.

Во периодот по изборот во наставно – научното звање вонреден професор, кандидатката учествувала во подготовка на документација и конкурирала со три проекти, од кои еден во Министерството за образование и наука, а два во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Во тек е изработка на проектот финансиран од МЗШВ на Р. Македонија, под наслов : „Еколошко производство на јагоди преку примена на микробиолошко ѓубриво”.

3. СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ И ДЕЈНОСТ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

На 15.12.2011 година кандидатката учествувала на работилницата за претставување на проектот „План и студија за изводливост за намалување на количините на биоразградлив отпад на депониите“, во организација на Министерството за животна средина и просторно планирање.

Кандидатката проф. д-р Олга Најденовска е рецензент на научен труд објавен во релевантно меѓународно списание -"African journal of Microbiology Research", рецензент на труд пријавен на Интернационалната конференција за биотехнологија и биодиверзитет во Нови Сад, Р. Србија, и на труд пријавен на 48. Меѓународен симпозиум на агрономи во Дубровник, Р. Хрватска.

Кандидатката е член на Советничкиот одбор на списанието "Земљиште и биљка" во издание на "Унија биолошких научних друштва Југославије" во Белград, Р. Србија, и била рецензент на научни трудови објавени во истото списание.

Д-р Олга Најденовска била член во програмскиот одбор на Меѓународниот симпозиум за земјоделство и храна одржан од 12 до 14.12.2012 во Скопје, Р. Македонија.

Д-р Олга Најденовска е член во Уредувачкиот одбор на 16. Меѓународна Екоконференција, одржана од 26 до 29.9.2012 во Нови Сад.

Во периодот од изборот во наставно – научното звање вонреден професор, кандидатката д-р Олга Најденовска е раководител на Катедрата за екологија и заштита на животната средина во Институтот за менаџмент и управување со природните ресурси и заштита на животната средина при Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје. Кандидатката од 2.10.2012 година е раководител на втор циклус студии на Институтот за менаџмент и управување со природните ресурси и заштита на животната средина и член на Комисијата за втор циклус студии при Факултетот.

4. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕДЛОГ

Кандидатката д-р Олга Најденовска од изборот во наставно - научното звање вонреден професор континуирано и активно е вклучена во процесот на наставно–образовната, научноистражувачката и апликативната дејност. Научноистражувачката работа во областа на микробиологијата, бројните книги, учебници и публикации од истата област, како и учеството на научните конгреси и конференции, симпозиуми, работилници и обуки укажуваат дека кандидатката д-р Олга Најденовска е искусен и квалитетен кандидат кој со успех ќе одговори на предизвиците и задачите на работното место.

Врз основа на 24- годишното искуство во наставно-образовната работа, резултатите од научно-стручната и апликативната дејност, искуството во подготвувањето и раководењето со меѓународен научен проект, 54 публикувани

оригинални научни трудови, монографија и два учебници, учеството во советнички одбор на меѓународно списание, како и рецензирањето на научни трудови во домашни и странски списанија и зборници, менторства и коменторства во дипломски, магистерски и докторски трудови, може да се констатира дека кандидатката д-р Олга Најденовска се карактеризира со одлична наставна, научна и апликативна способност.

Од претходно кажаното и оцената од постигнатите активности во периодот од последниот избор, а според Законот за високото образование и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно – научни, научни, наставно – стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, имаме чест и задоволство да му предложиме на Наставно – научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, д-р Олга Најденовска, вонреден професор на истиот Факултет, да биде избрана за наставник во научната област микробиологија, во звањето редовен професор.

Рецензенти

1. Проф.д-р Мирјана Јарак с.р.

---

2. Проф. д-р Југослав Зиберовски с.р.

---

3. Проф. д-р Татјана Миткова с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: д-р Олга Војин Најденовска
(име, татково име и презиме)

Институција: Факултет за земјоделски науки и храна - Скопје
(назив на факултетот/институтот)

Научна област: микробиологија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
	Одржување на настава од прв циклус студии	
1.	Извори на загадување во земјоделството, 3+2 (шести семестар): 2008/2009 насока: екоземјоделство	1,8
2.	Извори на загадување во земјоделството, 3+2 (шести семестар): 2009/2010 насока: екоземјоделство	1,8
3.	Извори на загадување во земјоделството, 3+2 (шести семестар): 2010/2011 насока: екоземјоделство	1,8
4.	Извори на загадување во земјоделството, 3+2 (шести семестар): 2011/2012 насока: екоземјоделство	1,8
5.	Извори на загадување во земјоделството, 3+1 (петти семестар): 2011/2012, насока: производство и преработка на тутун (дисперзирани студии во Прилеп)	1,8
6.	Извори на загадување во земјоделството, 3+1 (петти семестар): насока производство и преработка на тутун, дисперзирани студии во Прилеп: 2012/2013	1,8
7.	Почвена микробиологија, 3+2 (шести семестар): 2011/2012 насока: поледелство	1,8
8.	Почвена микробиологија, 3+2 (шести семестар): 2011/2012 насока: овоштарство со лозарство	1,8
9.	Почвена микробиологија, 3+2 (шести семестар): 2011/2012 насока: градинарство со цвеќарство	1,8
10.	Генетика на индустриски микроорганизми, 2+1(шести семестар): 2011/2012 (2x15x0,04):2 Прехранбена насока, Технолошко-металуршки факултет, Универзитет "Св. Кирил и Методиј", Скопје	0,6
11.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар), 2011/2012 насока: градинарство со цвеќарство	1,8
12.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар), 2011/2012	1,8

	насока: поледелство	
13.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2011/2012 насока: овоштарство со лозарство	1,8
14.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2012/2013 насока: екоземјоделство	1,8
15.	Микробиологија, 3+2 (зимски трети семестар): 2012/2013 насока: агроекономска	1,8
16.	Микробиологија, 3+2 (семестар): 2012/2013 насока: градинарство и цвекарство	1,8
17.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2012/2013 насока: заштита на растенијата (фитомедицина)	1,8
18.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2012/2013 насока: квалитет и безбедност на храна	1,8
19.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2012/2013 насока: лозарство и винарство	1,8
20.	Микробиологија, 3+3 (трети семестар): 2012/2013 насока: овоштарство со лозарство	1,8
21.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2012/2013 насока: поледелство	1,8
22.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2012/2013 насока: преработка на земјоделски производи, модул Анимална преработка	1,8
23.	Микробиологија, 3+2 (трети семестар): 2012/2013 насока: преработка на земјоделски производи, модул Растителни преработки	1,8
24.	Микробиологија во сточарството, 3+2, (трети семестар): 2012/2013 насока Анимална биотехнологија	1,8
25.	Почвена микробиологија, 3+2 (петти семестар): 2012/2013 насока: градинарство и цвекарство	1,8
26.	Почвена микробиологија, 3+2 (петти семестар): 2012/2013 насока: овоштарство со лозарство	1,8
27.	Почвена микробиологија, 3+2 (петти семестар): 2012/2013 насока: поледелство	1,8
28.	Почвена микробиологија, 3+2 (петти семестар): 2012/2013 насока: екоземјоделство	1,8
29.	Извори на загадување во земјоделството, 3+1 (петти семестар), 2012/2013: насока: производство и преработка на тутун (дисперзирани студии во Прилеп)	1,8
30.	Микробиологија, 3+2 (први семестар): 2012/2013 насока: квалитет и безбедност на храна	1,8
31.	Генетика на индустриски микроорганизми, 2+1 (шести семестар): 2011/2012, Технолошко-металуршки факултет, УКИМ (насока:	1,2

	преработка и технологија)	
32.	Технолошка микробиологија, 3+2 (4 семестар), 2012/2013, насока: квалитет и безбеднос на храна ПЗП растително потекло, ПЗП анимално и анимални преработки	1,8
33.	Применета микробиологија, 3+2 (4 семестар), 2012/2013, насока: лозарство и винарство	1,8
34.	Извори на загадување во земјоделството 3+2 (6 семестар), 2012/2013, насока: агроекономска и фитомедицина	1,8
	Одржување на настава од втор циклус студии	
1.	Технолошка микробиологија-одбрани поглавја, едногодишни и двегодишни, (фонд на часови 75), студиска програма: растителна биотехнологија (2012/2013) (75x0,05) +(75x0,05)	3,75 3,75
2.	Микробиологија - одбрани поглавја, едногодишни (фонд на часови 60), (60x0,05), Микробиологија - одбрани поглавја, двегодишни (фонд на часови 75), (75x0,05) студиска програма: анимална биотехнологија (2012/2013)	3 3,75
3.	Микробиологија на анимални производи-одбрани поглавја, едногодишни (фонд на часови 60), (60x0,05), Микробиологија на анимални производи-одбрани поглавја, двегодишни (фонд на часови 60), (60x0,05), студиска програма: преработки на земјоделски производи од анимално потекло (2012/2013)	3 3
4.	Принципи на еколошко земјоделство (фонд на часови 60), едногодишни, (60x0,05):2 Принципи на еколошко земјоделство, (фонд на часови 90), двегодишен, (90x0,05):2 студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството (2012/2013)	1,5 2,25
5.	Почвена микробиологија-одбрани поглавја (фонд на часови 60), едногодишни, студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството (2012/2013) (60x0,05)	3
6.	Биомониторинг на животна средина, едногодишни (фонд на часови 60), (60x0,05) Биомониторинг на животна средина, двегодишен (фонд на часови 90), (90x0,05)	3 4,5

	студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството (2012/2013)	
7.	Биоремедијација на почвите, едногодишни (фонд на часови 60), (60x0,05):2	1,5
	Биоремедијација на почвите, двегодишни (фонд на часови 90), студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството (2012/2013) (90x0,05):2	2,25
8.	Еколошка микробиологија, едногодишни (фонд на часови 60), (60x0,05)	3
	Еколошка микробиологија, двегодишни (фонд на часови 90), (90x0,05)	4,5
	студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството (2012/2013)	
9.	Биомониторинг на загадување на агроекосистемите, едногодишни (фонд на часови 60), (60x0,05)	3
	Биомониторинг на загадување на агроекосистемите, двегодишни (фонд на часови 90), (90x0,05)	4,5
	студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството (2012/2013)	
10.	Управување и контрола на изворите на загадување во земјоделството (фонд на часови 60), едногодишни, (60x0,05)	3
	Управување и контрола на изворите на загадување во земјоделството (фонд на часови 90), двегодишен, (90x0,05)	4,5
	студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството (2012/2013)	
11.	Биохемија на микроорганизмите (фонд на часови 60), едногодишни, студиска програма: квалитет и безбедност на храна (2012/2013) (60x0,05):2	1,5
12.	Микробиологија на земјоделски производи и храна (фонд на часови 60), едногодишни, студиска програма: квалитет и безбедност на храна (2012/2013) (60x0,05)	3
13.	Генетика и селекција на микроорганизмите (фонд на часови 60), едногодишни, студиска програма: квалитет и безбедност на храна (2012/2013) (60x0,05)	3
14.	Микробиологија на почви и води (фонд на часови 60), едногодишни, студиска програма: квалитет и безбедност на храна (2012/2013) (60x0,05)	3
15.	Управување со квалитет и безбедност на храна-одбрани поглавја (фонд на часови 60), едногодишни, студиска програма: квалитет и безбедност на храна (2012/2013)	3

	(60x0,05)	
16.	Одбрани поглавја од почвена микробиологија (фонд на часови 90), двегодишни, студиска програма: менаџмент на природните ресурси и животната средина во земјоделството, модул: извори на загадување во земјоделството (90x0,05)	4,5
17.	Ферментатиска микробиологија (фонд на часови 60), двегодишен, студиска програма: квалитет и безбедност на храна, (2012.2013) (60x0,05)	3
	Настава во школи и работилници - учесник	
1.	Учесник во работилница “План и студија за изводливост за намалување на количините на биоразградлив отпад на депониите”, Министерство за животната средина и просторно планирање, Р.Македонија, 2010	1
2.	Учесник во школа за обука, “ The IPA training centre”, Скопје, 2012	1
	Одржување на вежби (лабораториски, клинички, аудиториски или изработка на семинарски труд)	
1.	Аудиториски вежби по предметот извори на загадување во земјоделството, 3+2 (шести семестар), 2008/2009, 2009/2010, насока: екоземјоделство (2x15x0,03) x 1 група	0,9
3.	Лабораториски вежби по предметот Микробиологија, сите насоки (трети семестар) и насока: квалитет и безбедност на храна, ПЗП (растителна биотехнологија), (прв семестар), 2012/2013 (2x15x0,03) x8 групи	7,2
	Подготовка на нов предмет - предавања	
1.	Подготовка на предавања на нов предмет почвена микробиологија, 3+2 (летен семестар), 2011/2012 насока: поледелство, екоземјоделство, овоштарство со лозарство	1
2.	Подготовка на предавања на нов предмет биомониторинг во екоземјоделство, 3+2, 8, семестар, насока: екоземјоделство, 2012/2013	1
	Консултации со студенти	
1.	56 студенти, предмет: извори на загадување во земјоделството, (летен семестар), 2008/2009, 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012 насока: екоземјоделство (56x0,002)	0,112
3.	12 студенти, предмет: микробиологија, насока лозарство со овоштарство, градинарство со цвекарство и поледелство (трети семестар), 2011/2012 (12x0,002)	0,024
4.	6 студенти, предмет: почвена микробиологија (петти семестар), 2011/2012 (6x0,002)	0,012
5.	6+8 студенти, предмет: почвена микробиологија, насока:	0,028

	овоштарство со лозарство, градинарство со цвеќарство, поделство (5, семестар), 2011/2012, 2012/2013 (14 x 0,002)	
6.	8 студенти, предмет: производство и преработка на тутун, дисперзирана насока во Прилеп (5 семестар), 2012/2013 (8 x 0,002)	0,016
	Ментор на дипломска работа	
1.	“Микроорганизмите како биоиндикатори на загадувањето на почвата”, 2008/2009 “Вкупната содржина на тешки метали (олово, кадмиум, цинк, бакар и манган) во алувијална почва покрај автопатот Скопје-Велес”, 2009/2010. (2 x 0,2)	0,4
	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат	
1.	“Влијанието на антропогениот фактор врз микробиолошкото и хемиското загадување на речните води во регионот на општина Куманово”, 2012/2013	0,5
	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура	
1.	“Влијанието на типовите компост врз појавата на штетни микроорганизми и приносот на печурките”, 02-2716/30, 29.12.2012, Скопје.	0,3
2.	“Влијанието на микроорганизмите врз приносот на рибите во рибникот “Тајмиште”, 02-2716/29, 29.12.2012, Скопје.	0,3
3.	“Состав и динамика на винските квасци во скопското виногорје”, 02-1340/21, 3.7.2012, Скопје.	0,3
4.	“Улогата на микроорганизмите и начинот на исхраната врз репродуктивноста и производството на матичните риби одгледувани во рибникот “Тајмиште”, 02-1340/19, 3.7.2012, Скопје.	0,3
5.	“Улогата на микроорганизмите во производството на компост за одгледување на шампињони”, 02-2051/5, 25.9.2012, Скопје.	0,3
6.	“Испитување на микробиолошкиот квалитет, потенцијални опасности за микробиолошка контаминација на меки желатински капсули, наменети како додатоци во исхраната”, 02-2051/3, 25.9.2012, Скопје.	0,3
7.	“Состав и динамика на микроорганизмите во бело саламурено сирење”, 02-2051/9, 27.9.2012, Скопје.	0,3
8.	“Влијание на антропогениот фактор врз микробиолошкиот состав на водата од реките Тополка и Врановска”, 02-1902/8, 6.9.2012, Скопје.	0,3
9.	“Антропоген фактор како причинител на микробиолошкото загадување на реката Треска од изворот до вливот во езерото Козјак”, 02-68/24, 13.2. 2012, Скопје.	0,3
10.	“Микробиолошки квалитет на воздухот во погон за производство на готова храна”, 02-2051/2, 24.9.2012.	0,3
11.	“Микробиолошки состав на колбасите произведени во индустријата за месо”, 02-1902/7, 6.9.2012.	0,3
12.	“Микробиолошки квалитет на воздухот во продавници на производи од месо”, 02-1034/14, 28.5.2012.	0,3

13.	“Микробиолошки квалитет на воздухот во некои објекти за подготовки на храна за детски градинки во Скопје”, 02-2383/23, 5.12.2012.	0,3
Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа		
1.	“Зоолошки карактеристики на гулабите”, 2012/2013.	0,1
2.	“Микробиолошко разложување на полисахаридите”, бр. 09-6/7, 11.4.2012.	0,1
3.	“Улога на компостот во органското земјоделско производство”, бр. 09-6/147, 26.12.2012.	0,1
Позитивно рецензиран универзитетски учебник-автор		
1.	Автор на позитивно рецензиран универзитетски учебник “Микробиологија”, сите студиски програми на ФЗНХ, рецензија во Билтен бр.1038 стр. 28, 14.9.2012	8
2.	Автор на позитивно рецензиран универзитетски учебник “Почвена микробиологија”, студиски програми: градинарство со цвекарство, Екоземјоделство, рецензија во Билтен бр. 1038, стр. 33, 14.9.2012	8
Интерна скрипта од предавања		
1.	Интерна скрипта од предавања по предметот биомониторинг во екоземјоделств , 8, семестар, насока : екоземјоделство.	4
Вкупно		178,542

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
Ментор на докторска дисертација		
1.	“Промена на микробиолошките карактеристики на водата од петти канал пред и после влевање во река Црна”, 2012.	3
Ментор на магистерска работа		
1.	“Број и состав на микроорганизмите во разни видови конзервирани градинарски производи”, 2012.	1
Раководител на меѓународен научен проект		
1.	Раководител на меѓународен билатерален научен проект: “Еколошко производство на јагоди преку примена на микробиолошко ѓубриво”, МЗПВ, 2012-2013.	9
Трудови со научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор		
1.	O. Najdenovska, S. Djordjevic, T. Mitkova, G. Cvijanovic, OVERALL HEAVY METAL CONTENT AND BIOCHEMICAL ACTIVITY IN THE SOIL PLANTED WITH POTATO. Soil and Plant 59 (2010) 171-176. б+и.ф. (6+0,040)	6,040
2.	O. Najdenovska, M. Jarak, S. Djuric, INSECTICIDES AND MICROORGANISMS OF THE SOIL. Soil and Plant 59 (2010) 187-194. б+и.ф. (6+0,040)	6,040
3.	O. Najdenovska, THE INFLUENCE OF THE INSECTICIDES AND MICROBIOLOGICAL FERTILIZER ON THE NUMBER OF	6,040

	MICROORGANISMS IN THE SOIL PLANTED WITH POTATO. Soil and Plant 60 (2011) 7-14. 6+и.ф. (6+0,040)	
4.	O. Najdenovska, MONITORING OF THE INFLUENCE OF PESTICIDES ON MICROORGANISMS IN THE SOIL. Soil and Plant 60 (2011) 25-30. 6+и.ф. (6+0,040)	6,040
5.	O. Najdenovska, HEAVY METALS AND THE MICROORGANISMS IN THE SOIL. Soil and Plant 60 (2011) 67-73 6+и.ф. (6+0,040)	6,040
6.	O. Najdenovska, HEAVY METALS IN THE SOIL AND PHYTONASS OF THE WEEDS IN LUCERN PLANTATIONS. Soil and Plant 60 (2011) 85-91. 6+и.ф. (6+0,040)	6,040
7.	O. Najdenovska, THE INFLUENCE OF THE APPLICATION OF MICROORGANISMS IN THE PRODUCTION OF QUALITY POTATOE. Soil and Plant 61 (2012) 15-21. 6+и.ф. (6+0,040)	6,040
8.	S. Djordjevic, O. Najdenovska, G. Cvijanovic, THE INFLUENCE OF CASARON AND STARANE HERBICIDES ON MICROFLORA IN SOIL GROWN WITH VINEYARD. Soil and Plant 59 (2010) 177-185. 6+и.ф. (6+0,040)	6,040
9.	A. Selamovska, O. Najdenovska, THE INFLUENCE OF THE RUNNER ORDERING OF THE PLANTS ON THEIR QUALITY, ROOTING AND YIELD OF STRAWBERRIES. Proc. Nat. SCI. Matica Srpska 119 (2010) 55-60. 90% од 4	3,6
10.	A. Selamovska, O. Najdenovska, INFLUENCE THE SUBSTRATE AND TIME FOR PIKIRING ON ROOTING AND QUALITY OF STRAWBERRY ROSETTES. Soil and Plant 61 (2012) 33-39. 6+и.ф. (6+0,040)	6,040
	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	
1.	O. Najdenovska, HEAVY METALS AND MICROORGANISMS IN THE SOIL AND ENVIRONMENTAL MONITORING IN URBAN AREAS, 12 International Eco-Conference, Environmental protection of urban and suburban settlements. Ecological movement of the city of Novi Sad, (Republic of Serbia), September 2011, pp. 193-200.	2
2.	O. Najdenovska, M. Stojanova, E. Miskoska Milevska, D. Dimovska, S. Djuric, J. Colo, INFLUENCE OF MICROBIOLOGICAL IN OF LETTUCE AND SWISS CHARD PRODUCTION, 16th International Eco-Conference on 7th Safe food. Ecological movement of the city of Novi Sad, (Republic of Serbia), September 2012, pp. 201-207.	1,2
	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
1.	M. Jarak, T. Hajnal-Jafari, S. Djuric, O. Najdenovska, MICROORGANISMS IN THE RHIZOSPHERE OF THE HORSE CHESTNUT, Proceedings (Curently on the CD) of 7 th Balcan	3

	Congress of Microbiology, Belgrade, R. Serbia, September 2011, pp. 25-29.	
2.	T. Hajnal-Jafari, D. Latkovic, S. Djuric, N. Mrkovacki, O. Najdenovska. THE USE OF AZOTOBACTER IN ORGANIC MAIZE PRODUCTION, 16 th International Symposium”Trends in Europe Agriculture development”, Research J Agricultural SCI. 44 (2), Temisoara, (Romania), may 2012, pp. 28-32.	3
	Трудови објавени во зборник на трудови на в.о. институција	
1.	О. Најденовска, С. Горѓевиќ, ПРИМЕНА НА МИКРОБИОЛОШКО ЃУБРИВО ВО РАСТИТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО И ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА. Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна 54 (2009) 89-94.	2
2.	О. Најденовска, МИКРООРГАНИЗМИТЕ И БИОМОНИТОРИНГОТ НА ИЗВОРИТЕ НА ЗАГАДУВАЊЕ НА ПОЧВАТА, Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет “Св. Кирил и Методиј” во Скопје (Република Македонија), 2010, стр. 79-85.	2
3.	О. Најденовска, МИКРОБИОЛОШКА АКТИВНОСТ НА ПОЧВАТА-БИОИНДИКАТОР НА ПОВОЛНОСТА ЗА КОРИСТЕЊЕ НА ОТПАДНИТЕ ВОДИ ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО, Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет “Св. Кирил и Методиј” во Скопје (Република Македонија), 2010, стр. 87-92.	2
	Учество на научен/стручен собир со реферат	
	- постер	
1.	12 International Eco-Conference, Environmental protection of urban and suburban settlements. Ecological movement of the city of Novi Sad, (Republic of Serbia), 21-24, September 2011	0,5
2.	16th International Eco-Conference on 7th Safe food. Ecological movement of the city of Novi Sad, (Republic of Serbia), 21-24, September 2012	0,5
3.	7 th Balcan Congress of Microbiology, Belgrade, R. Serbia, September 2011, pp. 25-29.	0,5
4.	16 th International Symposium”Trends in Europe Agriculture development”, Research J Agricultural SCI. 44 (2), Temisoara, (Romania), may 2012, pp. 28-32.	0,5
5.	International symposium for agriculture and food, Skopje, 12-14 december 2012	0,5
6.	International symposium for agriculture and food, Book of abstracts, 12-14 december, Skopje, 2012	0,5
	Апстракти објавени во зборник на конференција	
	- меѓународна	
1.	Jarak M., Radovanovic T., Belic m., Djuric S., Najdenovska O, “Plant growth promotion effect and survival rate of Azotobacter in acid soil”, International symposium for agriculture and food, Book of abstracts, 12-14 december 2012, pp.9	1
2.	Најденовска О., Димовска Д., Кунгуловски Ц., Панчевска А. Н. “The number of microorganisms in dept in alluvial soil in Skopje”,	1

	International symposium for agriculture and food, Book of abstracts, 12-14 december 2012, pp. 164	
	Вкупно	91,16

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

	Експертски активности: евалуација, стручна ревизија, супервизија, проценка на капитал, систематизација, методологија	
1.	Рецензент на труд (“Effect of ethylene on potato sprouts and NADPH activity”), пријавен во странско меѓународно списание со и.ф. (African Journal of Biotechnology), 2011	1
2.	Рецензент на труд (“Inoculation of maize hybrids: The effect on grain yield and number of microorganisms in soil”), пријавен на International Conference of Bio Science, Biotechnology and Biodiversity – Step in the Future-and the forth joint UNS-PSU Conference, Novi Sad, 2012	1
3.	Рецензент на труд (“Monitoring tla u Federaciji BiH”), пријавен на 48 хрватски и 8 меѓународни Симпозиум агронома, Дубровник, 17-22, 2013	1

ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

	Член на уредувачки одбор на меѓународно научно/стручно списание	
1.	Член на стручен одбор на меѓународно стручно списание “Земљиште и билка”, Белград, Р. Србија, 2011, 2012, 2013	1
2.	Член на уредувачки одбор на 16. Меѓународна Еко Конференција, 26-29.9.2012, Нови Сад, Р. Србија, 2012, 2013	1
	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир	
1.	Член на Програмски одбор на Меѓународен стручен симпозиум за земјоделство и храна, 2012, Скопје, Р. Македонија.	2
	Изготвување и пријавување на научен/образовен национален проект	
	- носител	
1.	Изготвување и пријавување на научен/образовен национален проект (Извори на загадување во земјоделството), МЗШВ, Р. Македонија, арх. бр. 08-1170/1, 18.5. 2010 (носител)	1
	Изготвување и пријавување на научен/образовен меѓународен проект	
	- носител	
1.	Научен меѓународен проект (билатерален) “Примена на микробиолошко ѓубриво за добивање на висок генеративен и вегетативен потенцијал кај јагодата”, МЗШВ, Р Македонија, арх. бр. 08-1171/1, 18.5. 2010 (носител)	2
2.	Научен меѓународен проект (билатерален) “Еколошко производство на јагоди преку примена на микробиолошко ѓубриво”, МЗШВ, Р. Македонија, 2012/2013	2

	(носител)	
3.	Научен меѓународен проект (билатерален) ”Карактеризација и ефектите на примената на PGPM (Plant Growth Promoting Microorganisms) во ризосферата на јагодата,, Министерство за образование и наука, Р. Македонија, арх. бр. 08-776/12010, 7.4.2011 (носител)	2
	Раководител на внатрешна организациона единица	
1.	Раководител на Катедрата за екологија и заштита на животната средина	3
	Член на факултетска комисија	
1.	Член на факултетска комисија за втор циклус студии на ФЗНХ	0,5
	Раководител на постдипломски или докторски студии	
1.	Раководител на постдипломски студии на Институтот за менаџмент на природни ресурси и заштита на животната средина, ФЗНХ, Скопје	2
	Вкупно	19,50

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ	178,542
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЛНОСТ	91,16
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЛНОСТ	19,50
Вкупно	289,202

23.01.2013, Скопје

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО ЗВАЊЕТО РЕДОВЕН ПРОФЕСОР ВО
НАУЧНАТА ОБЛАСТ СВИЊАРСТВО НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ
НАУКИ И ХРАНА ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Земјоделскиот факултет во Скопје, на својата 49 редовна седница од 22.III 2013 година, избра Рецензентска комисија во врска со пријавата на д-р Владо Вуковиќ за редовен професор по предметот свињарство (научно подрачје: сточарство, научна област: свињарство), врз основа на конкурсот објавен во весникот *Дневник* од 7.3.2013 година, Комисијата, во состав: проф. д-р Стојан Беличовски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (во пензија), проф. д-р Милица Петровиќ, редовен професор на Земјоделскиот факултет во Белград, и проф. д-р Сретен Андонов, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци

Кандидатот д-р Владо Вуковиќ е роден 1964 година во Скопје. Основно образование и гимназија завршил во родното место. Дипломирал на Земјоделскиот факултет во Скопје на сточарската насока. По дипломирањето, четири месеци работел како наставник во Средното земјоделско училиште "Браќа Миладиновци" во Скопје и потоа заминал на отслужување на воениот рок.

Со акцијата за усовршување на млади стручни кадри, во јули 1990 година (Одлука 02-681/1 од 19.4.1990), е примен за стручен соработник на Катедрата за сточарство, а во 1993 година е избран во звањето помлад асистент (Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бр. 598 од 1993 година). Негов повторен избор во истото звање е направен три години подоцна (Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бр. 671 од 1996 година).

Во 1998 година магистрирал на Земјоделскиот факултет во Белград на тема: *Варијабилност и поврзаност на производните и репродуктивните особини на свињите од различни генотипови*. По магистрирањето е избран во звањето асистент на Катедрата за сточарство на Земјоделскиот факултет во Скопје (Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бр. 746 од 1999 година).

Докторирал во јуни 2003 година на Земјоделскиот факултет во Скопје на тема: *Оцена на генетските параметри на позначајни репродуктивни и производни особини на свињите* (рецензирана во Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бр. 829 од 2003 година).

По докторирањето е избран во звањето доцент на Катедрата за сточарство на Земјоделскиот факултет во Скопје (Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бр. 840 од 2003 година), а пет години подоцна во звањето вонреден професор (Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бр. 941 од 2008 година) на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, каде што и сега се наоѓа.

2. Наставно-педагошка и друга активност

Д-р Владо Вуковиќ солидно и со ентузијазам ги подготвува и ги изведува предавањата, лабораториските и теренските вежби по предметите свињарство, селекција на домашни животни, како и другите предмети во рамките на редовната настава и наставата од втор циклус детално прикажани во рамките на образецот кон

извештајот за избор во наставно-научно, научно, наставно-стручно и соработничко звање. Притоа, редовно настојува да го подобри квалитетот на предавањата и вежбите со користење нагледни средства и со внесување новини. Во согласност со принципите на реформиранiot систем на студирање, д-р Владо Вуковиќ настојува да ја поттикне самоиницијативноста и креативноста на студентите во процесот на совладување на предвидениот материјал и во наставни дисциплини. Односот кон студентите му е коректен.

Во текот на досегашната редовна работа, д-р Владо Вуковиќ покажал педантност, марливост, систематичност, трпеливост и критичност. Посебно треба да се подвлече и тоа што во извршувањето на задачите покажува креативност и самоиницијативност.

3. Научна и стручна дејност

Кандидатот д-р Владо Вуковиќ досега објавил триесет и девет труда, од кои два се рецензирани во Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, бр. 598 од 1993 година, пет труда во Билтенот бр. 671 од 1996 година, два во Билтенот бр. 746 од 1999 година, еден во Билтенот бр. 829 од 2003, два во Билтенот бр. 840 од 2003 и осум труда во Билтенот број 941 од 2008. Конкурирајќи за избор во звањето редовен професор по предметот свињарство, кандидатот ги приложи следниве деветнаесет труда:

1. Vukovic V., Jovanovski D., Stojanova Vesna.: The "added" values of the Macedonian society from an unexpected direction. 5thSDEWES, no543, Dubrovnik, Croatia, 2009.
2. Vukovic V., Markovska N., Jovanovski D.: Sustainable energy practices in the rural communities of the Republic of Macedonia. 5thSDEWES, no544, Dubrovnik, Croatia, 2009.
3. Andonov S., Vukovic V., Uzunov, A.: Genetic parameters for reproductive traits and number of teats in pigs. 9th WCGALP, no.0838, Leipzig Germany, 2010.
4. Vukovic V., Andonov S., Vasilev D., Trpkovski Z., Mijakova Murdzeva A.: Improved Classification Results for Macedonian Pork. 9th WCGALP, no.0500, Leipzig Germany, 2010.
5. Popovski, Z.T., Dimitrievska B., Andonov S., Vukovic V. S., Domazetovska S.: Correlation between certain biochemical parameters and different genotypes for malignant hyperthermia in swine. The First International Symposium on Animal Science. 8-10 Nov. Belgrade, Serbia, p.258-264, 2012.
6. Vukovic V., Andonov S.: Review of achieved results in the pig production of the Republic of Macedonia. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 114, 2012.
7. Georgievski S., Kocevski D., Dzabirski V., Bunevski G., Vukovic V., Andonov S., Porco K., Nikolova Nedeljka, Arsov S., Tasev G.: Egg production and egg quality parameters of layers fed diets with or without added phytase. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 143, 2012.
8. Georgievski S., Kocevski D., Dzabirski V., Bunevski G., Vukovic V., Porco K., Nikolova Nedeljka, Arsov S., Tasev G.: Comparing production data of layers under conventional and restricted feeding program. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 147, 2012.
9. Kocevski D., Georgievski S., Vukovic V., Nikolova Nedeljka: Broiler production in Macedonia. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 149, 2012.

10. Vuković V., Arsov S., Trpkovski Z., Micevska Gabriela: Investegetion of energy efficiency potentials of the Macedonian pig sector and their practical implementation's. 7thSDEWES, Ohrid, R.Macedonia, 2012.
11. Vuković V.: Breeding advantages of Topigs "In Gene" concept in the modern pig husbandry. 16th International conference, Krmiva 2009, June 1-3, Opatija, Croatia, 2009.
12. Vuković V., Simon G., Mocsari E.: Genetic opportunities for high temperature tolerance sows - new pig breeding goal. 17th International conference, Krmiva 2010, June 7-9, Opatija, Croatia, 2010.
13. Vuković V., Simon G., Mocsari E.: Artificial insemination as tool in the modern pig husbandry. 18th International conference, Krmiva 2011, June 8-10, Opatija, Croatia, 2011.
14. Vuković V., Simon G., Mocsari E.: Genomic selection - new added value in pork production, Krmiva 2012, May 30- June 1, Opatija, Croatia, 2012.
15. Kocevski D., Georgievski S., Dzabirski V., Bunevski G., Vuković V., Andonov S., Porco K.: Restrictive feeding as a management tool for reduced manure production and environmental pollution from a layer farm. 4th Congress of ecologists of the Republic of Macedonia with international participation and marking the 40th anniversary of the Macedonian ecological society, October 12-15, Ohrid, 2012.
16. Kocevski D., Georgievski S., Dzabirski V., Bunevski G., Vuković V., Andonov S., Porco K.: Managing poultry diet composition to reduce phosphorus excretion and environmental pollution. 4th Congress of ecologists of the Republic of Macedonia with international participation and marking the 40th anniversary of the Macedonian ecological society, October 12-15, Ohrid, 2012.
17. Вуковиќ В.: Како да се зголеми енергетската ефикасност на фарма. Моја земја, бр. 64, ФФРМ Медија, Скопје, 26-27, 2011.
18. Вуковиќ В., Петровска Светлана, Петкановска Ивана, Јаневска Снежана, Филипovski Д.: Енергетска ефикасност на фармите и руралните домаќинства. ЦеПроСАРД, 2011
(<http://www.ceprosard.org.mk/MK/PDF/Energetska%20efikasnost%20MK%20za%20pecat.pdf>)
19. Вуковиќ В. и група автори: "Енергија од земјоделството" - "Енергија за земјоделството", Монографија, ЦеПроСАР, 2010.

Наведените трудови, кандидатот ги публикувал во домашни и странски научни и стручни списанија, а голем дел од нив со успех ги презентирал усно или во облик на постер што е детално прикажано во рамките на образецот кон извештајот за избор во наставно-научно, научно, наставно-стручно и соработничко звање.

Кандидатот посетувал два курса од областа на генетиката и селекцијата, и тоа: „Analysis of molecular genetic information“ во CGIL Animal and Poultry Science, Univesity of Guelph, Ontario, Canada, во август 1994 година, и „An intraduction to the desing and economics of animal breeding strategies“ во организација на CGiL Animal and Poultry Science, Univesity of Guelph, Ontario, Canada и Research Institute of Animal Production - Czech Republic, септември 1995, Прага. Со помош на стипендијата „5-th WCGALP Young Scientist Scholarship“ учествувал на Петтиот светски конгрес за примена на генетиката во сточарството, одржан во 1994 година, во Канада.

До 2003 година имал повеќе стручни посети со цел запознавање на свињарството во: Норвешка, Унгарија, Канада, САД, Кипар, Словенија, Данска, Холандија, Германија, Бугарија и Србија. Во истиот период, како соработник, учествувал во изготвувањето на Националната одгледувачка програма за сточарство на Република Македонија, како и во реализација на 3 национални и 5 меѓународни проекти, при што бил раководител на 3 меѓународни проекти. Во 2003 остварил четиримесечен студиски пресотој на Катедрата за сточарство при

Земјодескиот универзитет крај Осло, каде што работел на реализација на научен проект, финансиран од страна на Норвешката влада. Остварил посета и на одгледувачката компанија Норсвин, која е пример за успешен одгледувачки концепт на интернационално ниво, како и посета на Земјоделскиот универзитет во Шведска.

Во периодот од 2003 до 2008, учествувал во работата на 4 Интернационална работилница за раководење со податоците од свињарските фарми и оцената на приплодната вредност кај свињите, одржан во април 2004 во Република Словенија. Раководел со балканскиот проект за свињарство „Унифицирање и унапредување на селекцијата на домашните животни“, подржан од страна на Норвешката влада во периодот 2002-2005 година. Во периодот од септември 2004 до февруари 2005 година е раководител на проектот за имплементација на Стратегијата за приспособување на Македонскиот агро-прехранбен сектор со Заедничката земјоделска политика на ЕУ, додека во периодот од јануари 2005 до јануари 2007 раководел билатерален проект со Република Словенија (*Оптимализација на селекциските индекси во популациите на домашни животни*).

Учествува како национален експерт во изготвување на значајни стратешки документи како што се: Стратегијата за одржлив развој на Република Македонија, Законот за сточарство, Заедничка основна програма за одгледување на добиток 2011-2020, Национална програма - Програма за заштита на биолошката разновидност во сточарството 2011-2017 и други детално прикажани во рамките на образецот кон извештајот за избор во наставно-научно, научно, наставно-стручно и соработничко звање. Од јуни 2008 до март 2009 година учествувал во работата на Националната програма за идентификација на домашните животни (правилник за идентификација и регистрација на свињите) во рамките на приспособување на ЕУ-легислативата во рамките на домашната на Република Македонија. Од 2008 до 2012 година, кандидатот е раководител на истажувањата спроведени од страна на НВО ЦеПроСАРД во рамките на проектот "Промоција на одржливи земјоделски практики енергетска ефикасност и искористување на обновливи извори на енергија во руралната заеница на Република Македонија". Во рамките на наведениот проект, покрај раководењето со други проекти од аспект на агроенергија, кандидатот директно остварил и објавил резултати од истражувања од областа на енергетската ефикасност и заштеда на енергија во свињарските фарми. Во периодот од 2008 до денес активно соработува како надворешен стручен соработник на Здружението на фармери за одгледување на свињи "Топигс интернационал" со седиште во Холандија. Здружението е присутно во повеќе од 50 земји во светот, има 2,5 милиони маторици, а произведува на годишно ниво повеќе од 65 милиони гоени свињи, 6 милиони дози на свинско семе и над 1,2 милиони назимки. Во периодот од 2010 година до денес е раководител на државен проект во организација на МЗШВ на Р.Македонија - "Матично книговодство, селекција и следење на состојбите во сточарството (свињарство)". Во тековната 2013 учествува во реализација на меѓународен научноистражувачки проект од областа на селекцијата на домашните животни под наслов: "Development and validation of models for genetic evaluation in animal breeding", кој што се реализира низ билатералната соработка помеѓу Република Македонија и Република Словенија.

4. Заклучок и предлог

Врз основа на професионалните референци на кандидатот за избор во звање прикажани во образецот кон извештајот за избор во наставно-научно, научно, наставно-стручно и соработничко звање, но и врз основа на извршената детална анализа за наставно-педагошката активност, постигнатите резултати во научно-истражувачката и стручно-апликативната работа, како и во реализацијата на работите од поширок општествен интерес може да се заклучи дека д-р Владо Вуковиќ во однос на звањето за кое конкурира ги исполнува сите општи и посебни услови според Законот за високото образование на Република Македонија вклучително и неговите последни измени од јануари 2013 година, Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот "Св.Кирил и Методиј" објавен во Универзитетскиот гласник број 173 од август 2011 година, како и другите важечки акти на Универзитетот "Св.Кирил и Методиј".

Имајќи го предвид напред изнесеното, Рецензиската комисија има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје при Универзитетот "Св.Кирил и Методиј" во Скопје, д-р Владо Вуковиќ да го избере во звањето редовен професор во научната област свињарство - по предметот свињарство.

Рецензетска комисија

---

1. Проф. д-р Стојан Беличовски, редовен професор во пензија на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје
с.р.

---

2. Проф. д-р Милица Петровиќ, редовен професор на Земјоделскиот факултет во Земун-Белград, Универзитет во Белград
с.р.

---

3. Проф. д-р Сретен Андонов, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје
с.р.

ОБРАЗЕЦ

КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: *Владо Петар Вуковиќ*

Институција: *Факултет за земјоделски науки и храна - Скопје*

Подрачје: *4.08_Добиточна храна (сточарство)*

Научна област: *40801_Свињарство*

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ

Р.Б	Назив на активноста:	Вкупно поени
Одржување на настава од прв циклус студии		
1	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2008/2009	2,4
2	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2008/2009	1,2
3	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2009/2010	2,4
4	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2009/2010	1,2
5	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2010/2011	2,4
6	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2010/2011	1,2
7	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2010/2011 ПЗП Струмица	2,4
8	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2011/2012 ПЗП Струмица	1,2
9	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2011/2012	2,4
10	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2011/2012	1,2
11	Методи на истражување и презентација, 3+2; студиска програма -анимална биотехнологија (IV семестар): 2012/2013	1,8
12	Методи на истражување и презентација, 3+2; студиска програма -анимални преработки (IV семестар): 2012/2013	1,8
13	Суровини од анимално потекло, 3+2; студиска програма -анимални преработки (IV семестар): 2012/2013	0,36

14	Селекција на домашни животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2012/2013	1,2
Вкупно поени од одржување на настава од прв циклус студии:		23,2

Одржување на настава од втор циклус студии		
15	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - анимална биотехнологија 2010/11 (60*0,05)	3
16	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - анимални преработки 2010/11 (60*0,05)	3
17	Одгледувачки програми - одбрани поглавја (свињарство) - 2010/2011	3
18	Репродукција на домашни животни - одбрани поглавја (свињарство) 2010/2011	3
19	Генетика и селекција - одбрани поглавја (свињарство) 2010/2011	3
20	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - анимална биотехнологија 2011/12 (60*0,05)	3
21	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - анимални преработки 2011/12 (60*0,05)	3
22	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - анимална биотехнологија 2012/13 (60*0,05)	3
23	Методи на научно истражувачката работа: студиска програма - анимални преработки 2012/13 (60*0,05)	3
Вкупно поени од одржување на настава од втор циклус студии:		27,0

Одржување на вежби од прв циклус		
24	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2008/2009	0,9
25	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2008/2009	0,45
26	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2009/2010	0,9
27	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2009/2010	0,45
28	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2010/2011	0,9
29	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2010/2011	0,45

30	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2010/2011 ПЗП Струмица	0,9
31	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2011/2012 ПЗП Струмица	0,45
32	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2011/2012	0,9
33	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2011/2012	0,45
34	Методи на истражување и презентација, 3+2; студиска програма -анимална биотехнологија (IV семестар): 2012/2013	0,9
35	Методи на истражување и презентација, 3+2; студиска програма -анимални преработки (IV семестар): 2012/2013	0,9
36	Суровини од анимално потекло, 3+2; студиска програма -анимални преработки (IV семестар): 2012/2013	0,18
37	Селекција на домашни животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2012/2013	0,45
Вкупно од одржување на вежби од прв циклус:		9,2

Одржување на теренска настава од прв циклус		
38	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2008/2009	0,16
39	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2008/2009	0,08
40	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2009/2010	0,16
41	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2009/2010	0,08
42	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2010/2011	0,16
43	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2010/2011	0,08
44	Свињарство, 4+2; студиска програма -сточарство (VI семестар): 2011/2012	0,16
45	Селекција на дом.животни, 2+1; студиска програма -сточарство (VII семестар): 2011/2012	0,08
Вкупно од одржување на теренска настава од прв циклус:		1,0

Консултации со студенти		
46	Консултации со студенти: 2008/09; 2009/10; 2010/11; 2011/12; 2012/13;	0,2
Ментор на дипломска работа		
47	Ментор на дипломска работа (2)	0,4
Член на комисија за оцена и одбрана на дипломска работа		
48	Член на комисија за оцена и одбрана на дипломска работа (1)	0,1
Член на комисија за оцена и одбрана на магистерска работа		
49	Член на комисија за оцена и одбрана на магистерска работа (1)	0,3
Интерна скрипта од предавања		
50	Интерна скрипта од предавања - Свињарство	4
Пакет материјали за одреден предмет		
51	Пакет материјали - Селекција на домашни животни и Методи на истражување и презентација	2
Уредник на зборник на текстови за одреден предмет		
52	Монографија "Енергија од земјоделството" - "Енергија за земјоделството" (уредник д-р Владо Вуковиќ / Вуковиќ В. и група автори), ЦеПроСАР, 2010	2
Научно-популарна или наставно-историска статија во стручно-методско списание		
53	Вуковиќ В., Петровска Светлана, Петкановска Ивана, Јаневска Снежана, Филиповски Д.: "Енергетска ефикасност на фармите и руралните домаќинства". ЦеПроСАРД, 2011 http://www.ceprosard.org.mk/MK/PDF/Energetska%20efikasnost%20MK%20za%20pecat.pdf	1
54	Вуковиќ В. 2011. "Како да се зголеми енергетската ефикасност на фарма". Моја земја, бр. 64, ФФРМ Медија, Скопје, 26-27.	1
ВКУПНО БОДОВИ ОД НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ:		71,3

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

РБ	Назив на активноста:	Вкупно поени
Трудови со оригинални научно/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стучен собир со меѓународен уредувачки одбор		
54	Vukovic V., Jovanovski D., Stojanova Vesna.: The "added" values of the Macedonian society from an unexpected direction. 5thSDEWES, no543, Dubrovnik, Croatia, 2009.	2,4
55	Vukovic V., Markovska N., Jovanovski D.: Sustainable energy practices in the rural communities of the Republic of Macedonia. 5thSDEWES, no544, Dubrovnik, Croatia, 2009.	2,4
56	Andonov S., Vukovic V., Uzunov, A.: Genetic parameters for reproductive traits and number of teats in pigs. 9th WCGALP, no.0838, Leipzig Germany, 2010.	2,4
57	Vukovic V., Andonov S., Vasilev D., Trpkovski Z., Mijakova Murdzeva A.: Improved Classification Results for Macedonian Pork. 9th WCGALP, no.0500, Leipzig Germany, 2010.	1,8
58	Popovski, Z.T., Dimitrievska B., Andonov S., Vukovic V. S., Domazetovska S.: Correlation between certain biochemical parameters and different genotypes for malignant hyperthermia in swine. The First International Symposium on Animal Science. 8-10 Nov. Belgrade, Serbia, p.258-264, 2012.	1,8
59	Vukovic V., Andonov S.: Review of achieved results in the pig production of the Republic of Macedonia. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 114, 2012.	2,7
60	Georgievski S., Kocevski D., Dzabirski V., Bunevski G., Vukovic V., Andonov S., Porco K., Nikolova Nedeljka, Arsov S., Tasev G.: Egg production and egg quality parameters of layers fed diets with or without added phytase. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 143, 2012.	1,8
61	Georgievski S., Kocevski D., Dzabirski V., Bunevski G., Vukovic V., Porco K., Nikolova Nedeljka, Arsov S., Tasev G.: Comparing production data of layers under conventional and restricted feeding program. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 147, 2012.	1,8
62	Kocevski D., Georgievski S., Vukovic V., Nikolova Nedeljka: Broiler production in Macedonia. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 149, 2012.	1,8
63	Vukovic V., Arsov S., Trpkovski Z., Micevska Gabriela: Investegetion of energy efficiency potentials of the Macedonian pig sector and their practical implementation's. 7thSDEWES, Ohrid, R.Macedonia, 2012.	1,8

Апстрактни објавени во зборник на меѓународна конференција		
64	Kocevski D., Georgievski S., Dzabirski V., Bunevski G., Vukovic V., Andonov S., Porco K.: Restrictive feeding as a management tool for reduced manure production and environmental pollution from a layer farm. 4th Congress of ecologists of the Republic of Macedonia with international participation and marking the 40th anniversary of the Macedonian ecological society, October 12-15, Ohrid, 2012.	1
65	Kocevski D., Georgievski S., Dzabirski V., Bunevski G., Vukovic V., Andonov S., Porco K.: Managing poultry diet composition to reduce phosphorus excretion and environmental pollution. 4th Congress of ecologists of the Republic of Macedonia with international participation and marking the 40th anniversary of the Macedonian ecological society, October 12-15, Ohrid, 2012	1
66	Vukovic V.: Breeding advantages of Topigs "In Gene" concept in the modern pig husbandry. 16th International conference, Krmiva 2009, June 1-3, Opatija, Croatia, 2009.	1
67	Vukovic V., Simon G., Mocsari E.: Genetic opportunities for high temperature tolerance sows - new pig breeding goal. 17th International conference, Krmiva 2010, June 7-9, Opatija, Croatia, 2010.	1
68	Vukovic V., Simon G., Mocsari E.: Artificial insemination as tool in the modern pig husbandry. 18th International conference, Krmiva 2011, June 8-10, Opatija, Croatia, 2011.	1
69	Vukovic V., Simon G., Mocsari E.: Genomic selection - new added value in pork production, Krmiva 2012, May 30- June 1, Opatija, Croatia, 2012.	1
Дел од монографија		
70	Вуковиќ В. и сор.: Можности од заштеда на енергија во свињарството, Монографија "Енергија од земјоделството" - "Енергија за земјоделството" (уредник д-р Владо Вуковиќ), ЦеПроСАР, 2010.	4
Учество на научен/стручен собир со реферат		
71	Vukovic V., Jovanovski D., Stojanova Vesna.: The "added" values of the Macedonian society from an unexpected direction. 5thSDEWES, no543, Dubrovnik, Croatia, 2009.	1
72	Vukovic V., Markovska N., Jovanovski D.: Sustainable energy practices in the rural communities of the Republic of Macedonia. 5thSDEWES, no544, Dubrovnik, Croatia, 2009.	1
73	Vukovic V., Andonov S.: Review of achieved results in the pig production of the Republic of Macedonia. International symposium for agriculture and food, 65 years FASF, Skopje, 114, 2012.	1

74	Vukovic V., Arsov S., Trpkovski Z., Micevska Gabriela: Investegetion of energy efficiency potentials of the Macedonian pig sector and their practical implementation's. 7thSDEWES, Ohrid, R.Macedonia, 2012.	1
75	Vukovic V.: Breeding advantages of Topigs "In Gene" concept in the modern pig husbandry. 16th International conference, Krmiva 2009, June 1-3, Opatija, Croatia, 2009.	0,5
76	Vukovic V., Simon G., Mocsari E.: Genetic opportunities for high temperature tolerance sows - new pig breeding goal. 17th International conference, Krmiva 2010, June 7-9, Opatija, Croatia, 2010.	0,5
77	Vukovic V., Simon G., Mocsari E.: Artificial insemination as tool in the modern pig husbandry. 18th International conference, Krmiva 2011, June 8-10, Opatija, Croatia, 2011.	0,5
78	Vukovic V., Simon G., Mocsari E.: Genomic selection - new added value in pork production, Krmiva 2012, May 30- June 1, Opatija, Croatia, 2012.	1
79	Вуковиќ В.: "Можности од заштеда на енергија во свињарството на Р.Македонија", ЦеПроСАРД презентација, Скопје, Декември 2009.	1
80	Vukovic V.: Pre-selection, T-end & TOPEX procedures with the Topigs breeding gilts, Workshoop on Topigs breeding tools, Brno, Czheh Republic, March 07, 2013.	1
81	Vukovic V.: A.I. TOPIGS A.I. support program and new development, TOPIGS CEE Seminar, Hungary, June 28, 2012	1
82	Konez M. and Vukovic V.: "TOPIGS A.I., a unique product" , TOPIGS CEE Seminar, Hungary, July 02, 2010	1
83	Vukovic V.: "Central or farm? Should I bay or mix", Topigs Danubia Workshop for farmers, Rakoczi, Hungary, December 1, 2011.	1
84	Simon G. and Vukovic V.: "The importance of artificial insemination from the point of view of the development of pig breeding economics", Topigs Danubia Seminar for the farmers (Use of AI in pigs), Hungary, March 2010.	1
85	Vukovic V.: "Agriculture in the National Strategy fo Sutable Development", 10th Expert Forum-Challenges and solutions for sustainable development in the countries of the CEI region, UKIM, Skopje, November 2008	1
86	Vukovic V.: "NSSD Agriculture & Rural development in R.Macedonia", Presentation of National Strategy for Sustainable Development, Bitola, June 2009.	1
Учесник во меѓународен научен проект		
87	"Deavelopment and validation of models for genetic evaluation in animal breeding" <Slovenian-Macedonian projects 2013>, SLO side Milena Kovac PhD, Spela Malovrsh PhD and MKD side Sreten Andnov PhD, Vukovic Vlado Phd, Aleksandar Uzunov PhD	5
ВКУПНО БОДОВИ ОД НАУЧНОИСПРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ:		50,2

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

РБ	Назив на активноста:	Вкупно поени
Експертски активности: евалуација, стучна ревизија и сушервизија.		
88	Рецензија на еден (1) труд во рамките на 5. Меѓународно научно-стручен собир на земјоделство, заштита на природата и околината, одржан од 4 до 6 јуни 2012 година во Вуковар, Република Хрватска	1
89	Рецензија на три (3) труда на Првиот меѓународен симпозиум за сточарство, одржан од 8-10 Ноември 2012 година во Белград, Република Србија (3 труда x 1)	3
90	Рецензија на три (3) труда пријавени на Конгрес - 7thSDEWES, Ohrid, R.Macedonia, 2012 (за потребите на меѓународниот издавач на научно-стручни списанија - Elsevier) (3 труда x 1)	3
91	Член на Комисија за оцена на живи свињи - експонати на Новосадскиот саем за земјоделство (Комисија за оценување на живите експонати - свиња, Пољопривредни сајам Нови Сад, Р.Србија 2008 и 2009), 2008 и 2009 год. (2 години x 1)	2
92	Анонимно експертско оценување на научно-истражувачки проекти од научната област за потребите на Министерството за образование и наука на Република Македонија, 2010 (5 проекти x 1)	5
Национален координатор во одредена област		
93	Матично книговодство, селекција и следење на состојбите во свињарството, 2010	3
94	Матично книговодство, селекција и следење на состојбите во свињарството, 2011	3
95	Матично книговодство, селекција и следење на состојбите во свињарството, 2012	3
Подготовка на национални документи (стратегии, закони и с.л.)		
96	Правилник за критериумите во однос на приплодниот добиток, просторот, кадрите и опремата за производство и чување на семе од добиток	2
97	Правилник за поблиски критериуми под кои се употребува и се пушта во промет семе од добиток	2
98	ЗОПОД - Заедничка основна програма за одгледување на добиток (2011-2020), Скопје, 2010	2
99	Нацрт стратегија за регионален развој на Република Македонија 2009-2019, МЛС, јануари 2009	2
100	Извештај за матично книговодство, селекција и следење на состојбите во свињарството во Република Македонија - 2010	2

101	Извештај за матично книговодство, селекција и следење на состојбите во свињарството во Република Македонија - 2011	2
102	Извештај за матично книговодство, селекција и следење на состојбите во свињарството во Република Македонија - 2012	2
103	Програма за заштита на биолошката разновидност во сточарството 2011-2017, МЗШВ, 2011	2
104	Национална стратегија за одржлив развој во Република Македонија, февруари 2009	2
Студии, физибилити - студија, истражување на пазарот (одговорен проектант)		
105	Физибилити - студија за свињарска фарма Породин - ЗК Пелагонија, Свињарство ДООЕЛ од Битола, 2011-2012	2
Учество во изработка на национална програма од одредена област		
106	National animal identification program - Phase III. Strategy and working plan for national-wide I&R of porcine animals in the Republic of Macedonia, November 2008.	3
Учество во комисији и тела на државни и други органи		
107	Член на Комисија за избор на демонстративни пилот - фарми за финансиска поддршка за искористување на обновливи извори на енергија и подобрување на енергетската ефикасност, ЦеПроСАРД, мај 2011	1
108	Член на пот-секторска група за месо при МЗШВ, 2011	1
Член на извршно тело на меѓународна организација која поддржува/организира научноистражувачка дејност		
109	SCAR-Colaborative Working Group AGRICULTURE and ENERGY, Berlin 26-Nov-2008.	2
Член на комисија за избор во звање		
110	Рецензентска комисија за преглед и оцена на стучни и научни трудови и избор во звање на м-р Александар Узунов, ноември 2018.	0,2
Член на комисија за изработка на закон		
111	Закон за сточарство на Република Македонија, МЗШВ, 2008-2009	4
112	Закон за квалитет на земјоделски производи, МЗШВ, 2010	4
Член на комисија за изработка на подзаконски акти од закон		
113	Подзаконски акти од Законот за квалитет на земјоделски производи, МЗШВ, 2010	2

Член на организациски и програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир		
114	Member of Scientific Advisory Board - 7th & 8th Conference on sustainable development of Energy, water and environment systems - SDEWES (2 години x 1)	2
ВКУПНО:		62,2

Р.Б.	ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	ПОЕНИ
I.	НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	71,3
II.	НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	50,2
III.	СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	62,2
СЕ ВКУПНО:		183,7

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Стојан Беличовски, редовен професор во пензија на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје
с.р.

2. Проф. д-р Милица Петровиќ, редовен професор на Земјоделскиот факултет во Земун-Белград, Универзитет во Белград
с.р.

3. Проф. д-р Сретен Андонов, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“, Скопје
с.р.

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН КАНДИДАТ ВО СИТЕ ЗВАЊА ПО
ПРЕДМЕТОТ ИНТЕРНА МЕДИЦИНА НА МЕДИЦИНСКИОТ
ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Наставно – научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата XVI редовна седница одржана на 11. 4. 2013 година, донесе решение за избор на 1 (еден) наставник во сите звања по предметот ИНТЕРНА МЕДИЦИНА на Медицинскиот факултет во Скопје во согласност со конкурсот објавен во весникот „Утрински весник“ од 24. 11. 2012 година и ја формира Рецензентската комисија во состав:

- проф. д-р Лидија Добрковиќ
- проф. д-р Цветанка Божиновска
- проф. д-р Бисерка Каева
- проф. д-р Татјана Миленковиќ
- проф. д-р Јордан Чаловски.

На конкурсот се пријавија: **насл.доц. д-р Лидија Петковска, насл.доц. д-р Андон Чибишев и виш науч. сор. д-р Нико Беќаровски.**

Врз основа на приложените документи и личното познавање на кандидатите, Рецензентската комисија го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Д-р Андон Чибишев

Биографски податоци

Д-р Андон Чибишев е роден на 11.11.1959 година во Чирчик, Русија, каде што неговите родители емигрирале по завршувањето на граѓанската војна во Грција. Во 1965 година се доселил во Р.Македонија, во Скопје, каде што го завршил основното и средното образование. На Медицинскиот факултет во Скопје дипломирал во 1985 година. Во 1988 година се вработил во Воената болница во Скопје, а од август 1988 година е вработен на Универзитетската клиника за токсикологија. Специјализација по интерна медицина завршил во 1993 година, а во 2002 година бил избран во звањето примариус. Во периодот 1999-2001 година бил стручен директор на

Клиниката, а од 21.8.2001 година бил член на Владата на РМ како државен секретар во Министерството за здравство. Во моментот ја извршува функцијата стручен директор на Клиниката.

Наставна активност

Во 1994 година бил избран за асистент на Медицинскиот факултет и до 2005 година учествувал во изведувањето на практични вежби по предметот интерна медицина за студентите по медицина и стоматологија. Интензивно учествувал во едукација на специјализанти по интерна медицина, инфектологија и неврологија.

На 9.10.2012 е избран за насловен доцент по предметот интерна медицина.

Наставно-научна активност

Активно учествувал во стручната работа на Клиниката и има публикувано повеќе научни трудови од областа на интерната медицина и клиничката токсикологија. Во 2005 година со успех го одбрал јавниот труд во ранг на магистериум со наслов **„Тоталната и суплементарната парентерална исхрана во лекувањето на акутните корозивни труења“**. Во 2008 година ја одбрал докторската дисертација **„Ентералната и парентерална нутриција во контролата на нутритивниот статус и превенцијата на доцните посткорозивни компликации“**.

Член е на многу домашни и меѓународни стручни организации (токсиколози, ЕСПЕН, критично болни пациенти), како и на Стручната комисија за хемикалии во Министерството за здравство. Има учествувало како експерт во изработка на многу закони и подзаконски акти, стратегии, национални извештаи, програми и сл. Раководител и учесник е во повеќе меѓународни и домашни научни проекти и студии.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО,
НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: **д-р Андон Чибишев**

(име, татково име и презиме)

Институција: **Универзитетска клиника за токсикологија**
(назив на факултетот/институтот)

Научна област: **интерна медицина**

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Одржување на вежби по предметот интерна медицина	28,35
2.	Настава во школи и работилници -учесник	2
3.	Консултации со студенти	0,84
4.	Ментор и едукатор на здравствена едукација	14,4
5.	Одржување на теренска настава (теренска едукација на екипите за итна медицинака помош)	0,36
	Вкупно	45,95

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	➤ Монографија 1. Тоталната и суплементарната парентерална исхрана во лекувањето на акутните корозивни труења	8

	<p>2. Ентералната и парентерална нутриција во контролата на нутритивниот статус и превенцијата на доцните посткорозивни компликации</p> <p>3. Третман на опиоидна зависност со БУПРЕНОРФИН.</p> <p>➤ Дел од монографија</p> <p>АТЕРОСКЛЕРОЗАТА - медицински проблем</p> <p>„Фармакотераписки пристап кај хипертензивен болен во нашата клиничка практика“</p> <p>„Значењето на рибиното масло во превенцијата на атеросклерозата“</p>	<p>8</p> <p>8</p> <p>4</p>
3.	<p>Носител на активности на меѓународен проект</p> <p>Меѓународен проект: Chemical risk menegement in Macedonia 2007-2010 (во соработка за Европската и Шведската агенција за хемикалии)</p>	6
4.	<p>Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор</p> <p>1. A.Chibishev, N.Simonovska,A.Shicole ,Post corrosive injuries of upper gastrointestinal trackt, , Prilozi,2010.jul;31 (1):297-316. (Pub Med -Medline)</p> <p>2. A.Chibishev, C.Bozinovska, D.Petrovski, Z.Nikolova-Todorova, Epidemoilogy of severe poisonings caused by ingestion caustic substance; Prilozi,MANU,171-183(2007). (Pub med Medline)</p> <p>3. A.Chibishev,Post corrosive late complications in esophagus and stomach-role od the esophageal rest; MED ARH 2010;64 (6):32-323. (Pub Med Medline)</p> <p>4. Andon Chibishev, Zanina Pareska, Vesna Chibisheva, Natasa Simonovska, Clinical and Epidemiological Features of Acute Corrosive Poisonings,. Med Arh. 2012; 66(Supplement 1): 11-15 (Pub med Medline)</p> <p>5. Pereska Z, Cibisev A, Bozinovska C, Petkovska L Plasma apo/lipoproteins distrubamces as a precondition ,for metabolic syndrome in HCV seronegative herion addicts; Am j Drug Alcohol Abuse, 2011 May; 37 (3): 196-292. (Pub Med Medline)</p>	<p>4,8</p> <p>3,6</p> <p>6</p> <p>3,6</p> <p>3,6+1,335</p>

<p>6. Natasa Simonovska, Andon Chibishev, C. Bozinovska, L. Grcevska, K. Dimitrovski, V. Neceva Evaluation of circulating immune complexes and antiphospholipid antibodies (anti beta 2 glycoprotein 1) in heroin addicts and their clinical significance, MED ARH 2011; 65(6): 321-330. (Pub Med Medline)</p>	3,6
<p>7. Pereska Z, Bozinovska C, Dimitrovski K, Cakalaroski K, Chibishev A, Babulovska A et all, Heroin dependence duration influences the metabolic parameters: machanismus and consequences of impaired insulin semsivity in hepatitis C virus seronegative heroin dependents, ., J Addict med 2012 sep.25 (Pub med Medline)</p>	3,6+1,951
<p>8. Simonovska N, Bozinovska C, Chibishev A, Grchevska L, Dimotrovski K, Neceva V. Changes of some humoral immunologic indicators an clinical manifestations cryoglobulinemia in heroin addicts, Georgian medical news 2012; N 11, (212) (Pub Med Medline)</p>	3,6
<p>9. The role of urgent esophagogastroduodenoscopy in prognosis of acute caustic poisonings, Chibishev A, Simonovska N, Pereska Z, Babulovska A; AIM 2011; 19 (2): 79-83. (Pub Med Medline)</p>	6
<p>10. Esophagogastroduodenoscopy and endoscopic classification in diagnosis, treatment and prognosis of patients with acute caustic poisonings; A.Chibishev, Acta informatica medica 2010, Vol 18,3:131-135. (Pub Med Medline)</p>	6
<p>11. Artifitial nutrition in therapeutic approach of acute caustic poisoning, A.Chibichev, N.Simonovska, Z.Pereska, MJMS; 2010 Jun 15; 3(2):180-187</p>	3,6
<p>12. Nutritive support in the control of nutritive status in acute corrosive poisonings: a Case report; A.Chibishev, MJMS; 2010 Dec 15; 3(4):395-399.</p>	3,6
<p>13. Nutritional Therapy in Adult Patients with Post-corrosive Injuries of Gastrointestinal Tract; Andon Chibishev, C. Bozinovska, Vesna Chibisheva, N. Simonovska, MSM, 2011; 23(2): 132-136.</p>	3,6
<p>14. Corrosive Poisonings in Adults. Andon Chibishev, Zanina Pereska, Vesna Chibisheva, Natasa Simonovska, Mat Soc Med. 2012 Jun; 24(2): 125-130.</p>	3,6
<p>15. Program of the University Clinic of Toxicology, Skopje, Republic</p>	

	of Macedonia in Treatment of Drug Addiction (Buprenorfin Treatment Protocol); Natasa Simonovska, Andon Chibishev , A. Babulovska, Z. Pereska, I. Jurukov, M. Glasnovic, MSM, 2011; 23(4): 192-197.	6
	16. Влијанието на вештачката исхрана врз доцните посткорозивни компликации кај акутните корозивни труења; Чибишев А , Physioacta 2010, Vol.4-N 1: 105-114	3,6
	17. Ефектите од постпилоричната нутриција во третманот на акутните труења со каустични супстанции; А. Чибишев , Пановски М, Василевски В, Божиновска Ц, Оровчанец Н; 2007; Physioacta, Vol 1. (1) : 85-98	3,6
	18. Асоцираност на серумскиот липиден статус со начинот на апликација на хеоринот кај опијатната зависност, Переска Ж, Божиновска Ц, Петковска Л, Чибишев А, Physioacta 2010; Vol.4- N 1: 105114.	3,6
	19. Серолошко и молекуларно испитување на вирусот на хепатитис Ц кај корисници на опијати, Симоновска Н, Серафимовски В, Чибишев А, Божиновска Ц, Physioacta, Vol 1, No 2, UDK: 616.36-002	3,6
	20. Присуство на позитивен ревматоиден фактор кај хероински зависници, Симоновска Н, Божиновска Ц, Грчевска Л, Чибишев А, Physioacta; Vol 3-No 1 UDK: 616-097:6	3,6
	21. Ендоскопски наод кај корозивни труења, Петровски Д, Божиновска Ц, Чибишев А, Переска Ж, Physioacta; Vol 1-No 2 105; 616.32	3,6
	22. Промени на некои хоморални имунолошки показатели кај хероински зависници и нивно клиничко значење, Симоновска, Божиновска Ц, Димитровски Ч, Чибишев А, Physioacta Vol.4- No 2, UDK: 616-097:613. 83-05	3,6
	23. Нарушување на серумскиот липиден профил оод влијание на кумулативниот ефект на пушењето кај негативни хероински зависници; Переска Ж, Божиновска Ц, Димитровски Ч, Чибишев А и сор. Physioacta, Vol 5, N 1, 70-79	3,6
5.	Научни трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание	

<p>1. Чибишев А, Божиновска Ц, Петровски Д, Павловски Б, Значењето на парентералната нутриција во превенцијата на посткорозивните компликации кај акутните корозивни труења, Мак.мед.преглед, год 57,2003, стр 221-338, бр.5-6.</p>	2,4
<p>2. Чибишев А, Петровски Д,Божиновска Ц,Значењето на биохемиските индикатори во контролата на нутритивниот статус кај акутните каустични труења, Мак.мед.преглед,год.60, 2006, стр. 181-257, бр. 5-6.</p>	3,2
<p>3. Чибишев А, Павловски Б, Петровски Д, Божиновска Ц Акутно суицидално труење со кардиотонични гликозиди кај две адолесцентни девојки, Македонско списание за медицина 2002 , 49 (1-2) ; 171-175.</p>	2,4
<p>4. Чибишев А, Божиновска Ц, Петровски Д, Наумовски Ц, Стенози на хранопроводот и желудникот се честа компликација кај акутните перорални труења со корозивни средства; Македонско списание за медицина 2005; 51 (1-2) 139-146.</p>	2,4
<p>5. Чибишев А, Божиновска Ц, Петровски Д, Чибишева Б, Поскорозивни стенози на езофагус и желудник се мајорна компликација кај акутните перорални корозивни труења; Acta morfologica, Vol. 4(1) 2007: 54-58.</p>	2,4
<p>6. Чибишев А; Симоновска Н, Гласновиќ М, Влијанието на ентералната постпилорична нутриција на нутритивниот статус кај акутните труења со каустични супстанции, Мак. мед прегл. 2010; 64 (1):0 23-27.</p>	3,2
<p>7. Наумовски Ц, Чибишев А,Петковска Л,Меловска Л, Појавата на хипергликемија кај акутни интоксикации со антихолинестеразни инсектицид, Мак.мед.преглед, год 53, 1999, стр. 251-387, бр.5-6.</p>	2,4
<p>8. Simonovska Veljanovska N, Bozinovska C, Cibisev A; Immunoglobulin alterations associated with heroin addiction; Acta morfologica 2009 , Vol.6 (2): 50-53 .</p>	3,2
<p>9. Петковска Л, Чибишев А, Наумовски Ц,. Петровски Д, Панкреатитис- ретка компликација на акутна интоксикација со карбамат; Македонско списание за медицина 2003; 49 (1-2) 171-</p>	3,2

	175	
7.	<p>Труд со оригинални научни/стручни резултати, објавен во зборник на трудови од научен стручен собир</p> <p>1. Dz.Naumovski, L.Petkovska, N.Becarovski, A.Cibisev; Increase of transaminase levels in patients intoxicated with dekamerin; II International Symposium od Pesticides in Public health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.</p>	1,8
8.	<p>Апстракт објавен во зборник од конференција</p> <p>1. меѓународна = 27</p> <p>2. национална = 48</p>	27 24
8.	<p><i>Учество на научно-стручен собир со реферати (со меѓународно учество)</i></p> <p>➤ I семакедонски конгрес на лекарите, стоматолозите и фармацевтите</p> <p>1. Наши првични искуства во детоксикацијата на пациенти корисници на хероин; Чибишев А.</p> <p>2. .Хероин овердоуз-врв на наркоманијата; Павловски Б, Чибишев А.</p> <p>3. Хоспитален третман на акутни труења со наркотици; Божиновска Ц, Чибишев А.</p> <p>4. Конзервативен третман при труења со печурки; Пановска Т, Чибишев А.</p> <p>5. Вредностите на детритис индексот кај пациенти акутно интоксицирани со декаметрин; Наумовски Ц, Чибишев А.</p>	2 1,2 1,2 1,2 1,2

<p>➤ VII македонски конгрес за гастроентерологија и хепатологија со меѓународно учество</p>	
<p>1. Парентерално-ентерална нутриција кај пациентка со акутно труење со HCl (приказ на случај), А.Чибишев</p>	2
<p>2. Компликација на крваречки улкус и поткожен емфизем, Д,Петровски, А. Чибишев</p>	1,2
<p>➤ 5TH ADRIATIC DRUG ADDICTION TRETMENT CONFERENCE</p>	
<p>1. Program of the University clinic of toxicology of drug addiction (Buprenorfin treatment protocol), N.Simonovska, A.Chibishev</p>	1,2
<p>2. Lipid peroxidation in heroin abuse and detoxication, Z.Pereska, A.Chibishev</p>	1,2
<p>➤ IX КОНГРЕС НА ТОКСИКОЛОЗИТЕ НА СРБИЈА И ЦРНА ГОРА СО МЕЃУНАРОДНО УЧЕСТВО (27.9.-1.10 2006)</p>	
<p>1. Ендоскопски налаз код тровања корозивима, Д.Петровски, А.Чибишев</p>	1,2
<p>2. Кардиотоксичност код акутних тровања амитриптилином, Б.Павловски, А.Чибишев</p>	1,2
<p>➤ ВТОР КОНГРЕС ПО КЛИНИЧКА ТОКСИКОЛОГИЈА НА БУГАРИЈА (со меѓународно учество)</p>	
<p>1. Post corrosive esophageal stenosis treatment with ballon dillatator (case study); D.Petrovski, A.Chibishev</p>	1,2
<p>2. Electrocardiographic changes as a predictor cardiovascular toxicity in acute triciclic antidepressant (Amitriptiline) overdose, B.Pavlovski, A.Chibishev</p>	1,2
<p>➤ XXXVII Congres of the European society for artificial organs (8-11.09. 2010)</p>	
<p>1. Combined extracorporal methods in mushroom poisoning</p>	1,2

	<p>treatment, Z.Petronievic,A,Chibishev</p> <p>2. Artificial nutrition in therapeutric approach of acute caustic poisonings; A.Chibishev .</p> <p>➤ 2010 INTERNATIONAL CONGRESS OF THE European association od poisons centers and clinical toxilogsits</p> <p>1. Epidemiological charectesitics of hospotality treated poisonings in 1988 and 2008 year at the university clinic of toxiciology , Skopje; Z.Pereska,A.Chibishe.</p> <p>➤ IV КОНГРЕС НА АНЕСТЕЗИОЛОЗИТЕ НА МАКЕДОНИЈА СО МЕЃУНАРОДНО УЧЕСТВО</p> <p>1. Влијанието на ентералната постпилорична нутриција на нутритивниот статус кај акутните труења со каустични супстанции, А.Чибишев.</p> <p>➤ СТРУЧЕН СОСТАНОК НА ЗДРУЖЕНИЕ НА ДОКТОРИ ПО МЕДИЦИНА- СПЕЦИЈАЛИСТИ ПО МЕДИЦИНСКА БИОХЕМИЈА</p> <p>1. Значењето на биохемиските индикатори при контрола на нутритивниот статус кај акутните каустични труења, А.Чибишев.</p> <p>➤ СТРУЧЕН СОСТАНОК НА МАКЕДОНСКОТО ЗДУЖЕНИЕ ЗА ЕНТЕРАЛНА И ПАРЕНТЕРАЛНА ИСХРАНА</p> <p>1. Ентералната исхрана во контрола на нутритивниот статус кај акутните корозивни труења, А.Чибишев.</p> <p>➤ СТРУЧЕН СОСТАНОК НА МАКЕДОНСКОТО ЗДРУЖЕНИЕ НА ТОКСИКОЛОЗИ</p> <p>1. Nutritive menagement in therapeutic strategy at corrosive poisonings; КМЕ активности за здржението во 2007 година , А.Чибишев</p>	<p>2</p> <p>1,2</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
--	--	---

2. Влијанието на вештачката исхрана на доцните посткорозивни компликации кај акутните каустични труења, Стручен состанок во Алкалоид, дел од КМЕ активноти, А. Чибишев.	1
3. Нутритивниот менаџмент кај корозивните интоксикации, 7. Симпозиум на Здружението на токсиколози при МЛД со меѓународно учество, А.Чибишев.	2
4. Nutrition therapeutic strategy at acute corrosive poisonings; „ Јубилејни токсиколошки денови со меѓународно учество Chibishev A.	2
5. Pulmonary irritable syndromes in fire fumes exposure, V Јубилејни токсиколошки денови со меѓународно учество, Божиновска Ц, Чибишев А.	1,2
6. Rhamdomyolysis-induced acute renal failure after Methadone_ Diazepam overdose (case report); Јубилејни токсиколошки денови со меѓународно учество ; Pavlovski B, Chibishev A.	1,2
➤ VIII SYMPOSIUM PF THE ASSOCIATION TOXILOGIST AT MMA WITH INTERNATIONAL PARTIPATION	2
1. Acute caustic poisonings- control of nutritive status; Chibishev A	1,2
2. Program of the University clinic of toxicology in the treatment of drug addiction (buprenorphine treatment protocol); Simonovska N, Chibishev A.	1,2
3. Actual trends in the field of clinical toxicology practice (Our experience): Pavlovski B, Chibishev A	1,2
4. Buprenorphine detox programme at heroin addicts patients with juvenile diabetes (case report); Pavlovski B, Chibishev	1
➤ СТРУЧНИ ПРЕДАВАЊА НА КАТЕДРАТА ЗА	1

ИНТЕРНА МЕДИЦИНА

1. Труење со кардиотоници (приказ на два случаја)	1
2. Труење со корозивни супстанции – современа дијагностика и третман	1
3. Нутритивна терапија кај акутни корозивни труења кај возрасни	
➤ IX SYMPOSIUM OF THE MACEDONIAN ASSOCIATION OF TOXICOLOGISTS WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION	1,2
1. Alcoholic cardiomyopathy in 33 year old male patient; Stavchevska A, Chibishev A, Pavlovski B.	1,2
2. Plasmapheresis applied acute suicidal poisoning Carbamazepine (Epilex, Tegretol, Atretol), and benzodiazepine- Diazepam; Pavlovski B, Chibishev A	
➤ ЧЕТВРТИ КОНГРЕС ПО НЕФРОЛОГИЈА СО МЕЃУНАРОДНО УЧЕСТВО	2
1. Nutritive therapy in treatment of acute corrosive poisonings in adults, Chibishev A, Pereska Z, Simonovska N, Muca I.	3
2. Нарушувања на бубрежната функција кај акутни труења со концентрирана оцетна киселина кај возрасни (пленарно предавање) Чибишев А.	
➤ IX –ти Македонски конгрес по гастроентерологија и хепатологија со меѓународно учество	3
1. Посткорозивни доцни компликации на хранопроводот и желудникот-улогата на езофагеалниот одмор (пленарно предавање) Чибишев А. Переска Ж, Божиновска Ц.	2
2. Улогата на ургентната езофагогастроскопија во прогностиката на корозивните труења, Чибишев А, Переска Ж, Божиновска Ц.	

	<p>➤ III –rd Macedonian congress of ORL with international participation</p> <p>3</p> <p>1. Акутни корозивни труења-значењето на нутритивната поддршка (пленарно предавање), Чибишев А. 3</p> <p>2. Nutritional therapy in adult patients with post-corrosive injuries od gastrointestinal tract (пленарно предавање), Чибишев А.</p> <p>➤ 6 Th ADRIATIC DRUG ADDICTION TREATMENT CONFERENCE; 8th SEEA net (South Tretament Network) and Adriatic Addiction Tretament network SYMPOSIUM ON ADDICTIVE BEHAVIORS</p> <p>1,2</p> <p>1. Prolactin hormonal disarse in opioide users with sexual disfunction, Spasovksa Trajanovska A, Chibishev A 1,2</p> <p>2. Relationsip between methadone dese and sexual dysfunction in methadone mainintence patients, Spasovska Trajanovska A. Chibishev A</p>	
вкупно		273,486

СТРУЧНО –АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред.број	Назив на акти вноста	поени
1.	<p>➤ Експертски активности (евалуација, ревизија, супервизија)</p> <p>▪ Супервизија на експертски мислења во Комисијата за опасност и класификација на хемикалии и Комисијата за отрови 50</p> <p>▪ Ревизија на предмети во Етичка комисија 36</p> <p>▪ Стручна ревизија на судски предмети со барање и решение на судски органи</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Стручна ревизија на медицински предмети со решение на министерот за здравство 	12
		13
2.	<p>➤ Воведување на нова клиничка/лабораториска метода</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Воведување на нова клиничка метода за детоксикација со Бупренорфин (првпат воведена во државата) ▪ Воведување на нова клиничка метода за ентерална исхрана кај корозивни труења со ентерална сонда (првпат воведена во установата) 	4 1
3.	Член на организациски или програмски одбор на научен/стручен собир	3
4.	<p>Предавање во институции од јавен интерес</p> <p>Одржани предавања во училиштата во општина „Чаир,, на тема: „ Зависности- превенција од дрога,,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ОУ „Никола Вапцаров,, (8 часа) 2. ОУ „ Јане Сандански,, (12 часа) 3. ОУ „Рајко Жинзифов,, (12 часа) 4. ОУ „Цветан Димов,, (8) часа 5. ОУ „ Васил Главинов,, (24 часа) 6. ОУ „ 7- ми Март,, (12 часа) 7. ОУ „ Лирија,, (12 часа) 8. ОУ „ Конгреси Манастирит,, (12 часа) 9. ОУ „ Браќа рамиз Хамид,, (12 часа) 10. ОУ „ 26 Јули,, (14 часа) <p>Вкупно 126 часа</p>	21
5.	Завршена специјализација во областа на медицинските науки и здравството (специјализација по интерна медицина)	2
6.	Претседател на Комисија за изработка на измени и дополнувања на закон, изработка на подзаконски акт	

	1. Закон за здравствено осигурување	6
7.	Член на Комисија за изработка на закон	
	1. Закон за опојни дроги и психотропни супстанции	4
	2. Закон за хемикалии	4
8.	Член на комисија за изработка на измени и дополнувања на закон, изработка на подзаконски акт	
	1. Комисија за измени и дополнувања на Законот за опојни дроги и психотропни супстанции	2
	2. Комисија за изработка на три правилници од Законот за безбедност во сообраќајот	2
	3. Член на Комисија за усогласување на Законот за хемикалии со Европската регулатива	2
	ВКУПНО	162,36

Дејности од поширок интерес

Ред.број	Назив на активноста	Поени
1.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Награда за научни постигнувања од струкова организација <ul style="list-style-type: none"> • Плакета од МЛД • Диплома од МЛД ➤ Подготовка на национални документи (стратегии, закони и сл.) <ul style="list-style-type: none"> 1. Закон за хемикалии 2. Закон за опојни дроги и психотропни супстанции 3. Закон за локална самоуправа 4. Закон за здравствена заштита 5. Закон за здравствено осигурување 	<p>3</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>

		1
	9. Член на советодавно тело на министерот за здравство за формирање на Ургентен центар	1
	10. Член на стручен тим за работа на примената на Спогодбата за трговија со услугите на Светската трговска организација во доменот на здравството	
	11. Член на делегација за учество на Генерално собрание на СЗО	1
	12. Член на Одборот за доделување на државната награда „Св. Климент Охридски“	1
	13. Национален комитет за храна и исхрана	1
	14. Национален комитет Кодекс алиментариус	1
	15. Комисија за имплементација на националната стратегија за дроги	1
	16. Комисија за полагање на стручен испит за судски вештаци	1
	17. Етичка комисија при Министерството за здравство	1
	18. Работна група за проверка и ажурирање на клинички упатства за практикување медицина	1
Вкупно		52
	1. Член на Владата на РМ како државен секретар во Министерството за здравство	1
	2. Комисија за проценка на ризик за опасност од хемикалии	1
	3. Комисија за отрови	1
	4. Комисија за опојни дроги и психотропни супстанции	1
	5. Комисија за помошни лековити средства и медицински помагала	1
	6. Комисија за проценка, следење и предлагање на активности во областа на здравството во случај на евентуален терористички напад со биолошко, хемиско и	

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	
НАСТАВНО-НАУЧНА ДЕЈНОСТ	45,95
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	273,486
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	212
ВКУПНО	531,732

Рецензентска комисија

1. Проф д-р Лидија Добрковиќ, с.р.
2. Проф д-р Цветанка Божиновска, с.р.
3. Проф д-р Бисерка Каева, с.р.
4. Проф д-р Татјана Миленковиќ, с.р.

5. Проф д-р Јордан Чаловски, с.р.

Д-р Лидија Петковска (родена Калешковска)**БИОГРАФИЈА**

Д-р Лидија Петковска е родена во Скопје, на 30.4. 1964 година. Средно образование завршила во 1982 година, паралелно во Гимназијата „Раде Јовчевски-Корчагин“ и во средното музичко училиште МБУЦ „Илија Николовски-Луј“, двете со континуиран одличен успех.

На Медицинскиот факултет се запишала во учебната 1982/83, а дипломирала во 1988 година, со просечен успех 9,58. За време на студиите била корисник на стипендија за талентирани студенти од тогашниот СИЗ за научни дејности. Имала едномесечен феријален престој од областа интерна медицина во Клиничкиот центар во Кошице-Словачка. Специјализацијата по интерна медицина ја завршила на 26.6.1998 година (реш. бр 11-02-517). Магистрирала на Медицинскиот факултет во Скопје, со просечна оценка 9,72, на тема "Алергоимунолошки фактори во етиопатогенезата на М.Мениер" на 17.11.2000 година (реш. бр. 562). Докторската дисертација на тема "Ефекти трајната имуносупресија со калцинеурински инхибитори и кортикостероиди врз инсулинската сензитивност и резистенција кај болни со пресаден бубрег" ја одбранила на 15.6.2009 година.

На Клиниката за токсикологија и ургентна интерна медицина е вработена од 1991 година. Во звањето помлад асистент по предметот интерна медицина е избрана на 15.9.1992 година (реш. бр 02-464, Билтен 564), а реизбрана на 25.6.1997 година (реш.бр 02-215, Билтен бр. 684). За асистент на Медицинскиот факултет по предметот интерна медицина е избрана на 1.6.2000 година (реш. бр. 02-555), Билтен бр. 747, а реизбрана на 15.4.2004 година (реш. бр. 02-2676), Билтен бр. 846. Во 2006 година завршила шестмесечна обука по абдоминална ултрасонографија и работи во Кабинетот за ургентна дијагностика.

Активно се служи со англискиот јазик. Уште како студент учествувала во изработка и презентација на стручно-научни трудови на студентските конгреси. По вработувањето, учествувала на повеќе стручно-научни

состаноци, национални и интернационални конгреси со свои трудови. Еден дел од нив се веќе рецензирани и објавени во наброените билтени на Универзитетот. Член е на Европското и на Македонското здружение на токсиколози, каде што активно учествува, а во периодот 2003-2007 година била и член на Претседателството. Добитник е на две признанија од МЛД, и тоа: Диплома- 2002 година и Плакета- 2007 година.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО,
НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: **д-р Лидија Петковска**

(име, татково име и презиме)

Институција: **Универзитетска клиника за токсикологија**

(назив на факултетот/институтот)

Научна област : **интерна медицина**

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Одржување на вежби: 15 години= 30 семестри	40,5
2.	Консултации со студенти: 20 студенти, 30 семестри	1,2
	Вкупно	41,7

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

2.	<p>Трудови со оригинални научни резултти објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор</p> <p>1. Pereska Z, Dejanova B, Bozinovska C, Petkovska L. PROOXIDATIVE/ANTIOXIDATIVE HOMEOSTASIS IN HEROIN ADDICTION AND DETOXIFICATION. Bratisl Lek Listy 2007; 108(9): 393-398. (Pub med Medline)</p> <p>2. Petkovska L, Ivanovski N, Dimitrovski C, Serafimoski V .CLINICAL IMPORTANCE OF INSULIN RESISTANCE AFTER RENAL TRANSPLANTATION IN PATIENTS ON TRIPLE IMMUNOSUPPRESSIVE THERAPY WITH CYCLOSPORINS CORTICOSTEROIDS AND MYCOFENOLAT MOFETIL. Contributions, Sec.Biol.Sci.,MASA; 2008:129-139. (Pub med Medline)</p> <p>3. Переска Ж, Божиновска Ц, Дејанова В, Петковска Л. Велјановска Н. ОКСИДАТИВЕН СТРЕС КАЈ ХЕРОИНСКА ЗАВИСНОСТ И ДЕТОКСИКАЦИЈА, Physioacta: Vol 1, N 1, 2007:115.</p> <p>4. Ж.Переска, Ц. Божиновска, Л. Петковска, А. Чибишев, Асоцираност на серумскиот липиден статус со начинот на апликација на хероинот кај опијатна зависност; Physioacta Vol 4, N 1, 213-220 .</p> <p>5. Jonh Naumovski, Kovkarova Elizabeta, Lidija Petkovska, Pereska Zanina, Glycemia monitoring in patients after international self-poisoning with antimicrobial sulfonamide preparations; Curent topics in Toxicology; Vol 1, 2004, 185-187.</p> <p>6. , Переска Ж, Божиновска Ц, Димитровски Ч, Чибишев А, Петковска Л. Нарушување на серумскиот липиден профил под влијание на кумулативниот ефект на пушењето цигари кај негативни хероински зависници, Physioacta; Vol 5, N1, 2011.</p> <p>7. Pereska Z, Bozinovska C, C. Dimitrovski, L. Petkovka, Cibisev A, Plasma apo/lipoproteins distrubamces as a precondition for metabolic syndrome in HCV seronegative herion addicts, Am j Drug Alcohol Abuse, 2011 May; 37 (3): 196-292 (Pub med Medline)</p>	<p>3,6</p> <p>3,6</p> <p>3,6</p> <p>3,6</p> <p>3,6</p> <p>3,6</p> <p>3,6 +1,335</p>
3.	<p>Научни трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно-стручно списание</p> <p>1. Л. Петковска, Ц. Наумовски, Ц. Божиновска, Ж. Переска, Ф. Личоска. ФАЛОИДЕН СИНДРОМ-приказ на два случаја. Мак. мед. преглед; 2002:71-75</p>	<p>2,4</p>

<p>2. Л.Петковска, Ж.Наумовски, Ж.Переска, Ц. Божиновска, С. Маликовска. ТРУЕЊЕ СО ПЕЧУРКИ- дијагностички и тераписки пристап. Мак.мед. преглед; 2002: 303-306.</p>	2,4
<p>3. Л.Петковска, Ц.Наумовски, Г.Пиловски, Ж.Переска, А.Чибишев, Д.Петровски. ПАНКРЕАТИТИС- ретка компликација на акутна интоксикација со карбамат (приказ на два случаја) Мак спи. мед: 2003:171-175.</p>	2,4
<p>4. Л.Петковска, Н.Ивановски, Ж.Переска, Ц. Божиновска, ВЛИЈАНИЕТО НА ИМУНОСУПРЕСИВНАТА ТЕРАПИЈА СО ЦИКЛОСПОРИН А ВРЗ ЛИПОРОТЕИНСКИОТ ПРОФИЛ НА ТРАНСПЛАНТАЦИЈАТА НА БУБРЕГ, ММП, 2006, 6-10.</p>	2,4
<p>5. Л. Петковска, Н. Ивановски, Ч. Димитровски, Ж. Попов, Ж. Переска, Ф. Личовска-Јосифовиќ. Нарушување во гликозниот метаболизам кај пациенти со трансплантиран бубрег. Мак .мед преглед; 2006: 181-185.</p>	2,4
<p>6. Л. Петковска, Н. Ивановски, Ч.Димитровски, Ж. Попов, Ж. Переска. ЗАСТАПЕНОСТ НА ИНСУЛИНСКАТА РЕЗИСТЕНЦИЈА КАЈ ТРАНСПЛАНТИРАНИ БОЛНИ СО И БЕЗ НАРУШУВАЊА ВО ГЛИКОЗНИОТ МЕТАБОЛИЗАМ. Мак. Мед. преглед; 2007: 38-43.</p>	2,4
<p>7. Ж. Переска, Ц. Божиновска, Ц. Паумовски, Л. Петковска, Д. Петровски, А. Бабуловска. ЦРНА ВДОВИЦА ПАЈАЦИ ВО МАКЕДОНИЈА- латродектизам и терапија (приказ на 3 случаи). Мак.мед. преглед: 2004: 60-65.</p>	2,4
<p>8. Н. Беќаровски, Д. Чапароска, Ц. Наумовски, С. Радуловиќ Беќаровска, Л. Петковска, Н. Велјановска. СКАЛА НА БЕЗНАДЕЖНОСТ ВО КЛИНИЧКАТА ТОКСИКОЛОГИЈА. Мак. мед преглед; 2000: 51-53.</p>	2,4
<p>9. А. Чибишев, Ц. Божиновска, Д. Петровски, Ц. Наумовски, Л. Петковска. СТЕНОЗИ НА ХРАНОПРОВОДОТ И ЖЕЛУДНИКОТ СЕ ЧЕСТА КОМПЛИКАЦИЈА КАЈ АКУТНИТЕ ПЕРОРАЛНИ ТРУЕЊА СО КОРОЗИВНИ СРЕДСТВА. Мак спи мед 2005:139-146.</p>	2,4
<p>10. J. Naumovski, G Pilovski, E. Kovkarova, L. Petkovska, D. Petrovski.</p>	

	<p>PERSONAL EXPERIENCE WITH IPECA UTILIZATION AS AN AGENT INDUCING VOMITING IN PRIMARY DECONTAMINATION IN PATIENTS WITH ACUTE PERORAL POISONING Spesna medicina (Journal of Emergency Medicine); 2002: 54-55.</p> <p>11. Л. Петковска, Н. Ивановски, Ч. Димитровски, Ж. Переска. ИНСУЛИНСКА НЕДОСТАТОЧНОСТ ИЛИ НАМАЛЕНА СЕНЗИТИВНОСТ НА ИНСУЛИНОТ КАКО ПРИЧИНА ЗА ПОСТТРАНСПЛАНТАЦИОНИ НАРУШУВАЊА ВО ГЛИКОЗНИОТ МЕТАБОЛИЗАМ. MEDICUS; 2007: (Nr.2)12-16.</p> <p>12. Stefka Cevrevska, Lidija Petkovska, D. Djorgevik, M. Spirovski et all. О КАРАКТЕРИСТИКАМА МЕНАРНЕ КОД УСЕНИЦА У СКОПЉУ ;GLASNIK ANTROPOLOSKOG DRUSTVA JUGOSLAVIJE, SVESKA 26 1989,26: 83-92;</p>	<p>2,4</p> <p>2,4</p> <p>2,4</p>
5.	<p>Трудови со оригинални научни резултати, објавени во зборник на трудови од научен –стручен собир со меѓународен уредувачки одбор</p> <p>1. L.Petkovska, N. Becarovski, Dz. naumovski, Z. Pereska; Carbamate induced pancreatitis; II International Symposium od Pesticides in ublic health; 2000, Sept. Palic, FR Yugoslavia.</p> <p>2 N. Bekarovski, Dz. Naumovski, L. petkovska, Z. Pereska;. Lindane induced muscular atrophy, II International Symposium od Pesticides in ublic health; 2000, Sept. Palic, FR Yugoslavia.</p> <p>3. Dz. Naumovski, L. Petkovska, N. Becarovski, A. Cibisev; Increase of transaminase levels in patients intoxicates with dekamerin; II International Symposium od Pesticides in ublic health; 2000, Sept. Palic, FR Yugoslavia.</p>	<p>1,8</p> <p>1,8</p> <p>1,8</p>
6.	<p>Секциско предавање на научно-стручен собир со со меѓународно учество</p> <p>• Accredited congress on continuous education, Nis, Serbia 2012</p> <p>1. Ivanovski N, Petkovska L, Dimitrovski C, Pereska Z, Popov Z, INSULIN RESISTANCE AS A SURROGATE MARKER FOR CHRONIC RENAL</p>	<p>1,2</p>

TRANSPLANT DYSFUNCTION

- **II Kongres po klinicna toksikologija, 12-14 okt, 2006**

1. Post corrosive stenosis treatment with ballon dilatators (case report) D.Petrovski, L.Petkovska

1,2

2. Aminotrasferases and their ratio-prognostic markers in amanita phalloides poisoning; L.Petkovska

2

- **IX Kongres toksikologa Jugoslavije sa megjunarodnim ucescem**

1. Endoscopic findings in corrosive intoxication; D.Petrovski, L.Petkovska

1,2

- **XXIII International Congres of the European Assiciation of poisons centres and clinical toxilogist, Rome, Italy, 20-23 may, 2003**

1. Transaminase levels in amanita phalloides poisoning, L.Petkovska

2

2. Bubpropion overdose: a new experience in our practice (case report); Z.Pereska, L.Petkovska

1,2

- **Трет конгрес по нефрологија со меѓународно учество**

1. Нотирани уринарни бактериски инфекции кај дијабетичари, Л.Петковска

2

- **EUROTOX 2001, Istanbul Turkey, 2001**

1. Pancreatitis as complications of carbamate intoxication, L.Petkovska

2

2. QTc-marker of poisoning severity after acute exposure e to anticholinesterase insecticides, Z.Pereska, L.Petkovska

1,2

- **10 Kongres toksikologga Srbije sa megjunarodnim ucescem**

1. Hepatic injuries in synthetic pyrettroiids intoxications, L.Petkovska

2

3. Accidental poisoning with minoxidil, D.Petrovski, L.Petkovska

1,2

	<ul style="list-style-type: none"> • 5 th Adriatic drug addiction treatment conference <p>1. Lipid peroxidation in heroin abuse and detoxication, Pereska Z, Petkovska L, Cibisev A.</p>	1,2
	<ul style="list-style-type: none"> • XXX International Congres of the European Assiciation of poisons centres and clinical toxilogist Bordeaux,France,11-14 may,2010 <p>1. Epidemiological charectesitics of hospitality treated poisonings in 1988 and 2008 year at the university clinic of toxicology , Skopje; Z.Pereska,L.Petkovska</p>	1,2
	<ul style="list-style-type: none"> • Секциско предавање на научен- стручен собир со реферат • V Jubilee Masedonian “ Toxicology Daus” with international partipations <p>1. Adverse affect of cyclosporine_ on thelipid profil early after transplantation,L.Petkovska,Z.Pereska</p>	2
	<ul style="list-style-type: none"> • VIII Symposium with international participation , Dojran 2010 <p>1. Poisonings by sintetic piretroides and influence on the transaminanes activites; L.Petkovska</p>	2
	<p>Македонски токсиколошки денови, Дојран 2003</p> <p>1. Панкреатитис индуциран со карбаматен инсектицид, Петковска Л.</p>	2
7.	<p>Апстракт објавен во зборник на конференција</p> <ul style="list-style-type: none"> - меѓународна 53 X 1 - национална 39 X 0,5 	53 19,5
	Вкупно	171,235

СТРУЧНО- АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ (Дејности од поширок интерес)

11	Член на организациски одбор на научен-стручен собир	5
12.	Завршена специјализација од областа на медицинските науки и здравството	2
13.	Награда за научни постигнувања од струкова организација	3
	-Плакета од МЛД	3
	- Диплома од МЛД	3
	Вкупно	13

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	41,7
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	171,235
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	13
ВКУПНО	228,535

Рецензентска комисија:

1. Проф. д-р Лидија Добрковиќ, с.р.
2. Проф. д-р Цветанка Божиновска, с.р.
3. Проф. д-р Бисерка Каева, с.р.
4. Проф. д-р Татјана Миленковиќ, с.р.
5. Проф. д-р Јордан Чаловски, с.р.

Д-р Нико Беќаровски

Биографски податоци

Д-р Нико Беќаровски е роден на 29.12.1962 година во Будимпешта, Република Унгарија. Основно и средно образование има завршено во Скопје со континуиран одличен успех. На Медицинскиот факултет се запишал во учебната 1982/83, а дипломирал во 1988 година со просечен успех 9,11.

По дипломирањето се вработил како општ лекар во Македонска каменица, а од 1990 година е вработен во Клиничкиот центар, прво на Клиниката за неврохирургија, а потоа на Клиниката за ургентна интерна медицина и токсикологија. Специјализација по интерна медицина успешно завршил во 1996 година. Во периодот 2005-2007 година бил директор на Клиниката, а моментално е шеф на Отсекот за реанимација.

Во 1985 година престојувал 1 месец во Универзитетската болница во Катанија, Сицилија, а следната 1986 година во Универзитетската интерна клиника во Шчечин, Полска. Во 1994 година престојувал три месеци на Клиниката за токсикологија во Ержибетовта болница во Будимпешта, Унгарија, а во 1997 година два месеца на Токсиколошкото одделение на Универзитетската педијатриска клиника во Торонто, Канада. Во октомври 2010 година имал стручен престој во Шведскиот токсиколошки информативен центар во Стокхолм и Каролинска универзитетска клиника во Стокхолм.

Во 2005 година успешно завршил 6-месечна обука по интервентна ултрасонографија на абдоменот и уринарниот тракт.

Во 1989 година запишал постдипломски студии по клиничка токсикологија и сите предвидени испити ги има положено со просечна оценка 9,72. 1 завршниот испит по клиничка токсикологија го положил со оценка 10.

Во периодот 1999-2003 година ја изработил докторската дисертација со наслов „**Клинички карактеристики на интоксикациите со одделни БНЗД и појавата на постинтоксикациски апстененцијален синдром,**“ која успешно ја одбрани во 2003 година и се стекна со звањето доктор на медицински науки.

Во 1993 година е избран за помлад асистент по предметот интерна медицина со што активно се вклучил во едукативниот процес. Во 1997 година е избран за асистент по предметот интерна медицина. Во учебната 1999/2000 година е именуван за наставник по интерна медицина во ДСУ „Панче Караѓозов,“. Со одлука на ННС на Медицинскиот факултет, во април 2001 година е именуван за член на Комисија за полагање стучни испити за медицински сестри и техничари.

Во април 2004 година, со одлука на ННС на Медицинскиот факултет, е избран за научен соработник по интерна медицина.

Во март 2011 година, со одлука на ННС на Медицинскиот факултет, е избран за виш научен соработник по предметот интерна медицина.

Повеќе пати бил член на испитни комисии за одбрана на дипломска работа, 4 комисии за одбрана на магистерски трудови и една комисија за одбрана на докторска дисертација. Повеќе пати бил член на испитни комисии по специјализација по интерна медицина и ментор на поголем број специјализанти по интерна медицина.

Единствен учесник и автор е на делот за клиничка токсикологија на македонското издание на „Медицина базирана на докази,,. Соработник е во проектот и коавтор во публикацијата „Опијатно предозирање во РМ,преваленца,ризични фактори и интервенции,,.

Активно се служи со англискиот,унгарскиот, српско-хрватскиот, а пасивно со италијанскиот јазик.

Во текот на средното образование, а посебно со започнување на студиите на Медицинскиот факултет активно се вклучува во научноистражувачката работа на студентскиот клуб „Димитар Арсов,, при што изработил повеќе трудови. Со вработувањето на Клиниката активно се вклучил во научноистражувачката работа, а како резултат на тоа, автор и коавтор е на повеќе од 140 трудови презетрирани на повеќе домашни и меѓународни стручни собори и публикувани во повеќе стручни списанија.Член е на Македонското здружение на токсиколози при МЛД каде што во два мандата бил и член на Претседателството на здружението. Во моментот е секретар на здружението на токсиколози на Македонија. Член е на Здружението на токсиколози на Србија и Бугарија, EUROTOX и EAAPCST.

О Б Р А З Е Ц

КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Д-р Нико Беќаровски

(име, татково име и презиме)

Институција: Универзитетска клиника за токсикологија

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: интерна медицина

НАСТАВНО- ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Одржување на вежби по предметот интерна медицина	46,35
2.	Одржување на настава-втор циклус студии	1
3.	Консултации со студенти	1,48
4.	Консултации со студенти во рамките на здравствената клиничка практика	10
5.	Одржување на менторска настава во рамките на здравствената клиничка практика	24
6.	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат	1
7.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура	1,2
8.	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа	0,1
9.	Член на комисија за оцена или одбрана на специјалистичка работа	0,2
10.	Научно-популарна статија или наставно-историска статија во стручно методско списание	3
	Вкупно	88,33

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

use	Назив на активноста:	Поени
1.	Монографија- Клинички карактеристики на интоксикациите со одделни БНЗД и појавата на постинтоксикациски апстененцијален синдром.	8
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Трудови со оригинални научни резултати, објавен и во научно/стручно списание 1. Niko Bekjarovski, New therapeutic approach for Verapamil poisoning, Estonian Anesthesiology news,2012,Vol. VIII, 29: 33-40. 2. Niko Bekjarovski, H.I.E. therapy for Nifedipin poisoning (case report) , Estonian Anesthesiology news,2012,Vol. VII, 28: 8-12. 3. Niko Bekjarovski, Seizures after extasy abuse (case 	4 4

report), Епилепсија, 2012, 40/41:81-84.	4
4. Niko Bekjarovski , Cocaine abuse and risc stroke, , Bulgarian neurology, 2012, Vol.1, 2: 3-15.	4
5. Niko Bekjarovski , Mida me teame Mephedrone, Toksilisus tahed, 2012, Vol VIII.	4
6. Niko Bekjarovski , Esimene kord, kui, I.V. buprenorfini Makedoonia Vabariik, Toksilisus tahed, 2012, Vol VII.	4
7. Снежана Радулович-Бекјаровска, Нико Бекјаровски , Фабриевото заболевание, като фактор за инсулт сред младите, Блгарска неврологија 2012, Вол.1 .	3,6
8. Bekjarovski N , Chaparoska D, Radulovikj- Bekjarovska S, Seizures after use and abuse of Tramadol, Contributions, 2012, XXXIII, 313-318 (Pub med Medline).	3,6
9. Niko Bekjarovski , Carbmezepine Overdose, Niske Sveske 01. 2011, 3-40,	4
10. Ц.Наумовски, Н.Беќаровски , А.Чибишев, Д.Чапароска, Појава на хипергликемија кај акутните интоксикации со антихолинестеразни инсектициди, ММП 1999,5-6: 328-332.	2,4
11. Л.Меловска, Ц.Божиновска, Д.Чапароска, Н.Беќаровски Улогата на хемоперфузија при акутна интоксикација со валпроична киселина; ММП,2004, 3-4: 148-15.	2,4
12. Н . Беќаровски , Ц.Наумовски, С.Радуловиќ-Беќаровска, Д.Чапароска, Скала на безнадежност во клиничката токсикологија; ММП 2000, 1-2: 49-51.	2,4
13. Н.Симоновска, Ц.Божиновска, Н.Ивановски, Н.Беќаровски , Компликации кај зависник по интравенска злоупотреба на хероин, 2006 ММП, 5-6: 217-221.	2,4
14. Н.Беќаровски , С.Беќаровска, Необичен случај на епилептични напади по продолжена употреба на камфор маст, Епилепсија 2009, 33-34: 37-41 .	2,4
15. Н.Долненец-Банева, С. Радуловиќ-Беќаровска, Д.Петровска-Цветковска, Н.Беќаровски , Современи смерници во третманот на третманот на акутен	

	<p>исхемичен цереброваскуларен инсулт, Епилепсија 2010, 34-35: 9-12. 2,4</p> <p>16. Н.Беќаровски, С. Радуловиќ-Беќаровск.Н. Банева, Труење со карбамазепин со генерализирани напади, Епилепсија 2009, 31-32: 43-46. 3,2</p> <p>17. Н.Симоновска, Ц.Божиновска,Н.Беќаровски, Д.Петровски, Евалуација на интоксикации јавени на Клиниката за ургентна интерна медицина и токсикологија во временски период од 01.04.2003 до 31.3.2004,; Acta morfologica, 2007, 4 (2): 62-66. 2,4</p> <p>18. Н.Беќаровски, С.Радуловиќ-Беќаровска, Д.Чапароска, Ц. Наумовски, Л.Петковска,Акутно труење со Дијазепам (приказ на случај) ММП 1999,5-6:32-323. 2,4</p> <p>19. N.Bekarovski, S. Bekarovska, Treatment of carbamazepine and cannabis overdose, Hungarian toxicology news 2010, Vol II, 20-23. 3,6</p> <p>20. N. Bekarovski, S.Bekarovska, An elderly lady parkinsonism after carbone monoxide poisonings, , Hungarian toxicology news, Vol III, 34-38. 3,6</p> <p>• Труд со оригинални научни резултати во стручно/научно популарно списание</p> <p>1. С.Беќаровска-Радуловиќ, МихаилСтојанов, Н.Беќаровски, Драгана Петровска-Цветковска; Тромолитична терапија , современ начин за акутен третман на исхемичен мозочен удар, VOX MEDICI 2011,168-170 1,2</p>	
3.	<p>Трудови со оригинални научни резултати, објавени во зборник на трудови од научен – стручен собир со меѓународен уредувачки одбор</p> <p>1. . Carbamate induced panceatitis; L.Petkovska,N.Becarovski,Dz.naumovski, Z.Pereska; II International Symposium od Pesticides in oubleic. health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia. 1,8</p> <p>2. Lindane induced muscular atrophy, N.Bekarovski,Dz. Naumovski,L.Petkovska,Z.Pereska; II International Symposium</p>	

od Pesticides in ublic health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.	
3. Increase of transaminase levels in patients intoxicates with dekamerin; Dz.Naumovski, L.Petkovska,N.Becarovski; II International Symposium od Pesticides in public health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.	1,8
4. Parkinsonism after the acute organophosphate poisoning; N.Bekarovski. S.Bekarovska, II International Symposium od Pesticides in public health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.	1,8
5. Increase of transaminase levels in acute organophosphate insecticide poisoning in respect to severity; Dz. Naumovski, N.Bekarovski, G.Pilovski, D.Caparoska, II International Symposium od Pesticides in public health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.	2,7
6. Demographic aspects of acute poisoning with pesticides in the Republic of Macedonia; N.Bekarovski, Dz. Naumovski, G.Pilovski, D.Caparoska, II International Symposium od Pesticides in public health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.	1,8
7. The importace of the value of cholinesterase activity in evaluation of severity of acute poisoning with organophosphorus insecticides; G.Pilovski, Dz. Naumovski,D.Caparoska, N.Bekarovski, II International Symposium od Pesticides in public health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.	1,8
8. Cardiac arrhythmia in organophosphorus poisoning; D.Caparoska, G.Pilovski, Dz.Naumovski, N.Bekarovski, II International Symposium od Pesticides in public health;2000,Sept.Palic,FR Yugoslavia.	1,8

12. Glasgow coma score и бензодиазепински интоксикации; Н.Беќаровски, С.Беќаровска, Ѓ.Пиловски, 16. Конгрес на лекарите на РМ со меѓународно учество, Охрид, 2003.	2
13. Parkinsonism after poisoning with Sistemin 40; N.Bekarovski, S.Bekarovska, 1 th Bosnia and Hercegovina congress of neurology, Tuzla 2002.	2
14. Употребливоста на калциум хлорид при труење со Атенолол; Н.Беќаровски, С.Беќаровска, Ј.Меловска, 2 Македонски конгрес по кардиологија, Охрид, 2002.	2
15. Постапоаплектични емоционални растројства; С.Беќаровска Н.Беќаровски, 4. Македонски психијатриски конгрес со меѓународно учество, Охрид, 2009.	1,8
16. Thoracic outlet syndrome (case report); S.Bekarovska, N. Bekarovski, N.Baneva, 9 th national conference of neurology with international partipation, Sofia, 2003.	1,6
17. Алкохолизам и дегенеративни мозочни промени; С.Беќаровска, Н.Беќаровски, 2 Конгрес на лекарите од превентивна медицина на РМ со меѓународно учество, Охрид, 2002.	1,8
18. Улогата на крвниот притисок во исходот на интрацеребралните крварења и акутните исхемични мозочни удари, Радуловиќ-Беќаровска С, Беќаровски Н, Банева Н, Стојанов М, Конгрес на Невролози на Македонија со интернационално учество, Охрид, 2008.	1,2
Секциски предавања на научен/стручен собир	
1. EKG changes in poisoning with benzodiazepines; N.Bekarovski , B.Pavlovski, D.Caparovska, Tret kongres po kardiologija, Ohrid 2006.	2
2. Epileptic state after dermal treatment with camphor; N.Bekarovski, S. Bekarovska, Dojran, 2010.	2
3. What we know about Mephedrone; N.Bekarovski, N.Simonovska, I. Jurukov, VIII Symposium of the assotiation toxilogist at MMA with international participation, Dojran 2010.	2
4. Злоупотреба на психоактивни габи; Н.Беќаровски, С.Беќаровска, Б.Павловски, 7. Симпозиум по клиничка	2

	токсикологија со меѓународно учество, Охрид, 2009.	
	5. Treatment of carbamazepine and cannabis overdose; N.Bekarovski, S.Bekarovska, B.Pavlovski, Охрид, 2007.	2
	6. Антиперспирантите како коморбиден фактор во појавата на карцином на дојката, Н.Беќаровски, С.Беќаровска, Б. Павловски; 6. Симпозиум на Здружението на токсиколозите при МЛД со меѓународно учество.	2
	7. Голема инциденца-мала токсичност при труење со бензодиазепини, Н Беќаровски; КМЕ, Алкалоид, 2008.	1
	8. Труења предизвикани од опојни супстанции, Н.Беќаровски, КМЕ, Маврово, 2006.	1
	9. Презентација на WEB страницата на Клиниката за токсикологија, Н.Беќаровски, 3. Македонски токсиколошки денови со меѓународно учество, Дојран, 2005.	1
	10. Оптимално време за хоспитален третман на зависник, Н.Беќаровски, 3. Македонски токсиколошки денови, Дојран, 2005.	1
	11. Општи детоксикациони техники на почетокот на новиот милениум, Н.Беќаровски, КМЕ Реплек, 2009.	1
	12. Нови синтетички рекреативни дроги, Н.Беќаровски, КМЕ Алкалоид, 2010.	1
	13. Социјални аспекти на хероинските зависници, Н. Беќаровски, КМЕ Алкалоид, 2007.	1
	14. Macedonian guidance for use of lipid rescue therapy in acute poisonings, N.Bekjarovski, Dojran, 2011.	2
5.	Апстракт објавен во зборник од конференција	
	- Меѓународна - 32	32
	- Национална - 46	23
6.	Вкупно	199,7

СТРУЧНО- АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред.број	Назив на активноста	Поени
1.	Студија (учесник/соработник) (Опијатно предозирање во РМ-преваленца, ризични фактори и интервенции)	1

Дејности од поширок интерес

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Претседател на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	2
2.	Член на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	6
3.	Студиски престој во странство- до три месеци	2
5.	Учество во комисији и тела на државни и други органи	1
	Вкупно	12

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	88,33
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	199,7
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	12
ВКУПНО	300,03

Рецензентска комисија:

Проф. д-р Лидија Добрковиќ, с.р.

Проф. д-р Цветанка Божиновска, с.р.

Проф. д-р Бисерка Каева, с.р.

Проф. д-р Татјана Миленковиќ, с.р.

Проф. д-р Јордан Чаловски, с.р.

З А К Л У Ч О К

Врз основа на извршениот увид во доставената документација, Рецензентската комисија утврди дека пријавените кандидатите: д-р Лидија Петковска, д-р Андон Чибишев и д-р Нико Беќаровски ја имаат доставено потребната документација согласно со објавениот конкурс во дневниот весник “Утрински весник” од 24.11.2012 година.

По извршената евалуација и бодување на приложената документација согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и образецот кон извештајот за избор од јуни 2009 година, Рецензентската комисија има чест и задоволство на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет да му предложи кандидатот **д-р Андон Чибишев** да биде избран во звањето ДОЦЕНТ по предметот интерна медицина.

Рецензентска комисија:

Проф. д-р Лидија Добрковиќ с.р.

Проф.д-р Цветанка Божиновска с.р.

Проф. д-р Бисерка Каева с.р.

Проф. д-р Татјана Миленковиќ с.р.

Проф. д-р Јордан Чаловски с.р.